

Олександр СВИРИДА: «ВСЕ, В ЧОМУ НЕМА ПРАГМАТИЗМУ — ВІД ЛУКАВОГО»

Олександр Свиріда — політик і, як стверджує сам, прагматик. Хоча спочатку в його житті був суцільний романтизм. Він народився 8 липня 1967 року у відомому своїм замкам Луцьку. Виховувався на маминих українських борщах і творах українських класиків. У сьомому класі — вже читав «Роздуми і спогади» Жукова. А студентом п'ятого курсу активно включився у виборчу боротьбу за депутатство до облради і... виграв. Сьогодні колишній студент-романтик входить до фракції «Трудова Україна», яку називають фракцією прагматиків і олігархів. Про дивні метаморфози життя молодого політика ми запитали у нього самого і подаємо на розсуд читачів міркування Олександра Свиріди.

— Олександр, як студент-п'ятикурсник став депутатом Луцької облради?

— На хвилі демократичного піднесення 90-го року. Я тоді був активним членом Народного Руху. А ще я першим у Луцьку застосував найвдаліші PR-технології. Взяв домашні колонки, підсилювачі, виставив апаратуру на кіоски в центрі мого виборчого округу, включив на повну потужність і півтори години ораторствував. Чесно кажучи, сам від себе такого не сподівався. Я був молодий, палко говорив про демократію, і, певно, мав ширший вигляд на тому власноруч змонтованому «постаменті». Також я, студент-механік, досить добре вмів креслити. Тому взяв плакатне перо і написав сам собі листівки — «за молодого й енергійного Свиріду». Сам обклеїв ними округ, сам агітував і... виграв. Боротьба була запеклою, а конкурентів — понад десяток, на чолі з мером міста.

— Скільки вам коштували ті вибори?

— Ніскільки. Тільки трохи витратив на кольоровий папір. Бо листівки, щоб виділитися, я писав на сторінках, склеєних з двох смужок — жовтої і блакитної. На мене звернули увагу, і я був обраний до обласної ради, де увійшов у Демблок, у якому із 120 депутатів нас, демократів, було тільки 37.

— А що ж було з вашим навчанням?

— Я закінчив Луцький філіал

Львівського політехнічного інституту з червоним дипломом. Два останні курси навчався за індивідуальним планом. І мав залишитися в аспірантурі. Але, мабуть, була якась вказівка, і я потрапив за направленням на підшипниковий завод. Там я пройшов добру школу адміністрування інженером-технологом. Але як депутат облради і член Народного Руху, почувався дещо дискомфортно і пішов із заводу... Гадаю, керівництву заводу треба було одразу мене гнати. Бо зараз розумію, що на виробництві не повинно бути ніякої політики.

В облradі на той час склалося два угруповання. Одне підтримувало першого секретаря, присланого на Волинь із Києва, який не був у місцевих популярних. А друге — другого секретаря, досить авторитетного, поміркованого і державницького Володимира Блаженчука. Коли голосували за голову Ради (і виконкому відповідно), наш блок «за Блаженчука» переміг. Він же нікого, хто його підтримував, не відштовхнув, кожному запропонував посаду по силах. Я був порекомендований Блаженчуком на посаду керівника регіонального відділення Фонду держмайна України. Пройшов через усі бюрократичні рогатки і таки отримав призначення на посаду.

— Фантастична кар'єра — у 24 роки обіймати керівну посаду такого рівня.

— Так, моя посада за повно-

важеннями і зарплатнею прирівнювалася до заступника голови облвиконкому. Більше того, це була автономна від місцевого керівництва робота — повна самостійність! Я ініціював перші в Україні аукціони, реструктуризацію. Відділив від «Волиннафтопродукт» три основні бази й заправки, магазини від оптових баз — це були чи не єдині на той час в Україні прецеденти! Але з приходом нового президента в 1994 році, коли помінялося столичне керівництво ФДМ, цей період завершився. Працювати стало знову дискомфортно: не робота, а суцільні папери, нескінченні перевірки. І я знову пішов.

— Куди?

— Ніби в нікуди. Але життя — це і особисті контакти. Друзі порадили мені зайнятися виробництвом. Я так і зробив. Існувало на той час новостворене ВАТ «Волиньхолдинг» (нині всім відоме як «Торчин-продукт»). Тоді там не було нічого. Але мені вдалося залучити кредит, купити обладнання і налагодити випуск води у ПЕТ-пляшках. Паралельно виготовляли кетчуп, майонез, гірчицю. В державі була безнадія, виробництво занепадало, «чорному імпорту» було складно протистояти, але ми піднялися. Так я пропрацював 4 роки.

— Невже вам знову захотілося змін?

— Атож. Я реально оцінив власні шанси й активно включився до виборів до Верховної Ради. Чому? По-перше, я знав, що серед 20 моїх конкурентів не було жодного бізнесмена. І моє гасло: «Зробив щось на виробництві, зроблю і в державі», — було виграним. По-друге, завдяки тому, що працював на виробництві і займався просуванням торгової марки, я добре знав, як «піарити».

— Секретами поділитесь? Упереднь парламентських виборів це знову актуально.

— Будь ласка. Я почав із того, що продумав і склав медіа-план. За два місяці до виборів я підписав угоди на рекламу на ТБ, радіо, газетах, склав зручний графік її виходу. Слідкував за рейтингами і соціологічними дослідженнями. До того ж я не вів кампанії «проти», я боровся «за» — за себе. Спочатку я був десь на останніх місцях. Тому я зробив таку піарівську акцію. Запустив до газети анонс статті під назвою «Невже Свиріда кине на вибори сім вагонів майонезу?» Це було настільки правдоподібно, що вже наступного дня про це говорили всі. Конкуренти забули про себе, на кожному кроці згадували Свиріду, звичайно, негатив-

но, але тим самим все одно активно працювали «на мене». Я піднявся в рейтингу на 7 місце. Потім у тій газеті надрукували зі мною позитивне інтерв'ю, де про жодні вагони не йшлося. Я виграв у демократів Жулинського, Гудими, комуніста Пхиденка, керівника крайового НРУ Харченка і решти регіональних лідерів усіх партій.

— Але це були вже інші PR-технології, інші витрати на них, ніж на виборах до облради. Ви змінили романтику на прагматизм?

— Безумовно, я послуговувався прагматичнішими категоріями. Моя романтика стала практикою, ще коли я пішов на державну посаду в ФДМУ. Тоді були абсолютні жорстокі реальності та дійсність, ми проводили непопулярні реформи, приймалися сотні управлінських рішень. Яка романтика? Але не думаю, що з тим моя система цінностей сильно змінилася. А, може, я прагматиком був завжди? Бо вважаю, що все те, в чому нема прагматизму — від лукавого.

— Наприклад?..

— Наші демократичні сили. Стосовно них досі є актуальним вже набридле всім прислів'я про кількість гетьманів і партій. Я був із 90-го по 98-й рік членом Демократичної партії. Я не хочу образити демократів — вони, як ніхто, близькі мені за духом — але їхній непрагматизм, непрактичність, невміння політичного адміністрування їх і згубили. Я переконався, з ними каші не зварити. Пройшовши до парламенту, я не бачив іншої альтернативи, ніж іти в «Трудову Україну». Ця ідеологія — до України через працю — мені зрозуміла.

— «Трудову Україну» називають фракцією не тільки прагматиків, але й олігархів... Ви є одним із них?

— Ні, я не вважаю себе олігархом. А до таких понять взагалі ставлюсь філософськи. Олігархи — просто люди, які мають достатньо сил, щоб впливати на державну політику...

— Сил і грошей...

— Можливо, це класичне визначення. Але філософія цього явища набагато цікавіша — ну скажіть, кого з «олігархів» знали ще п'ять років тому? Це змінне поняття, свита короля. За кілька років олігархами назвуть інших людей. А хіба удільні князьки не були олігархами, які впливали на політику князя усієї Русі Володимира. А фаворити короля? Навіть у Леніна були свої олігархи! А чим не олігархи — радянське Політбюро? І тут я ставлю «на вид» демократам: а чому вони не можуть впливати на державні рішення, добровільно відмовляються від боротьби? Ну, сталося з Ющенком. Але йдіть, домовляйтеся, впливайте на ситуацію. Бо від-

сторонюватися в білих рукавичках — чи розумно сьогодні? Згадаймо 1918 рік: наступає армія Муравйова, а українська еліта між собою воює: Скоропадський з Петлюрою, Грушевський з Винниченком. Хто виграв? Програла державу. Ось і зараз: чи вийдуть демократи з ситуації з урядом на білому коні? Боюся, що це знову буде сірий віслючок або шкапа. А в Італії прем'єр Берлусконі — мало не офіційний мафіозі, Буш і Шредер — теж ставленики олігархів.

— Яке ж ваше політичне кредо?

— Я — політик. І вважаю, що поганий той солдат, який не мріє стати генералом. Можу нагадати й інше відоме прислів'я — про лежачий камінь. Для мене це неприйнятно. Моя мета — стати найкращим. Але я відрізняю мої «не мої» вчинки на шляху до цього. Якби я піддався тиску і проголосував би проти Ющенка, мене точно гризло б сумління.

— Від романтичних мрій щось залишилось?

— Моя романтична мрія дуже особиста — хочу мати сина.

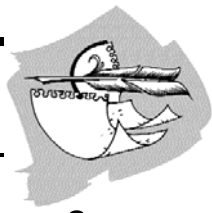
— До речі, ви знайшли своє сімейне щастя?

— Ще у тому романтичному 90-му. На одному з пікетів — ми пікетували обком компартії — я й познайомився зі своєю майбутньою дружиною. Тоді ми стояли по різні боки барикади. Вона очолювала сектор агітації і пропаганди обкому комсомолу. Я говорив про репресії, голодомори, знищення комуністами цілих народів. Мені здалося, що тоді переміг я. А тепер я в усьому поступаюся дружині та двом нашим маленьким донечкам, — старший з них 6 років, а молодший лише 3 місяці.

— «Олігарх» Свиріда добрий тато?

— Щодо олігарха, то я так і не добував дім, живу в Луцьку в квартирі. Щотижня їду на роботу в Київ, а на вихідні до сім'ї. Люблю просту українську їжу, до якої мене привчила мама, і дуже люблю співати на весільних застіллях у селі. А якщо казати про «добра тата», то тут в мені дійсно прокинувся дар — розповідати дітям казки на сон. Щоправда, якісь модернізовані казки виходять. Якшо Колобок, то — на батарейках, з моторчиком і з рукою на пружинці для самооборони...

Розмову вела
Олена БОНДАРЕНКО

ЧАС МИШКИ СІРОМАНКИ

За мотивами української народної казки

Казку про “Ріпку” ми всі знаємо. Суть її зводиться до того, що й казочки про Курочку рябу, яка знесла золоте яєчко. Там “Дід бив — не розбив, баба била — не розбила”. А мишка бігла у своїх справах, зовсім випадково хвостиком зачепила і розбила. (Знаємо, що цю казочку в Україні читають уже багатьом поколінням найменшених українців, щоб з ранніх літ у їхній у свідомості формувалися образи елітних українців — Діда та Баби, національної титульної сили — як не спроможних на великі доленосні звершення, і образ сірої всесильної мишки, напористої, спиритної, яка вчасно і безпрограшно володіє ситуацією і вміє привласнити плоди дідо-бабиної праці, а їм не залишено ніякого вибору, окрім отого споконвічного: “Дід плаче, Баба плаче...” та: “Маєте те, що маєте”).

З “Ріпкою” ситуація надто схожа. Пригадуєте її неповторний патріархальний чар: “Був дід Андрушка, а в нього — баба Марушка, а в баби донечка Мінка, а в дочки собачка Хвінка, а в собачки — товаришка киця Варварка, а в киці — вихованка мишка Сіроманка.

Раз весною взяв дід мотику, скопав у городі грядку велику, підлушив, зробив пальцем дірку та посадив ріпку...” Далі було те, що й повинно бути: час ріпку рвати. Великий гурт тягнув ту ріпку, яку виростили дід та баба. Отож, ні велет-дід, ні його моторна баба Марушка, ні їхня донька Мінка, ні навіть собачка Хвінка та кицька Варварка не спроможні були зробити того, що зробила ця міфічна гераклоподібна мишка.

Чому ж таки цей образ такий популярний у нашого народу? Адже народні казки — це те символічне дзеркало, подивившись у яке, побачиш цілком конкретні речі — дух і душу народу. Отож, та мишка Сіроманка завжди була вирішальною силою в нашій пра- і сучасній історії. Не вірите? Тоді пройдімося прадавними, давніми, близькими і зовсім близькими історичними дорогами.

Візьмімо хоча б княжу добу. Дід із Бабою невтомно чубилися на велетенському українському городі, перемотлюшили городину, потовкли одне одному боки, повиколовали вилами очі, а коли побачили, що вже ніяк не дадуть собі ради, то й сказали... Нині надто часто їх цитують, вважаючи, що нібито ці слова, мовлені ними так необачно, стали своєрідним заповітом предків, таким собі кліше в головах усіх наступних дідів та бабів української трагікомічної історії. А сказали вони так: “Земля в нас велика і багата, а порядку в ній немає, приходьте і володійте нами”. Кому були мовлені ті слова знає навіть кожен учень молодших класів. Отож і стали варяги порядкувати на дідовому й бабиному городі...

Підемо далі, вірніше, ближче. Козацька доба. Запорізька Січ наводила жаж на саму Османську імперію, яка тримала значну частину світу в покорі, неволі та страху багатьох століть.

Отож, те “золоте яєчко” (Січ) били-не розбили турки разом з татарами, били-не розбили шведи, били-не розбили поляки, а от сіренька мишка-побігушка, мишка Сіроманка, яка здатна ухоркати й коня, хвостиком за-

чепила і розбила. Хто вона, здогадатися не важко! Це до неї козаки, стоячи на колінах, молитовно волали: “Не встанемо, мамо!”...

Чи взяти часи вже ближчі до нас, коли 1918-го року розпалася царська імперія й Україна здобула незалежність. Сам великий Історик Михайло Грушевський її очолив, який знав не лише історію України, а й всього людства, здається, по днях, у хронологічній послідовності. Знав усі “закономірності” поневолення одного народу іншим, знав, що собою являє імперський великодержавний феномен, знав про “надідею” Іванушки-“мудреця”, яка приблизно формулювалася ось так: “Освободжати всех и вся от ихней жизни! Мочить! Давить и “железной рукой” загонять к счастью!” Расширять единое пространство до размеров единого земного государства с единым батюшкой-царем”.

Це все великий історик знав, однак повірив, що “братерські обійми” соціалістів та комуністів чимось кардинальним відрізняються від царських. І наші тодішні діди й баби наступили на відомі граблі, що опинилися в них під ногами, та ще зубцями догори...

І знову пробігла Україною та міфічна мишка-побігушка і розбила золоте яєчко її волі, її долі...

А потім... Все посила вона, зухвала істота, капосна, сіра помислами і кривава діяннями, агресивна, всеядна. Перегризла, перетлумила, перепакостила, пе-

булаву вчепив, гетьманом став себе величати, граблі якнайдалі од себе відкинув), начіпляли разки доброго наміста, взяли бандури та кобзи і стали виводити прекрасними голосами (єдине, що не переточила пакосна сіра істота), а собачка Хвінка й кицька Сіроманка витанцьовували на тому городі. Дід та Баба разом із Мінкою зрідка покрикували до них то “Слава!”, то “Ганьба!” аж поки не охрипли. А тоді почали сваритися, у кого голос краший та сорочка гарніша. Дід галасував, що в нього, а Баба — у неї, бо в неї паху розкішніша. Мінка і собі пишалася коралями, так що стали чубитися, не помітивши, що ота, остання у мишиному роду, гав не ловила, а займалася своїм природним відтворенням. Під гарний спів та ті непереврені два вигуки, що стали знаком часу, під бабо-дідову лайку й чублення, сіра істота плодилася несамоовито. Аж посіріло на городі. Сіра маса рушила із стотисячних нірок поміж кропу та моркви, притягла до Діда й Баби граблі (начебто тризуб) — і вмент перетворили славу того розкішного городу на ганьбу. Покотила мишва ріпку і накинута на неї сіро й несамоовито.

Хто ж вона, ця казкова міфічна сила, — тепер уже наших днів? Ота багаторіка, мільйоннозуба, мільйоннолапа мишка Сіроманка? Здогадалися?! Усе вірно! Вона тихо плодилася в середніх шарах великого українського городу. А потім заправляла кругом, де було народне доб-

часті застїлля в ресторанах та на природі. Під звуки чаркування любила співати “не расстанусь с комсомолом”, а ще — “Ряби-нушку”. З усної народної творчості визнавала лише анекдоти і правила їх, запиваючи міцними напоями. Любила Кобзона і не любила “Кобзаря”, мову дідо-бабину ненавиділа лише за те, що вона не нагадує її, мишину, однак любила все, що створювали їхні руки. Тому охоча була до великих городів, великих комор та лхів, де б можна було “созидать” і “выполнять большую историческую миссию”. Словом, коли Дід та Баба разом із Мінкою захмеліли від радісного вітру волі, вона й взялася за ту свою “миссию”, ніким не полохана й не контрольована. Масштаб її “созидания” перевершив усі сподівання — перетлумила все вже на суверенному городі, в коморах, засіках, льохах, навіть колоски переточила й добралася до головатих соняшників та достиглих кукурудзяних рядів...

Дід з Бабою ще довго не помічали б того капосного злодія-шкідника, коли б господар не перечепився через купу лушпиння. Саме примірявся до нової булавки і нові клейноди із бабиних рук хотів висмикнути. А Баба макогонем на нього за це замахнулася. Гелпнувся прями́сінко в лушпиння. Тоді й витверезили враз і побачили, що стоять посеред тирлового. У ділових руках лише чубок від ріпки та булава, у бабиних — макогін, яким вона вгріла діда. А в доньки Мінки єдиний разочок доброго наміста. Аж тепер помітили, що вже не на городі — там їм місця немає, а на межі, під великим чорнобілським кушем лопуха. Обараніло ловлять відкритим ротом повітря і ніяк не можуть його вловити. І знову накинута одне на одного з незмінним, вистояним на історичнім городі: “Це ти винен, старий пенюк!” — “Та такі ж ти, стара кобило, аби мене не луснула по макітрі макогонем, то я б метикованіший був!” І знову з розгону налетіли на граблі, які уже приволочила їм капосна істота і поклати як і належить — незмінно зубцями догори. І знову патріархальні нетлінні наші граблі вгріли обох, аж зблиснуло їм ув очах, і знову: “Дід плаче, Баба плаче...”, тужить Мінка, підвиває собачка Хвінка та обурено шипить кицька Варварка. Схаменулися. Перевели подих. Зголодніли очима дивляться, як мишка Сіроманка останні гарбузи на городі дотлумлює. Коли ж їх голод остаточно зломив, почали скубати реп’яшки з лопуха й кидати до рота. На зміну несамоовитій радості прийшла розпука, шалена втома, спустошення та зневіра. Гризун плодився на очах, безсоромно парувався, спинався на лапи, і його полчища теж кидалися виконувати “историческую миссию”.

Не менш, ніж Дід та Баба, сіру капосну істоту зненавиділа кицька Варварка. Вона вмент пригадала своє покликання і свою одвічну неприязнь до цієї гризунки, тлінний дух якої чути за кілька кілометрів. Вона стала наточувати свої кігті й готуватися до стрибка. Обурено гарчить під спорожнілим льохом і собачка Хвінка. Заціпило доньці Мінці. Дід та Баба лише розводять руками і мають те, що мають...

Чи зможуть вони приєднати-

ся до Кицьки і взяти участь у цьому другому історичному етапі боротьби із мишкою Сіроманкою? Можуть, але не бажано — все одно зчинять галас, поб’ються і на граблі наступлять... Бо проти цього всеядного гризуна потрібен не ентузіазм романтиків, а міцні зуби та лапи професіонала.

Це — “Ріпка-2”, казочка, що складена давно, але продовження її ми почали читати 24-го серпня 1991-го. Однак — дозволимо собі пофантазувати, — та й жанр казки дозволяє це зробити — уявімо, що кицька, коли вже й не ввіймає мишку Сіроманку, то, принаймні, зажене у нору. Чи ж не станеться на нашому городі знову те, що вже було, чи не вчинить і кицька так, як вчинила сіра істота? А Дідові й Бабі знову скаже: “Маєте те, що маєте, то й радійте, що ще живі”. Чи не стане професійна кицька витворяти на городі те, що й сіра капосна мишка? Не виключено! Адже вона амбітна і завжди почуває себе господарем господаря.

Тоді обізветься третя сила в тому ряду — собачка Хвінка, яка вчинить із кицькою те, що збирається вчинити із мишкою Сіроманкою Варварка. От вона вірніша господарю, тобто Діду й Бабі. Вона їм завжди вірно служить за сьакій-такій харч. Тоді з-під куша чорнобілського лопуха можуть вийти дід Андрушка, баба Марушка та донька Мінка. Вона вчепить Хвінці ошийника — про всяк випадок... Донька має дати всьому лад — позамітати все, прибрати смітники та купи лушпиння, поорати, заволокти на городі, вчасно посіяти і посадити, зібрати і вчасно в комори та льохи завезти, пильнуючи, щоб не вскочила туди ота сіренька всеядна істота.

Мінка, як ми всі здогадалися, — наш завтрашний чи позавтрашний день. Лише вона може втримати город, лише їй Господь дасть Благодать і силу, щоб на нійому і все врунилося, і все буяло, і все було вчасно зібрано і зведено в комори та щоб був на столі не лише хліб і до хліба, а коровай та свята паска. Більше нікому. Всі інші, попри свою спиритність та ненаситність хижаків і всеядність сірих гризунів, не мають ні сили землі, ні Благодаті Неба. Вони можуть лише паразитувати на щедротах цього краю та м’якому характері добрякуватих, довірливих, наївних, романтичних, непрактичних, сварливих, булаволубних і гетьманоспокушених, граблямиполобібезлічразівбитих, однак нерозкажаних Діда та Баби.

Нині ж час дрібного всезнищючого гризуна, який розплодився і панує. Хто дочекається часу перемоги доньки-Мінки — мо-ло-дець! А ошій “казочці” — кінець. А поки що Дід плаче, Баба плаче, як і належить казковим нерозважливим героям-романтикам, що луплять макогонями та булавами один одного замість того, щоб ударити ними сіру істоту з поганим специфічним запахом. Запропонувала б і вам бубликів в’язочку, та ба, поки що у нас є лише те, що посередині того бублика...

Катерина МОТРИЧ

резанапастила, перетворила у свої відходи усе збіжжя в засіках. Особливо позбиткувалася над елітними сортами. На них вона одразу напустилася і перегризла на січку навіть ті засіки, де вони зберігалися. Залишилося лише поле, прибите морозами та посухою, впереміш з кукілем.

Тож Дід та Баба й стали висівати неелітні миршаві сорти і стали збирати й неелітні миршаві врожаї, до яких не добралася гурманка мишка Сіроманка.

І от, здавалося б, у 90-х роках уже минулого століття й тисячоліття казка, де фігурує та сіренька зухвала істота, повністю вичерпала себе. Дід та Баба разом із великим гуртом знову, вже вкотре таки виростили свою омріяну солодку Ріпку. Усі троє — Дід, Баба і Донька просто оп’яніли від щастя. Повдятали вишивані сорочки (Дід — шаровари та ще й

ро, комори, засіки; вона мала доступ до всіх цінностей. Вже тоді вона добре нагостила зуби та наточила лапи. Вона навчена була, коли вимагала ситуація, подавати голос в межах своєї комори. А такі поняття, як любов до землі, до свого краю сіренька істота на могла мати в силу своєї природної місії. Бо місія її — гризуна, шкідника, пакосника, який здатен оазис перетворити на пустелю, глибокі зариблені озера — на спустошені болота, чисті криниці — на звалище смітників, храми — на конюшні, комори з насінням — на купи лушпиння, розкішні сади, що вгинаються від плодів, — на пеньки та стирчаки. Народ — у натовп з голодними очима. Культуру й духовність вважала своїми найлютішими ворогами, однак до найбільших нематеріальних цінностей зараховувала

Герб Івана Мазепи

ЖНИВО НАЦІОНАЛЬНОЇ ВОЛІ ІВАН СТЕПАНОВИЧ МАЗЕПА (близько 1640 року — 1709 року)

**“Без надії сподіваюся”
Іван МАЗЕПА**

Це були останні передсмертні слова великого сина України Гетьмана Івана Мазепи, котрий, маючи все, чого душа воліла, міг мати ще більше, а змушений був умирати у глухому молдавському селі Варниці. Про що думав ще недавно обдарований загальною любов'ю і увагою, включаючи самого царя московського, великий Гетьман, готуючись до зустрічі зі Всевишнім?..

“Я кличу всемогутнього Бога в свідки і заприсягаю, що не ради високих почестей, не для багатства, або яких інших цілей, а для вас усіх, що есте під моїм урядом, задля жінок і дітей ваших, для добра нашої бідної України, для користі всього народу українського, для піднесення його прав і вольностей — хочу я за поміччю Бога так чинити, щоб ви з жінками вашими і рідний край не загинули ні під москалями, ні під шведами...”

Не зрозуміли, не хотіли зрозуміти... І хто?..

Як ніколи виправдалася приказка: не так ті воріженьки, як добрі люди.

Змінюючи один одного, в уяві Гетьмана поставили Іскра, Кочубей, Ніс... Так, так, Іван Ніс. Це він провів москалів потаємним підземним ходом у гетьманську столицю, яку вони дощенту спалили разом із палатами і церквами, а козаків і мешканців вирізали, не пожалівши ні жінок, ні старих, ні дітей. Іван Ніс, ти обезсмертив себе, Іудо!.. Україна завжди пам'ятатиме і тих справжніх героїв,

котрі захищали Батурин і на наказ московського царя здатися відповіли вустами полковника Чечеля: “Умремо всі, а столиці не здамо!” Гетьманські палати горіли три дні, а полковника Чечеля і козацьку старшину помордували, їх трупи прив'язали до плотів і пустили вниз по Сейму, усім на пострах...

...А ще постали перед старим Гетьманом славні Петро Дорошенко — прийняв смерть на далекій московській півночі під В'яткою, Дем'ян Многогрішний — загинув у Сибіру, Іван Самійлович — також сибірська могила... А ще рідний дід Гетьмана Федір Мазепа. Разом з Наливайком прийняв смерть у Варшаві. Усі вони прийшли сьогодні до старого Гетьмана в тепер уже відоме село Варницю, аби засвідчити йому свою любов і свою ненависть, свою вірність і свою підступність...

І зібравши останні сили, Гетьман звертається до них, до нас, звертається через роки, через століття: “Без надії сподіваюся...”

25 липня Івана Мазепу було обрано Гетьманом України. Саме в цей день о 10-й годині Всеукраїнське Товариство “Просвіта” імені Т. Шевченка планує провести “круглий” стіл і запрошує до нього всіх тих, для кого справа Івана Мазепи дорога і близька, хто, як і він, у найжорстокіші часи “без надії сподівався”...

Володимир АНДРОЩУК

Портрет Івана Мазепи

празниках всхристиянської любові на Великдень проклинали привселюдно ім'я національного борця устами його потомків!... Щоб вирвати душу у народу, і його ж синам звелів писати повні ганьби й грізні книги про Мазепу — се єдиний був край у світі — Росія. І єдиний був такий народ, з яким можна було собі се дозволити — се нарід український. Занадто потульний, занадто миролюбивий, занадто уступчивий...

Маятник життя Гетьмана Мазепи гойдався від Хвали до Хули. Згадаймо і те, що написав про нього Преосвященний Митрополит Рязанський Стефан Яворський (от лица всея Руси):

**Ах! Тяжкую горесть
терпити мати бідна
Утробу мою снedaет
схидна.
Кто лигъ дастъ слезы,
яко же Рахиль?**

**Се второй Иродъ,
исполне смертна яда,
Мазепа лютый убилъ
мои чада...**

Мазепа — державець, Мазепа — політик, Мазепа — будівничий... Так — Будівничий! Справді вражаючий реєстр будівель Мазепиної фундації. Він виділяв великі кошти на відбудову і будівництво церков. За Мазепи завершилася побудова Мгарського монастиря біля Лубен. Збудовано Богоявленську церкву при київському Братському монастирі, Миколаївський військовий собор та Феодосійську церкву на Печерську і церкву Всіх Святих над брамою Києво-Печерської лаври та п'ятибанні собори в Ніжині, Новгород-Сіверському й Прилуках, церкву Вознесенського монастиря в Переяславі, Миколаївський монастир у Батурині...

Ілько Борщак і Рене Мартель у книзі “Іван Мазепа”, що вийшла в Парижі 1931 року, писали:

“Аристократія, духовенство, вчені, письменники та митці вихваляють його за те, що поставив Україну так високо... Слава Мазепи як опікуна церкви та науки поширилася між усіма православними Оттоманської турецької імперії... Мазепа казав видати власним коштом чудову Євангелію арабською мовою...”

Існують перекази, що й досі в Єрусалимі у церкві Св. Гробу вживають срібну миску із написом “Шедрий дар великого гетьмана Його Величності Івана Мазепи”.

Все це факти і дуже переконливі, що Гетьман був людиною великою і, як ми кажемо сьогодні, — національно-свідомою. Чому ж багато істориків вперто не хотіло визнавати величчя його імені? Замовчувалися чесноти, діла... Одна відповідь проста — зрадив Москві, інші відповіді — неоднозначні...

Мало висвітлена одна із найболючіших сторінок нашої історії — Батуринська трагедія. Пригадаймо Шевченкові поеми “Вели-

Хто він для нас, нині сухих на цій землі? Гетьман України Іван Мазепа... Державець? Так! Патріот? Безперечно! Найвидатніший з-поміж українців європейського часу? Є й такі думки. Про освіченість гетьмана багато написано. Навчався у Києво-Могилянській колегії, у Єзуїтській колегії у Варшаві. Побував у Німеччині, Італії, Франції, Нідерландах. Володів польською, німецькою, російською та італійською мовами, розмовляв “чистою мовою Лівія та Ціцерона”. Дума-псальма, яку написав Мазепа, дає підстави говорити про нього як про обдарованого поета! А листи до Мотрони Кочубеїної — найвишуканіша сповідь небайдужого серця.

І, хочемо ми того чи ні, а магнетична сила романтичного міфу-людини давно існує поза нашою волею. І дуже важко означити в ньому людину в її сучасному психологічному розумінні. Літописи скупі на психологічні характеристики, історики вітчизняні — по-своєму тенденційні (йдеться і про оцінки Бантиша-Каменського, і Аркаса...), до свідчень зарубіжних — ставлення часто скептичне... Смакується (можливо, що й доречно) процедура виборів Івана Мазепи на Гетьмана. А як же без цього факту?

А історія з конем, до якого прив'язали молодого Мазепу, переповідається із захопленням поколіннями. Багатом до вподоби й інтриги, пов'язані з жіноцтвом. Що це? Заповнюється якась ніша в нашій психології? Чи нам подобається, що сильні світу цього ходять по грішній землі? А ще згадують прикру історію з Іскрою та Кочубеєм і сумнозвісну анафему та похорони Гетьмана:

“Труну Гетьмана везли шестеро білих коней; по обидва боки йшли двома рядами козаки із гоними шаблями; перед труною бунчужний ніс булаву, а за труною

йшли українки, котрі прийшли сюди за своїми чоловіками і, як звичайно, голосили та причитували. За ними верхи їхали Генеральний писар Орлик, племінник покійного — Войнаровський...”

Свідчень про час, у якому випало жити Іванові Мазепі, і про перипетії його життя достатньо. Долею історії та обставин його постать опинилася у вирі всесвітньої історії. Байрон, Гого, Верне, Буланже, наш Сосюра, Ліст — жваво цікавилися його життям, а великий Вольтер дав свою оцінку.

Різні погляди, різні (часом протилежні) думки щодо особи Гетьмана Мазепи, напластування історії, ідеології тощо. А суть цього державця, людини-патріота треба шукати у словах: “... хочу я, за поміччю Бога, так зробити,

щоб ви з жінками і дітьми вашими і край рідний з військом Запорозьким не загинули ні під Московом, ні під шведами”.

Чомусь сьогодні хочеться вірити саме цій сповіді. Не тільки Гетьману Мазепі, а й іншим доводилося бути “і вовком”, “і лисом”... У документах є безліч свідчень, із яких наша уява може собі домалювати цю непересічну особистість. У намаганнях віднайти хоча б живчик історії доводиться посилаватися на авторитети. Один із них — Гнат Хоткевич у праці “Гетьман Іван Мазепа”, що вийшла у Харкові 1917 року, писав:

“А так, як осудили Мазепу — ще мабуть ніколи ніхто не осуджував: се могло статися тільки в одвічній краю деспотії і рабства — в Росії. Щоб 200 літ, щороку на

Преображенський собор Мгарського монастиря

Церква Всіх Святих (побудована у 1696–1698 рр. на кошти Гетьмана Івана Мазепи)

кий льох” та “Іржавець”. Геніальний Тарас мав велике чуття до ран України. Рігельман пише: “Люди все мечу преданы как в крепости, так и в предместьи без остатку, не щадя ниже младенцев, ни только старых”. В іншому місці: “Выбил всех до единого, не щадя ни пола ни возраста, ни самых сухих младенцев”. (Йдеться про Меншикова, якого цар Петро послав на Батурин). Зрозуміло, що подібні факти не бажано було оприлюднювати і навіть аналізувати за радянського часу.

*...Я меж трупами
валялась
У самих палатах
Мазепиних... Коло мене
І сестра, і мати
Зарізані, обнявшись
Зо мною лежали;
І насили-то, насили
Мене одірвали
Од матері неживої...*

Т. Шевченко
“Великий льох”

Звісно, що це ті незагоєні рани нашої землі, які турбуватимуть

і наших нащадків. Епіграфом до поеми Тарас Шевченко взяв слова із 43 псалма: “Віддав на посміховище нас сусідам нашим, на погорду й наругу тим, що навкруги нас. Учинив еси нас поговором між людьми, народи над нами хитають головою”.

Друга душа в поемі “Великий льох” — уособлення тієї України, що в боротьбі Мазепи проти Петра стала на боці Петра проти Мазепи... Після Батуринського розгрому від Гетьмана повтікало дуже багато переляканої старшини.

Настав час об’єктивного бачення проблем, правдивого перегляду і погляду на історичні події й постаті.

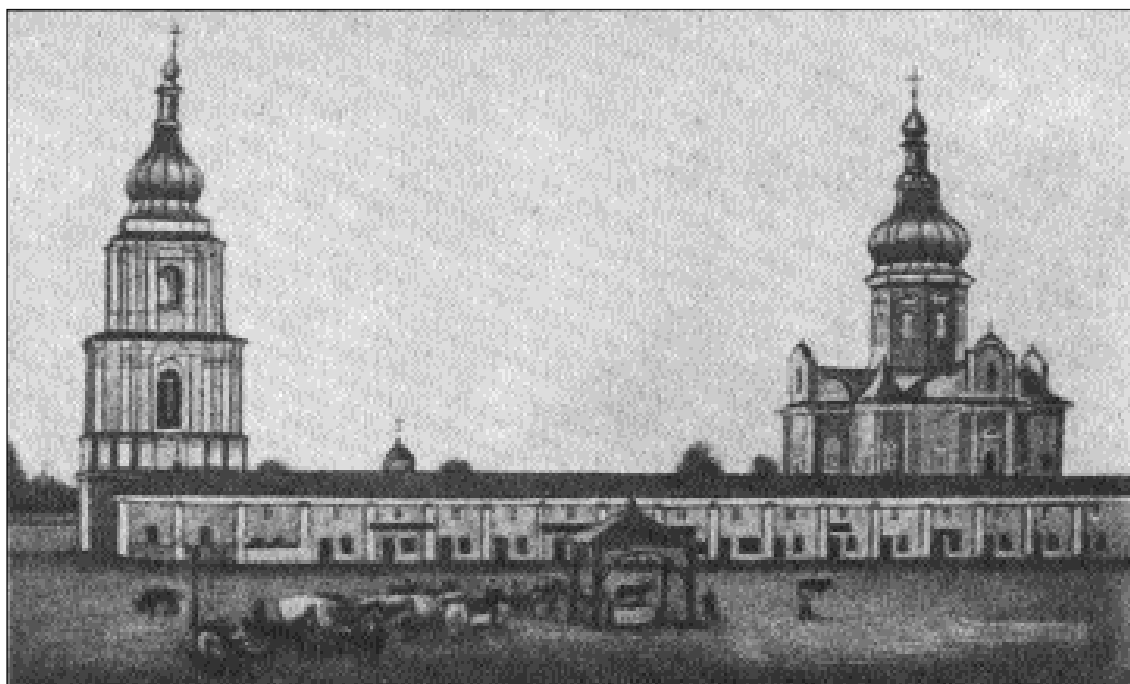
“Мазепа був передовсім патріотом, перед яким стояла ідея національної України, що зуміла би забезпечити собі повну незалежність від Росії і від Польщі. Його план був передуманий і добре підготовлений, він шов до нього як до єдиної цілі все своє життя”, — до таких висновків прийшли Ілько Борщак і Рене Мартель, опрацювавши безліч, у тому числі й недоступних для наших читачів джерел.

Час жнива національної волі проситься в наші душі.

Василь ОСАДЧИЙ

Військова печатка Івана Мазепи

Церква Вознесіння у Переяславі (збудував Гетьман Іван Мазепа у 1700 р.)

ЛИСТИ ДО МОТРИ

1.
Мое серденько, мій квіту рожа-
ной!

Сердечне на тое болю, що на-
далеко од мене їдеш, а я не могу
очиць Твоїх і личка біленького ви-
діти; через сее письмечко кланяю-
ся і всі члонки цілую любезно.

2.
Мое серденько!
Зажурилемся, почувши од дів-
ки таке слово, же В[аша] М[илість]
за зле на мене маєш, іже В. М. при
собі не задержалем, але одослал до
дому. Уваж сама, що б з того вирос-
ло.

Першая, що б твої родичі по
всім світі розголосили: же взяв у
нас дочку у ноги гвалтом і держить
у себе місто подложниці.

Другая причина, же державши
В. М. у себе, я бим не могл жадною
мірою витримати, да і В. М. также:
мусілибсьмо із собою жити так, як
малженство каже, а потом прийшло
би неблагословеніє од Церкви і
клятва, жеби нам з собою не жити.
Гді ж би я на тот час поділ. І мні б же
чрез тее В. М. жаль, щоб есь на-по-
том на мене не плакала.

3.
Мое сердечне коханне!
Прошу і велце прошу — рачь зо
мною обачитися для устной розмо-
ви. Коли мене любишь, не забувай
же; коли не любишь, не споминай
же! Спомини свої слова, же любить
обіцяла, на що мені і рученьку бі-
ленькую дала.

І повторе, і постократне прошу,
назначити хоч на одну міну, ко-
ли маємо з собою видітися, для об-
шого добра нашого, на которее сам
ж преже сего соізволила есь була; а
нім тее буде, пришли намисто з
шиї своєї, прошу.

4.
Мое сердечко!
Уже ти мене ісушила красним
своїм личком і своїми обітницями.
Посилаю тепер до В. М. Ме-
лашку, щоб о всім розмовилася з В.
М. Не стережися єї ні в чем, бо есь
вірная В. М. і мені во всім. Прошу і
велце, за ніжки В. М., мое сердень-
ко, облапивши, прошу, не одкла-
дай своєї обітници!

5.
Мое сердце коханое!
Сама знаєш, як я сердечне, ша-
лене люблю В. М.; еше нікого на
світі не любив так. Мое б тое щас-
те і радість, щоб нехай їхала, да жи-
ла у мене; тільки ж я уважив, який
конець з того може бути, а злваша
при такой злости і заедлости твоїх
родичов. Прошу, моя любенько, не
одмінйся ні в чом, яко юж не по-
еднокрот слово своє і рученьку да-
ла есь; а я взаємне, поки жив буду,
тебе не забуду.

6.
Мое серденько!
Не маючи відомости о пово-
женню В. М., чи вже перестали В.
М. мучити і катовати, — тепер те-
ди од’їжаючи на тиждень на певніє
містця, послаю В. М. од’їздного
через Карла, котрее прошу завдяч-
не прийняти, а мене в неодмінній
любві своєї ховати!

7.
Моя сердечне коханая!
Тяжко болю на тое, що сам не
могу з В. М. обширне поговорити,
що за одраду В. М. в теперішнем
фрасунку учинити. Чого В. М. по
мні потребуєш, скажи все сій дівці.
В остатку, коли вони, проклятії
твої, тебе цураються — іди в мона-
стир, а я знатиму, що на тот час з В.
М. чинити. Чого потреба, і повторе
пишу, ознайми мені В. М.!

8.

Моя сердечне коханая!
Тяжко зафрасовалемся, почув-
ши, же тая катувка не перестає В.
М. мучити, яко і вчора тое учини-
ла. Я сам не знаю, що з нею, гади-
ною, чинити. То моя біда, що з В.
М. слушного не маю часу о всім
переговорити. Больш од жалю не
можу писати; тільки тое, якожкол-
век станеться, я поки жив буду, те-
бе сердечне любити і зичити всего
добра не перестану, і повторе пишу,
не перестану, на злость моїм і твоїм
ворогам.

9.
Моя сердечне коханая!
Вижу, же В. М. во всім одміні-
лася своєю любовію прежнію ку
мні. Як собі знаєш: воля твоя чини,
що хочеш! Будеш напотом того
жаловати. Припомни тільки слова
свої, над кляткою мні даніє, на тот
час, коли виходила есь з покою му-
рованого од мене, коли далем тобі
перстень діяментовий, над кото-
рий найліпшого, найдорогшого у
себе не маю, же: “хочь сая, хочь
так буде, а любов межи нами не од-
міниться”.

10.
Мое серденько!
Бодай того Бог з душею розлу-
чив, хто нас розлучає. Знав би я, як
над ворогами помститися, тільки
ти мені руки зв’язала. І з великою
сердечною тескницею жду од В. М.
відомости, а в яком ділі, сама доб-
ре знаєш; прошу теди велце, учи-
ни мні скорий одвіт на сее мое пи-
санне, мое серденько!

11.
Моя сердечне коханая, най-
мильшая; найлюбезнішая Мот-
ренько!

Вперед смерти на себе споді-
вався, ніж такой в серцю Вашом
одміни. Спомини тільки на свої сло-
ва, спомни на свою присягу, спом-
ни на свої рученьки, которіє мені
не поеднокрот давала, же мене,
хочь будеш за мною, хочь не бу-
деш, до смерти любити обіцяла.

Спомини наостаток любезную
нашу бесіду, коли есь бувала у мене
на покою: “Нехай Бог неправдиво-
го карає, а я, хочь любишь, хочь не
любишь мене, до смерти тебе, под-
луг слова свого, любити і сердечне
кохати не перестану, на злость мо-
їм ворогам”. Прошу, і велце, мое
сердечко, яким колвек способом
обачься зо мною, що маю з В. М.
далій чинити; бо юж болш не буду
ворогам своїм терпіти, конечно
одомщеніє учиню, а якое, сама
обачишь.

Щасливішії мої письма, що в
рученьках твоїх бувають, нежели
мої бідніє очі, що тебе не огляда-
ють.

12.
Моя сердечне коханая Мот-
ренько!

Поклін мой оддаю В. М., мое
сердечко, а при поклоні послаю
В. М. гостинця — книжечку і обру-
чик діяментовий, прошу тое зав-
дячне прийняти, а мене в любві сво-
їй неодмінно ховати, нім — дасть
Бог — з ліпшим привитаю. За тим
цілую уста коралевії, ручки білень-
кіє і всі члонки тільця твого білень-
кого, моя любенько коханая!

ІНДІЙСЬКИЙ МІФ І УКРАЇНА

ТАРА-ЗІРКА Й ЧАНДРА-МІСЯЦЬ

Чандру-Місяця творець світу Брахма настановив володарем над планетами й зірками, тваринами й рослинами. Чандра посвятився на престол і став царем. Та потім запишався своєю вродою, славою і владою. Дійшло до того, що навіть у наставника богів Брихаспаті він викрав його дружину, прекрасну Тару. Як не просили Чандру боги й сам Брахма повернути жінку чоловікові — той не відпускав її. Шукра, наставник асурів і вічний суперник Брихаспаті, став на бік Чандри. Боги на чолі з Індірою заступилися за Брихаспаті.

І почалася між богами й асурами війна за красуню Тару. Божественну рать очолив Рудра, асурську — Шукра. Битва між могутніми супротивниками була така люта, що Земля стрясалася до самісіньких глибин. І Земля, не на жарт налякана, почала благодати Брахму припинити страхітливу січу. Тоді Брахма звелів Рудрі й Шукрі замиритися, а Індра звільнив Тару й повернув чоловікові.

Жінка повернулася додому вже вагітною, тож невдовзі народила сина. Кожна, Чандра й Брихаспаті, вражені його вродою, хотіли мати його своїм сином. Щоб залагодити їхню суперечку, боги звернулися до молоді матері:

— Таро, скажи нам, хто насправді батько цього чудового сина?

Але жінка мовчала, ніяково потупивши погляд. Ніхто не міг добитися від неї бодяй слова. Тоді до неї підійшов сам Брахма:

— Скажи ж, доню моя, чий це син — Чандри чи Брихаспаті?

— Чандри! — ледь чутно прошепотіла Тара.

Чандра невимовно зрадів, почувши це. Він назав сина Будга, тобто Мудрий, Брахма ж зробив його владикою одноім'яної планети. Тара лишилася з чоловіком, а Чандра взяв у дружини 27 прекрасних доньок бога-отця Дакші — 27 сузір'їв місячного неба. Найчарівнішою з них була Рохіні, і вона стала улюбленицею Чандри. Він знав тільки її, а інших дружин наче й не помічав. Ображені його неувагою, ті прийшли до батька:

— Таточку, зроби так, щоб він усіх нас однаково любив.

Дакша закликав до себе зятя й дорікнув йому:

— Не годиться виділяти котрись із дружин, треба з усіма ладнати й усіх шанувати. Тоді не буде ніяких нарікань.

— Гаразд, я всіх шануватиму, — пообіцяв Чандра.

Але чинив і далі, як раніше. І невдовзі доньки знову прийшли до вселиного батька:

— Таточку, він не відходить від Рохіні, знає тільки її! Як же нам терпіти таку зневагу! Ми лишилося тут, не повернемося до нього.

Дакша ще раз закликав зятя, і той знову пообіцяв любити всіх дружин. Ті повірили йому й повернулися додому. Але нічого не змінилося. Утретє мусили йти доньки зі своїми жалюми до батька:

— Він і далі нехтує нами! Зарадь же чимось, таточку любий!

І розгніваний Дакша наслав на Чандру недугу — той почав марніти. Слабшало його світло, темнішали ночі, в'янули трави й спадали з тіла живі істоти. Небожителі кинулися до Чандри:

— Що з тобою діється, Чандро? Раніше ти висявав своєю красою — де ж тепер вона поділася? Чому ти все хирієш?

Чандра розповів їм про покару тестя, і боги подалися до Дакші:

— Змилуйся над Чандрою, зніми з нього свій прокляток! Від нього майже нічого не лишилося! Все живе марніє разом із ним, і ми теж. А якщо ми переведемося на ніщо, то що ж тоді буде зі світом?

Заслакавшишись, Дакша мовив:

— Я зніму з нього прокляток, але не весь — віднині він до повнітме, то худнутиме. Тож нехай Чандра піде на берег Сарасваті й там, де во-

на впадає в море, зануриться в її води і змие свій гріх.

Чандра так і зробив: пішов до моря, омився в священних водах Сарасваті і очистився від гріха. І відразу почав повніти, набиратися сили, його чарівне світло знову осяяло весь світ. Невимовно тішилися боги й люди, тварини й рослини, повернуті до життя. А Дакша наостанок нагадав зятеві:

— Будь лагідний і уважний до своїх дружин, любий їх!

Відтоді Місяць-Чандра убуває впродовж темної своєї половини і прибуває впродовж світлої.

ІДЕ ХЛОПЕЦЬ ДО ДІВКИ, ЯК МІСЯЦЬ ДО ЗІРКИ

Сюжет про війну богів та асурів через викрадення красуні Тари, частий в індійських джерелах, відноситься до ще ведійських (трипільських) часів. Його бачимо в "Рамаяні", де злий Рavana викрадає Сіту, дружину царевича Рами, в грецькому епосі, де Троянська війна спалахує через викрадення прекрасної Єлени, в українських казках і веснянках.

Міф має виразну астральну символіку, що видно з імен головних персонажів: Тара — "Зірка" й Чандра — "Місяць". Будга — син Чан-

Крішна

дри й Тари, уособлює планету Меркурій, Брихаспаті — Юпітер, Шукра — Венеру, Дакша — батько 27 сузір'їв, дружин Чандри, одна з яких — Рохіні. Поза сумнівом, міф містить винятково цінну інформацію, здатну багато що прояснити. Але ми звернемо увагу на деякі українські паралелі до персоналії міфу. Бо на Київщині є місто Тараща й річка та село Шандра, а в Індії Таратарх — "Зірка-фортеця", річка Чандра й місто Чандранур. Ведійський Рудра — слов'янський Род, а на Черкащині існував літописний Родень. В іншому міфі Рудра-Шіва вогненною стрілою руйнує обнесене трьома валами місто асурів Тріпуру, а назва Тріпура — "Тримісто" тотожна назві Трипілля. У міфі з "Рігведи" асурське плем'я паніїв ховає корів (уособлення достатку), за якими полює Індра, в далеких краях за річкою Раса. Що перетворюється з Россою, в гирлі якої стояв Родень, і з Панікарчею біля Ржищеве (прізвище Панікар і зараз поширене в Україні та Індії). Брихаспаті мав ім'я Дгір — "Мудрий", а київський князь звався Дір. Ім'я Будга, сина Чандри й Тари та планети Меркурій, теж означає "Мудрий".

Із Тарою-Зіркою і Чандрою-Місяцем пов'язана українська весільна обрядовість. Молода у наших весільних піснях — зоря, зірка, княгиня, красна, а молодий — місяць, князь.

В одній архаїчній пісні молоді — місяць і зоря, що змовилися зійти на небо й освітити землю, звеселити звірів у полі й спізналих гостей у дорожі. До Місяця причетне число "7", а весільний коровай роблять 7 молодич, у яких живі чоловіки. Вимішуючи тісто, жінки співають, що вода для святого короваю з 7 криниць, мука в 7 міхах із пшениці, зрослої на 7 полях, до короваю вбито 7 яєць від 7 білих курей, масло для короваю — з 7 кадовбів, збите з молока від 7 телиць. У ведійських індійців священну сому, що її полюбляв Індра, готували 7 жінок з роду молоді; їм давали епітет корів, а сому звали їхнім биком (Сома — інше ім'я Місяця-Чандри, а слово коровай споріднене зі слов. karv/korv — "корова", "бик"). Коровайний обряд супроводжують пісні, звернуті до матері молоді, і саме вона ліктем витискує в короваї місце, куди кладуть фігурки місяця і зірок (Вовк, 146, 196, 199, 319).

Чандра зображається мідянисто-рудавим, у нього червоний стяг, його коалісницю тягне антилопа. Місяць поїть богів амрітою впродовж світлої половини місяця, а предків — впродовж темної.

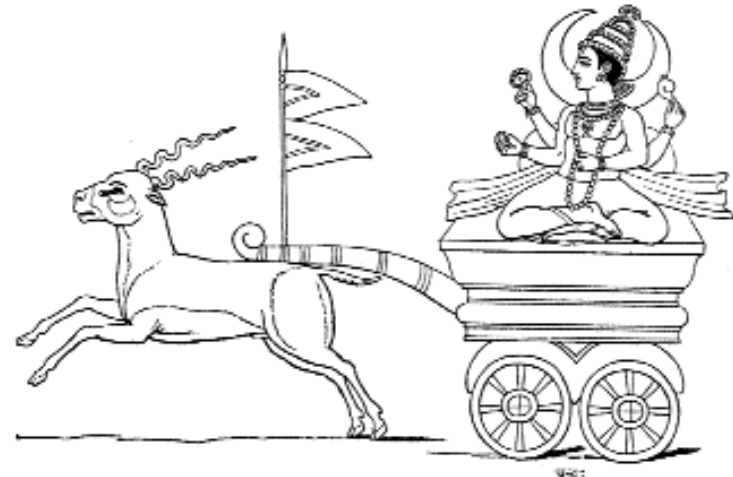
Індійський місячний зодіак має 27 (іноді — 28) сузір'їв, які ще у ведах виступають дружинами Чандри. Кожну справу слід починати при сприятливому розташуванні Місяця у сузір'ях. Гороскоп людини таумачився саме з характеристики сузір'я, в якому перебував Місяць. А Рохіні — винятково сприятливе сузір'я. Крішна народився, коли Місяць перебував саме в ньому. Ретельно вивчивши давньоіндійські пам'ятки, вчені виснували, що ця подія сталася 19/20 липня 3228 року до н.е. Тобто Крішна народився понад 52 століття тому. А він добре відомий Україні. "Васеова книга" знає божества Вишень і Кришень (такі ж прізвища мають сучасні українці), а Крішна — земне втілення Вішну (Вишнопіль на Черкащині й Вішнупур в Індії). У Черкаському й Переяславському полках козаки мали прізвище Кришненко, а в інших полках — імена Кришко, Крешко, Криско. Популярне ім'я Крішні — Гопа, Гопапа відбите в козацьких прізвищах Гупал, Гупало, Гупалов, Гупаленко (і в сучасному — Гуपालок). А ще в назвах Гупали, Гупалівщина та гопаки — улюбленого танка запорожських козаків.

Батьком Крішні був Васудева, що мав двох дружин. Від однієї народився Крішна, а від другої — Баладева, старший брат Крішні. За іншим міфом, Крішна народився від чорної, а Баладева — від білої волосини Вішну, тому братів ще зовуть Чорнобог (санскр. kṛishna — "темноносний", "чорний", але й "красний", "гарний") і Білобог. Крішна-Чорнобог — війське й пастушницьке божество, а Баладева-Білобог — землеробське, зображається з плугом і має імена, що відбивають це.

Знаменно, що матір Баладеви звали Рохіні, як і сузір'я. В переліку сузір'їв воно четверте, а розташування зірок нагадує віз, тому сузір'я має і назву Шаката — "Віз", "Коалісниця". А саме під назвою Віз знають його українці. Воно з так званих "лю-

ських" (мануш'я) сузір'їв (санскр. manusha — "людина", пор. слов'янське муж, польське менж; цигани називають себе мануш).

За ведами, сузір'я Рохіні, "Руда корова" — донька мудреця Каш'япи (пор. молдавські й румунські прізвища Кассапа, Касапа, Касап тощо) й священної Сурабгі — корови достат-

Чандра-Місяць

ку, праматері корів і доньки Дакші. Дружиною Каш'япи була й Дану — "Ріка", "Потік", річкова богиня, тотожна українській Дані (імена обох — у назвах Донець, Дунай, Дністер, Дніпро). Дану — родоначальниця данавів, інакше — асурів, старших братів богів-деві, і мати найголовнішого з асурів, Врітри — в українському фольклорі злий цар Ворот або Воротар. А данави — інша назва ядавів, племені Крішні й Баладеви, тотожного літописним ятвягам, які й собі мають назву дайнові.

Асури — старші брати богів, а Баладева — старший брат Крішні. Це підкреслює епос: Крішна тяжіє до девів, виступає на боці пандавів, а Баладева — до асурів і виступає, як і данави-ядави, на боці кауравів-корівичів, пов'язаних із земним світом. Обом божествам властива синьо-жовта символіка: Крішна синюватопірий і має жовте вбрання, Балавіра — золотавошкірий і має синє вбрання. В єдності протилежностей вони мовби уособлюють цілісність усе-світу.

Імена Баладеви, як і Крішні, теж засвідчені на українському терені. Санскр. Баладева (хінді — Бальдев) — "Могутній бог" відбите в прізвищах Федір Болудей і Тиміш Бідей з Чигиринського й Переяславського полків (РВЗ, 35, 343; в останньому служив і сотник Богдан Кришненко). Ім'я Баладей зафіксоване в чотирьох списках III ст. (за дванадцять століть до Запорозької Січі) у написах із Сіндики-Кімерії (КБН, №№1276, 1279, 1281), країни індів-сіндів-суйрів-кімерів, родичів українських сіверів, яка входила до тисячолітнього Боспорського царства зі столицею в Пантікапεί (суч. Керч). Один зі списків (№1279) з іменем Баладей містить і ім'я Гасак, яке пояснило винятково важливе слово козак ("Слово Просвіти", №12, 2001 р.).

Інше ім'я Баладеви — Балавіра

(хінді — Бальвір, пендж. Балбір), "Могутній герой" відбилосся в козацьких прізвищах Бальвір, Бальвір, Балбир, Балбиренко, Баль (ТРС, 10—12).

Показово й те, що дружиною Баладеви була Реваті, а Реваті — і двадцятьсьоме місячне сузір'я і теж дружина Чандри. Ім'я Реваті означає "Багата". Це сузір'я лагідне за природою, ним керує Пушан (від санскр. push — "розквітати", "буяти", споріднене з укр. "пишний") — ведійське божество добробуту, покровитель худоби й подорожніх. Пушан беззубий (зуби йому вибив луком

Рудра), а їжа його — каша.

Царівна Реваті, дружина Баладеви, походила з Сураштри в Західній Індії, де жили ядави-данави. Брата Реваті звали Реват (пор. укр. прізвища Ревут, Реут, Ревуцький), а діда Рева. У козаків часте прізвище Рева й похідні від нього — тільки в Канівському полку "Реестр" засвідчує 7 прізвищ Рева, Ревут, Ревутенко й Ревченя, а всього в 13 полках 40 прізвищ на Рев. Відсутні вони тільки в Ніжинському, Чигиринському й Черкаському полках. Найбільше прізвищ Рева припадає на полтавсько-миргородський ареал, що дає певні підстави трактувати цей ареал як базовий для прізвища Рева. З інших прізвищ на Рев у "Реестрі" засвідчені Ревко, Ревба, Ревака, Ревика, Ревеня, Ревниш, Ревсак, Ревбенко, Ревченко й Реваченко.

Схоже, існує зв'язок індійської назви Rohita/Loxita, спорідненої з Рохіні, з назвою Лохвиця на Полтавщині. Санскр. rohita-lohita — "рудий", "червоний", звідки й хінді lahu — "кров" (слов. руда — "кров"). Тож назва Лохвиця із санскриту мала б означати "Рудувата", "Рудавиця", скажімо, за кольором води (укр. виця в назвах тотожне санскр. vati). А тільки на Полтавщині 10 річок Руда, Рудка, Рудька, Руда-Лозова, Рива Рудка (СГУ, 476-479). І деякі з них, як і річка Лохвиця, притоки Сули.

Вовк — Вовк, Хв. Студії з української етнографії та антропології. — К., 1995.

КБН — Корпус боспорських надписів. — М.-Л., 1965.

РВЗ — Реестр Війська Запорозького 1649 року. — К., 1995.

СГУ — Словник гідронімів України. — К., 1979.

ТРС — Наимайко С.І. Таємниці розкриває санскрит. — К., 2000.

● Степан НАЛИВАЙКО

Переволачинська)
Шендерка Матвій (169; Білоцерківський полк і сотня).

У сучасних українців побутують і прізвища Шандра, Шандрук, Шандрюк, Шандровський, Шиндер.

УКРАЇНСЬКІ НАЗВИ НА ШАНДР ("Словник гідронімів України", С. 617—618, 620)

Шандра (інші назви — Руда, Шевелиха) — річка, л. Росави л. Росі п. Дніпра (Миронівський р-н на Київщині); там же — село Шандра

Шандриголова — річка, л. Нетриусу л. Сіверського Дінця п. Дону; Шандриголова — село (Донецька обл., Краснолиманський р-н)

Шандрова — річка, л. Збруча л. Дністра (Хмельницька обл.)

Шандровець — потоки, 1) л. Опору п. Стрия п. Дністра (Львівська обл.); 2) п.

Свічі п. Дністра (Івано-Франківська обл.); 3) с. Хашів (Турківський р-н, Львівська обл.)

Шандрівський — потоки, 1) л. витік Хустця п. Тиси л. Дунаю (Хустський р-н, Закарп. обл.); 2) с. Тур'я Поляна (Перечинський р-н, Закарп. обл.); тут же гора Шандрувка

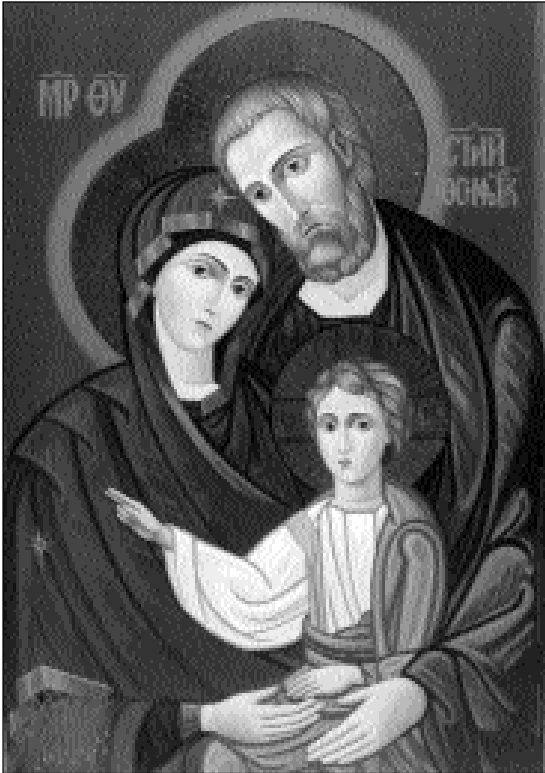
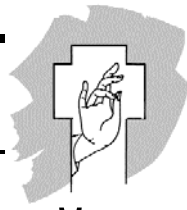
Шандріящик — потік, л. Турбату л. Брустуранки л. Тересви л. Дунаю (Тячівський р-н, Закарп. обл.); там і полонина Шандріяски

Шандорників — потік, (Воловецький р-н, Закарп. обл.)

Шендерка — потік, п. Гнилої п. Збруча л. Дністра (Тернопільська обл., нижче с. Будки)

Шендриголів — ручай, л. Нетриуса л. Сіверського Дінця п. Дону (Донецька обл.); там же — слобода Шендриголова

Шиндрівка — потік, с. Шешори (Косівський р-н, Закарп. обл.).

Свята родина. Православний варіант.
(Автор — Михайло Халак)

Можна припустити кілька пояснень, чому чотири Євангелії та інші книги Нового Заповіту ні словом не прокопилися про те, який зовнішній вигляд мав Господь Ісус Христос у роки життя на землі.

1. Цього не хотів Промисел Божий, що керував волею євангелістів, коли вони записували Добру Звістку. Хоча книги Біблії, як у Старому, так і в Новому Заповіті, містять ряд описів зовнішності персонажів, проте Господь Ісус Христос — це не рядовий персонаж, а унікальний: це Бог, що набув людське тіло і людську природу через Своє Різдво. Акцентування хоч невеликої уваги на тих рисах, які б ішли врозріз із Його основного метео на землі — визволенням і спасінням людства від першого роду гріха — не було в планах Божого Промислу.

2. Господь досконало знав прикрий недолік нашої вдачі: оцінювати людину за зовнішніми ознаками, — те, що давньослов'янською мовою називається «лицеприятієм». Він Сам мав проблеми з тими, що хотіли стати Його учнями не за покликанням, а заради цікавості до Нього як до Людини, заради задоволення якихось своїх суто тривіальних інтересів. Господь не бажав, щоб наступні покоління християн чинили так само, але трималися Його благодаті виключно як благодаті Бога-Слова, про що так виразно пише Іван Богослов на початку четвертого Євангелія.

3. Постійно ідентифікуючи Себе зі Своїм небесним Богом-Отцем («Я і Отець — одне»), Ісус Христос виконував волю Отця, щоб поклоніння Йому відбувалося в душі й істині. Перенесення зовнішніх рис із Сина на Отця було б звичайною людською справою й викликало б ще більшу люту у застенілих у своїх догмах книжників і фарисеїв. Адаже вони не змогли стерпіти навіть думки про духовну спорідненість Сина з Отцем і закидали Ісусу Христу тяжкі нарікання. То як же вони — і взагалі, тодішнє єврейське суспільство — могли допустити можливість Іхньої зовнішньо-фізичної спорідненості?

Є й інші пояснення і припущення щодо відсутності у Святому Письмі даних про зовнішність Спасителя. Хоч би як там було, але це питання завжди цікавило давніх отців Церкви — від першого пильного історика Церкви Євсевія до Діонісія Ареопігита Нового, Івана Дамаскина, Теодора Студита, що безпосередньо виробляли богословський канон церковного мистецтва і взагалі християнського храмоваштутування. Справді, Промисел Божий залишив вирішення питання про зовнішність Спасителя на наступні століття, коли християни настільки зміцніють, що перейдуть від молочної духовної поживи до твердої (якщо користуватися образним зворотом апостола Павла), тобто стануть дорослими і змужнілими людьми віри. Тому Церква віками виробляла найбільш прийнятний варіант розв'язання цього питання, оскільки воно стосувалося корінної проблеми Богослов'я — догмата про Боговтілення.

Остаточне утвердження в Церкві образу Ісуса Христа припадає на другу половину IX століття. Такий пізній час позитивного розв'язання питання іконографії Спасителя зумовлений багатьма причинами. Численні ересі першого тисячоліття християнської ери так чи інакше стосувалися трактування особи Ісуса Христа. Аріяни, несторіяни, павлікіяни, антиринітарії, монофізити, монофелити, іконоборці, богомили,

катари, а пізніше альбігойці в різних формах піддавали сумніву або ревізії то божественну, то людську природу Ісуса Христа. Вже на початку IV століття суперечки про особу Спасителя так загострилися, що Перший Вселенський собор 325 року в Нікеї постановив головним своїм завданням у Символі віри найбільше тез (сім з дванадцяти) присвятити якраз Ісусові Христові. І все ж, боротьба довкола Його особи, в тому числі Його зовнішності, не припинялася аж до повної перемоги Церкви над іконоборцями, тобто до другої половини IX століття.

Ось чому майже дев'ять століть у місцях богослужінь (спочатку в катакомбах, потім у наземних храмах) був значний різнобій у зображеннях Ісуса Христа й головних святих християнської релігії. Відомий фахівець з іконографії Спасителя і Богородиці Никодим Кондаков поділяв розвиток зображень Ісуса Христа на п'ять головних періодів: 1) історичний, що охоплював II й III століття, коли ще пам'ять про Його вигляд була живою, і художники малювали і рисували Його в манері і стилі греко-римських античних портретів або єгипетських фаянсових портретів; 2) ідеальний образ Христа IV—VII століть, коли віддавалася перевага алегоричному й метафоричному Його представленню у вигляді Баранця-Ягнятка, Доброго Пастиря з овечкою на плечах, Орфея, який грає на лірі для пробудження природи тощо; 3) символічний період, який у частині Східних Церков тривав найдовше — буквально від Вознесіння Христа на небо в першій половині I століття і аж до Сьомого Вселенського собору 787 року: юдео-християни погоджувалися тільки на символічну репрезентацію Христа і всього християнства у вигляді хреста, якоря, риби, зірки, трикутника, Ноевого ковчега і взагалі човна, пелікана, пави, фенікса, ластівки, оливної чи пальмової гілки, або слів «Іхтіс» (риба), «Ніка» (перемога), «Теу Іос Сотір» (Божий Син, Спаситель); 4) період іконоборства 726—843 років характеризується більше нищенням ікон Спасителя, ніж їх творенням, а якщо хтось і наслідувався їх малювати, то тільки у вигляді шойно названих символів або алегорій; 5) період духовного образу Ісуса Христа, що був започаткований після іконоборства і триває в різних модифікаціях до сьогодні.

Причини остраху ранніх християн перед історичним — тобто реальним, фігурним, у людській подобі — образом Христа цілком очевидні. Адаже раннє християнство відкинуло все, що нагадувало язичницький світ, включно з його сповненням гедонізму образотворчим мистецтвом, з його чуттєвістю, культом тілесного і розкішного. Християнським філософам і богословам Ранньої Церкви Тертуліану, Татіану, Ариобію, Каіменту Олександрійському, Оригену, Лактанцію, Євсевію і на гадку не спадало, що у справі християнської храмової будови можна щось брати з античного мистецтва з його ідолопоклонством, натуралістичною ілюзорністю, розважальністю. У мистецтві Церкви, у християнському житті цінними стають цілком протилежні риси. Так, Тертуліан у трактаті «Про терпіння» розвиває і підносить аскетичні тенденції. Проста їжа, пости, гартування тіла і є необхідною жертвою Богу. А ті, що творять «статуї, образи і всілякі зображення», вони, за Тертуліаном, є прислужниками диявола, і взагалі він вважав, що будь-яке мистецтво є основою ідолопоклонства.

Навіть коли переслідування Церкви припинилося, а ідеї християнства прийняли, услід за Константином Великим, елітарні кола греко-римського суспільства, цей різко негативний погляд на мистецтво ранніх апологетів християнства не був радикально змінений. Вищі кола Візантійської імперії, зацікавившись християнством, захотіли побачити образ Христа і почали звертатися до фахівців за порадами. Сестра імператора Константина Великого, Констанція, звернулася до самого Євсевія, знаменитого церковного історика на рубежі III і IV століть, із проханням про ікону Господа. Євсевій у листі-відповіді всіляко відмовляв Констанцію від будь-якого захоплення іконою як мистецтвом непотрібним і небезпечним.

Настає тривалий період в історії християнського мистецтва несприйняття античних традицій фігурного мистецтва. Навіть шедевр візантійської церковної архітектури, собор святої Софії в Константинополі, споруджений за дивовижно короткий термін у п'ять років (532—537 роки) при імператорі Юстиніні, прикрашається мозаїками символічного й алегоричного характеру. Над християнським мистецтвом все ще тяжіє заборона другої заповіді Божої з Мойсеевого декалога: не робити собі кумира і жодного зображення з того, що на небі, на землі, у воді і під землею, не поклонятися і не служити їм. З іншого боку, на християнську громадську думку впливають постулати юдаїзму з його запереченням зображень у місцях молитви, а з VII століття — іслам, в якому також утверджується сувора заборона на зображення.

Отож, у ці століття ікона існує як небажане мистецтво, як мистецтво, яке тільки терплять, але не заохочують його розвиток, а тільки й очікують, коли воно помре природною смертю. Тільки на периферії християнського світу, у віддалених монастирях, як-от монастирі святої Катерини на Синаї, ікону плекають, і з покоління в покоління передають образ Ісуса Христа, Богородиці, Івана Хрестителя, святих мучеників, апостолів. Рішучим поштовхом до зміни негативного ставлення до зображення Спасителя як Людини був осуд монофізитської і монофелитської ересей на П'ятому (553 рік) і Шостому (681 рік) Вселенських соборах. Тільки тепер, з великим запізненням, єпископи всіх тодішніх помісних Церков зрозуміли, що ті самі еретики, які найактивніше заперечують людську природу і людську волю Господа Ісуса Христа, і є категоричними противниками зображень Ісуса Христа, Богородиці і святих яко людей. Церква, нарешті, розкрила той факт, що в надмірній символізації й алегорії християнського мистецтва постійно гніздилися зародки різних ересей, спрямованих проти основоположного догмату христи-

я різних ересей. Три правила собору безпосередньо стосуються ікон. Правило 73 велить шанувати зображення хреста, «через який ми спасенні від давнього гріхопадіння», утримуватися від невідповідного використання хреста, наприклад, від рисування його на землі, щоб по ньому не топтали ногами. Правило 100 забороняло в храмах твори мистецтва, які б «чарували зір, розбешували розум і викликали нечисті задоволення». Але найважливішим було 82 правило, яке скасовувало символіко-алегоричне зображення Ісуса Христа й утверджувало Його зображення в людському вигляді: «Наказуємо віднині на іконах, замість давнього баранця, репрезентувати в людському вигляді Агнця, в якому узав гріхи світу, — Христа Бога нашого, щоб через приниження побачити високість Бога Слова і дійти до спогадів Його життя в тілі, Його страждання і рятівної смерті».

Це був переломний момент в іконографії Ісуса Христа за всі сім століть поширення християнства і християнського мистецтва. Починається бурхливий розвиток ікономалярства на Сході й Заході. Ретельно збираються давні свідчення про зовнішність Ісуса Христа, діви Марії і всіх дотеперішніх святих. Але тайні і явні вороги християнства не дримали. Не захотіли легко здавати свої позиції прихильники символів і алегорій у християнському мистецтві. Посилаючись на обряди юдеїв та магетан, ці кола спонукали світську владу й особисто візантійського імператора Лева III Ісавра викоренити ікони. На жаль, шанувальники ікон дали привід для початку іконоборства: вони грубо зловживали іконами, підсилюючи фарби з них у святе причастя, священники здійснювали богослужіння не на престолі, а на іконах, миряни при хрещенні дітей обирали за «кумі» ікони, деякі чванькуваті аристократи Олександрії та Константинополя почали розмальовувати іконами свій буденний одяг.

Ці надуживання, зловживання і надмірності у шануванні ікон кінця VII й початку VIII століть дали привід новим еретикам — іконоборцям — розпочати «хрестовий похід» проти ікон. Понад століття у Візантії точилася справжня громадянська війна проти ікон, з 726 до 843 року, при 11 імператорах й імператрицях. Вона завдала великого горя Церкві, численні жертви мучеників, але мала, проте, один великий позитивний результат: Церква звільнилася від ересі іконоборства і очистила мистецтво Церкви від ідолопоклонського накіпу. Після іконоборства був установлений твердий канон ікон, був запроваджений іконостаз з точною регламентацією ярусів у ньому і такою ж точною регламентацією канонічних ікон у кожному ярусі.

Богословською базою встановлення канону ікон стали: 82 правило Трульського собору 692 року, рішення Сьомого Вселенського собору щодо ікон, полум'яні проповіді Івана Дамаскина і Теодора Студита на захист ікон, а також знаменитий «Ареопагітик» Діонісія Ареопігита Нового (так званого Псевдо-Діонісія) про символіку кольорів у церковному мистецтві. Маючи таку солідну теоретичну богословську основу, творці нової післяіконоборської ікони опрацювали нову іконографію й естетику церковного малярства, поставивши в центрі образ втіленого Бога — Ісуса Христа.

З новою силою постала проблема Його зовнішності, композиційних, колористичних та інших художніх засобів трактування. Знавці біблійних текстів уважно перечитували старозаповітні книги, вишукуючи в них пронайменше описи чи й навіть натяки на зовнішність майбутнього Христа-Месії, як він бачився у видіннях біблійних пророків. Іконологи й іконографісти післяіконоборської доби особливу увагу звернули на протиріччя у трактуванні майбутнього Месії між 44-м Псалмом синів Кореевих і 53-м розділом Книги пророка Ісаї. У Псалмі описується величний і прекрасний Син Божий і Син Людський, що випромінює красу постави, обличчя, добро серця; носій Божої благодаті, улюбленець людей: «Ти краший від людських синів, в Твоїх устах розлита краса та добро, тому благословив Бог навіки Тебе» (Книга Псалмів, 44:3).

Дмитро СТЕПОВИК,
доктор філософських наук,
доктор мистецтвознавства,
професор Київської
Духовної Академії

Далі буде

Свята родина. Католицький варіант

янства — догмату Боговтілення. Там, де сіється сумнів, що Ісус Христос був одночасно Богом і Людиною, ростуть і дозрівають випади проти історично правдивого, людського і духовного його зображення на іконах, стінописах, мозаїках. Якщо П'ятий і Шостий Вселенський собори засудили богословські (а в своїй суті — антибогословські) підстави одної природи й одної волі Ісуса Христа, то остаточний висновок про бажаність і необхідність у церквах людського образу Спасителя натомість символів і алегорій зробив Трульський собор у Константинополі 692 року, названий так, бо його засідання проходили в Трулах — імператорському палаці. Це був підсумковий собор, який виробив конкретні рекомендації на основі П'ятого й Шостого соборів. Тому Трульський собор 692 року ще називають в історично-церковній літературі П'ято-Шостим собором.

Трульський собор прийняв дуже цінний звід правил внутрішнього життя Церкви, уніфікації обрядів, звільнив Церкву від лушпин-

ЛІТОПИСНІ ВИТОКИ ФЕОФАНІЇ

Sapere aude! Прагни пізнати! — Так древні римляни навчали. В Україні ж — патріотичний заклик: “Люби і знай свій рідний Край!” То чи всі ми знаємо, що в давнину іноземці нарекли Україну — Русь Чардариною. Тобто, “Країною укріплених міст”. І чому саме так?

Так попорядкувала сама Доля, визначивши нашим прадідам Край поміж кочовими ординцями Азії та осілими народами Західної Європи. Тому український народ-хлібодар мусив на багато століть стати і війном-покордонником. Як відлуння цього нам лишилися билини про київських богатирів та козацькі думи. Отже, якщо Україна була богатирською заставою Європи, то Київ — її богатирською брамою. Та наш народ не покинув свій Край, не сховався в лісових хашах і болотах. Він вистояв і виплекав, за тих умов, своєю високу культуру. А не маючи природних перепон від навал, він створив могутню оборонну систему, формуючи її з давніх-давен. Ми лиш певною мірою обізнані з нашим минулим часів антського князя Божя-Буса та за епохи Зарубинецько-Корчацької культури, що сягає III століття до нашої ери. А ще менше — зі спорідненою нам Трипільською, вік якої 6000—7000 років. Тобто, давніше перших фараонів Єгипту. І поширювалася вона на всю Україну. Навіть дотепер на наших землях звищується залишки велетенських і для сучасника древніх городищ-фортець. Колись вони становили єдину оборонну систему — Чардарику. Її захисні ровні вали простягалися на тисячі кілометрів, звані в народі “Змійовими валами”. Вони були мудро пов’язані з ріками, крутоярами, що підсилювало їх неприступність. Отож, у нашої “Чардариці” було що захищати і кому це сподобувати.

Ця захисна система мала концентричну структуру, набираючи потужності з наближенням її до “Київської землі”, як вона звалася в літописах. Цю оборонну смугу з найнебезпечнішого від нападу Півдня становило гроно древніх поселень-фортець і укріплених монастирів. Серед них: Церковщина (Нилецький монастир, часів Київської Руси), Пирогів, Китаїв, Хотів, Сіракове Городище. А поміж ними — територія нинішньої Феюфанії, якою пролягали напівлегендарні Зміюві вали.

Довга низка століть відчутно позначалися на землі Феюфанії. Тому сучасна її територія ніякою мірою не відповідає давньоісторичній. Адже обшир її тоді сягав меж названих тут літописних поселень-фортець. А розчленованою територія Феюфанії стала, коли зазнала змін свого образу вже за радянського режиму. Притім, виходячи лише з утилітарних потреб, нехтуючи історично сформованим її середовищем. Перед цим територія Феюфанії, окрім нинішньої лікарні, названої її ім’ям, обіймала землі, де, зокрема, розташовані тепер обсерваторія, будинок відпочинку Національної академії наук України та монастир святого Пантелеймона. А також містять велике урочище, що простягнулося до плато древнього Сіракового городища.

Історична територія Феюфанії розташована на правому березі Дніпра, на відстані близько 25 кілометрів на південь від центру Києва. Майже впритул до неї — новий житловий масив Теремки.

Перше, з відомою нам назвою, поселення на території Феюфанії з XVII століття звалось Шахравщиною на літописній річці Віті. І навколо цієї незвичної назви давна снується низка переказів. Ніби на межі XVI та XVII століть поселився тут Давид Шахрай. Отож за його іменем всі Да-

видові нащадки і прозивалися — Демиденками. За іншими переказами, першопоселенцем тут був якийсь володар Шахрай.

Поселення Шахравщина мало дерев’яну церкву, а 1792 року тут спорудили велику Здвиженську. Згодом ця земля переходить, перемінно, під владу київських монастирів: Свято-Софійського, Михайлівського Золотоверхого, Братського, Петропавлівського, Видубицького. Та найдовше належала Києво-Печерському, хоч першим володарем був Софійський.

Наприкінці XVII століття частину Шахравщини придбала маєтна землевласниця, яка ділянку цієї землі, близько 150 гектарів, заповіла Михайлівському Золотоверхому монастирю.

З часом доглядачем цієї землі став ченець Лазар, який і заклав тут монастирський скит-пустинь. І з цієї пори місцевість у народі нарекли Лазаревщиною, або — Лазарівкою, а територія її поступово розширювалася. А Феюфанією ця літописна земля почала зватися лише на межі XVII—XVIII століть, за іменем Феюфана Шияна, першого вікарного єпископа Михайлівського монастиря.

1806 року Феюфан спорудив тут Михайлівську церкву та заміські палати тих, хто приходив сюди на прощу. 1860 року тут збудували великий митрополичий будинок, келії для ченців, трапезну, клітні будинки прочанам. А 1866 року величну Всехсвятську церкву. Архітектурний образ усіх цих культових і службових споруд був позначений пошпирним тоді по всій Україні ошатно-розкішним стилем українського бароко. А значну частину території Феюфанії було засаджено взірцевими садами, виноградниками, а також городами. Відома вона була і своїм пасічництвом. Взимку ж у теплих садах Феюфанії буяли квіти і субтропічні плоди. Окремі фруктові дерева старого саду збереглися і дотепер, як спогад давніх часів.

Особливо інтенсивною була розбудова скиту Феюфанії в другій половині XIX століття. А створений тут архітектурно-парковий ансамбль оточували квітники, серед яких струменіли сріблясті водограї.

Біблійної романтичності надавали названі тоді місцевості Феюфанії. Серед них навіть “Святі” гори: Синай, Фавор, а ще Іосафатова долина... Це справляло на боговірних прочан вражаючий вплив.

І при всьому тому Феюфанія вже тоді послуговувалася здобутками наукового прогресу: електроосвітленням, газосвітільними ліхтарями, водогоним тощо. А сам архієрейський будинок, що звищувався на пагорбі, був справжнім палацом на два поверхи. Адже сам цей “скит” у теплу пору року був резиденцією білого, тобто — вищої ієрархії, духовенства. Та була тут і частина території для ченців та прочан. Тому у Феюфанії, званої в народі “Тимофанією”, завжди було людно від прочан.

Та щонайпильнішу увагу приділяли Феюфанії вчені-ботаніки, бо тут збереглися реліктові рослини. Зокрема: 400-, 500-, 800- і навіть 1000-літні дуби.

Ансамбль, передовсім його церкви Михаїла Архангела та Всіх Святих, довершували мальовничий силует Феюфанії. Цей ансамбль було видно навіть із протилежного берега Дніпра.

На початку XX століття над урочищем Феюфанія піднісся велетенський собор святого Пантелеймона від єпархії Києво-Печерської лаври. Проте його обсяг і форми були занадто гіпертрофованими, зведеними за тогочасно поширеним в росій-

ській імперії претензійним псевдовізантійським “стилем”. Від цього він набув переобтяженості “формами” і приземкуватості. Та літописна місцевість Феюфанії, яка за віки не раз зазнавала перейменування, завжди була надзвичайно мальовничою і цілющою. І хоч призначалася ніби для відсторонення від усього “мирського”, як “скит смиріння” та “єднання з Богом”, — то були “райські кущі” для ними самими “обраного” духовенства. А їхнє особисте “життє” мало поширене відлуння пікантними спогадами серед людей про перебування тут “духовних отців”...

Вірогідно, такий розголос відповідно вплинув на ситуацію. Із другої половини XIX ст. Феюфанія стала водночас і місцем “вечного упокоєння” духовенства Михайлівського Золотоверхого монастиря. Та за найкоротший час після 1917 р. Феюфанія зазнала докорінно-згубних змін. Уже всіляко обмежений територією, цей скит животів до 1930 року. Інші ж його землі використовувалися тогочасною владою на різні потреби, не раз змінюючи своє призначення. Перебував тут овочево-городній садгород, птахівничє господарство. Містився і сирітський притулок, а затим — дитяча колонія. Отож, кожного разу Феюфанія зазнавала змін свого образу. Та, притім, руйнували як культові, так і цивільні споруди. Отак, за короткий час, було знищено архітектурно-історичний ансамбль Феюфанії, створений протягом віків. А з ним разом, без будь-якої на те потреби, були зриті навіть долітописні Зміюві вали, які простягалися уздовж Феюфанії до прославленої історією річки Віти. Незліченних і непоправних втрат зазнали і по-справжньому унікальні ліси Феюфанії. На них згубно позначилися також громадянська і Друга світова війни. Проте повітря та води Феюфанії, як і мальовничий її рельєф, лишилися надзвичайно цілющими, придатними для оздоровлення. Тому на початку 1960-х років тут розгорнулося будівництво великого лікувального комплексу. Він розмістився в гушавині чудового лісопарку.

У 2000 році цей оздоровчий заклад відзначив своє 30-річчя. Йому офіційно надано назву — Феюфанія, і тим самим було повернено цій літописній землі історично-романтичне ім’я. Отак, як назвав і, попри все, називав давня народ. А за біблійною мудрістю: “Голос народу є голосом Божим”.

З наданням лікарні давньої назви її території — Феюфанія, керівництво цього закладу ініціювало створення при ній музею. Він має відбити також історію цієї літописної землі. І доцільно було б на цій романтичній землі поєднати лікувально-оздоровче призначення з духовним збагаченням.

Щоб тут стояли стенди зі схемами історичних абрисів всієї Феюфанії та визначних місць на ній. А також найпростіші стели (шити) та короткі тексти на них про ці місця. І, навіть, аби лікувально-прогулянкові стежки пролягали по відповідно позначених історією маршрутах. При тім не лише по території лікарні та колишніх її великих межах, а й до її літописних сусідів: Пирогово, Китаєво, Хотове, Церковища тощо.

Все це може бути створене поетапно, майже без витрат. Це надасть відомій лікарні ще й інтелектуальної принадності. І так ствердиться благородно-патріотичний заклик “Люби і знай свій рідний край”.

Олесь СИЛИН,
заслужений архітектор,
заслужений діяч культури
України, член Комісії
та наукової Ради
з відтворення визначних пам’яток
при Президентові України,

● Головний експерт
Всеукраїнського Фонду
сприяння відтворенню
пам’яток імені Олеса Гончара

ВКЛОНІМОСЯ ШКІЛЬНОМУ ПОРОГУ

Чому люди повертаються до шкільного порога через десятиліття? Чому перехоплює подих від однієї лиш думки про зустріч зі старими вчителями, рідною школою і товаришами, з якими колись старанно “протирали штани” на шкільній лаві? Чому непокоїть думка про те, що це побачення може відбутися без вас? Чому?

Мабуть, тому, що саме вони — наші вчителі і школа, спілкування з однокашниками — дали нам щось таке, чого не міг дати ніхто і за що ми завжди будемо їм вдячні.

Усі ми, старші, колись були дітьми й учнями. Усі переживаємо зараз щемні відчуття за втраченим, чимось рідним та дорогим, коли бачимо святково вбраних нинішніх випускників. І той щем серцевий чомусь значно посилюється від спостереження їхньої відчайдушної радості і щастя, адже вони прощаються зі школою, а разом з тим — і з дитинством. З листа однієї з моїх читачок: “Як хочеться повернутися в дитинство! У той час, коли все було так просто і ти знав, що від твоїх дій практично нічого не залежить...” Це пише студентка-першокурсниця, яка лише рік тому залишила шкільну лаву.

Прощання зі школою. Ми розуміємо: прийде час і вони теж, лише глянувши на школу, що привітно зустрічає їх, не зможуть стримати скупих сліз, як оце ми зараз.

У середній школі № 2 міста Балаклії, куди з “усього світу” з’їхалися колишні однокашники випуску 1971-го, все нагадувало давні дитячі почуття: маленькі столи-парти, якийсь своєрідний запах свіжої фарби і паперів у класі, затерті й зачовгані пороги і сходи, відшлі-

фовані дитячими сідничками підвіконня. Навіть якийсь особливий дух коридорів можливий тільки тут — у школі.

Наш випуск зібрався майже третиною складу. Приїхали з Харкова, Києва, Москви, інших міст. Найдавший наш однокашник — з автономної області Соха, що в Якутії. Народ солідний, ошатний, дехто припорошений сивиною. Як приємно порівнювати обличчя, котрих не бачив десяти років, з тими, які зафіксувала колись ще дитяча пам’ять! А як молодцювати тримаються наші добрі й шановані вчителі, що нині ще працюють в школі: Причиненко Раїса Іванівна, Сидоренко Зоя Василівна, Яковлева Людмила Германівна, Пустинник Василь Васильович!

Та лиш подивіться: за 5 хвилин у моїх друзів солідності як не було. Споглядаючи один одного, сміються “хлопці” та “дівчата”, витираючи сльози радості й розчуленості.

Лікар, слюсар, рядовий чиновник, директор, журналіст — усі ми швидко забули про роботу, посади, сімейні та побутові проблеми. Спогади, кумедні історії зі шкільних буднів, сміх супроводжують однодумців весь цей святковий день.

Однодумці. Так, ми колись були ними і нині є знову. Хоч один такий день на 5, 10 чи навіть на 30 років, але він дуже потрібен нам з вами. Тож нехай він буде у кожного з нас. Нехай хоч інколи він повертає наші душі до тих незабутніх і безтурботних часів дитинства й навчання в школі, які можуть повертатися до нас лише в цей єдиний спосіб.

ВИПУСК — ЦЕ ПОДІЯ

Перебуваючи на Слобожанщині, я отримав запрошення побувати на святкуванні з приводу третього випуску Балаклійського коледжу Харківської області.

Але спочатку кілька слів про сам коледж. Йому всього лише п’ять років, та, попри зовсім “дитячий” вік, це вже досить відомий у країні навчальний заклад. Він готує для “глибинки” фахівців двох профілів: педагогів початкових класів і правознавців.

Директор — Віталій Євгенович Шаповал — теж, як і керований ним заклад, ще зовсім молода людина і, безперечно, в майбутньому вони мають зростати і вдосконалюватися разом. Щасливого плавання капітану і його кораблю!

Та повернімося до вихованців коледжу і до тих, хто зорганізував це свято молоді для його вихованців. Лариса Яківна Гонтаренко, заступник директора з виховної роботи, яка займалася підготовкою випускного балу, зазначила:

— Понад сорок моїх добровільних помічників зі своїми ідеями відпрацьовували кожен штрих, кожен вихід на сцену, і я рада за них і за

себе, бо нам усе вдалося. Олександр Волкодав, Вікторія Гумбатова, Валерій Кузьмич, Юлія Белік, Марина Партаненко доклали всіх зусиль, щоб це було саме так: радісно, дотепно, святково.

Понад двогодинне дійство відбулося, як-то кажуть, на одному подиху. Нагородження випускників дипломами, поздоровлення від адміністрації, батьків і друзів переможувалися шаржованими картинками з життя педагогів і студентів, колеганських уроків. Було багато танців, пісень, чатівок, смішних жартів і пародій... І сяйво чудових розпашілих облич нашої незрівняної молоді — щасливої від своїх успіхів, від єдності з тими, хто за них уболював і хто прийшов їх щиро привітати.

Як мені (не без гордоців) повідомили в керівництві, частині випускників Балаклійського коледжу ще до закінчення навчання вже запропоновані робочі місця в навчальних та юридичних закладах кількох міст і селищ країни. Фактично вони вже працевлаштовані.

Олександр СИДОРЕНКО

СЮЖЕТИ З УКРАЇНСЬКОГО КУБОФУТУРИЗМУ

“ФУНДУКЛЕЇВСЬКА
ВУЛИЦЯ”

...Знову Олександра Олександрівна у своїй майстерні. Знову підходить до вікна. Минуле відійшло, на порозі — сучасність. Вона малює “Фундуклеївську вулицю”.

Будинки не стоять на місці. Вони, здається, збігають з гори на Хрещатик, мчать униз, як діти на санчатах. Вулицею мчить авто, мчить по прямій, повз прямокутні, гранчасті будівлі...

По-різному сприйняли цю картину і публіка, і фахівці. Прихильники традицій обурювалися. Один із ошелешених відвідувачів виставки не утримався від уїдливої епіграми.

Г. Собачко (1800–1900). Тривога. 1916. Гуаш на папері

Епіграма вразила художницю. Уперше спало на думку, що футуризм ширше коло глядачів не сприймає. А чи сприйме у майбутньому?

Образу приховала, навіть сміючись повторювала рядки епіграми:

*Не може бути сумніву,
Тут доказі чимало:
Чи не за землетрусу
Вона “нейзаж” писала?*

Текстівкою до “Фундуклеївської вулиці” може слугувати такий рядок із вірша поет-футуриста Михайла Семенка: “Вулиця повна перетинаючих зломаностів”. Захоплення швидкістю, рухом спонукає Семенка до спресування слів: “Експресовітер”, “рухобіг”, “соняшноекстази”.

Найкращі кубістичні картини О. Екстер — “Видок міста Севра”, “Порт”. Бажання ознайомитися з експонатами уславленого музею севрського фарфору привело художницю з Парижа у Севр. Вийшла на берег Сени, замилувалася мостом. Пригадалися рядки з вірша її друга Аполінера:

*Минають дні години
і хвилини
Мине любов
І знову не прилине
Під мостом Мірабо
хай Сена плине
Хай б'є годинник ніч настає
Минають дні...*
(Переклад М. Лукаша)

Подумалося, що намалює цей міст. Але чомусь він не викликав у неї елегантно-журливого настрою, як у Аполінера. Її зацікавило інше — геометризм усього, що вона тут побачила: важка арка мосту, паралелепіпед його ферм, навіть вода, виявляється, зовсім не аморфна! Вона кристалічна, має свої грані й ребра.

Дивилася перед собою, а подумки малувала. Рух води під мостом найкраще відтворити швидкими кутастими геометричними лініями. Шосе біжить у долину неквапливо. Отже, малувати його треба по-іншому, не роздрібнюючи. Ще треба

знайти спосіб, щоб показати швидкий рух авто на шосе. Будинки обабіч вона намалює кубічними, але спокійними. А те, що і гори за містом геометричні, не викликає сумніву, вони так і тягнуться у небо своїми верхівками-конусами. Тільки хмари, мабуть, треба зобразити овальними, щоб показати їх спокійнішими, ніж стрімкий рух води та динаміку вулиці.

...Минуло небагато часу, і на мольберті художниці з'явилося нове полотно — “Видок Севра”.

Ще одна картина — “Порт” намальована після відвідин Генуї. На ній — породжене фантазією художниці місто. Може це Грнівські Зурбаган або Лісс?.. І звідкіля вітрила

цю кутастість. Стовп комерції, “мужик розкішний апельсинщик”, застиг над своїм екзотичним товаром. Але він, одвіку незмінний тип крамаря, вписаний художником до сучасного рухливого багатопверхового міста.

“Київський пейзаж”: гомінка від дзвону трамвая Львівська вулиця — сонцевесняна путь. Біжать навзаводи із сонцем люди, тягне поводка — тільки держись! — на виблиск перетворений собака. Чітко лунає ділове цокання кінських копит, спалахують розсипи електроізоляторів. Обабіч будинки — загострені трикутники. Трамвай, теж загострений, розносить вісті про наступ нової доби, в якій зростатимуть швидкості і скорочуватимуться відстані.

Богомазов говорив: “Вулиці нашого міста впираються в небо і падають, розсипаючись на Подолі. Тут форми напружені, енергійні, вони співають і грають. Загальний темп життя ще більше підкреслює цей динамізм, який широко розливається, поки не заспокоїться на тихих берегах лівого Дніпра”.

ТРОХИ ІСТОРІЇ

Йдеться про історію не таку вже й давно — перші десятиліття неспокійного XX століття.

Трагічний 1905 рік. У колах інтелігенції розпач: життя багатьом здається суцільною катастрофою. Зростає відчуття своєї непотрібності, відчуженості. У моді декаданс (у перекладі це слово означає “занепад”), що оспівує вщухання, вмирання. У моді символізм — спроба втекти від сучасних проблем у вигаданий, ілюзорний, примарний світ.

Але, як писав Тарас Шевченко:

*Поки живе надія в хаті,
Нехай живе, не виганяй...*

Не всі представники творчої інтелігенції поділяли мінорне спрямування у мистецтві, у літературі. Оптимістично дивилися на світ футуристи.

“Футуризм — це майбутнє! І ми створюємо його!” — твердили вони. А такі майстри слова і пензля, як

О. Екстер (1882–1949). Саломея. Театральний ескіз. 1917. Гуаш на картоні

К. Малевич (1800–1900). Селянський Спас. 1928. Олія на дикті

Маяковський або Малевич, спиралися на марксистські переконання у невинності історичного прогресу.

Джерелом, яке рятувало багатьох митців від зневіри, стала народна культура. Нею захопилися Олександра Екстер, і К. Малевич, і М. Синякова.

ЖИВОДАЙНЕ ДЖЕРЕЛО

...В Олександрі Олександрівні гості — дві її близькі подруги, художниці Євгенія Прибильська та Наталія Давидова. Обидві не з Києва. Прибильська живе у селі Скопці, Давидова — у Вербівці. Подруги напередб'ї розповідають про те, як вони вирішили відродити народне ужиткове мистецтво, відкривши у селах, де мешкають, кустарні майстерні.

— Асю, ти повинна побувати у нас. Ми малюємо ескізи для килимів, для вишивання. Може, і ти візьмеш участь, — запрошують вони Екстер.

І ось вона у Вербівці.

— Не слід забувати, — каже Наталія Давидова, — що українське народне мистецтво сягає у глибину тисячоліть. Геометричний малюнок на прадавньому глечики — прашур сучасного орнаменту на сучасній кераміці...

— А мені здається, — розмірковує Екстер, — що геометризм цих орнаментів близький і моему кубізму...

Невдовзі Олександра Олександрівна створює чимало малюнків для народних умільців. Зацікавилася вона і народним костюмом.

А далі... Забігаючи наперед, скажемо, що у 1922–23 роках Олександра Олександрівна працювала у Москві, де б ви думали? — у “Москвошвей”. І не одна, а разом з Давидовою, Прибильською та Мухіною — в майбутньому відомим скульптором. У той час вони створили парадну форму для Червоної Армії. — Одяг Червоної Ар-

мії, — чуємо голос художниці, — побудовано на динаміці кольорових площин. Сірй прямокутник шинелі перетинають застіжки на грудях — три діагональні невеликі кольорові смуги. Яскраво-червоний клапан на правій під час руху ритмічно перекреслює нагрудні смуги, підкреслюючи враження колективного динамічного ритму. Будьонівка, успадкована ще від художника В. Васнецова, схожа на богатырський шолом, своєю гострою верхівкою посилює стрункність і динамічність усього вбрання.

Олександра Олександрівна залучила до малювання ескізів, за якими сільські дівчата створювали свої вишивки, а ткалі — килими, ще одного киянина — Казимира Малевича. Вони познайомилися у Москві, обидва були ініціаторами створення молодіжної художньої організації під зухвалою назвою — “Будновий валет”.

Умовляти Малевича не довелося. Він довгий час жив на селі. І герої більшості його картин — селяни.

Геометризм К. Малевича — це рівні рядки зораної землі, це крицеві силуети богатырів-селян — носіїв одвічного працелюбства. Інколи його малюнки нагадують дитячі, але вивіреність композиції засвідчує майстерність художника. А яке синє небо на його картинах! Художник згадував, що пізніми вечорами любив слухати, як співають сільські хлопці та дівчата, вдихаючи в “українське небо, на якому, немов свічки, горіли зорі. А українське небо — темне-темне, як ніде в Росії. Юнаком я з великим хвилюванням дивився, як роблять селянки на Поділлі розписи і допомагав їм вимашувати глиною долівку хати і робити візерунки на пічці”, — розповідав Малевич.

Дмитро ГОРБАЧОВ,
Паола УТЕВСЬКА
Далі буде

НАЦІОНАЛЬНА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК

У межах обраної теми доповіді я хочу наголосити свою давню і незмінну тезу про те, що майбутнє України вирішуватиметься у сфері культури. Зразу ж на думку спадають тяжкі політичні і трагічні соціально-економічні проблеми сучасної України, які нібито відсувають питання національної культури в другу чергу. Насправді ж, як ми розуміємо, це не так. По-перше, політична, соціальна, економічна і культурна сфери не просто взаємозалежні, вони глибоко взаємопроникальні і взаємостимулювальні, позитивно чи негативно.

По-друге, саме в культурі і тільки в культурі, насамперед духовній культурі, дістають остаточної “санкцію”, як і гарантію історичного тривання, національна суб’єктність, національна ідентичність, національний розвиток.

Творення, збереження і розвиток культури є головним змістом історичного процесу – принаймні в тому значенні, що лише здобутки культури здатні зберігати свою актуальність для всіх поколінь людства і таким чином брати участь у постійному самовідтворенні образу людства. В цьому сенсі культура є метаявищем, яке реалізується в множинності етнічних і національних форм культури, що відбивають багатоваріантність антропосфери.

Генератором культури є суспільно-етнічна система. З другого ж боку, саме у творенні культури та завдяки їй почасті вже автономному розгортанню суспільно-етнічна система досягає зрілості. Культура стає способом вираження національної ідентичності та виявлення сенсу буття народу. Більше того, культура – це самотворення нації в часі та просторі. Водночас це не лише сукупний продукт духовної діяльності, а й глибоко індивідуальний, глибоко інтимний феномен. Творення культури є найорганічнішою самореалізацією особистості, а вільна орієнтація людини-реципієнта у сфері культури є найнадійнішою гарантією її духовної суверенності.

З цього погляду українська національна культура є узагальненим вираженням творчих зусиль українського народу, його осягтів у світорозумінні, реалії, моралі, художньому мисленні, науці й філософії. І водночас – способом самореалізації української людини з усіма особливостями її психіки, темпераменту, творчої уяви: її способом бути українцем і бути індивідуальністю, яка прагне до універсальності.

Отже, саме культура, цілісна національна культура формує конкретну людину, вона ж уніфікує і уніфікує, освячує самоствердження суспільства, без чого можна говорити хіба що тільки про “заявку” на історичне буття в людстві.

Для України ж цей момент має особливу, не всім народам знану (на їхнє щастя), вагу. Йдеться про трагічний парадокс: є у нас багата і самобутня культура, однак протягом століть її відтісняли на периферію суспільного буття та людської свідомості, і в результаті не можемо сказати, що нинішнє українське суспільство формується в лоні національної культури.

Отож навіть якщо припустити, що Україна і без оптимізації культурних чинників вийде з кризи, швидко розв’яже вузли політичних і соціально-економічних проблем, утвердить свою незалежність за всіма формальними політичними і економічними параметрами, законодавчими регламентаціями суспільного життя тощо, – все одно її державне самоствердження буде ушкоджено і неостаточним, – поки культурно наше суспільство заціпляється колоніальним. Не напівколоніальним і не постколоніальним, а саме колоніальним – усе це колонізованим. Маю на увазі не лише і не стільки очевидне і абсолютне переважання російської і російськомовного продукту в нашому культурному споживанні (нашій культурній рецепції) та нашу інформаційну окупованість, як і скільки брак культурної самоідентифікації в суспільстві (в значній його частині), брак усвідомленого загально-національного смислу існування.

А усвідомлення загальнонаціонального смислу існування відбувається у межах і формах культури, і тільки так. Міра культури є і мірою свободи. Ця культура, культура конкретного народу, є творчістю його самопізнання і самоствердження в матеріалі природи та історії, є – в найзагальнішому – здійсненням його історичного покликання, як водночас і глибинним, базовим рівнем мотивації поведінки особистості.

Ми ще не звільнилися від захопленої в радянські часи редукції культури до мистецтва (варіант – плюс фольклор, плюс наука). Насправді ж культура – це і сфера буденної свідомості, і звичаєві установлення, і правові поняття, і моральні орієнтації, і етнічне світопереживання, і естетизація побуту, і технологічна освіченість або неосвіченість, і характер взаємодії з природою: все, що формує стан духу і побут народу та спосіб його самореалізації у світі.

Тому небезвідносним до проблематики національної культури є планове затоплення десятків старовинних українських сіл на Подніпров’ї в 50-ті роки, і Чорнобильська катастрофа, і деградація шахтарських міст Донеччини, і ракова пухлина смітників на узліссях та берегах малих річок коло сіл як результат самодіяльності місцевого люду.

Найбезпосередніше відношення до проблематики нашої культури, її якості та перспектив мають і ті загрози, що виникають з тенденцій до

соціально-етичної деградації суспільства. Це – втрата в суспільстві соціальної совісті і соціального стилю як найточнішого індикатора соціальної відповідальності особистості. Маю на увазі буквально кричущу комфортність самопочуття відомого прошарку удачливих суб’єктів на тлі масового знедолення, страйків, голодовок, голодних походів, самогубств із безвиході. Більшість із них захоплена публічним демонструванням свого розкішного способу життя, і мало кому совість підказує інші картини та спонукає шукати способи прилучення бодай до буржуазних форм благодійництва.

Потреба переорієнтації нормативів соціальної етики на обслуговування совісті цієї категорії громадян породила нові пропагандистські гасла: бути багатим не соромно; чим більше багатих, тим краще для всіх; і взагалі час уже звільнитися від допотопних етичних забобів “совка”. Як казав найбільший із класиків – “по формі правильно, а по суті – издевательство”. Чому за наших умов ці “правильні” тези перетворюються на “издевательство”, – я думаю, пояснювати не треба.

Ми часто тепер говоримо про жорстокість революцій – французької, російської, іранської тощо. Але забуваємо нагадати, що цій жорстокості передувала і її викликала інша жорстокість – жорстокість тих, хто не мав соціального стилю і соціальної відповідальності.

Дегуманізація практичної соціальної етики викликає дегуманізацію культури і мистецтва – в них з’являються явища і стилі, зорієнтовані на задоволення примітивних смаків нових хазяїв життя.

Не менше тисне на рівень культури і занепад соціально-побутової моралі. Це явище ми бачимо на кожному кроці. Втрачаються ті цінності й норми, що їх віками відшліфовувала народна мораль як передумови гармонійного співжиття людей у суспільстві. Втрачається часом і те, що відрізняє вид “гомо сапієнс” від решти живих істот, для яких не існує морально-естетичної оцінки сфери фізіологічних відправлень. Втрачається розуміння культури як, зокрема, і системи пайдних для людської еволюції заборон і стримів, як зони сублімації, перетворення нижчих імпульсів у вищі. На збіднені людської душі, на примітивізацію людської поведінки, тобто на створення суспільства душевної убогості, та й на регрес людини як біологічного виду взагалі працює нині потужна індустрія мас-медіа – принаймні та її частина, метою якої є зиск будь-що і тільки зиск.

З погляду долі культури не може не викликати тривоги і асиметрія в розумінні свободи і демократії, прав людини, – коли фундаментальні соціальні права і свободи не мають того ореолу, що, сказати б, “вербальні”. Водночас і політична свобода та свобода слова в масовій практиці нерідко втрачають свій творчо-конструктивний характер і набувають деструктивної спрямованості, оскільки не мають своїм орієнтиром соціальні, культурні, етичні цінності, а зводяться до примітивної, асоціальної розпечзаності й уседозволеності. У випадках соціально-патологічних (а їх дедалі більше) свобода обертається хаотичним бунтом раба, але не проти того, що робило його рабом, а проти тих культурних і моральних цінностей, яких не приймає його рабське нутро. За українських обставин це, зокрема, обертається зневаженням і паплюженням історичних традицій народу, його культурних здобутків, його видатних представників, – що починає набирати систематичного і цілеспрямованого характеру, стаючи, таким чином, частиною політичної боротьби проти державного майбуття української нації.

Водночас нам ще далеко до використання всіх життєвих можливостей свободи – як через суб’єктивну внутрішню несвободу, так і через недостатню соціально-економічну забезпеченість вільного громадянського і життєвого дня.

Чи не найістотнішим суб’єктивним чинником нашого занепаду й осоромлення перед світом є глибока деукраїнізованість, знекоріненість – емоційна, культурна, світоглядна – більшої частини керівного політичного, економічного, виробничого корпусу. Саме їхня “свіжість”, якщо вжити вираз Салтиков-Шчедріна, тобто жахливого потойбічності щодо історичного буття і культури свого народу, забезпечила їм фантастичну винахідливість у методах пограбування співвітчизників, методах лобювання чужих інтересів, методах саботування тих проєктів, які могли б зменшити енергетичну, інформаційну, культурну та іншу залежність від небезрозсильних сусідів.

Чи можна сподіватися на поліпшення морального – а отже, й культурного – клімату в країні? Цього ніхто обіцяти не може. Але згадаймо бодай про деякі з чинників, що зумовили його затруєння.

Це насамперед чинники глобальні, пов’язані з характером цивілізаційного процесу, ламанням традиційних поведінчих установок, банкрутством багатьох світоглядів і багатьох гуманістичних ілюзій, величезними масштабами ротації людських мас, ідей, культурних і антикультурних фактів, стереотипів поведінки. Далі це, звичайно, страшні спустошення, яких зазнала Україна в ХХ столітті і які мали не лише демографічні та соціально-економічні наслідки, а й руйнівні духовні та моральні. Це також і низький етичний рівень

переважної частини пізнорадянської правлячої верстви, яка автоматично стала і правлячою верствою в незалежній Україні. Нарешті, це ті тяжкі розчарування і дезорієнтації, які викликала в суспільстві соціально-економічна катастрофа 90-х років, що супроводжувалася небезпечним пониженням не лише морального, а й дисциплінарного авторитету влади та політичних діячів і навіть громадських інституцій, прирекла національну культуру на сирітську долю в збуженій країні.

На що можна сподіватися? Насамперед, мені здається, на те, що зазначені та інші негативні процеси відбуваються здебільше все-таки на поверхні суспільства і не скалмутили його глибин; у всякому разі, не набули ще незворотного характеру і не деформували до кінця моральне чуття і “практичну етику” українського народу, не всі його культурні корені підірвали. В основі своєї він залишається позитивно зорієнтованим, здатним до соціальної солідарності та альтруїзму, спрагаєм правди і справедливості, не сприймає жорстокості, цинізму, безталанства, відчуває межу між морально дозволеним і не-дозволеним, між добром і злом, не втратив почуття краси і потреби в красі. Це головний соціально-етичний і культуротворчий резерв України, який треба зуміти використати і протиставити великомасштабній експлуатації розкладових тенденцій. Його треба розгнати в усіх напрямках, і тут вистачить роботи і соціологам, і політологам, і культурологам, і політикам, і філософам, і журналістам. Попри все пережите, особливо в ХХ столітті, український народ значною мірою зберіг свою культурно-генеративну енергію, здатність породжувати нові творчі сили і давати ґрунт для інтелектуальних звершень і художніх шукань.

А це – разом з немалими наявними професійними культурними і мистецькими силами, разом із нагромадженим за минулі століття інтелектуальним потенціалом, корпусом класичних текстів і традиційної відзначеності на виклик часу, – може бути достатньою підставою для нового піднесення національної культури за умов державної незалежності України. Можливо, орієнтир такого майбутнього розвитку міг би дати, умовно кажучи, загальнонаціональний культурний проєкт.

Такий загальнонаціональний культурний проєкт мав би синтезувати головні підходи до проблематики та перспектив розвитку української культури в контексті викликів ХХІ століття. На змісті й структури цього проєкту, на жаль, позначиться те, що і в ХХІ столітті нам доведеться віддавати борги ХХ і ХІХ, і не так просто буде не загрозити в них, перекалчачись в інший часопростір, зберігши енергію для руху вперед.

Тут постає і ширше питання: яким може бути оптимальне місце України в світі? Чи може Україна в найближчому майбутньому здійснити якусь місію загальнолюдської чи загальноєвропейської ваги? Гадаати важко. Стартує умови на сьогодні вкрай несприятливі. Але історіотворчий і культуротворчий потенціал нашого народу не слід скидати з ваги. Та все-таки вже й сьогодні Україна, з її миролюбною політикою відіграє неабияку роль у забезпеченні політичної стабільності і безпеки на Сході Європи.

Не виключено, що й, з огляду на її стратегічне положення між Сходом і Заходом, між Півднем і Північчю, з огляду на її історичний досвід засвоєння і поєднання різних культурних традицій випаде нова роль у забезпеченні їх симбіозу, – тобто, не сама собою випаде, а може бути здобута завдяки відповідній політичній і культурній волі, відповідній інтелектуальній праці.

Україна в своїй історії стала ареною протистояння католицизму і православ’я. Але ж вона має і досвід примирення двох конфесій (зокрема в т.зв. уніатській, чи греко-католицькій церкві, католицькій церкві східного обряду, що стала певним, хоч і не остаточним і не всіма однаково оціненим компромісом), досвід екumenічних спрямувань релігійної думки. Можливо, їй судитиметься зробити свій внесок у світовий екumenічний рух, що стає чимраз більше усвідомленою потребою принаймні християнської частини людства.

Мусить сказати своє слово Україна і в екологічному русі, у створенні нової екологічної свідомості людства. До цього зобов’язують її не тільки Чорнобильська трагедія та потворність усадкованій від СРСР структури промисловості із страхітливою мірою навантаження на природну сферу, а й напівзабуті, але придатні до регенерації традиції народної культури, народного світогляду...

Але найбільшій надії можна було б покласти – за наявності відповідних сприятливих умов, звичайно, про що далі, – на перспективи розвитку національної культури. По-перше, в Україні, як мало де ще в Європі, збереглися глибокі джерела аутентичної народної творчості (у пісні, слові, майярстві, ремеслах тощо), які завжди були рятівним резервом для професійної культури і генерували, сказати б, сукупний мистецький талант нації (не випадково ж на наших співаків та інших виконавців існував і існує неабиякий попит у багатьох країнах). Це обставина, що виходить далеко за межі самого лиш мистецтва. Нині в Європі чимраз більше усвідомлюється негативний вплив на духовні аспекти життя і на

культуротворчий потенціал народів – механічного засвоєння уніфікованих споживачьких стандартів. Це стимулює драматичний перегляд ставлення до традиційних культурних норм. Культурницький неоконсерватизм виходить з того, що життя в своїх природних основах і людська психіка та поведінка змінилися значно менше, ніж передбачали модерністські проєкти, і що народи, які не занехали свій історичний досвід і не позбулися своєї традиційної культури, більше здатні зберегти духовне здоров’я і відповіді на виклик майбутнього.

По-друге, українська культура з відомих історичних причин не мала безперервної лінії розвитку; вона багато разів мусила починати ніби все спочатку (хоч насправді нагромаджені потенціал, історична база все-таки були постійно присутні в “підсвідомості” культури). Це зумовило величезні втрати, проминання цілих етапів і стилів європейської культури. Але, з другого боку, парадоксальним чином це, змушуючи національну культуру за нерівних умов конкуренції постійно “наздоганяти” і компенсувати втрати, сприяло оригінальній контамінації різних стилів і породжувало такі самобутні синкретичні явища, як українське бароко ХVІ-ІХVІІІ ст., як український неоромантизм кінця ХІХ – початку ХХ ст. (не кажу про універсальні Шевченка і Франка – тут потрібні інші виміри), український авангард 20-х років; модернізм деякого з “шістдесятників”; українське поетичне кіно; а нині – своєрідна рецепція постмодернізму та ін. Сюди долучається ще одна вага обставина. Під страхітливим тиском ідеологічної та естетичної цензури і русифікаторської нівеляції, українська культура нагромадила величезну “стиснену” енергію невикористаних можливостей, загальмованих поривань, і ця “пружина”, починаючи розпрямлятися, обіцяє неабиякий культурно-історичний прорив. Цю правду, тільки обіцяє...

Нарешті, по-третє, ще одна версія можливого розвитку ситуації. Культура – величина відносно самостійна і самостимульована в тому розумінні, що не детермінована безпосередньо матеріальним розвитком суспільства. Буває, навпаки, що в культурі концентрується національна енергія, нереалізована у практичних сферах історичної діяльності. “В історії нередок парадокс, – пише російський культуролог, – кога прорывы в культуре, в духовном, эстетическом, нравственном опыте осуществляют не наиболее преуспевающие по меркам материального благополучия и могущества, а, напротив, несущие бремя экономической или военной неудачи. Они развивают мощную компенсаторскую активность в сфере духа и, случается, “завоевывают” своих завоевателей по меркам духовного превосходства, по критериям стиля и вкуса”¹.

Автор посилається на приклад Греції, завойованої Римом, післянаполеонівської Німеччини, але, без сумніву, має на увазі і нинішню Росію після поразки СРСР у “холодній війні” та його розвалу. (Думку про переваги російської безталанності над європейською пригніченістю традиційми висловлював, у супереч з іншим своїм оцінкам, П.Чаадаєв в “Апологах сумасшедшего”).

Виникає спокуса застосувати аналогічний критерій щодо України, яка, здається, має більш, хоч трохи й інакше, підстави підпасти під цей парадокс. І такі спроби робляться. Ось, може, найвиразніший зразок: “Богатство культурної традиції – далеко не завжди і не во всем преимущество. Традиция сковывает. И не Византия, сохранившая великую традицию, а более “варварский” Запад Европы (а в ней совсем “варварский” северо-запад, а не Италия) совершает прорыв к демократии и свободной экономике.

И на Востоке первый успешный переход к современному обществу совершает не Китай с его величайшей культурной традицией, а Япония, с культурой более молодой и “провинциальной”. Может быть, нечто подобное мы видим и при сравнении России и Украины. Само богатство и

МАЙБУТТЯ УКРАЇНИ

специфический характер российской культуры, формировавшейся в имперских и недемократических условиях, могут быть препятствием при решении задач построения демократии, а бедность и “плебейский” характер украинской — оказаться преимуществом”². Важко сказати, чи це припущення має шанси скоординуватися з історичною реальністю (історичним майбуттям). Надто складна комбінація сприятливих умов потрібна для його справдження. (Ближчим до здійснення воно було на початку ХХ ст. і в 20-і роки, за потужного вибуху творчих сил українського народу, — до фізичного винищення “українського відродження”). Але — історія не спиналася, у неї в запасі завжди немало сюрпризів, і пірких, і втішних...

І тут, здається, варто враховувати ще один чинник. Змагальність (чи й боротьба) суспільств — стимул розвитку, гарантія від застою і тупиковості, але водночас вона може задавати примусовий напрям розвитку. В реальній історії національні цінності, ідеї, настановлення завжди зазнавали зовнішнього тиску, нерідко ставали жертвою конкурентності, не встигли або не спроміглись розгорнути власні сутності. Картина історичної змагальності цих ідей та сутностей значною мірою спотворена в результаті диктату позиціонісних, прагматичних потреб. Однією з таких деспотичних прагматичних потреб в історії була (і залишається) потреба військової ефективності суспільств, що деформувало їхню структуру цінностей і позбавляло перспектив суспільства більш гуманістично налаштовані. Не менш зловісною була і ще більшою мірою стає дія споживацького імпульсу, гіпертрофія споживацького стандарту, що, апелюючи нібито до природних людських потреб, насправді або спотворює їх, або експлуатує їх

зовсім не в напрямі розвитку людської особистості та духовних цінностей. В сучасному світі гору бере суспільство, налаштоване на нескінченне задоволення нескінченно самопороджуваних вигадливих, але примітивних потреб, а не суспільства, які могли б зосередитися на духовному розвитку своїх громадян при забезпеченні справді необхідних потреб.

Така глобальна ситуація вносила і вноситься свої істотні, часом геть несподівані, корективи і в перспективи розвитку національних культур, і в їхні “діалоги”.

Елементами національного культурного проекту мають бути і реальне освоєння всієї повноти культурної спадщини, перетворення її в актуальний чинник самосвідомлення суспільства (важливе місце в цій спадщині належить цінностям, які створили українці в діаспорі — отже, йдеться про інтеграцію різних відамів національної культури); і подолаання стереотипів сприйняття української культури; і модернізація інфраструктури культури, її технологічне переозброєння;

Однак треба визнати, що та переорганізація культурної свідомості й культурної реальності, яка нині відбувається, має багато в чому хаотичний характер, її бракує структурності.

Наша культурна історія складалася так, що в ті порівняно сприятливі періоди, які випадали Україні не часто, творча енергія нації намагалася подолати згасання і за лічені роки пройти той шлях, який інші народи проходили за десятиліття і століття. В результаті ми одержували інколи спрощення, інколи неперетравлені запозичення, а інколи поєднання різних стилів, що могло породжувати несподівані явища, здатні збагатити світову культуру оригінальним штрихом. Так, в Україні кінця XVI — початку XVII ст. майже одночасно згрупувалися з запізненням впливи Відродження, Реформації і Контрреформації. На початку ХХ ст. майже одночасово або в прискореному ритмі наше мистецтво пройшло або намагалося пройти такі різні етапи естетичної самореалізації, як символізм, імажинізм, футуризм, абстракціонізм. Нині маємо не так контамінацію, як механічну амальгаму класичної традиції і модних інновацій, елітарного модернізму і масового популярного постмодернізму та різних еклектичних стилів.

Змішування стилів і структур підсилюється постколоніальним синдромом. До цього долучається енергійний і молодечий дилетантизм. Будемо сподіватися, що це стане процесом, хай і не легким, але все-таки народження нової естетичної якості. Тим часом доводиться відзначити, що поки що не мають успіху спроби піднесення культурної сфери на якісний рівень, гідний незалежної європейської держави, особливо в тих ділянках, що мають індустріальний характер: телебачення, відео, кіно, радіо, видавнича сфера і друк, шоу-бізнес тощо.

Серед причин, крім зазначених вище, і такі. Дуже низький стартовий рівень, особливо в матеріальній базі та кваліфікації кадрів. Величезна інертність успадкованих від минулого структур, при надзвичайній швидкості їхнього пристосування до нової кон’юнктури. Бідність і застарілість теоретичних розробок у сфері культурної політики, брак свіжих концептуальних і творчих ідей.

У загальному річці суспільства та господарчих реформ, що й процес, сподіваємося, все-таки відбуватиметься в Україні, реформування культурної сфери має, на наш погляд, сконцентруватися на таких головних напрямках.

Перший. Демонополізація індустрії культури з певним, різним для окремих галузей, роздер-

жавленням її, при забезпеченні адекватної державної підтримки “станового хребта” культурної інфраструктури. Водночас створення на законодавчому рівні системи матеріального, правового, психологічно-педагогічного і організаційно-методологічного забезпечення широкої доступності цінностей культури для всіх верств населення. Розроблення державних гарантій захисту від надмірної комерціалізації культури та порушень принципу соціальної справедливості, особливо в естетичному вихованні дітей.

Другий. Технічне і технологічне переозброєння, абсолютно необхідне в такому масштабі, щоб кількісні різниці технічних параметрів не оберталися незворотним якісним відривом від передових культур.

Третій. Радикальне підвищення професійного рівня працівників індустрії культури.

Четвертий. Політичне, правове і матеріальне гарантування свободи творчості й плюралістичних тенденцій у культурі та мистецтві.

П’ятий. Радикальне піднесення теоретичного, концептуального рівня культурної політики і взагалі функціонування сфери культури, створення дослідницьких осередків сучасного світового рівня з аналітичними і прогностичними завданнями.

Шостий. Інтеграція в європейські та світові культурні процеси, міжнародні технічні та організаційні структури.

Серед основних напрямків культурної політики слід передбачити збереження, охорону і відтворення культурно-історичного довкілля, всебічне використання культурної спадщини, розширення культурної інфраструктури села та пристосування її до процесів децентралізації, роздержавлення і фермеризації, що змінюють структуру села. Інтенсивне насичення міського культурного побуту і дозвілля формами української національної культури. Розвиток молодіжної субкультури в національних формах, використання багатства альтернатив самої культури, різноманітності тенденцій і смаків. Підтримка культурних інновацій та пошукових, авангардових, експериментальних тенденцій у мистецтві, збалансування консервативної, стабілізуючої — і динамізуючої, новаторської функції культури. Підтримка культур різних національних груп, що є невід’ємною складовою частиною ширшого принципу захисту національних культур як сфери самосвідомості етносів, розумного відмежування цих культур від експансії інших і сильніших масовим потенціалом. При цьому не менш важливо уникнути загрози замкнутості, обмеження природного діалогу культур. Потрібна підтримка культурного життя в регіонах, регіональних форм культур.

В сучасній українській культурі недостатньо використана її регіональна багатоманітність і водночас ще не окреслений виразно її соборно-цілісний образ.

Зміст і структура освіти мають спрямовуватися на формування особистості громадянина незалежної демократичної України, включеної до європейської і світової спільноти. Стратегія розвитку освіти в Україні на найближче десятиліття і подальшу перспективу — в створенні такої її системи, яка відповідала б вимогам сучасної цивілізації, визначальною властивістю якої є висока міра динамізму. В системі освіти має бути закладена здатність до саморегуляції, швидкого реагування й корекцій у відповідності до вимог життя. Водночас повинні бути враховані й ті особливості умови, в яких перебуває Україна, ті специфічні завдання, що стоять перед нею. Пріоритетне місце в шкільних програмах слід забезпечити вивченню української мови й літератури, історії й географії України, народознавства й мистецтвознавства — тобто тих предметів, які формують в учнів національну самосвідомість, включають їх в український соціокультурний простір. Разом з тим система освіти й виховання має рішуче усувати національне вузькоглядство і самоодатність. Система освіти повинна створити передумови для формування особистості, вкоріненої в національній культурній ґрунт і водночас відкритої до інших культур, їхніх ідей та цінностей, здатної синтезувати національні й загальнолюдські цінності, спроможної давати адекватну відповідь на виклики доби.

Один із таких викликів — зміна форм функціонування культурних текстів. Зокрема, в міру того, як масового вживання набуває комп’ютерна і копіювальна техніка, як світ завоює “Інтернет” — зменшується значення і незамінність книги, традиційну видавничу справу тіснить новітній “самвидав”, статус якого урівнюватиметься зі статусом “тебевидаву” чи “всіхвидаву”. Дедалі більшою проблемою ставатиме не пропозиція, а попит. Пропонувати зможе кожен, але хто на нього відгукнеться, хто його почує, хто його знайде в океані інформації, хто про нього взагалі знатиме? Особливо тривожні тут перспективи для українського слова, української культури, коло реципієнтів яких і без того вузьке і неконсолідоване.

Тут потрібна система заходів, розрахована на історичну перспективу. В цьому контексті велике значення може мати здійснення Національної програми інформатизації України, доповненої проектом “Інформатизація гуманітарної сфери України”, що його розроблено в Національній

академії наук України і що передбачає, зокрема, створення цифрової он-лайнової бібліотеки наукової періодики України, нового покоління фундаментальних академічних словників на оптичних дисках, електронної енциклопедії “Тарас Шевченко” та інші.

Особливо слід наголосити необхідність модернізації словникарства. Сьогодні воно далеко не відповідає суспільним потребам і не задовольняє запитів освіти, культури, науки, діловодства, через що на книжковому ринку з’являються різні неякісні словникові продукти. Недорозвиненість української лексикографічної бази призводить і до відставання у галузі комп’ютерних систем опрацювання природної мови, що програмує відставання у галузі створення систем штучного інтелекту — ядра інтелектуальних технологій ХХІ ст. Сюди ж долучається і надзвичайно важлива проблема стандартизації наукової термінології, нерозв’язаність якої, крім усього іншого, гальмує і розвиток україномовної наукової продукції.

Загалом кажучи, одним із найважливіших завдань нашого культурного розвитку є введення української мови в коло сучасних комп’ютерних комунікацій.

У галузі культурології, літературознавства і мистецтвознавства невідкладними завданнями є розроблення теоретичних засад наукового дослідження проблем культури і мистецтва, термінологічних нормативів, розвиток джерелознавчої бази (у тому числі повна каталогізація фондів українського мистецтва як музеїв, так і приватних колекцій в Україні й за кордоном, уведення відповідних даних до комп’ютерного обліку та комунікативних систем Інтернету); формування національної видавничої програми з культурології та мистецтвознавства; зближення культурології і мистецтвознавчої науки з освітою, видання підручників і посібників з культури і мистецтва для шкіл і вузів.

Тим часом доводиться сказати й про те, що, не без підстав нахваляючись методологічним переозброєнням в інтерпретації нашої літературної та мистецької класики, ми втрачаємо традицію ґрунтовного фактографічного і джерелознавчого забезпечення, та й просто доброго знання предмету, втрачаємо людей, які були носіями такого знання, і не знаходимо рівноцінної компенсації. Сором сказати, але нам сьогодні бракує шевченкознавців (що гостро відчувається при підготовці Шевченківської Енциклопедії), і франкознавців, і дослідників української музичної та малярської класики — маю на увазі проблематичність забезпеченості на майбутнє цих найважливіших напрямків культурологічного українознавства кадрами з молодого покоління. Щось не видно нових фундаментальних чи принципово важливих праць і про такі ключові постаті української культури першої половини ХХ ст., як Володимир Винниченко, Микола Хвильовий, Микола Зеров, Михайло Бойчук, Олександр Архипенко, Анатолій Петрицький, Микола Леонтович. Бракує і узагальнювальних досліджень культурної продукції української діаспори, і концептуальної інтерпретації сьогощаних культурних процесів в Україні. Суворим іспитом для наших науковців стає робота над п’ятитомною “Історією української культури”.

Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського розробляє проект комплексної державної програми з екології етнокультури, яка передбачатиме державну систему охорони фольклорно-етнографічної спадщини нашого народу, сприятиме збереженню його традицій і духовних цінностей, включення їх в обсяг культурного самосвідомлення сучасного українця. Можливо, це допоможе трохи “загнузати” монстра маскульту, “посадивши” його на міцний хребет народного мистецтва? Професіоналізація народного мистецтва загрожує втратою буттійного характеру його функціонування, але може допомогти збереженню його творчого духу і активності сприймання, на відміну від пасивного, споживацького сприйняття професійного мистецтва.

Які параметри культурної свідомості можуть гарантувати національну ідентичність особистості?

Такої гарантії не дає типове для значної частини інтелігенції “розчинення” деяких знань про українську культуру і відповідних ціннісних “віровишень” — у більш або менш широкому обсязі переживань світової культури (а фактично — російської з елементами світової в російській адаптованості).

Не дає такої гарантії і культурна свідомість, що включає тільки явища української народної і почати професійної культури. Певне коло суб’єктів такої свідомості, не скаланих фактами інших культур і убезпеченої від них своїм порогом сприйняття, здається і собі, і багатьом непорочно фортецею української традиції, принциповим і демонстративним носієм національної ідентичності, відповідно й поводиться не поступливо й часто агресивно. Однак насправді це ушербні свідомість та ідентичність, не здатні вистояти в сучасному відкритому світі і безперспективні.

Справжню гарантію може дати лише та культурна самосвідомість, яка відповідає здатності національної культури бути інтерпретатором світового життя і опановувати, засвоювати, привласнювати світову культуру.

Три основні канали такого “привласнення”: перекадання рідною мовою текстів світової культури; впровадження через освіту знання інших мов; власна, очима своєї культури, інтерпретація світової культури.

Хочу сказати про це останнє. Сьогодні маємо деяке — хоч і зовсім це недостатнє — посилення наукового інтересу до культур народів Заходу. Але чи не втрачаємо ми Шота Руставелі і Бараташвілі, Нізімі і Навої, Абовяна і Туманяна, Коласа і Райніса, Таммсааре і Юлію Жемайте? Я вже не кажу про Мележа і Бикова, Друде і Гамзатова, Айтматова і Авісьюса, яких розкріпачене невігластво вже мало не ототожнює з остогидною радянськістю. Насправді ж ми втрачаємо цілі пласти культури наших добрих сусідів — і водночас історію нашої спільної з ними боротьби за самостояння, спільного протистояння царській і більшовицькій імперії; затираємо пам’ять про нашу відзивність на боці один одного — і це тоді, коли перед нами знову стоять однакові історичні завдання.

Тривогу викликає і майбутнє славістичних досліджень в Україні. А тим часом ця тематика набуває особливої ваги, в тому числі й політичної, у зв’язку з підступним використанням міченої “слов’янської карти” в тотальному тиску на Україну.

На мій погляд, одним із найважливіших завдань є розвиток в Україні русистики. Всяке суспільство виробляє власний погляд на світову культуру і, зокрема та особливо, на ті культури, до яких воно найбільш сприйнятливє, які в ньому найвагомніше присутні. Для нас такою культурою є російська. Тим часом у нас недостатньо розвинена власна інтерпретація російської культури, з погляду нашої національної перцепції, в контексті наших культурних процесів і перспектив. А це необхідне, особливо сьогодні, коли культуру, культурні впливи намагаються використати, скажемо прямо, в агресивних імперіалістичних планах. Хочу звернути вашу увагу на стратегічні проєкти великого О.І.Солженіцина, викладені в його статті “Славянская трагедия” (передрукованій нещодавно в газеті “Киевские Ведомости”): “...Надо широкодушно предложить Украине интенсивный “культурный обмен”. (Националисты отшатнутся? Тем и покажут, что русский язык и русская культура - их Державе опаснее всяких ракет”. Вдумаймося в ці слова всі: і українці, і росіяни, і російськомовні, і українськомовні: на культуру хочуть покласти функцію зброї масового ураження.

У зв’язку з такими тенденціями, — а вони є, хоча рідко висловлюються настільки одверто, — постає і необхідність теоретичного осмислення сутності і механізму взаємодії культур у сучасному світі, їхньої складної діалектики, яка не зводиться до успадкованої нами з радянських часів політично насаженої тези про виключно благотворний вплив однієї культури на другу і банальної фрази “культури не воюють”, тоді як насправді, по-перше, культури успішно використовуються у протистояннях і війнах держав, цивілізацій, рас; по-друге, взаємодія самих культур може включати і стимулювання однією другої, і загрозу знеосіблення, і захисну реакцію, що теж можна розглядати як стимулювання від супротивного, і вибірковість у сприйнятті явищ інших культур.

Найсприятливішою для всякої національної культури є ситуація взаємодії не з однією, а з багатьма культурами світу. Для нас одним із чинників такої взаємодії є активна участь нашого літературознавства і мистецтвознавства у вивченні літератур і культур світу. І хотілося б, щоб наші здобутки тут були цікавими і важливими не лише для нас самих.

Повертаючись до тієї загальної тези, з якої я починав свій виступ, хочу ще раз наголосити: ми стоїмо перед необхідністю осмислення української культури в усій повноті і різноманітності її компонентів — від феноменів буденної свідомості до вищих феноменів духу; в усій здебільше непрямої і прихованій, але неунікайній взаємодії цих компонентів та оптимізації їхньої взаємодії залежати потенціал української культури, а отже — і наше національне майбуття.

Багато говориться нині про пошуки втраченої самотності нашої культури. Але, можливо, доречніше говорити не про відновлення втраченої самотності, а про творення нової самотності на основі не лише традицій, а й актуальної культурної свідомості, зорієнтованої на світовий культурний досвід. Культура має відповідати багатству і невичерпності ситуації вибору, необмеженості ініціатив за умов свободи.

Сьогодні маємо певну недостатність універсальних символів і міфів у нашій культурі, які недостатньо інтегровані символи і міфи української культури у контекст світових цінностей, у загальнолюдську культурну символіку.

Найплідніший шлях до утвердження національної самотності, можливо, пролягає через універсалізацію власного досвіду, через розкриття універсального первня в самотності, тобто через таку інтерпретацію національного буття, яка зробила б його зрозумілим і важливим для людей усього світу.

Не маргінальна культура, а універсальна — ось наше гасло. Але універсальність — не в абстракції, а в конкретному: в широкому діапазоні національно самотуніх форм вираження, що збагачують багатоманітність людства. На цьому і має базуватися наш культурний оптимізм.

1. Панарин А. О. Возможностях отечественной культуры // Новый мир. — 1996. — №9. — С. 178.

2. Фурман Дмитрій. Украина и мы // Дружба народов. — 1995. — №3. — С. 162.

● Іван ДЗЮБА

ГЕТЬ, ЛЕНІНИ І МАРКСИ!

Сесія Чернігівської міської Ради 7 червня 2001 року прийняла рішення перейменувати 7 центральних вулиць міста. Ось які перейменування здійснив вищий орган державної влади Чернігова: вул. Леніна — на Проспект Миру; Проспект Жовтневої революції — на Проспект Перемоги; вул. Маркса — на Преображенську; вул. Куйбишева — на Магістрацьку; вул. Урицького — на П'ятиницьку; вул. Фрунзе — на Мстиславську, вул. Свердлова — на гетьмана Полуботка.

Пам'ятники Леніну зняті з державного обліку, частину їх буде демонтовано.

3 травня голова обласної державної адміністрації Микола Бутко підписав розпорядження про упорядкування обліку пам'ятників монументального мис-

тецтва і топонімічних назв у населених пунктах області.

Згідно з цим документом, 47 пам'ятників і погрудь Леніна, що розташовані у населених пунктах області, зняті з державного обліку. Частина їх, а також інші споруди, що мають незадовільний стан, підлягають подальшому демонтажу. Райдержадміністрації і міськвиконкоми, на території яких розташовані ці пам'ятники, повинні до 1 серпня забезпечити демонтаж і впорядкування прилеглої території.

Сподіваємося, що демонтаж цих символів комуно-імперської епохи проводиться не тільки і не стільки через їх незадовільний стан, а головне — як рішучий крок від тоталітарного минулого.

Матеріал підготовлено працівниками газети “Сіверщина”

чись через російськомовність деяких організаторів свята, що акумулювала рідні джерела. Звучала рідною піснею, романсом, віршем, щирим словом-вітанням, словом-спогодом. Звучала у виконанні багатьох учасників вечора — і досвідчених, і молодих.

Ці вічні, цілющі народні джерела нагадували слова вірша “Напис над джерелом”:

*Я — кров землі,
прозора і співуча,
Негаснуча і невичерпна кров,
Я забуття, я вороття
пливуче
І чарування радісних віднов.
Ти — син землі. Тож ний мене, живушу,
І мій безсмертності,
в мені тямно сушу!*

Автор цього вірша Михайло Орест — рідний брат Миколи Зерова. Ці два великі українці свого часу мешкали в Кролевеці, де їхній батько Кость Зеров працював інспектором народних училищ, і з 1905 р. тут проживала вся сім'я Зерових. Творчістю цих та інших видатних наших земляків глибоко закорінене у нас рідномовне гуманітарне начало, наша рідна українська ідея. Хоч ми і “східняки”.

Це розуміють наші просвітяни. Якщо ж хтось із політиків звинувачує нас у “політиці”, ми їм відповідаємо: “Утвердження рідної мови — це не політика, це наш природний, Богом даний самозахист”.

Ніна ВІТУШКО,
голова Кролевецького міського об'єднання
● ВУТ “Просвіта”
ім. Т. Шевченка

ПРО ТИХ, ХТО ПОРУЧ

*Але тебе ніколи не забудуть
За доброту і подвиги твої.*

II

*Туди, де синє і безмежне небо,
Туди, де зорі і
Чумацький Шлях,
Несу тебе я у космічні далі,
Де благодіє рай на небесах.*

*Несу туди, де зорі
струменіють,
У далечинь незаснутої свічу,
І там, далеко у безодні неба,
Тобою зірку нову засвічу.*

*Вона світити буде Україні,
Нести добро крізь
далі і ефір —
То будеш Ти, блаженная
Галино,
Одна найкраща
із небесних зір.*

Микола МПШЕНКО,
ветеран війни та праці,
с. Переяславське
Переяслав-Хмельницького району Київської області

НАШ НАЦІОНАЛЬНИЙ САМОЗАХИСТ

Ніж гучно лаяти пітьму, то краще запалити свічку. Ці мудрі слова були дороговказом нам, крелевецьким просвітянам, коли ми добували українські книжки для наших земляків. Таких книжок пройшло через наші руки понад 500. Це книги українських письменників: Олеса Гончара, Павла Мовчана, Івана Багряного, Василя Стуса, Петра Одарченка, Миколи Руденка, Бориса Антоненка-Давидовича, Зосима Дончука, Юрія Буряківця, Омеляна Пріцака, Євгена Маланюка, Ігоря Калинця, Василя Симоненка, Василя Голобородька, наших земляків Віри Смереки, Олексі Грищенка і багато інших відомих та забутих імен. Також це підручники для дітей зарубіжних українців, довідники, посібники, різні часописи, альманахи, збірки.

Де взялися у нас ці книги? Вони були нам надіслані колишніми кролевчанами Зореславом Зоряном, Вірою Смерекою та їхніми друзями — українцями з далекої Англії, США, Канади. Ті, хто жив там українським духом, збирав книги, перечитав їх, зберіг і після приязного листового знайомства з нами прислав як подарунок. Частину книг ми привезли з Києва як дарунок від киявських просвітян і столичних друзів Миколи Лукаша й Олексі Грищенка — відомих усьому світові кролевчан, великих українців.

Від 1993 р., коли прийшли нам перші книги, сплило немало часу. Не лежали ці книги даремно. Ми читали їх самі, дарували багатьом учителям, учням, іншим шануваль-

никам рідного слова. Подарували центральній райбібліотеці спочатку близько 100, потім ще 120 книжок. Школі № 2 — 70, школі № 1 — понад 100 книжок, школі № 3 — 40, бібліотеці райвідділу освіти — 10 книжок.

Дарували, влаштовуючи зустрічі-презентації. Ці зустрічі стали промовистими українодержавотворчими акціями, бо ми мали приємність співпрацювати з віddаними українству вчителями історії, рідної словесності, бібліотекарями. Тими, хто є просвітянами за своїми переконаннями, хто є носіями й подвижниками рідної духовності.

А недавно ми подарували Кролевецькій дитячій музичній школі унікальну збірку “Переклади Микола Лукаша — музика Ігоря Якубовського”. Це збірка з 14 пісень-перекладів (з англійської, німецької і японської мов), яку подарував нам у відповідь на наше письмове звернення сам Ігор Якубовський, київський композитор і співак, що виконує їх на українському радіо й телебаченні.

Подарували ми ту українську збірку нот і текстів на ювілейному вечорі 40-річчя музичної школи. Прекрасний то був вечір. Незрівняним було враження від такого поєднання, як музика і діти.

Звичайно, це творче поєднання ніколи не буває без звучання мови. Рідної, української.

І вона звучала. Красиво і чисто. Струмуючи не одним — багатьма джерелами-потічками. Пробиваю-

жете життя. Сучасне тяжке сьогоднішення нашої держави не перешкоджає Галині Олексіївні дивитися у майбутнє з надією та оптимізмом, але прожиті роки вже щодня нагадують про себе...

Я присвятив Галині Олексіївні вірша.

Колишній зв'язковий партизанського загону Галині Чмир присвячую

I

*Ти не скорилась
ворогу-чужинцю,
Коли тоді ще юною була,
Коли в лабетах лютої неволі
Тебе по лезу доленька вела.*

*Ти не скорилась,
юная Галино,
І виганяти ворога пішла,
Бо окупанта знищити волила
Твоя, тоді, нескорена душа.*

*Давно минули роки
лихоліття,
Давно минули рейди і бої,*

РЕЗОЛЮЦІЯ

**“круглого столу”:
“Конституційні засади
державності української мови”**

27 червня 2001 р.

м. Київ

Учасники “круглого столу”, обговоривши стан функціонування української мови в Україні, відзначаючи 5-ту річницю проголошення Конституції України, змушені констатувати, що передбачене ст.10 забезпечення державою “...всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України” й досі не набуло поступального і систематичного характеру.

Впровадження української мови як державної лише частково торкнулося окремих сфер: шкільництва, реклами, радіомовлення, офіційного користування державною мовою деякими посадовими особами. Водночас викликають глибоке занепокоєння такі факти:

- Питома вага українськомовної преси і книги є мізерною. Вони на сьогодні витіснені російськомовною газетою і літературою.
- Вища школа впродовж останніх років не зробила поступу у справі впровадження викладання державною мовою. Переважна більшість вузів в Україні продовжують готувати спеціалістів для України російською мовою.

- Грубо порушуються права українців на отримання інформації і навчання рідною мовою, особливо у східному і південному регіонах держави.

- Повністю російськомовним залишається український спорт, що завдає величезної шкоди авторитетові України.

- Незважаючи на певний поступ, продовжує справляти враження російського міста столиця України — Київ.

За таких обставин Україна не може стати авторитетною у світі, справді українською державою. Для припинення зросійщення українців для реального впровадження в життя ст. 10 Конституції України потрібні енергійні зусилля української влади й української громадянськості.

Учасники “круглого столу” вважають, що першочерговими діями для досягнення вказаної мети мали б бути:

- серія адміністративних заходів для переведення навчального процесу у вищих навчальних закладах усіх рівнів акредитації і форм власності на державну мову навчання;
- здійснення реального державного сприяння українськомовній пресі, книгодрукуванню, усім видам української продукції, насамперед, для дітей, юнацтва та молоді на основі податкових пільг;
- прийняття нового Закону “Про українську мову в Україні”.

Учасники “круглого столу” засуджують керівників усіх рівнів, які нехтують державною мовою, відмовляються вивчати і вживати її, та тих, хто чинить відвертий опір впровадженню української мови як державної в усіх сферах суспільного життя.

Учасники “круглого столу” закликають:

Президента України:

- офіційно і всенародно проголосити, спираючись на ст.ст. 10—11 Конституції України та Рішення Конституційного Суду України про державний курс на українське національне відродження;
- враховувати при вирішенні кадрових питань, насамперед, при призначенні високих посадових осіб, знання ними державної мови;
- виявити свою владу і принциповість щодо втілення в життя ст. 10 Конституції України, передбачивши контроль за її дотриманням в усіх сферах суспільного життя.

Український уряд:

- забезпечити пільгові умови для розвитку україномовної друкованої та аудіо-відеопродукції і забезпечити функціонування Інтернету та всієї комп'ютерної мережі українською мовою.

Міністра освіти та науки:

- зробити рішучі кроки для припинення порушення прав українців на навчання рідною мовою у вищій і загальноосвітній школах столиці, на сході та півдні України;
- рішуче підтримувати спроби створення українських шкіл у Донецьку, Криму, зокрема у м. Севастополі;
- не укладати і не поновлювати контрактів із ректорами вузів, які нехтують мовне законодавство;
- збільшити випуск підручників українською мовою для вищих технічних навчальних закладів;
- запровадити для випускників вищих навчальних закладів усіх спеціальностей обов'язковий державний іспит з фахового володіння українською мовою, для чого збільшити час на їх опанування студентами у процесі навчання;
- запровадити у вищих навчальних закладах України курс “Сучасної української мови”, який включав би розділи ділової мови, професійної мови та культури мови;
- створити кафедри українознавства в усіх вищих навчальних закладах, де вони відсутні, і особливо у ВНЗ негуманітарного профілю.

Голову Держкомспорту:

- вжити рішучих заходів до викладання державною мовою у вузах фізкультурного і спортивного профілю.

Державний комітет інформаційної політики, телебачення та радіомовлення:

- дотримуватися конституційних вимог та Закону України “Про телебачення і радіомовлення” щодо мовного режиму проведення телерадіотрансляцій ЗМІ, передбачивши за порушення — позбавлення їх ліцензій;
- не проводити ідеологічних диверсій проти українського народу та не нав'язувати думку про те, що в Україні існує дві державні мови — українська та російська.

Держкомрелігій:

- рекомендувати УПЦ Московського патріархату відправляти богослужіння українською мовою на всій території України.

“Круглий стіл” підготовлено і проведено Всеукраїнським товариством “Просвіта” імені Т. Шевченка

ЗА ДАВНІМ ЗВИЧАЄМ

Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Т. Шевченка завжди виступало і виступає за збереження духовних цінностей українського народу, збереження наших традицій, звичаїв та обрядів, нашої мови, українського світосприймання, українського способу життя. Цього року просвітяни взяли участь у святкуванні Івана Купала в Києві, а

також в області. Відома українська співачка, народознавець, лауреат Міжнародних премій ім. С. Гулака-Артемовського та В. Михайлюка Тетяна Негрій на запрошення Київської міськдержадміністрації взяла участь у святі в Пуші-Водиці. Вона розповіла, звідки пішло це свято і як за народним звичаєм українці святкували Івана Купала в давнину,

та виконала українські народні та сучасні пісні. А ведучою цього свята була також наша просвітянка Тетяна Ковальчук, яка захопила учасників цього дійства професійним веденням програми та глибокими знаннями українських народних звичаїв та обрядів.

На запрошення сільської громади с. Петрушки Києво-Святошинського району ВУТ “Просвіта” стала одним з організаторів та учасників святкування Івана Купала. Давня дружба пов’язує громаду цього села з Тетяною Негрій. Саме в цей день очищення сільський голова Юрій Михайлович Мальований вручив Подяку та зачитав наказ про занесення Тетяни Негрій до Книги Пошани жителів цього мальовничого українського села за довголітню творчу працю, розвиток та зміцнення культурних зв’язків. У свою чергу, Тетяна від імені ВУТ “Просвіта” та його голови, народного депутата України Павла Мовчана подякувала за запрошення на свято і подарувала “Кобзар” та “Історію Просвіти”.

Дмитро ЛОМАЧУК,
працівник Секретаріату
ВУТ “Просвіта”

Тетяна Негрій та Юрій Мальований

УКРАЇНСЬКЕ ВІДРОДЖЕННЯ ПО-ДОНЕЦЬКИ

Доручили мені, члену “Просвіти”, безкоштовно передплатити газету “Слово Просвіти” для 23 шкіл (22 із яких російські, а одна двомовна, яка має статус української) і 19 дитсадків нашого Кіровського району м. Донецька. Я звернувся до начальника райвідділу освіти Павла Єхилевського, щоб він дав мені адреси освітніх закладів. Пан Єхилевський зустрів мене радо, але запропонував прийти завтра, бо сьогодні всі працівники відділу освіти, ну дуже заклопотані: ради, засідання і таке інше.

Коли я прийшов, як і було домовлено, наступного дня, радості у п. Єхилевського уже не було. Відповідь була чітка, як у армії, що дозволити передплату для шкіл і садочків газети Всеукраїнського товариства “Просвіта”, яка ще й до того українською мовою виходить, не може. І послав мене по дозвіл до голови райвиконкому Володимира Меші, колишнього полковника КДБ, який нещодавно в Донецькому національному університеті захистив кандидатську дисертацію з українсько-

го відродження кінця XIX — поч. XX ст.

Чекати у “прійомной” п. Меші довелося довго. Тому я, сподіваючись, що таке дрібне питання може вирішити заступник голови п. Шинкаренко, зайшов до нього. І тут мене п. Шинкаренко остаточно “просвітив”. Виявляється, що “Слово Просвіти” — це уже політика! А “політики”, мовляв, ми в школах не можемо дозволити! І тому це питання може вирішити тільки п. Меша.

Через півтори години в “прійомную” вийшов сам Володимир Меша. Люб’язно привітався і запитав, у яких справах я прийшов до нього. Я йому сказав, що хочу передплатити безкоштовно газету “Слово Просвіти” для шкіл і дитячих садочків району. А він і питає: “А що це за газета?” Тоді я уже йому пояснюю, що це газета Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, головою обласної організації якої є також Володимир Шевченко — ректор Донецького національного університету, в якому ви кілька років

тому захищали кандидатську дисертацію. Він попросив у мене газету для ознайомлення і порекомендував прийти на початку серпня для подальшого, як я зрозумів, обговорення цього дуже “складного питання”. Аякже! Патріотична газета та ще й українська, та ще й в освітньому середовищі! Та ви що?! Яке ж напрошується резюме? Дуже освічений кандидат наук (подейкують, що скоро стане доктором історичних наук) у ролі виборного посадовця дуже ревно оберігає разом з п. Єхилевським освітан, а через них і молоде покоління, від патріотизму. Українського, звичайно. З чим можна “привітати” наших шановних освітян, дітей та їхніх батьків напередодні десятиріччя Незалежності. Якось незрозуміло, якої. Таке враження, нібито живемо в Саратовській губернії. Приїхали!

P.S. Газети пішли за адресами. Подивимось, як їх будуть вилучати.

Володимир БЛИК,
просвітянин, м. Донецьк

ВГЛИБ, ДО КИЇВСЬКОЇ РУСИ

Літня польова археологічна школа працює в селі Шестовиця під Черніговом — ініціатором її є доцент Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Шевченка Володимир Коваленко, а працює школа під егідою обласного товариства “Просвіта” за фінансування Міжнародного Фонду “Відродження”.

На місці цього села за часів Київської Русі була зала-варязької дружини, яка служила чернігівським князям. Але поруч було і руське село. Переплетіння норманської та української культур якраз і є в центрі уваги археологів. “Уже знайдено денце чаші для причастя із зображенням Богородиці — вік її без дослідження встановити важко, але однозначно, що чаша належить до періоду Київської Русі”, — говорить керівник школи В. Коваленко.

В експедиції працюють студенти Києво-Могилянської Академії, Національного університету імені Т. Шевченка, вузів Запоріжжя, Харкова та Львова. Археологи прослухають також цікаві лекції — “Українське козацтво в міжнародних відносинах” (проф. С. Леп’яко), “Іван Мазепа: вигадки і реальність” (заслужений журналіст України, член правління “Просвіти” С. Павленко), “Шестовицький некрополь” (проф. О. Моця), “Візантійські традиції Київської Русі” (проф. В. Мезенцев) тощо. Попереду — нові знахідки і нові знання.

ЧЕРНІГІВЩИНА — КРАЙ КОЗАЦЬКИЙ

Тому й назва просвітиницько-рухівського походу була “Краю мій козацький”. А пройшов він селами Коропського, Сосницького, Менського, Городнянського та Чернігівського районів. Просвітянський хор “Причастя” (керівник Лариса Куровська) у храмі УПЦ Київського патріархату села Жовтневе (історична назва — Баба, з наголосом на другому складі) допомагав о. Миколі Тимошенку служити Божественну Літургію в день святого пророка Хрестителя Іоанна, а в усіх населених пунктах маршруту походу радував спраглих за українською культурою селян чудовими піснями. Народний депутат України Віталій Шевченко та голова обласної організації УНР Володимир Ступак не тільки розставляли політичні акценти, але й зорганізували три нові осередки Руху — в селах Шабулів Коропського, Стольне Менського та Смичин Городнянського районів.

Похід був присвячений 10-річчю Незалежності України і показав: попри всі труднощі, сільські люди були і є патріотами України. Чуєте, столичні політики?!

Василь ЦЕПУРНИЙ,
Голова Чернігівської обласної організації
Всеукраїнського товариства “Просвіта”
ім. Т. Шевченка

ПРО РЕЛІГІЙНУ СИТУАЦІЮ В СЕВАСТОПОЛІ

Двадцять українських політичних партій та громадських організацій національно-демократичного спрямування підписали 15 липня 2001 р. звернення до Президента України Л. Кучми, Голови Верховної Ради України І. Плюща, прем’єр-міністра Уряду А. Кінаха, Патріарха всієї Русі-України Філарета, секретаря Ради безпеки та оборони Є. Марчука, голови Київської державної адміністрації О. Омельченка, голови товариства “Україна-світ” І. Драча та до засобів масової інформації, у якому висловлена занепокоєність фактичною передачею Володимирського собору, що на Херсонесі, у володіння Московської церкви.

У зверненні, зокрема, пропонується “надати УПЦ МП статус іноземної Російської церкви в Україні та обмежити її дії рамками законів України. Ця церква не повинна називатися Українською, бо в ній немає нічого українського: зареєстрована вона в Міністерстві РФ, її Патріарх Алексій II — у Москві, мова богослужіння — виключно російська, моляться за Росію, за Алексія II, за російське військо і владу тощо”. До Москви надходять величезні кошти як результат діяльності цієї церкви в Україні.

Московська церква втручається у внутрішні справи держави Україна, діє у руслі імперських традицій Росії, має агресивну сутність, підбурювала на протести віруючих, розпалює міжнаціональну та міжконфесійну ворожнечу, різко протестувала проти приїзду Папи Римського, який несе по всіх континентах Світло Євангелія, мир та любов..

Загальновідомо, що відбудова Володимирського собору на Херсонесі, місця, де прийняв хрещення київський князь Володимир Великий, звідки пішло християнство по всій Русі-Україні, ведеться за ініціативи Київської держадміністрації і особисто Олександра Омельченка на кошти українського народу. Українська громада Севастополя не має жодної храмової споруди. Спроби правити службу на території Херсонесу настановлюються на погрози релігійних фанатиків Московської церкви, які залякують віруючих УПЦ КП кривавою розпорою.

Зараз стали відомі наміри Московської патріархії до Дня Рівноапостольного князя Володимира 28 липня провести церемонію освячення хреста на соборі і всього оновленого храму за участю Патріарха Алексія II і тим самим узаконити і продемонструвати своє право на володіння Володимирським собором на території Херсонеського державного заповідника. “Цього не можна допустити!” — вимагають автори звернення.

“Закликаємо Вас виявити державну мудрість, патріотизм до своєї, а не до сусідньої держави, повагу до українського народу та наших духовних святинь... щоб з гордістю і вдячністю згадували Вас сучасники і нащадки в Україні” — говориться в зверненні до української влади.

Українські партії та організації міста запросили політичні партії та громадські організації України, всіх українців світу підтримати це звернення.

ЛИСТ ЧИТАЧА — ДО ДРУКУ!

Високоповажні братове-просвітяни!
Передусім щиро сердо вітаю щотижневу появу в наших домівках такого високохудожнього й високоінтелектуального видання, як ваше, чого ми давно чекали! Зміст перших чисел засвідчує, що ви невдовзі станете лідером серед україномовних ЗМІ нашої держави. Дай, Боже, щоб справдилися наші сподівання! З роси та води вам!

Тепер по суті справи. Я давно хотів вам написати про це, але мій земляк з Макіївки Микола Суконник випередив мене. Справді, у вашій (і нашій!) газеті програма телепередач аж ніяк не потрібна. Краще вивільнену площу надайте обласним осередкам, які діляться своїми проблемами і здобутками з усеукраїнським просвітянським загалом. Приміром, вкладка під назвою “Голос Сходу” друкує просвітянські матеріали з Луганщини, “Донецька зоря” — з Донеччини, “Золоте поле” — з Кіровоградщини тощо. Тоді ми, рядові просвітяни, будемо в курсі подій сусідів. Це актуально ще й тому, що більшість обласних організацій не мають своїх друкованих органів, а комуно-олігархічні видання неохоче друкують нас.

Я не був би проти, коли б згадану площу ви присвятили пекучим проблемам рідної мови, вивіси, наприклад, такі рубрики, як “Культура мови”, “Мовний портрет такого-то політичного і державного діяча”, “Пам’ятки української мови”, “Мовна політика в такій-то країні”, “Діалекти рідної мови”, “Рідне слово в рідній школі” тощо. Варто також започаткувати рубрику “Творчість просвітян”.

З повагою і побажаннями всіляких гараздів
Іван ЗАХАРЧЕНКО,
голова Антрацитівського районного осередку “Просвіта” на Луганщині

ХЕРСОН ПОВІДОМЛЯЄ

26 червня напередодні Дня Конституції України в стародавніх Олешках відбулася Шоста звітно-виборча конференція Цюрупинської міської організації Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка. Делегати конференції дали достойну оцінку роботі попереднього правління організації і за більшістю голосів повністю оновили його. Членами Правління було обрано: Т. Імшеницьку, С. Ляшкову, С. Петера, Н. Кураєву, І. Реуцького. Обрано також і контрольно-ревізійну комісію у складі А. Лобанова, І. Нікітченка та А. Климчука. Створено комісію з прийому-здачі матеріальних цінностей Цюрупинської міської організації Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Т. Шевченка, роботу якої координує новообраний голова організації — магістр педагогіки Тетяна Імшеницька.

Протягом десяти років у Зміївці на чолі з головою сільського осередку ВУТ “Просвіта” Миколою Куриwachком працює велотуристичний гурток, який неодноразово перемагав на обласних та всеукраїнських змаганнях на краштуристсько-краєзнавчу подорож. Лауреати Всеукраїнської туристсько-краєзнавчої експедиції “Краса і біль України” 19 липня вирушають до Польщі у чергову міжнародну велоекспедицію, яка сприятиме не лише раціональному використанню часу, ініціативності учасників (учнів Зміївської ЗОШ І—ІІ ступенів), а і зміцненню здоров’я молоді, здоров’я фізичного та духовного, що формує національно свідомого громадянина соборної України.

Олег ОЛЕКСЮК,
Голова Херсонської обласної організації
Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка

Народилася 4 червня 1984 року в Києві. Із 9 років пише вірші й окремі музичні композиції. Із 12 років — тексти і музика поєдналися у її піснях. У дитинстві, як чимало дівчат, мріяла стати супермоделлю. До 13—14 років спів для дівчини — тільки «важка робота», далі — «насолота в роботі». У 1999 році закінчує Київську школу мистецтв з фаху «фортепіано». Зараз вступає до вищої школи за своїм творчим напрямком. Вважає своїм досягненням перші місяці у 12 досить серйозних дитячих та юнацьких конкурсах і фестивалях естрадної пісні. «Співограй», «Наша земля — Україна», «Чарівна стежинка — 99», «Грінландія 2000», «Ауровіль — 2000», «Чорноморські ігри», «Стожари — 2000» (як і «Стожари — 2001»), «Крок до зірок» (2001), інші, здебільшого всеукраїнські, фестивалі.

Між іншим, того ж 1999-го року дипломантка «Чарівної стежинки» отримує «відгук» композиторів В. Бистрякова та І. Поклада на її «вокальні дані і композиторський талант з проханням фінансової підтримки. Очевидно, що цим «відгуком» фінансової проблеми творчості Катя не розв'язала. Втім, як і стипендією Олександра Омельченка для обдарованої молоді. Хоча вдячна їм і за це.

Їй страшенно подобається плавати. Обожає свою «звичайну, але найкращу кішечку з великими і теплими очима». Полюбає їсти морську рибу і не дозволяє собі морозива, «темно-темно-червоні троянди та білосніжні лілеї» — її квіти.

— Вийшла на сцену я в 4 роки. Співала і продовжую співати в хорі «Шедрик». Була теж в ансамблі, вокально-інструментальному, районному. Спочатку група називалася «Дієз». Склад змінювався кілька років, зрештою, набув стабільності — і ми назвали гурт «Мона Ліза»...

— **Завжди хотіла бути співачкою?**

— Ні. До недавнього часу я взагалі хотіла кинути це заняття. Були інші дитячі мрії. З роками зрозуміла — моє. Є, правда, запасний варіант на життя. Дуже люблю англійську мову, в принципі — можна бути і перекладачем.

— **Що то за «дитячі мрії» були?**

— Хотіла бути моделлю. Зараз, звичайно, у цього не хочу.

— **Спів — робота для тебе?**

— Так, дуже важка робота. Але з 13—14 років — задоволення більше, ніж іншого. Усе почалося з «Молитви». Це — моя перша пісня, написала її у 12 років. Молитва за краще життя для людей. Взагалі у 9 років я писала як українською, так і російською мовами, хоча в родині тоді «офіційною» була російська, зараз — порівну. Потім усі пісні викладалася рідною мовою. Російською

КАТЕРИНА ВОВЧУК: «У ЖИТТІ КОЖНОГО МАЄ БУТИ КОХАННЯ»

можу написати вірш. Але не пісню.

— **Зараз співаєш у якомусь колективі?**

— Ні. Сама по собі.

Хоча продовжую ще епізодично співати в хорі «Шедрик». Але — важко. Фестивалі, записи нових пісень, аранжування забирають багато часу.

— **А як із фінансуванням?**

— У мене сім'я не багата. Тому шукаю спонсора. Зрозуміло, що для запису пісні потрібні чималі гроші.

— **Де записуєшся?**

— Спочатку це робила на студії Анатолія Матвійчука «Анатолія», потім — «БЗЗ». Останнім часом записуюся на студії Університету культури і мистецтв. Аранжування робить Олександр Лішафай.

— **Коли ти почала писати музику?**

— Я окремо писала вірші, а окремо — музику. Спершу навіть була музика. Просто композиції без слів. Текст і музика зійшлися у «Молитві». До «Молитви» аранжування зробили Анатолій Матвійчук і Микола Дейнега. Як і до решти моїх перших пісень.

— **Якіс диски, касети своїх пісень уже маєш?**

— Ні. Проблема банальна — гроші. Потрібна і більша розкрутка. А так мої пісні звучать по Національному радіо, з «Кроком до зірок» — і на телебаченні. Між іншим, у цьому конкурсі можливий процес «опікунства» над учасниками «лівими», але впливовими людьми, скорочений до мінімуму. Звичайно, що не все ідеально, але заспівав пісню — одразу бачиш свої бали.

— **Чого ти хочеш досягти в житті?**

— Мабуть, того, до чого йду. Стати співачкою. Не мрію стати якоюсь «зіркою». Просто співаю, пишу пісні... Це — величезне задоволення. Після «Кроку до зірок» мене почали запрошувати на різні концерти. «Перлини сезону» на День захисту дітей у Києві запросили і мене на 3 концерти. Співала на Хрещатику, у центрі «Колібри».

— **Які враження залишилися?**

— Не можна передати. Стільки людей! Вільного місця, мабуть, не було.

— **Маси якіс «основні» пісні («хіти»), з якими постійно виступаєш?**

— Намагаюся завжди виходити з новим, змінювати репертуар. Можна показати себе в різному амплуа... Основні пісні? «Молитву» досі вважаю сильною, основною. «Легенди кохання» — так само близька мені. Пісня, яку я написала за романом «Тіні забутих предків» Кошюбинського. Сенса у тому, що справжня любов — завжди жива.

— **Хочеш щось змінити в цьому житті?**

— Буду говорити про актуальні для мене речі. Очевидно, немає жодного такого творчого конкурсу, в якому завжди перемагають ті, хто справді гідний перемоги. В основному все іде через гроші, зв'язки. Це і хотілося б змінити. Так само із вступом до ВНЗ. Учням важко туди вступити без якогось «даху».

— **Як ти оцінюєш рівень української музики, пісні?**

— Можна сказати, що цей рівень

піднімається. Але є дуже багато виконавців — дочка чи син якогось заможного татка...

— **Конкретно.**

— Не хочу нікого образити...

Знаю одну дівчинку з Житомира. Її звуть Ольга Краснопольська. У неї такий голос, настільки чудовий... Її просто викинули зі сцени. Дуже шкода, що такий талант просто тоне і ніхто не може, не хоче допомогти.

— **У якому жанрі ти працюєш?**

— Взагалі — естрадна пісня. Але мої тексти дуже серйозні. Я не можу свої пісні назвати «попсою». Немає, мабуть, такої чіткої термінології, щоб можна було кожному пісню обмежити якимось одним жанром.

— **Які наші й не наші виконавці тобі подобаються?**

— З українських — Євгенія Власова, Ані Лорак, Катя Бужинська. Із закордонних — Вітні Х'юстон, Мераєн Кері, групи «Севідж Гаден», «Ініґма»...

— **А класика?**

— Класика — само собою. Вічна музика. Люблю Шопена, Баха, Шуберта. Багато продається аудіоносіїв класичної музики, але я не можу слухати цю музику на якихось носіях. Її треба слухати вживу. Краще сходити один раз у філармонію і послухати. А телебачення і магнітофон — уже не те. Зовсім не те відчуття і не та музика.

КОРОЛЕВА

*У темному лісі, в далекому тумані,
Там є королівство журби та обману,
Там за королева сміливо панує,
Мов вічний володар життями керує.*

*І лісом блукає вона щогодини,
І жодною в нім не зустріла людини,
І знали діброви й зажурені квіти,
Що зла королева не вміє любити.*

*А рано про щось вона долю благала
І трави сізми мов россою вмивала,
Не знали діброви й зажурені квіти,
Як злій королеві хотілось любити.*

*Ясна, немов сонце, самотня, мов місяць,
Та тільки цюночі їй довго не спиться,
Не знали діброви й зажурені квіти,
Як злій королеві хотілось любити.*

*І знала вона: за далеким туманом
Існує життя без журби і обману,
Назавжди приречена в лісі ходити,
Та як серед туги й журби їй прожити?*

*Нехай вона в лісі єдиний господар,
Але ж нещасливий цей вічний володар,
І хочеться їй всі багатства віддати,
Щоб лише хоч раз у житті покохати.*

*А щастя їй десь далеко-далеко,
Про нього їй звістку приносять лелеки,
Не знають діброви й зажурені квіти,
Як злій королеві хотілось любити.*

Катерина ВОВЧУК

— **Що ти думаєш про нашу народну пісню?**

— Це — наша культура, історія. Є дуже багато народних пісень, які мені подобаються.

— **Які найбільше?**

— Наприклад, «Чуєш, брате мій». Багато таких пісень мають конкретних авторів, але вони душевність, культурою — народні. «Явір і яворина», «Голубка» — гарні пісні. Історію не можна не любити...

— **Як ти твориш: усамітнівшись чи серед людей?**

— Усамітнитись — не те. Коли я

думаю, що от зараз маю написати пісню — нічого гарного написати не можу. Пісні приходять зненацька, коли їх не чекаєш.

— **Усі свої твори любиш?**

— Ні. Є деякі речі, які мені не дуже подобаються. Є такі, які подобаються, але співати їх не хочу.

— **Політикою цікавишся?**

— Не люблю політику. Завжди думаю, що років через 10 уже мої діти повинні будуть вчити і вбирати у себе весь цей бруд, що летиться зараз з політики через дітей і молодь. Я не вважаю те, що зараз відбувається у нас — добрим. Історію треба знати і робити, але — не так.

— **Вважаєш, творчі люди не повинні лізти в ту політику?**

— Ні, як так не вважаю. Кожна людина має займатися тим, чим вона хоче займатися. Особисто я туди не лізу. Хоча вивчати право мені в школі було цікавіше, ніж інші предмети. Потрібно принаймні знати свої права і вміти захистити їх.

— **Любиш спорт?**

— Мені подобається плавання, фігурне катання, гімнастика. Коли транслюють олімпіади, різні чемпіонати з такими речами — від телевізора не відвіваюся... Коли була маленькою, займалася плаванням, щоб підтримати здоров'я. Дуже люблю плавати.

— **Треба якось співакові голос підтримувати? Якіс харчі, ще щось...**

— Дуже бажано. І їжею.

Газованих напоїв пити не можна, морозива, насіння, перцю — теж. Я ж люблю страви з перцем. А від морозива вже відмовилася...

— **Що для тебе — найсмачніше?**

— Рибу дуже люблю, морську рибу. Більше, ніж м'ясо. Пельмені теж. Але треба дбати про фігуру. Згущене молоко смакує дуже.

— **А твоє хобі?**

— Малувати, плавати. Приємно покататися на велосипеді. У Києві, правда, це — не надто реально. Дозволю собі це в бабусі під Фастовом. Завжди влітку їздила до неї, а зараз не вистає часу...

— **Хто ти за гороскопом?**

— Близнюки. Повітряний знак.

— **Літаси?**

— Коли була маленькою — уві сні. Біжу, біжу, а потім раз — і щаслива лечу... Хочеться повернутися в дитинство.

— **Вважаєш себе дорослою?**

— Ні. Раніше, років у 12, здавалося, що я усе знаю, усе розумію. Сьогодні я вже так не думаю. Людина усе життя щось пізнає і не може ніколи сказати (правдиво), що досагла всього, що можна було, що хотіла... Дорослий — не той, хто все знає. Важко про це говорити. Це, можливо, людина, в якій сформувалися погляди свої на життя, взагалі на все, яка сприймає усе по-своєму, оцінює ситуацію реально, практично, навіть надто практично. Дитина вірить у якесь диво. Вірить, що найвні мрії можуть здійснитися. Вірить у добру казку... Дитя може навіть більше знати і відчувати, ніж мама і тато — через свою ширість, відкритість.

— **Ти — щаслива людина?**

— Не можу сказати: така щаслива, що аж... Але нещасливою назвати себе теж не можу. Якщо подумати — все ж щаслива...

— **Чого тобі бракує до повного щастя?**

— Я вже згадувала про свої, і не

тільки свої, проблеми. Іду зараз до мети. Готуюся до іспитів. Не буду говорити, де хочу навчатися — зазобонна трохи. Хочу отримати фах, пов'язаний з моєю творчістю. Правда, маю досвід вступу і відчула, що таке хабарі та зв'язки. Мабуть, коли досягну мети, буду щасливою. Велику роль відіграє професія. Коли людина робить те, що хоче, що любить — половина щастя. І, хоч би як там було, в житті кожного має бути кохання. Не можу сказати, що маю таке кохання, яке оспівується в піснях. Але повинна бути сім'я, діти.

— **Що цінуєш найбільше в житті?**

— Ціную в людині бажання іти до кінця, не опускаючи руки, навіть якщо нічого не виходить. Іти вперед і намагатися жити оптимістично. Так, є багато поганих людей. Але є багато і хороших. А серед поганих — не зовсім погані й, за природою, хороші. Якщо людина у злому середовищі не стає злою — вона дуже цінна і заслуговує найкращого. Треба боротися. А взагалі, у кожній людині є хороше й погане, в кожній — чогось більше. Це можна змінювати. Чомусь погане дуже добре передається, добре — дуже погане.

— **Віриш у Бога?**

— Вірю. Коли віриш, прагнеш чогось хорошого, намагаєшся будь-як втримати рівновагу — приходять щасливі миті. Хоч інколи заходжу до церкви і молюся за всіх. Треба вірити і щось постійно робити. І дякувати Богу за хорошу мить. Терпіння — на краще. Більше насолоди від хорошого.

— **Маси домашніх тварин?**

— Так, кішку. Люблю свою кішку. Їй 13 років, але бігає по хаті як молоденька. Люди бачать її і посміхаються. Здається, нічого особливого. Але вона для мене — найкраща. Такі гарні очі! Незвичні і великі теплі очі. Як вони можуть такими великими бути?

— **Собака, як і кішка, не любить?**

— Люблю. Змій — ні. А собаки — далматинці — найбільше подобаються, потім — вівчарки, коллі, чау-чау — такі пухнасті, гарненькі. Шоб можна було помацати, обійняти.

— **Взагалі, подорожувала?**

— Так, і по Україні, і за кордоном. У Канаді була, Америці, Польщі, Чехії, Словаччині, Фінляндії... Де ще? В Австрії, Німеччині, Франції... Їздили на гастролі з хором «Шедрик». В Америці й Канаді — кожен день концерт, кожен день переїзд. У вільний час — екскурсії... Найбільше в Парижі сподобалося. Настільки приємно було... Ейфелева вежа, Нотр-Дам, нічна прогулянка по Сені. Краса. Невимовна краса...

— **Люди чимось відрізняються од наших?**

— Так. Мені особливо канадці сподобалися. Нема такої ворожості. У Німеччині люди теж дуже тактовні й обережні. Але найбільше люблю Київ, моє місто, де народилася. Річковий вокзал, парк Слави, Хрещатик... Хоча я патріотка свого Жовтневого району. Він такий затишний, стільки дерев, тихо, приємно. Можна і відпочити...

— **Відпочиваєш з пивом, вином, танцями?..**

— Рідко відпочиваю, і не у великих компаніях. Дві-три найближчі людини, з якими можна відверто поговорити. Можна взяти і пляшку вина — дивлячись з якої нагоди... Важливо — просто підзарядити один одного доброю енергією, підтримати... Раніше, як і всі підлітки, любила ходити на дискотеки. Зараз це відійшло.

— **Ти можеш особисто покращити життя?**

— Одна людина нічого не варта. 2—3 людини, готових на все, можуть знайти підтримку тисяч... Мабуть, я ще не готова до такої активності. Знаю просто, що так як є — не повинно бути, так — неправильно...

Розмовляв з Катериною
Сашко СОЛОНЕЦЬ

ГІСТЬ РЕДАКЦІЇ — ВАДИМ СКОМАРОВСЬКИЙ

Вадим Петрович Скомаровський народився 1 червня 1937 року в мальовничому придніпровському селі Балико-Щучинка. Пише переважно для дітей. Видав близько тридцяти збірок віршів, казок, поем для молодших школярів і дошкільнят. Лауреат літературної премії імені Лесі Українки.

Вадим Скомаровський — помітна фігура в колі сатириків і гумористів. Автор дотепних, нерідко з іронічним відтінком, коротких віршів, мініатюр.

Вони й склали основу книги “Трасти і контрасти”, що побачила світ у видавництві “Український письменник” 1999 року. Сьогодні Вадим Скомаровський — гість редакції “Слово Просвіти”.

3 принуки

*Я хоч сповідував правду,
та був зациклений на догмі.
Степан Крижанівський*

Придавлені важким, як брила, пресом,
Творили Ви з принуки, далебі.
А ми ж Вам вірили, добродію професор,
Здається, більше, ніж самим собі.

Хто на черзі?

*Хто після... Римураку,
Герасим'юка, Малковича займе місце
в хрестоматіях з української
літератури для середньої школи?
Олександр Яровий*

Я вже достиг, як ранній овоч,
Та не позбувся душевних мук.
Хто в хрестоматіях?
Малкович,

Герасим'юк і Римурук.
А хто на черзі?
— Андрухович, —
Мені шепнули жартома.
А я ж достиг, як ранній овоч.
Невже дарма? Невже дарма?

Аристократ із гаража

*Олегові Черногузу, авторові роману
“Аристократ із Вапнярки”, частина
тиражу якого не потрапила у продаж.*

Відтоді, як на віковій межі
Заповнив ринок майже кожну шпарку,
Аристократ живе у гаражі
І мріє повернутись у Вапнярку.

Не відчуваючи утоми

*Анатолієві Мойсієнку,
поетові і вченому.*

Не відчуваючи утоми,
Писав химерні паліндроми,
А поки пробивавсь у друк,
Став мудрим доктором наук.

Рішучий крок

*Миколі Сому, відомому поетові,
який понад сорок років тому видав першу
збірку віршів “Йду на побачення”.*

Чи жартома, чи спересердя
Тепер він каже:
— Йду в безсмертя!

Петро Засенко-син Петрів

*Петрові Засенку, авторові
збірки віршів “На ярмарку вітрів”.*

Петро Засенко-син Петрів
Бував на ярмарку вітрів,

Але навряд, щоб свій ужинок
Поет поніс на дикий ринок.

Одверто кажучи

Ведучій української радіостанції.

У Вас така вимова, пані,
Хоч вуха затуляй зарані.

Завжди напоготові!

*Леонідіві Горланчу, авторові
збірки віршів “Грозою січене плече”.*

У час тривожний, загадковий,
Коли від скрути аж пече,
Ти все ж підставити готовий
Грозою січене плече.

Не підповзай до Бортняка!

*Анатолієві Бортняку, авторові
збірки віршів “Витверезник для ліриків”.*

“Зелений змію” з буряка,
Не підповзай до Бортняка!
Хай вариво твоє хмільне
Хтось інший зопалу хильне.

Писака

Авторові рекламних оголошень.

Достатньо аркуша тобі,
Фломастера і клею,
Щоб оприлюднить на стовпі
Суцільну ахінею.

Блудний син

Блукав по світу Іваненко,
Забув, яка та мова наша,
І вдома замість: “Мамо, ненько!”
Звернувся до матері:
— Мамаша!

Змахнула потайки сльозину
І гірко усміхнулась мати:
— Відпочивай з дороги, сину,
Та будем вчитись розмовляти.

Мовою конвою

Клене він роки навісні,
Хитає скрушно головою,
Та ті прокльони показні,
Бо сам нерідко уві сні
Говорить мовою конвою.

Чванькові
(за Анатолієм Луначарським)

Чванько, тобі здалось уже,
Що ти — сучасний Беранже.
Ти справді — “б”, ти справді — “ж”,
А все-таки не Беранже.

ЦІКАВО ЗНАТИ

ПІСНЯ ПРО БАЙДУ

“1564 року Дмитро Вишневецький востаннє виступив проти Оттоманської імперії. З армією в 4 тисячі чоловік він зайшов до Молдавії, де якраз точилися міжусобні чвари, але його тут захопили в полон і відправили до Стамбула на страту. За “Хронікою Мартина Бельського”, козацького ватажка скинули з фортечного муру в Галаті на крюк; він провисів на ньому три дні, доки турки, обурені прокльонами, спрямованими проти мусульманської віри, застрелили його із луків. Багато істориків, зокрема Микола Костомаров та Дмитро Яворницький, погоджуються з версією Мартина Бельського і вважають, що розповідь про загибель Вишневецького лягла в основу славетної народної української пісні про “Байду-козака”; інші ж, як, скажімо, Володимир Голобуцький на підставі донесення — не зовсім зрозумілого — французького посла в Стамбулі, стверджують, що Вишневецького задушили і що пісня про Байду не пов'язана з його трагічною смертю...”

*За кн.: “Гетьмани
України”, К., 1991 р.*

УРОЧИСТИЙ
ВІЌД ДО КИЄВА

“У вересні 1648 року козацьке військо під Пилипцями знову розгромило 30 000 армію польської шляхти, яка, перелякавшись чуток про наближення великої татарської орди, покинула свої обози. Хмельницький рушив до Львова, обложив місто, взяв викуп. Запорожці дійшли до Замостя, звідки їм відкрився шлях на Варшаву. Але гетьман знову марно простояв місяць, очікуючи виборів нового короля. Ян Казимир прислав Хмельницькому листа і просив його очікувати комісарів, які мали висунути умови миру. Гетьман у грудні урочисто вернувся до Києва, де його зустріли кияни, вище духівництво, дзвонили дзвони, стріляли з гармат. Хмельницького вітали як “нового Мойсея”, що визволив Україну з лядської неволі”.

*За кн.: “Гетьмани
України”, К., 1991 р.*

ТАЄМНИЦЯ

“Тільки надвечір 6 травня домовина Шевченка прибула до Києва на Поділ, у Рождественську церкву...”

Генерал-губернатор категорично заборонив виголошувати промови над прахом поета; поліція розганяла натовп. 7 травня зранку, незважаючи на дощову погоду, до Рождественської церкви зібралось народу кілька тисяч: кожен хотів попрощатися з дорогим покійником. “Во время панихиды между народом протиснулась в глубоком трауре дама, положила на гроб поэта терновый венок и удалилась: красноречивее надгробных слов выразила она то, что чувствовал каждый из нас, провожая поэта-страдальца в могилу...” — розповідає М. Чалий. “Это произвело сенсацию, — доповнює ці свідчення М. Білозерський, — полиция убрала этот венок”.

*Із кн.: “Т. Г. Шевченко. Біографія”,
К., “Наукова думка”, 1984 р.*

«ХІБА РЕВУТЬ ВОЛИ, ЯК ЯСЛА ПОВНІ?»

Не кожному пересічному читачеві відомо, що назву для свого роману Панас Мирний взяв із Кулішевого перекладу Книги Іова. Саме цей афоризм у книзі “Українська афористика” (Київ, видавничий центр “Просвіта”, 2001) чомусь “належить” Панасу Мирному... Йдеться не про докір редактору видання. Питання ставимо і до себе. Кому ж належить афоризм? Іову? Пантелеймону Кулішу? Панасу Мирному?... Пантелеймон Куліш переклав, оживив на мистецькому рівні, Панас Мирний утвердив, унаочнив, спопуляризував...

То кому ж належить цей афоризм?

Думаю, що до подібних афоризмів, а вони в книзі є, доречними були б навіть коментарі.

Безперечно, що книга “Українська афористика” заслуговує на схвальне слово. Це ж уперше в Україні ми спромогли на подібне видання! Передмова до видання доктора мистецтвознавства, професора Вадима Скуратівського “Афоризм — колись і сьогодні” відзначається компетентністю, науковістю і блискучою обізнаністю з матеріалом.

Думаю, що авторам не варто було навіть робити застережень стосовно “недоліків книги”...

Книга вдалася, і так дуже потрібна книга. Вадим Скуратів-

ський у передмові пише: “Є в цьому національному афористичному Монблані єдине його світоглядне підніжжя, спільне для всіх представлених тут авторів. Від Івана Вишенського до Івана Драча. Від Івана Котляревського до Івана Франка. Від Климентія Зіновієва до Оксани Забужко і Євгена Яценка. Десятки імен. Сотні й сотні афоризмів...” Звісно, що місця для всіх (і часом дуже достойних) мудреців не вистачило, але зерно мудрості — повні ясла. Отож мудрим афоризмом хочеться завершити: “Хай не ревуть воли, як ясла повні!”

Василь ОСАДЧИЙ

Засновник — Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка. Реєстраційне свідоцтво № 1007 від 16.03.1993 р.

**Головний редактор
Любов Голота**

Шеф-редактор Павло МОВЧАН
Редколегія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Ющук

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

Комп'ютерна верстка: Ірина Шевчук та Олег Бесський

Адреса «Слова Просвіти»: 01001, Київ-1, завулок Музейний, 8. Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка, тел. 228-01-30. E-mail: prosvita@iatp.org.ua

Індекс 30617.

Зам. № 3301214.

Наклад 3500.

Видруковано з готових фотоформ на комбінаті «Преса України»

ЛІТОПИСНІ ВИТОКИ ФЕОФАНІЇ

Sapere aude! Прагни пізнати! — Так древні римляни навчали. В Україні ж — патріотичний заклик: “Люби і знай свій рідний Край!” То чи всі ми знаємо, що в давнину іноземці нарекли Україну — Русь Чардарикою. Тобто, “Країною укріплених міст”. І чому саме так?

Так попорядкувала сама Доля, визначивши нашим прадідам Край поміж кочовими ординцями Азії та осілими народами Західної Європи. Тому український народ-хлібодар мусив на багатьох століття стати і воїном-покордонником. Як відлуння цього нам лишилися билини про київських богатирів та козацькі думи. Отже, якщо Україна була богатирською заставою Європи, то Київ — її богатирською брамою. Та наш народ не покинув свій Край, не сховався в лісових хащах і болотах. Він вистояв і виплекав, за тих умов, свою високу культуру. А не маючи природних перепон від навал, він створив могутню оборонну систему, формуючи її з давніх-давен. Ми лиш певною мірою обізнані з нашим минулим часів антського князя Божа-Буса та за епохи Зарубинецько-Корчацької культури, що сягає III століття до нашої ери. А ще менше — зі спорідненою нам Трипільською, вік якої 6000—7000 років. Тобто, давніше перших фараонів Єгипту. І поширювалася вона на всю Україну. Навіть дотепер на наших землях звичуються залишки велетенських і для сучасника древніх городищ-фортець. Колись вони становили єдину оборонну систему — Чардаріку. Її захисні ровні вали простягалися на тисячі кілометрів, звані в народі “Змійовими валами”. Вони були мудро пов’язані з ріками, крутоярами, що підсилювало їх неприступність. Отож, у нашій “Чардаріці” було що захищати і кому це споруджувати.

Ця захисна система мала концентричну структуру, набираючи потужності з наближенням її до “Київської землі”, як вона звалася в літописах. Цю оборонну смугу з найнебезпечнішого від нападу Півдня становило гроно древніх поселень-фортець і укріплених монастирів. Серед них: Церковщина (Гнилицький монастир, часів Київської Русі), Пирогів, Китаїв, Хотів, Сіракове Городище. А поміж ними — територія нинішньої Феопанії, якою пролягали напівлегендарні Змійові вали.

Довга низка століть відчутно позначалися на землі Феопанії. Тому сучасна її територія ніякою мірою не відповідає давньоісторичній. Адже обшир її тоді сягав меж названих тут літописних поселень-фортець. А розчленованою територія Феопанії стала, коли зазнала змін свого образу вже за радянського режиму. Притім, виходячи лише з утилітарних потреб, нехтуючи історично сформованим її середовищем. Перед

цим територія Феопанії, окрім нинішньої лікарні, названої її ім’ям, обіймала землі, де, зокрема, розташовані тепер обсерваторія, будинок відпочинку Національної академії наук України та монастир святого Пантелеймона. А також містить велике урочище, що простягнулося до плато древнього Сіракового городища.

Історична територія Феопанії розташована на правому березі Дніпра, на відстані близько 25 кілометрів на південь від центру Києва. Майже впритул до неї — новий житловий масив Теремки.

Перше, з відомою нам назвою, поселення на території Феопанії з XVII століття звалось Шахравищиною на літописній річці Віті. І навколо цієї незвичної назви здавна снується низка переказів. Ніби на межі XVI та XVII століть поселився тут Давид Шахрай. Отож за його іменем всі Давидові нащадки і прозивалися — Демиденками. За іншими переказами, першопоселенцем тут був якийсь володар Шахрай.

Поселення Шахравища мало дерев’яну церкву, а в 1792 року тут спорудили велику Здвиженську. Згодом ця земля переходить, перемінно, під владу київських монастирів: Свято-Софійського, Михайлівського Золотоверхого, Братського, Петропавлівського, Видубицького. Та найдовше належала Києво-Печерському, хоч першим володарем був Софійський.

Наприкінці XVII століття частину Шахравищини придбала маєтна землевласниця, яка ділянку цієї землі, близько 150 гектарів, заповіла Михайлівському Золотоверхому монастирю.

З часом доглядачем цієї землі став ченець Лазар, який і заклав тут монастирський скит-пустинь. І з цієї пори місцевість у народі нарекли Лазаревщиною, або — Лазарівкою, а територія її поступово розширювалася. А Феопанією ця літописна земля почала зватися лише на межі XVII—XVIII століть, за іменем Феопана Шияна, першого вікарного єпископа Михайлівського монастиря.

1806 року Феопан спорудив тут Михайлівську церкву та заміські палати тих, хто приходив сюди на прощу. 1860 року тут збудували великий митрополичий будинок, келії для ченців, трапезну, нічліжні будинки прочанам. А 1866 року величну Всехсвятську церкву. Архітектурний образ усіх цих культових і службових споруд був позначений поширенням тоді по всій Україні ошатно-розкішним стилем українського бароко. А значну частину території Феопанії було засаджено вірцевими садами, виноградниками, а також городами. Відома вона була і своїм пасічництвом. Взимку ж у теплих Феопанії буяли квіти і субтропічні плоди. Окремі фруктові дерева старого

саду збереглися і дотепер, як спогад давніх часів.

Особливо інтенсивною була розбудова скиту Феопанії в другій половині XIX століття. А створений тут архітектурно-парковий ансамбль оточували квітники, серед яких струменіли сріблясті водограї.

Біблійної романтичності надавали названі тоді місцевості Феопанії. Серед них навіть “Святі” гори: Синай, Фавор, а ще Іосафатова долина... Це справляло на боговірних прочан вражаючий вплив.

І при всьому тому Феопанія вже тоді послугоувалася здобутками наукового прогресу: електроосвітленням, газосвітливими ліхтарями, водогоном тощо. А сам архієрейський будинок, що звищувався на пагорбі, був справжнім палацом на два поверхи. Адже сам цей “скит” у теплу пору року був резиденцією білого, тобто — вищої ієрархії, духовенства. Та була тут і частина території для ченців та прочан. Тому у Феопанії, званої в народі “Тимофанією”, завжди було людно від прочан.

Та щонайбільшу увагу приділяли Феопанії вчені-ботаніки, бо тут збереглися реліктові рослини. Зокрема: 400-, 500-, 800- і навіть 1000-літні дуби.

Ансамбль, передовсім його церкви Михайла Архангела та Всіх Святих, довершували мальовничий силует Феопанії. Цей ансамбль було видно навіть із протилежного берега Дніпра.

На початку XX століття над урочищем Феопанія піднісся велетенський собор святого Пантелеймона від єпархії Києво-Печерської лаври. Проте його обсяг і форми були занадто гіпертрофованими, зведеними за тогочасно поширеним в російській імперії претензійним псевдовізантійським “стилем”. Від цього він набув переобтяженості “формами” і приземкуватості. Та літописна місцевість Феопанії, яка за віки не раз зазнавала перейменування, завжди була надзвичайно мальовничою і цілющою. І хоч призначалася ніби для відсторонення від усього “мирського”, як “скит смирення” та “єднання з Богом”, — то були “райські кущі” для ними самими “обраного” духовенства. А їхнє особисте “життя” мало поширене відлуння пікантними спогадами серед людей про перебування тут “духовних отців”...

Вірогідно, такий розголос відповідно вплинув на ситуацію. Із другої половини XIX ст. Феопанія стала водночас і місцем “вечного упокоєння” духовенства Михайлівського Золотоверхого монастиря. Та за найкоротший час після 1917 р. Феопанія зазнала докорінно згубних змін. Уже всіляко обмежений територією, цей скит животів до 1930 року. Інші ж його землі використовувалися тогочасною владою на різні потреби, не раз змінюючи своє призначен-

ня. Перебував тут овочево-городній радгосп, птахівницьке господарство. Містився і сирітський притулок, а з тим — дитяча колонія. Отож, кожного разу Феопанія зазнавала змін свого образу. Та, притім, руйнували як культові, так і цивільні споруди. Отак, за короткий час, було знищено архітектурно-історичний ансамбль Феопанії, створений протягом віків. А з ним разом, без будь-якої на те потреби, були зриті навіть долітописні Змійові вали, які простягалися уздовж Феопанії до прославленої історією річки Віти. Незліченних і не-поправних втрат зазнали і по-справжньому унікальні ліси Феопанії. На них згубно позначилися також громадянська і Друга світова війни. Проте повітря та води Феопанії, як і мальовничий її рельєф, лишилися надзвичайно цілющими, придатними для оздоровлення. Тому на початку 1960-х років тут розгорнулося будівництво великого лікувального комплексу. Він розмістився в гушавині чудового лісопарку.

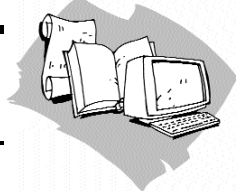
У 2000 році цей оздоровчий заклад відзначив своє 30-річчя. Йому офіційно надано назву — Феопанія, і тим самим було повернено цій літописній землі історично-романтичне ім’я. Отак, як назвав і, попри все, називає здавна народ. А за біблійною мудрістю: “Голос народу є голосом Божим”.

З наданням лікарні давньої назви її території — Феопанія, керівництво цього закладу ініціювало створення при ній музею. Він має відбити також історію цієї літописної землі. І доцільно було б на цій романтичній землі поєднати лікувально-оздоровче призначення з духовним збагаченням.

Щоб тут стояли стелі зі схемами історичних абрисів всієї Феопанії та визначних місць на ній. А також найпростіші стели (щити) та короткі тексти на них про ці місця. І, навіть, аби лікувально-прогулянкові стежки пролягали по відповідно позначених історією маршрутах. При тім не лише по території лікарні та колишніх її великих межах, а й до її літописних сусідів: Пирогово, Китаєво, Хотове, Церковища тощо.

Все це може бути створене поетапно, майже без витрат. Це надасть відомій лікарні ще й інтелектуальної принададності. І так ствердиться благородно-патріотичний заклик “Люби і знай свій рідний край”.

• **Олесь СИЛИН**, заслужений архітектор, заслужений діяч культури України, член Комісії та наукової Ради з відтворення визначних пам’яток при Президентові України, Головний експерт Всеукраїнського Фонду сприяння відтворенню пам’яток імені Олесь Гончара

ТРАДИЦІЇ ФУНДУВАННЯ В УКРАЇНІ — ДУЖЕ ДАВНІ

— З перших днів відродження Києво-Могилянську Академію суттєво підтримало, як вважає президент університету В'ячеслав Брюховецький, “влило палне у дугуни”, Могилянське академічне товариство (США), яке очолював відомий учений, професор Радгерського університету Іван Фізер. Якою мірою фундація Києво-Могилянської Академії (США), яку очолює пан Вислоцький, продовжуватиме напрацювання товариства і на яких засадах вона функціонуватиме?

— Нова фундація продовжуватиме добрі справи, започатковані Могилянським академічним товариством (США), яке з дня його заснування очолював професор Іван Фізер. До речі, професор Фізер став головним радником нової фундації. Напрацювання товариства мали добрий відгук в українській спільноті Північної Америки. І треба віддати їм належне. Але час стрімкий і диктує своє. Тому ми, продовжуючи надбання товариства, задумуємо фундацію, яка розширить, поглибить ті напрацювання, яка матиме більше адміністративної підтримки, буде адміністративно функціональною. Це дасть можливість розширювати ті надбання в українській спільноті, працювати з іншими фундаціями, організаціями, бізнесом і прямо з урядами. Сьогодні тільки на офіційній, правовій, уточненій, бізнесовій, основі фундація може бути життєздатною і виконувати свої завдання.

Ці тенденції, напрями відкривають можливість будувати далекосяжних проєктів та ендаунменту для Києво-Могилянської Академії, спрямованих виключно на Академію. Думаю, що така фундація допоможе Могилянці налагодити ділові, творчі контакти з передовими університетами США.

— **Отже, мета фундації...**

— Мета фундації — консолідація попередньої праці, виконаної Могилянським академічним товариством, поглиблення і розширення фундації на діяльність, на різноманітні цілі й потреби Києво-Могилянської Академії. Також важливо, що Києво-Могилянська фундація набула постійного юридичного характеру на постійне існування. Це нам відкриває безліч нових доріг до збирання коштів.

— **Традиції фіндування на Україні дуже давні. Згадаймо Райну Вишневецьку, яка офірувала (було таке цікаве слово у вжитку) будівництво Мазарського монастиря, Галику Гулевичівну — на дарованій нею землі**

фіндувалися не лише школа, а й монастир, що стали основою Києво-Могилянської Академії. Сумлінно підтримували ці традиції українські братства. Наскільки може бути цікавим і корисним цей історичний досвід особисто Вам і Вашим спільникам-однодумцям?

— Поняття української філантропії, котре існувало колись і згубилося наприкінці XIX — на початку XX століття через катаклізми в Україні, варто відновити. Думаю, що тепер маємо слушну нагоду це зробити. Сама філантропія є моральним посередником для надбання ресурсів. І якщо ми зуміємо висвітлити і довести, що маємо бути неабиякою модерною нацією з багатонаціональним вкладом, якщо ми зуміємо вжити їх переконливо, то ми можемо відновити традиції української філантропії XVI — XVIII століть. Ми зможемо утверджувати традиції університету через нашу українську філантропію, котра має свою історію і традиції. Але їй треба надати нової форми, котра б відзеркалювала краще нашу добу. Думаю, що варто відновити такі поняття як членство у братствах різних ступенів, треба створити інші угруповання і розпрацювати їх. До таких можуть належати постійні меценати, спонсори, котрі готові постійно підтримати Академію.

Українці в діаспорі — великі філантропи. Ви подивіться, скільки там побудовано для українства консульств, скільки структур побудувала діаспора для свого і національного збереження. Українці великою мірою живуть островами по всьому світу, відірвані од материка. Навколо церков створилися угруповання, осередки й установи, традиції, котрі зберігали нашу ідентичність. Були і є зусилля творити координаційні ради, хоч нам то ще не дуже вдається.

— **Гарвардський університет щороку збирає до 0,5 мільярда доларів фондів коштів. За цією схемою працюють й інші університети світу. Зрозуміло, що скопіювати ці моделі Могилянка не може, адже вона функціонує в непередбачуваному пострадянському просторі. І не враховувати ці моменти не можна. Отож, що буде покладено в основу моделі збирання коштів?**

1. Чи достатньо, на Ваш погляд, працездатна законодавча база України для того, щоб фундації, меценатство, спонсорство функціонували в країні результативно і цілеспрямовано? І що було б варто зробити в цьому випадку, аби

інтерв'ю з Ігорем Вислоцьким, головою фундації Києво-Могилянської Академії (США)

циркуляція грошей відбувалася цивілізовано і знов-таки дієво?

2. Уявімо, що коштів на певний час удосталь. На які програми, на вирішення яких проблем варто було б спрямувати грошовий потік?

3. Що зі світового досвіду роботи фундацій варто впровадити в Україні?

— Думаю, що ми, українці, маємо дуже добрий приклад українських студій при Гарвардському університеті, де на модель існування інших фундацій для розбудови потужностей великих університетів збираються потрібні фонди. А Гарвард — не єдиний університет, який збирає 500 мільйонів доларів на своє існування. Є й інші школи, які збирають подібні суми. Є вже перевірені моделі, які працюють дуже успішно. І ми вивчатимемо їх і знаходитимемо співробітників тих фундацій, які працюватимуть із нами, поки ми не навчимося. А з часом, коли Україна зміцніє економічно, такі схеми буде перенесено і в Україну. І тут треба діяти відповідно до нових обставин. Треба, щоб ця справа вкорінювалася, вироблялися стандартні підходи до фінансування вищих шкіл і розвитку знань у нашому українському суспільстві, а не лише в інших країнах. Тому я вважаю і вважаю, що нам треба працювати разом із передовими університетами світу. Зокрема ми тісно співпрацюємо з Нордвест університетом в Еванстоні, біля Чикаго, і, між іншим, маємо там члена ради нашої фундації, професора Раднора, який працює з нами.

Ви запитуєте, чи працездатна законодавча база? Зрозуміло, що треба удосконалювати законодавчу базу, змінювати економічний клімат. І найефективніший спосіб — робити це через освіту. Треба розбудовувати такі осередки, як Києво-Могилянська Академія. Це найкращий гарант, який вестиме суспільство, а відтак і державу до кращого.

Нордвестен має чи не найбільший фонд, до кожного кожного року додається 500 мільйонів доларів, і він працює на постійній основі. І якщо цей університет сьогодні розробляє новий проєкт, то розраховують на результат не раніше як через два роки. Такий цикл. Тому треба працювати постійно. Є також інші постійні фундації. Зокрема фундації колишніх студентів. Усе те нам треба вивчати, потрібно знати, якою мірою це може бути реалізовано в Україні. Мабуть, треба робити все поступово, але перші кроки вже треба робити і зараз закладати такий фундамент, який би давав якнайшвидше постійний прибуток.

Між іншим, коли ми створювали фундацію в Америці, оформлювали юридичні документи в Україні, в інших країнах нас просили інформувати їх. Наш досвід цікавить українців в інших країнах. Я б хотів поїхати до Аргентини, допомогти в організації аргентинської фундації. Не думаю, що можна очікувати великих фінансових фондів в Аргентині, але важливо підтримати куль-

турний зв'язок з Україною через Могилянську фундацію в кожній країні. Німці, французи мають свої фундації, підтримувані їхніми державами. Ми цього не маємо, але ми можемо їх мати через Могилянську фундацію. Там, де є найбільші згущення українського суспільства, ми повинні мати такі осередки.

Ідея створення таких фундацій може бути реалізована швидко. За 5 років ми можемо мати фундації у світі. Може, то є дещо інший вектор, але то є вулиця з двома напрямками, якою користуватиметься Києво-Могилянська Академія й українці за кордоном.

Повертаюсь до ваших запитань. Мені дуже важко уявити, що коштів уже вдосталь... Грошей багато не буває... (Сміється). Думаю, що передусім треба творити імідж Академії, потрібно інформувати, дати зрозуміти, що найбільше зараз потрібно Україні для збереження нас самих, нашої ідентичності, культури і всіх атрибутів, що стосуються нашого існування, де б ми не мешкали: в Києві, Донецьку, Львові, Чикаго чи в Буенос-Айресі. Без такого інформування не можна збирати фондів. То нормальний, прагматичний підхід, у бізнесі він називається повернення, воно має бути більшим, ніж вклад. Адже ми матимемо видатки на штат, бо фундація має бути професійною, люди мають отримувати зарплатню, бо аматорство дуже швидко себе вичерпує.

Вважаю, що другим порядком потрібно організувати прибутковість фундації. І якщо буде прибутковість, то ми зможемо вкладати фонди в Києво-Могилянську академію, а куди саме вкладати, вона знає краще за нас. То вже внутрішнє питання Академії.

З часом таких успішних університетів, як Києво-Могилянська Академія на Україні, буде більше, вона не буде одинока. То є модель, на яку орієнтуватимуться інші університети. І якщо держава матиме менший вплив на економіку суспільства, воно стане таким, яке саме себе утримуватиме. І в цьому суспільстві фундації дуже потрібні. Потрібне дієве меценатство. Воно з'явиться автоматично.

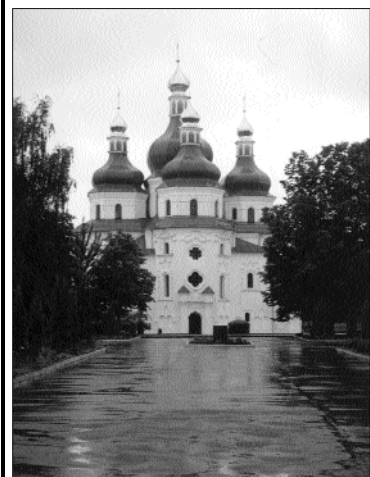
— **І насамкінець...**

— Насамкінець хочу сказати, що я вражений тим, що побачив під час візиту до Києво-Могилянської Академії. Вона стрімко розвивається, вже створена дуже хороша й ефективна база для успішного росту.

Таїсія ШАПОВАЛЕНКО

БЮДЖЕТ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД СТАВЛЕННЯ ДО КРАСИ

Нещодавно в приміщенні Просвітньо-виробничо-комерційної фірми “Сяйво” відбулася нарада стосовно відбудови Спасо-Преображенської церкви — Кобзареві Святині в м. Ніжин. Серед присутніх були Анатолій Крутько, секретар міської ради, єпископ Чернігівський і Ніжинський Никон, головний редактор міської газети “Вісті” Олександр Безпалый, керівник дільниці “Укрреставрація” Григорій Сипливець, голова ТОВ ПВКФ “Сяйво” Микола Шкурко, які, зокрема зазначили: незважаючи на те, що в місті з населенням близько 80 тисяч жителів налічується 12 православних церков та 2 монастирі, Спасо-Преображенська церква вирізняється тим, що розташована впритул до основної магістралі — так званого останнього шляху Кобзаря. Саме в цій церкві 17 травня 1861 року перебувала труна з тілом Т. Г. Шевченка по дорозі з Петербурга до Канева. Храм, якому близько 250 років, є рідкісним взірцем українського бароко трибальної будови. Бані розташовані по одній осі із Заходу на Схід, ніби символізуючи цим зв'язок між двома цивілізаціями та ключове розташування України між тими світами.

Миколаївський собор в м. Ніжин

Враховуючи, що Ніжин є університетським містом та має також аграрний інститут, училище культури, музичне училище, добре розвинену сферу торгівлі й дозвілля, багато історичних пам'яток і пам'ятних місць, унікальних музеїв, рідкісних збірок тощо, а також беручи до уваги те, що місто включено до туристичного маршруту “Намисто Славутича”, справа відбудови храму має перспективне значення. Очевидно: саме зручні шляхи сполучення, відсутність значного промислового навантаження, а відтак збережене сприятливе довкілля, близькість до столиці та унікальних місць, таких як: Качанівка, Батурин, Сокиринці, Тростянець — так званих дворянських гнізд, — роблять Ніжин незамінним місцем відпочинку для мандрівників.

До речі, на нараді було наголошено, що міська адміністрація на чолі з мером Михайлом Приходьком саме цю перспективу і вбачає пріоритетним завданням розвитку. Зорієнтованість на неї народних депутатів дасть змогу відповідно зорієнтувати й бюджет.

Було ухвалено звернення щодо шляхів відродження Спасо-Преображенського храму, домовлено зробити такі зібрання регулярними і на наступну зустріч запросити визначних ніжинських підприємців.

М. ШКУРКО,
м. Ніжин

ДУМАЙТЕ!

ЗРАДА, або ПОЛІТИЧНЕ ХОХЛЯЦТВО

Було це у день свят. І нагода поспілкуватися — радісна, і погода сприяла відвертості розмови та гостроті почуттів. Прикрим було лиш те, що мій чарівний співрозмовник не мав ані святкового настрою, ані бажання залишатися на київському Подолі. А підставою були прикрі спогади і враження від власної участі у святковому концерті, присвяченому Десятиліттю Незалежності.

Він — молодий кобзар, якого ще у юнацькі роки нерідко можна було почути і побачити на Узвозі. Траплялося, що поруч з ним демонстрували своє мистецтво ті, хто краще знав, як співати “українські пісні”. Проганяли і залякували, забороняючи “ходити на їх Подол”. Тарас був одним із тих молодих людей, які не підкорялися “особливим розпорядженням”. Свідомо чи суто інтуїтивно, пішов за тими, хто організовував і проводив під час першої мітингової хвилі відповідні заходи. Грав на бандурі і ніс хрест “останнього з могиан” досить переконливо. Його помітили, дали можливість закінчити школу і навчатися далі.

Хлопець був своїм у середовищі політв'язнів, репресованих та національно свідомої інтелігенції. Отримавши диплом професійного музиканта, чітко усвідомлював роль свого основного інструмента на теренах “совецького та постсовецького” простору і перспективу максимального вияву його історичної ролі. Тобто йдеться не про пересічного обивателя від мистецтва, а про людину професійно і політично зрілу. На сьогодні він об'їздив, без перебільшення, півсвіту. Має добру, вірну дружину та двійку малят, мешкає у Києві, бо й коріння його від мами — тутешнє, київське. Причин для пригніченого настрою, здавалося, не може бути, а він, настрої, був саме таким. Зітхнув і промовив: “Як тяжко стає співати вдома, в Україні. Плещуться, глузують, а то й просто йдуть геть, коли бачать, що співає кобзар”.

От тоді мені й пригадалася наша розмова, яка шокувала мене цинізмом. “Буду голосувати за Кравчука, бо він уже наївся і нам дасть”, — заявив Тарас. На той час роздумів про ситого з голодним у нього не було, а своїх покровителів він намагався уникати. І тим, хто його “просвітив” і “умудрив”, можливо, й полегшало, а Тарас розплачується щоденно. Обдурили, а на додачу ще й морально ошукали.

...І знаходи молодий маестро, мандрівний кобзар, розраду серед своїх на чужих землях та у власній родині, дітях та дружині, а про минуле десятиріччя давності згадує як про утопічну безодню. Хоча, мабуть, сімейне, родинне щастя для нас, українців, — це доля і майбутнє. А обираючи, варто добре подумати.

Л. С.

КРОПИВОЮ ПРИЧАСТИЛИСЯ У хащах алогічного світосприйняття

На пресконференції

Старше покоління так званого українського богемного середовища добре пам'ятає навчальний заклад, який у народі називався “кульок” і готував митців різних жанрів постпролеткультивського рівня. Випускники цього ВНЗ здебільшого довелися чи й перевалилися і титул дипломованого цим інститутом фахівця був, м'яко кажучи, неprestижним. Більш модерним вважалося, принаймні у столиці, училище імені Глієра, з якого вискакували і вмиль ставали зірками української естради майже всі, хто сьогодні сяє з естрадних олімпійських вершин уже пострадянського часу.

Але все йде, все змінюється й модернізація суспільно-політичного життя не оминула вищезгаданий навчальний заклад. Він змінив свій статус і продовжує розвивати засадничі традиції. Постпролеткульт трансформувалася у субкультуру й намагається створити професійну базу для національної культури. Міф про неіснування шоу-бізнесу на Україні спростовують мегазірки російської естради, що, як мухи на мед, зграями тягнуться в Україну, яка створює всі умови для їх процвітання. Таких сприятливих умов, як у нас для них, не створює жодна держава у світі. Дивується росіянка за статусом, одеситка за походженням Лариса Доліна, коли говорять, що в Україні немає умов для роботи артистам. Сама вона записується й видається на одеських, тобто українських, студіях, коли виникає бажання й потреба. Якості та статусу її від цього зовсім не потерпає. Переконливо? Шоу-бізнес у нас не існує для тих, хто не вміє працювати і не хоче вчитися чи доучуватися робити щось у державі, яка намагається розбудувати ринкову економіку.

Але повернемося до історії “найкультурнішого” навчального закладу, який очолює велет естрадного експериментального мистецтва Михайло Михайлович Поплавський. Можливо, колись, коли на тринадцятий стілець умоситися золоте теля української естради і, закопирівавши губи заявити, що не злізе з нього до загибину, то поруч із пам'ятником Паніковському, що прикрашає затишний скверик на Прорізній у Києві, гонорово примоститься “Юний орел” історії української субкультури, який і сьогодні вже може претендувати на свою присутність у майбутньому.

Погодитися можна з новаторськими проектами, які новаторськими стали для України, що, придивившись ближче до світового рівня досягнень, розчарувалася й упевненіше взялася за удосконалення своїх надбань. Розчарування прийшли з усвідомленням реалій західного масштабу культурного життя. Гранд-концерт для сотні глядачів та учасників фестивалю — це норма, бо на гігантському Європа не хворіє. Горизонти, такі оманливі спочатку, протверезили аналітиків і професіоналів, які почали боротися за своє. Славнозвісна й сумнозвісна “Червона рута” стала першою ластівкою європейської естради, яка з'явилася в Україні. Концептуальні за-

тивальних проектів, котрі допомагають об'єктивно виявити кращих у всіх жанрах і концентрують на них увагу на підсумковому державному фестивалі, що відбувається щороку в столиці і вже відсвяткував свій десятирічний ювілей. “Пісенний вернісаж-2001” може бути подією, адже протягом останніх років він пос-

В кропиви

тупово позбувається упередженості щодо нетрадиційної естради, усвідомлюючи вимоги часу.

Усі ці процеси локально відтворені модернізаторами освітніх програм, що стосуються маскультури та навчання у галузі шоу-бізнесу. Київський національний університет культури і мистецтв покликаний створити професійну базу для шоу-бізнесу в Україні. Здеклароване підтверджується фактом переходу кращих викладачів із престижних ВНЗ та училищ саме до цього навчального закладу. Парадокс? Чи необхідність вижити у тяжкі часи перехідного періоду? А чи свідомий вибір конкурентоспроможної частини викладацької еліти, яка не хоче монотонності та скутості у мистецтві, хоче саморости, розвиватися і віддавати те, що є ще потрібним для закладення підвалин майбутнього. Кращі, на жаль, складають меншість, бо прагнуть донести те, що “ковтається” не просто.

Усе це могло б не мати продовження, якби не державна підтримка процесу, який вийшов з-під контролю саме у плані ідентифікації національного статусу. Надто незатишно останнім часом базовим кафедр української мови, літератури та фольклористики! На двох перших планується скорочення викладацького складу — змушує переоцінку вартостей. Чомусь пріоритетними вважають себе відділення, які готують візажистів, перукарів, менеджерів ресторанного та шоу-бізнесу. Невже пріоритетною буде голюхастівщина та мрії Проні Прокопівни про прийом “льожачи” з книжкою “Антиклімакс” перед телевізором, який крутить КВК, відверто глузуючи з хазяїв держави, що повернулася до попереднього стандарту пріоритетів? Комплекс меншовартості засвідчений фактом мовного режиму команд української ліги КВК. І якось не весело, а гірко й сумно стає, коли з екрана телевізора чи з радіоприймача лунає “Кропива ти моя, кропива”, натхненно співана ректором Київського національного університету культури і мистецтв (КНУКМ). Жаливою тут не допоможеш, — надто глибоке коріння має проблема обезкультурення української нації та надто високу підтримку в українській державі.

Леся САМІЙЛЕНКО

Михайло Поплавський: “Хай живе УСС (Українська студентська спілка) і ми при ній”

сади цього фестивалю і досі базуються на національному, автентичному підґрунті, тобто ідеї, яка була підхоплена, підтримана, удосконалена й реалізована іншими прихильниками радикальних змін у царині української естради. Після фестивалю “Червона рута”, який спромігся заявити на весь світ про нову музику й нове покоління представників української музичної культури, розпочато суперечки, у яких народжувалася істина.

Розбудова фестивального руху породила конкуренцію, яка і є тим механізмом, що рухає десятки незалежних, альтернативних фес-

ЗАБУТА НАМИ КРАЇНА

Не думалося, що в наш час у столиці України народна пісня, наче на далекій еміграції, викликає сльози невимовної радості з того, що хтось у нас її ще співає, і сльози безмежної печалі через її поступове забуття. Саме така картина спостерігалася під час перебування у Києві хору “Вертеп” тернопільського обласного товариства “Просвіта” й тернопільського товариства українських студентів-католиків

“Обнова”.

За сприяння київської обласної громадської організації “Молода Просвіта” та клубу “Скіфи” Київського національного економічного університету в приміщенні театру КНЕУ нещодавно відбувся вечір, на якому лунали пісні автентичної України.

Далеко від Києва, куди не так часто звертають свій погляд високі державні мужі, живе собі в людських

серцях українська пісня, а ми ходимо щодня київською бруківкою, молимося у відбудованих з руїн величних храмах, слухаємо чужомовні пісні і гадаємо, що тільки нам випала честь називати себе українцями. Та, виявляється, не лише нам...

В'ячеслав БОДНАРЧУК,
студент КНЕУ,
член турклубу “Скіфи”
та “Молодої Просвіти”

Немає на світі двох однакових людей, як немає двох однакових листочків. У своїй суті кожна річ неповторна. Тому будь-яке порівняння хибує на неточність. Однак з порівняння хочеться почати свою розповідь.

У природі зустрічаються коштовні камені, що справжню цінність здобувають лише після копіткого шліфування. Нові форми і зміст вражають відтак своєю невідомістю, багатством кольорів і тонів, а іноді, розгортаючи породу людських особистостей, осліплюєшся — перед тобою безцінний скарб чаруючої людської обдарованості і таланту. Цей скарб, на відміну від коштовних каменів, людина шліфує сама, залишаючи лише успадковану у природи основу, як і трапилося з людиною, чие життя було зігране з чорних і червоних ниток, назва яким музика, поезія, пісня, любов до людей, до народу свого, до своєї сім'ї. По небутті його спливав час. Зайвою окалиною відпали невизнання, невіра в його непересічний талант і зайві емоції. Незалежно від наших побажань виблискують нині і виблискують у майбутті грані його геніальної обдарованості, грані творця, новатора і таланту потужної, як сказав би Іван Франко, сили.

Спадає на пам'ять перша зустріч з автором “Червоної руги” Володимиром Івасюком. Це був молодий, міцно збитий хлопчик у синій спортивній куртці, з красивими і по-гуцульськи гордими рисами обличчя. Здоровий рум'янець підкреслював весело-спостережливий блиск його очей, а були вони, наче небо після зливи — голубими, очей, на які спадало каштанове сипке волосся. Різьблене підборіддя свідчило про твердий і рішучий характер. Володя невідменно дивився на поля зеленої Буковини, впирався спостережливим поглядом у зелені вруна свого краю, що миготіли у вікні автобуса. Поля поволі переходили в мрійливі пагорби, віщуючи наближення справжніх синіх гір. Як писала про нього одна канадська газета, Володимир Івасюк — співак синіх гір. Він нестямно любив свої гори. В його піснях вони ставали одухотвореними героями, мріяли, співпереживали і печалилися разом зі своїм автором. У горах він знайшов червону ругу, що полум'янітиме вічно у серцях людських вічним вогнем його щедрих і доброї душі, його зачарованості і любові.

Лише вчора-позавчора я став студентом Чернівецького держуніверситету, а того дня вертав додому, з радістю наспівуючи пісні “Смерічки”, де брав участь. На щастя, нагодився знайомий журналіст із місцевого телебачення — Жан Макаренко. На зупинці у Вашківцях він познайомив мене з Володею. То було у серпні 1970 року. На час нашого знайомства Володя уже був автором “Червоної руги”, яку запропонував редакції телебачення. Головний режисер В. М. Селезінка, який знав його як здібного скрипалі і співака, був здивований. Хлопець приніс пісню. Селезінка проникся текстом пісні і запропонував “оправити” її у видовий ролик з краєвидами Карпат і водограїв. На цей час ми вже в “Смерічці” співали одну з Івасюкових пісень — “Я піду в далекі гори” — надзвичайно імпульсивну й життєрадісну співанку. Виявляється, їхали вони до Косова, де пініться напрочуд красивий водоспад Гук. Там оператор Дмитро мав зняти той видовий ролик, і Володя із захватом розписував кожен кадр, кожен куплет. Отож знайомство з тим Івасюком закарбувалось у душі і буде зі мною завжди. Зустріч і знайомство, одначе, перевершили всі мої сподівання. На все життя вразила його особливість характеру — не викладати себе одразу, не обрушувати на голову співрозмовника масу інформації і лавину інтелектуальних резюмувань. Він вводив мене у свій неповторний людський світ поволі, розкриваючись щоразу несподіваними закусками залюбленої у гори, в людей душі, ще більше несподіваного і жаданого залишав на потім. До кінця не розкриваючись, він не давав найменшого приводу пізнати себе у всій своїй складності. Можу лише з впевненістю судити, що Володимир Івасюк жив у чотирьох вимірах. Це був Поет, Композитор, Художник, Людина. Віддати перевагу якомусь одному важко, як і нелегко знайти кожному точне формулювання. Залишається крок за кроком відтворювати його будні і свята. Цим короткочасним святам, власне, більше передували будні, мо-

зольні і напружені, для яких напружена праця залишала короткі години перепочинку.

Першими виконавцями “Червоної руги” — критики, музикознавці і звичайні шанувальники естрадного мистецтва вважають мене і Василя Зінкевича. Це твердження пішло гуляти між людей з легкої руки самого Володимира Івасюка, який завжди зичив популярності своїм колегам і друзям, але пальма першості належить не нам, а самому авторові популярного твору. Композитор і поет Володимир Івасюк сам володів чудового тембру і краси голосом, який і окрилював “Червону ругу” зі сцени Чернівецької студії телебачення. Цей варіант і слід вважати оригіналом. Наш — просто відомий ширшому загальному слухачів. Свого часу пісня на фоні падаючої бистої води з-під Гука, водограю побіля Косова в Карпатах, обійшла екрани України і надовго заповонила серця людей.

Непомітно ніби, але впевнено і дуже сходила його зоря. Шкода лише, що була вона серпневою, короткочасною на життєдайне світло. Однак на небі творчості залишила вона незгасний світ. Зоря ця горіла тільки для людей.

Екран багато сприяв його популярності. Добре пригадую жовтневий день 1970 року, після третьої пари відкликають мене на Театральну площу, де готувалася передача “Камертон доброго настрою”. На вулиці стояв погожий осінній день, день, коли лю-

Не знаю я, коли сюди
прийду,
Та залишаю замість
себе квіти,
Ті квіти, що знайшов
у саду
Для тебе, для тебе я...

Не зітреться ніколи у пам'яті найбільш творчий і тому напружений до неможливого період перед зйомками фільму, коли безсонними ночами сиділи ми на телестудії. Запис фонограмми робив знайомий вже Василь Стріхович. Репетиції. Оркестри. Апаратура. Сотні дублів. Переспівано стільки ж пісень. Не знали спочинку не тільки режисери фільму, але й Володя, Софія, Левко, Василь і Марійка Ісак. Над ранок буквально валилися з ніг, але, ледь вийшовши на вулицю, почувши щебет невгамовного птаства, ми ніби відроджувалися. Володя наспівував фінальну пісню про поїзд.

На швидких поїздах
Подолано свій шлях.
Хай летить до мети,
І легка моя путь —

НАЗАРІЙ ЯРЕМЧУК: СПОГАДИ ПРО ВОЛОДИМИРА ІВАСЮКА

ди вперше почули у Володимирі виконанні “Червону ругу” і “Водограй”. До самої площі було не пройти. Її обступили сотні людей. З вікон медінституту, де на той час навчався Володя, визирали студенти, сонце сяяло у променах бабиного літа, а над Чернівцями лунали пісні Володимира Івасюка, що сидів на лаві під деревами — смерічками, ялинками (їх недавно викопали і пересадили на інше місце) та розмовляв із дівчиною. Для камери він був недосяжним. Увага операторів зосереджувалась на безпосередніх учасниках передачі, на Софії Ротару, скажімо. Вона співала пісню “Валентина”. Співала натхненно, вражаючи. Подальший злет її тісно пов'язаний з іменем Володимира Івасюка.

Зі сходинки на площі я співав, пригадую, “Юність смerek, мов незрівнянний світ краси...”. Оддалік стояли добре знайомі мені Валерій Громцев, Левко Дутківський, Марія Ісак, Софія Ротару, Василь Зінкевич, Василь Селезінка, Василь Стріхович. Останній, тон-режисер місцевої студії телебачення, першим записував на плівку пісні композитора Володимира Івасюка і всіх тих, хто був на площі. Через камеру ми несли глядачам світ не лише краси, але й своїх почувань і мрій. Багато хто з імпровізованої сцени передачі “Камертон доброго настрою” виглядав своє майбутнє. Не один пов'язував його з людиною, що все ще сиділа на лаві під ялинами. Отже, 13 жовтня 1970 року — це день народження “Червоної руги” і “Водограю”, що дивно, пісні прозвучали одночасно, а визнання їх людьми було різне. “Червона руга” одразу затмарила не лише “Водограй”, але й інші пісні.

Після “Камертону доброго настрою” друге життя “Червоної руги” дав однойменний фільм режисера Романа Олексіва. Це своєрідна стрічка з участю цілого сузір'я талантів нашого краю. На чільному місці стояв, звичайно ж, Володя, чийми піснями — “Я піду в далекі гори”, “Водограй”, “На швидких поїздах” — стали справжньою окрасою стрічки. А чого тільки варта його поезія до пісні Валерія Громцева “Залишені квіти”? Я ніскільки не обмовився — поезія найвищої проби.

Здогадались, мабуть, —
Нових друзів я хочу знайти...

Нарешті, у сінокошному серпні, учасники зйомок зібралися в Яремчі. Володя приїхав з нерозлучною гітарою, разом з якою він перейшов на одну мою фотографію. На композиторові джинси, синій спортивного крою светр. Володя стоїть у колі друзів, перед якими стелиться чарівний світ Карпат. Погляд його ледь замріяний. Голова горділиво відкинута назад...

У Яремчі він часто наспівував одну мінорну французьку пісню. Інтерпретував її напрочуд вдало. Цю пісню співав він в автобусі, коли ми верталися зі зйомок. Співав, задумливо вдивляючись через заплакані від дощу вікна на присмирнілі гори.

Якщо дотримуватися строгої хронології подій, згаданим зйомкам передували наші зустрічі у Вижниць. До гірського райцентру він приїжджав ранковим поїздом, проводив з нами не одну годину. В результаті народилося чимало оркестрових пісень, цікавих задумів. Наприклад, пісня “Відлуння твоїх кроків”, котру згадую я у хвилини душевного сум'яття. Заспівати її Володя запропонував Василеві і мені. Після прослуховування зійшлися на думці віддати твір моему напарникові по сцені. Вона й прижилася в репертуарі Зінкевича.

З вижницьких зустрічей Володю пам'ятаю завжди веселим і переповненим задумами. Він носив при собі нерозлучний кавового кольору портфель, у якому, крім книг, зошитів, білого халата і стетоскопа, завжди лежав чистий нотний папір. Любив Володя свій портфель по-особливому. Завжди з якимось побожним трепетом клацав замком, витягуючи нові твори. Згодом придбав польський чемоданчик, але запам'ятався він чомусь менше, хоч теж вигодував його задуми, супроводжував у дорозі. Не менше од валіз дорозі мені спогади про його появу в Будинку культури, ручкався і сідав за стареньке фортепіано. Починав наспівувати...

Одного разу Володя приїхав до Вижниць як ніколи веселий, викликав нас з Василем з Будинку культури і дорожого мовив: “Ану, хлопці, послухаєте зараз...”.

Володя сів на найближчу лавку і заспівав:

Ой зробив хлопчина та й дві красні
скрипки,
Розділив надвоє снів своїх красу...

Я не відривав погляду від обличчя композитора. Воно було одухотвореним і непроникним. За його настрій більше промовляв голос — напрочуд міцний, сталевий і водночас ніжний та розлогий. Цей голос проникав у всі закопелки серця, оживав легендою і віддалявся-віддалявся, залишаючи по собі біль і терпкий шем.

Далося нам зустрічатися, але жодного разу не бачив його за робочим столом у чернівецькій квартирі. Складалося враження, що Володя, вічно рухливий, палкий любитель мандрівок, ніколи не замикає себе у чотирьох стінах. Побувавши перший раз у помешканні, я щиро поспівчував йому. Жила сім'я Івасюків по вулиці Маяковського. У Львові йому теж випала вулиця з такою назвою. Телефонний апарат не переставав дзвонити. Добрі знайомі і люди, яких він часто і в очі не бачив, не давали йому спокою. Де тут було до праці...

Цього разу Володя запросив мене і Василя Зінкевича. Сім'я Івасюків отримала нову квартиру, приводила її до ладу. Донедавна композитор невгамовно бігав по гайдівству, шукаючи то замки, то шпаклівку, то фарбу, а тепер чекав нас із таємничою посмішкою.

— Так що, діду, треба їхати до Москви. Викликають на “Пісню-71”, всесоюзний фінал. Під оркестр Силантьєва ти, Василь і я повинні заспівати “Червону ругу”. Аранжувати пісню доведеться мені особисто. Для великого складу не пробував ніколи, але треба...

Побачивши в наших очах радість і схвалення, Володя сів за свій рояль. Взяв ля-мінорний акорд.

— Отут, я думаю, — сказав він, — краще буде, якщо замість жіночого голосу прозвучить гобой...

До Володі на квартиру ми приходили кілька днів поспіль. На телефонні дзвінки просто не зважали, поринувши з

головою у роботу. На своєрідних репетиціях Зінкевич і я наспівували пісню, а він звиряв оркестровку.

Майже усі оркестровки, до речі, Володя завжди писав сам. Кожну він сприймав, наче “уберю” людини. Часто любив повторювати: “Від того, як одягнеш пісню, значною мірою залежатиме її звучання”. Йому як авторові легко було знаходити найпотрібніші шати. Особливо він полюбляв писати партії “для дерева”, тобто для дерев’яних духових інструментів — гобоя, флейти, фагота. Під час наших репетицій на його ролях лежали також томи для оркестрування великих симфонічних творів. Вони ніби виявляли його давні наміри підкріпити свої знання консерваторською освітою.

До Москви вилітали ми грудневим холодним ранком. У літаку, тримаючи ноти на портфелі, Володя дописував оркестровку. До надсадного реву двигунів його пам’ять долучала голос флейти, гобоя, скрипок і... хвилювання, хвилювання...

На Буковині ми залишили справжню золоту осінь. Москва зустрічала снігом. Він збивав нас із ніг на аеродромі в Биково. Ледь дотягнулися до електрички. Впавши у крісла, полегшено зітхнули.

Фінал конкурсу “Пісня-71” зібрав чимало зірок тодішньої естради: Магомаєв, Хіль, Кобзон, Зікіна, початкуючий Лещенко... Десятки відомих імен. До участі у конкурсі допускалися навіть композитори без консерваторських дипломів. Тепер їм чомусь закрито дорогу. Через необдумане, як на мене, обмеження, скільки чудових пісень ми не почули взагалі або ж почули з непростим запізненням.

Наш вихід на сцену. Ми з Василем з’явилися у білих, стилізованих гуцульських костюмах. Сліпуче сяяли прожектори. Телевізійні камери, наближення хвилюючої хвилини відчутно зв’язували поведінку. Та ще великий симфонічний оркестр. Після заключного голосу гобоя ми виступ перші ноти. Після конкурсу критика назвала наш виступ визначним. Володимирові Івасюку було вручено диплом лауреата фестивалю і мініатюрний росяль з написом “Пісня-71”. Усім нам ще подарували метрові макети Останківської вежі, де ми залишили один одному автографи. Це немеркнуча пам’ять про наше перше перебування у столиці.

Не минуло й року після виступу на “Пісні-71”, як “Смерічка” на крилах “Водограю” і “Горянки” Левка Дутківського стала лауреатом Всесоюзного телеконкурсу “Алло, ми шукаємо таланти!”. Йому передувала, до речі, не менш хвилююча для нас подія — півфінал у Чернівцях. Він проходив у Мармуровій залі університету. З мікрофоном у руках до Володі підійшов ведучий програми Саша Масляков. Композитор від хвилювання почав було червоніти, але швидко опанував себе:

— Вчуся в медінституті. Пишу пісні. Мій улюблений ансамбль “Смерічка”...

Володя говорив повільно, виражаючи кожне слово. Дехто пам’ятає, напевне, його інтерв’ю в телепередачі. Немає сенсу його повторювати. Залишається лише додати, що говорив він чистісіньку правду. Не загравав із глядачем. Дивуватися не доводиться, бо акторства він не терпів, хоч популярність серед шанувальників естрадного мистецтва, специфіка творчості композитора створюють відповідно сприятливий ґрунт.

Виступали ми також на заключному концерті “Пісня-72”. Наш “Водограй” здобув популярність. Володі, з-поміж інших мастих композиторів, було вручено знайомий мініатюрний росяль — другу нагороду за участь у фестивалі всесоюзного рангу.

“Смерічка” на якийсь час згорнула свою діяльність. Здавалося б, мало запанувати затишшя, але то тільки здавалося. За ансамблем закріпилася слава першого ВІА України. Пісня і фільм “Червона рута” дали назву колективові Чернівецької філармонії на чолі з Софією Ротару. Через рік у Дніпропетровську виник ансамбль “Водограй”, а про любов глядачів вже годі й говорити. “Смерічка” пустила в нашу землю, людські серця глибоке коріння.

З якогось часу обласна філармонія почала вести переговори з окремими учасниками ансамблю. Левко, Василь та я поривали з Вишніцею не захотіли. На професійну сцену подалася лише Софія Ротару, яка включила до свого репертуару чимало наших пісень. Це, крім “Червоної рuti”, “Во-

дограю”, “Відлуння твоїх кроків”, “Залишені квіти”, “У Карпатах ходить осінь” Левка Дутківського, згодом надійшла черга і до “Двох перстенів”, “Пісні...”, “Двох скрипок”.

Але спокуса “великої сцени” взяла все-таки гору. З першого квітня, після довгих “торгів” і обіцянок з боку тодішнього заступника директора філармонії Фаліка, “Смерічка” офіційно почала вважатися колективом філармонії. День сміху обернувся для нас майже плачевно. Жодна з умов не була виконана. Попри все, любов до мистецтва та можливість нести зі сцени кращі твори естради примусили забути про тимчасові труднощі. Ми спалили мости до повернення у Вишніцю на самодіяльну сцену. Попереду були нові зустрічі із самотнім і талановитим композитором Володимиром Івасюком.

По довгій перерві Володя зустрівся зі “Смерічкою” у Києві, де ми готувалися до відповідальних концертів. Натхненний, як завжди з гумором, він любив смачно посміятись і своєю веселістю заряджав інших; споряджений ластами і підводною рушницею, затримався з нами, щоб показати кілька нових пісень, хоча його чекали у Бердянську, на батьківщині матері, батьки.

У Київській філармонії є дуже гарний старовинний зал і чудовий росяль, не знаю, який вигляд має той зал після реконструкції зараз, але коли Володя загравав нову пісню “Два перстені”, він став у стократ кращий. Ця пісня і понині у моєму репертуарі у віночку попури на теми пісень “Смерічки”. Там є і “Червона рута”, “Водограй”, “Золотоволоска”, яку він чомусь не любив і завжди просив зняти її, не записувати на платівку, не співати на телебаченні, але на диво, ця пісня завжди подобалася людям, і понині приходять на сцену записки, листи, щоб виконати цю пісню або прислати ноти і слова.

Того ж літа в Криму проводився перший всесоюзний фестиваль “Кримські зорі”, який пізніше перетворено у міжнародний, і на закінчення його до Сімферополя засмаглий, чорний як негр, приїхав Володя. Колектив поїхав додому поїздом, а я і Володя летіли літаком. Ми поспішали вулицями полуденного, спекотливого міста до філармонії, у прохолодний затишок залу, де було фортепіано. На той час у мене було кілька задумів по вокалу, по манері виконання голосового діапазону, і я влячний йому, що у скрутний момент одержав потрібну пораду і допомогу.

Раптом він своїми немусичними пальцями зробив стрімкий пасаж на фортепіано і заспівав нову пісню, яку я, на жаль, не заспівав:

Коли між нами не було нічого...

То був уже новий Володя. Відчувалася філософія як у віршах, так і у музиці, тонке відображення високих нюансів любові, переживань пронизувало твір невидимими променями справжньої поезії, поезії-музики.

Володя з сестрою Галиною перевелися на навчання до Львова. Наші зустрічі стали нечастими. Доля залишилася до нас прихильною. І він попросив нас допомогти в організації концерту для студентів Львівського медінституту.

Число 13 мала квартира у Львові, куди Володя невдовзі переїхав, вступивши до тамтешньої консерваторії і заочно закінчуючи медінститут. Незважаючи на свою так звану “несчасливість”, воно не принесло студентові-композитору несподіваних прикрощів. Навпаки, з Львовом пов’язаний більш плідний період його творчості. Що могло дати навчання у Чернівцях? Одні неприємності. Його натура не вкладалася у звичні рамки вузу, надто вже “випирала” пристрасть до творчості. Нікому не секрет, що навіть до медінституту, крім людей, покликаних до медицини, приймають спортсменів і артистів, на різні необхідні випад-

ки. Володя був приємним винятком, по-справжньому творчою людиною, якій наука давалася також легко. Це зможе підтвердити кожен з викладачів інституту, що зараз живі-здорові. Однак вчитися йому було важко. Вислів “у своєму краї пророків нема” спрацьовував безвідмовно. Популярність композитора і клопоти звичайного студента жити не могли, були добрим підґрунтям для заздрісників. Дехто аж надто ревниво дбав за честь вузу, замість любові і доброзичливості створював йому байду-жисть, а почасті і відверте глузування з поклонання. А у Львові Володю чекали умови, сприятливі для закінчення інституту і вступу до консерваторії. Табличка з цифрою 13 на дверях його квартири вигідно підкреслювала “справжню турботу” про талант.

І ось під вечір ми виїхали у напрямку Галичини. Першою перешкодою на шляху був міст через бурхливий Черемош. Нинішнього мосту з Вишніці на Кути ще не було, транспорт, навіть пасажирський, йшов убрід. Ніколи не забути відчуття, коли переповнений автобус натужно долав дикий опір води, перевалювався з каменя на камінь і досить прозоро обіцяв перекинутися.

Володимир Івасюк та Софія Ротару під час концерту. Фото з музею Володимира Івасюка, м. Чернівці

Ще скоріше мав заглохнути двигун. Не одному з нас, як ми згодом дізнавалися, думалося: “Зупинись техніка посеред течії — прощай, щасливе майбутнє ансамблю”. На щастя, все обійшлося гаразд, але шлях “Смерічки” потому був не з легких, схожим на дорогу через опівнічний Черемош.

Древній Львів зустрів ніби трохи похмуро. Згодом ми переконалися, що за його похмурістю, як у людей, ховається невідробна краса і велика ширість. Люди міста Лева зустріли наш виступ, ба ще раніше прибуття, несподівано приязно. Концерт проходив в академічному театрі імені М. Заньковецької. Ставлення львів’ян до ансамблю ми зауважили вже з того, що до зали було ніяк пройти. Перед дверима юрмилися сотні людей. На сторожі нашої безпеки стояв наряд міліції. Вдавалися до службових заходів. Любов до уподобаних артистів проклала дорогу ще не через такі “пробки”. Ця любов часто супроводжувалася дружніми оплесками. Концерт, що називається, пройшов “на ура”. Наприкінці спалахнули справжні овації, особливо після того, коли на сцену вийшов Володя. Вдячність публіки невдовзі змусила взагалі забути про тимчасові наші труднощі. Це найвища оцінка, яку тільки може бажати собі служитель сцени. Вона не зрівняється навіть з найвищими відзнаками і захвалюваннями преси.

Не можу не пригадати виступ “Смерічки” після присвоєння їй обласної комсомольської премії ім. Героя Радянсько-

го Союзу Кузьми Галкіна. 1972 рік. Звітний концерт з нагоди знаменної події. Проведення його пропонувалося в актовому залі університету. Ще задовго до концерту п’ятачок по сусідству був заповнений ушент. Найбільш енергійні шанувальники “Смерічки” рвуться у двері. Чергові з обкому комсомолу розгублені. Зал не може вмістити навіть п’ятої частини бажаючих. Якись спиритники почали дертися на другий поверх, аби проникнути всередину через розбите вікно по водостічній ринві. Досі не пам’ятаю яким чином, все-таки мені вдалося пройти крізь двері. Найкраще було, звичайно, сховатися у тиші роздягальні. Відносний, звичайно, бо зовсім поруч інструктор обкому комсомолу викликав наряд міліції, а наша чергова адміністратор ще не прийшла, та чи допомогла б і вона навести порядок. Відсутність квитків і малі розміри залу — напевно такі аргументи подіяли б на бажаючих потрапити на концерт.

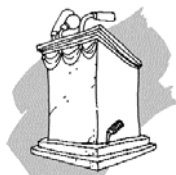
Невдовзі у засклені двері службового входу постукав розпашілий Володя Івасюк. Не знаючи його в обличчя, чергова навідріз відмовилася його впускати. Довелося все пояснити. Композитор зайшов досередини без жодного гудзика на пласці. Сестра Галя ступала йому крок у крок. “Що ж то діється, діду — запитав він зі своїм традиційним зверненням, — так, чого доброго, солістів навіть не пропустять. Ви всі у зборі?”.

Невдоволення у голосі не було. Володя радів прихильності глядачів, але не тією радістю, яка заважає людині бачити різницю між прихильником “за переконаннями” і “за модою”.

Володимир Івасюк був переконаний, що справжня цінність ансамблю перебуває у прямій залежності від тривалості глядацької любові. Ділив публіку на секундних і справжніх, котрі не відкидаються від улюбленого колективу навіть тоді, коли загал скидає його з п’єдесталу, на який сам же і зніс. До творців сценічного дива прихильники часто ставляться сліпо. Ці прихильники приходять і пропадають, до зали веде кожного менше потяг, більше — мода, тотальне визнання або ж випадковість. Вмостившись зручніше у кріслі, вони хочуть — і край тут! — чути лише те, що їм до вподоби, не роблячи знижок, але Володя ніколи не йшов і не радив нам іти на компроміс із глядачем. Передусім — мистецтво. А воно — річ примхлива, виключає з себе “золоту серединку”, названу кимось рятівною.

Володимира Івасюка визнавали і водночас любили. Не кожному дано поєднувати в собі часто діаметральні поняття. Йому вдавалося. Його оголошували “улюбленцем”, але він особисто такого підходу не сприймав. Шануючи любов і похвалу людей, яких цінував, автор “Червоної рuti” досить поблажливо ставився до ажіотажу збоку. Володя добре знав про жорстокість глядача. Застілля, зустрічі, компліменти і часте зловживання спиртними напоями позначаються неодмінно на вимогливості до себе, призводять до переоцінки власних можливостей. Поволі ідея втрачає непересічні якості і прописується в межах досяжності. Непростимо боляче, коли поблажливість і вино взаємозв’язані.

“...Що ж то робиться, діду? — промовив Володя, потираючи синець під лівим оком. Обернувшись до сестри, він додав, — ось тобі, Галя, і “Смерічка”! Ти коли-не-будь сподівалася на подібне?!...”. Це був не тільки успіх “Смерічки”. Можливо, лише на третину. Дві частини його Володя міг приписати собі, своїм пісням, за які часом одержуєш синці і втрачаєш гудзики...

ПРЕСА ВЛАДИ, КЛАНІВ, ПАРТІЙ—ЗА КИМ СЛОВО НА ВИБОРАХ?

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

Коли обговорюється тема “роль засобів масової інформації НА ВИБОРАХ”, хочеться запитати: чому, власне, на виборах? Так само природно було б говорити про “роль ЗМІ в понеділок” чи “у середу”. Бо ця роль “на виборах” — така, як і завжди, і характеризується одним коротким словом — убога. Бо роль ЗМІ в суспільстві (у нашому) — убога.

Нам, посполитим, журналістам України, відомо, що десь на планеті є суспільства демократії і їх невід’ємна складова — потужна вільна преса.

Але поки що найкращим волевиявленням була б можливість на твердження, що у середу була п’ятниця, просто відповісти, що у середу була серeda. Цебто коли газета “Киевские ведомости” напише, що “при уряді Ющенка”, значить, особливо поширилось відключення електроенергії, а потім ті, хто стоїть за цією газетою, ще й повторять це на потужному телеканалі, то я, журналіст, хотів би просто мати можливість відповісти співгромадянам адекватно МАСОВО, справді у ЗМІ.

А якщо вже стосовно ролі преси на виборах, то ось хоч би програма-мінімум: узяти під громадський контроль виборчий процес.

Щоб ми, жителі України, не були посміховиськом Європи і світу, топчучись по закону. Бо коли на попередніх виборах до парламенту посадовці державної влади нахабно, всупереч абсолютно чіткій заборони, відкрито агітували за таких-то кандидатів чи партії (причому, саме в ЗМІ), то чому це було можливим? Коли торік на так званому всенародному референдумі на Чернігівщині було грубо порушено закон і це було чітко зафіксовано і ніким не спростовано, то чому таке відбувається? Може, тому, що про це сказала лише єдина газета “Сіверщина” тиражем у 20 тисяч, а натомість тридцять державних газет області тиражем у 250 тисяч проспівали, що “всю харашо, прекрасная маркіза”.

То де відповісти, що у середу була серeda? А ніде. Ось чому варто було б поговорити не про “роль” на виборах, а про “роль” взагалі, про становлення нової української преси. Бо поки що це “роль” без слів, роль у пантомімі, роль навіть ще й не блязня, котрий міг говорити правду у вічі королю.

Бо вся основна, особливо переплатна українська преса чітко ділиться на три категорії: преса влади, преса кланів і преса партій. Якраз те, чого нема або воно на задвірках у демократичних су-

Малюнок О. Євтушенка

пільствах, і не десь далеко на Заході, а, скажімо, в тій же Польщі, до досвіду якої у нас так часто звертаються. Преса влади — це взагалі нонсенс у демократичному суспільстві. Бо про яку “четверту владу” можна говорити (а точніше було б узагалі говорити про пресу як першу владу — владу громадської думки), коли така преса є “органом органів”, цебто органом інформації органів влади. У пресі кланів у суспільствах демократії нема потреби, бо сама преса є, в доброму розумінні, потужними медіа-кланами, цебто незалежними фінансовими структурами. Нарешті, преса партій така ж слабка, як і, на жаль, наші партії.

У цьому вина, насамперед, са-

мого суспільства, самих громадян, котрі змирилися з існуванням ТАКОЇ преси, вина національної еліти, котра не повинна з цим миритися. А ще вина й самих журналістів, котрі, на відміну од тих же польських колег, пасивні у творенні цієї нової преси.

І ще одна серйозна суспільна проблема. І проблема ця виходить за рамки суто ЗМІ, а проростає з нашого тоталітарного минулого. Це суцільна регламентація всього і вся. У людей існує ілюзія, що чим детальніше все розпишеш, тим воно краще діятиме (і це при відомій приказці, що “закон — як дишло”). У нас не лише найдемократичніша, а й найтовща в Європі Конституція. У нас існує до десятка законів, що регламентують ЗМІ, і цього декому мало, бо вже запущено в обіг проект цілого Інформаційного Кодексу. У нас щойно прийнято потворно гігантський Закон про вибори парламенту. Можна згадати й торішню інструкцію ЦВК про “поведінку преси” на референдумі. А як вам зовсім нове положення Закону про заборону виборчої агітації у перші 40 днів виборчої кампанії, цебто з кінця грудня до початку лютого? А що таке — “виборча агітація”? Інтерв’ю такого-то політика — це, звичайно, агітація? А згадування його імені на сторінці газети? Так хто ж береться визначити, що є агітація, а що ні? Мі-

фічно незалежна ЦВК? Суди? Невдовго передбачити і тиск на наші ЗМІ, а то й репресії проти них у такій каламутній воді. Ага, не так, не тоді, не про того сказали? Ось вам санкції.

Невже знову нагадувати класичний приклад далеко не найбіднішої країни світу — США, де ще на зорі держави, понад 200 років тому, парламент, Конгрес США, прийняв один-єдиний “закон” щодо преси, з одного речення, де сказано, що віднині й назажди парламент не прийматиме жодних законів, що обмежують діяльність преси. Це знаменита поправка № 1 до Конституції США. Де ще в демократичному суспільстві пресу отак обстирюють червоними прапорами, як на облаві? Може, ще нагадати, що у Великобританії якось взагалі живуть без Конституції і живуть трохи краще за нас?

Ось що хотілося б донести до співгромадян через засоби МАСОВОЇ інформації. Але преса пантоміми — німа. Говорити на пальцях? Так на пальцях можна хіба що показувати дулю в кишені.

Петро АНТОНЕНКО,
головний редактор газети “Сіверщина”, м. Чернігів

ТЕНДІТНА ЖІНКА ПОКЛАЛА НА ЛОПАТКИ «МУЖИКА»...

Найприкметнішою подією політичного життя в Україні минулого тижня, як на мене, були дебати двох політиків і непримиренних суперників — Юлії Тимошенко та Віктора Медведчука — на хвилях української редакції радіо “Свобода”.

Інтерес українського політикуму до цих дебатів був величезний — адже це перша публічна і очна проба політичних сил, всім було цікаво почути коментарі і аргументи щодо ситуації, яка склалася в країні і, можливо, побачити перспективи розв’язання найскладніших проблем.

Варто згадати кілька фрагментів радіопередачі.

Ведуча пропонує обом учасникам відповісти на запитання: що вони, перебуваючи при владі, зробили доброго для України, для пересічного громадянина? Відповідь Юлії Тимошенко конкретна: повернула до держбюджету 10 млрд. тінювих грн., які були вилучені з бізнесу, за яким стоїть Медведчук; завдяки цьому вдалося погасити внутрішню заборгованість, що її зробили попередні уряди. Опонент відповів невизивно, що названі 10 млрд. грн. нібито не підтверджуються статистикою, що ж до його заслуг персонально, то вони полягають у тому, що він “створював законодавчу базу, яка змінює Україну”, зокрема був прийнятий Земельний Кодекс.

І тут Юлія Тимошенко зробила вдалий випад у відповідь. Вона закликала Медведчука подивитися їй прямо в очі і відповісти: чи правда, що в Земельному Кодексі закладена норма, що іноземні громадяни не можуть володіти землею в Україні? Відповідь ствердна. Юля наступає далі: скажіть, щоб уся Україна почула: юрист ви чи ні? Після заминки відповідь ствердна. Далі Юлія цитує з Кодексу, що суб’єктами власності на землю в Україні можуть бути громадяни та юридичні особи. Видувивши з Медведчука підтвердження, що це так, Юлія, переборюючи спротив ведучої, все-таки доводить думку до кінця: юридичні особи в Україні можуть мати до 90 % іноземного капіталу, а отже, право власності на землю і на надра. Висновок простий — наша

земля не буде належати українцям... Адже наш капітал не може конкурувати з капіталом транснаціональним.

Було ще кілька моментів, в яких Юлія Тимошенко була і конкретнішою, і логічнішою, і чіткішою. Вона нагадала, зокрема, про ратифікацію Верховною Радою угод між Україною та Росією щодо боргів за природний газ — унаслідок чого ці борги на багато років покладаються на державний бюджет України, хоч наробили їх комерційні структури. Це є боргова яма для України на багато десятиріч, підкреслила Тимошенко.

Інший момент — запитання ведучої щодо Ющенка, найбільш успішного прем’єра за всю історію незалежної України: Тимошенко з ним працювала, Медведчук голосував за його усунення. Чому так трапилося? Медведчук відповів заявленим стереотипом: Ющенко, мовляв, відійшов від конструктивної співпраці з парламентом і за це поплатився. Тимошенко пояснила відвертіше: наш уряд не досяг взаєморозуміння з тими силами в парламенті, які позбавлялися щодня своїх тінювих обігів, і не мав на меті потурати їм.

Загалом же, подія по-своєму примітна. Багатьом, нарешті, стало зрозумілим, чому Президент Леонід Кучма наклав вето на ухвалення Верховною Радою Закон про обов’язковість публічних теле- і радіодебатів претендентів на депутатський мандат і президентське крісло під час передвиборчих кампаній — бояться правдивої інформації з уст опозиційних сил, яку, власне, їм крити нічим.

Що ж до безпосередньої зустрічі у живому ефірі Юлії Тимошенко та Віктора Медведчука, то, попри різні думки і судження, перевагу більшість віддає Юлії. Як сказав один незаангажований журналіст, тендітна жінка поклала на лопатки розрекламованого “мужика”... І з такою оцінкою згодна більшість радіослухачів, з ким довелося спілкуватися на цю тему.

В. К.

ЗАГОРНІТЬ МЕНІ ДІЖКУ ЯБЛУК У ПРОГРАМУ, ЯКОЇ НЕМА

Співчуваю мільйонам виборців і тим, кого будуть обирати — першим традиційно не дозволяють скласти власне уявлення про кандидата, про інших його формують їхні штаби. Останні нерідко працюють так, ніби мають на меті “завалити” своїх босів нетрадиційними методами. Наприклад, зняти про них нудотно-солодке індійське кіно.

Ідеться не про таємниці мадридського двору, а про банальні речі, гарантовані законом — громадянин має право ознайомитися з передвиборчими програмами і виборчими списками партій. Звичайно, після 9 лютого ними усіх нас засиплять, але раніше на цю тему ви нічого не дізнаєтесь навіть у святая святих виборів — Центральній виборчій комісії. У якій, ризикую розкрити державну таємницю, ні програм, ні списків ще нема. Тобто, десь вони, напевне, зберігаються, але їх ніхто не дає. У прес-центрі ЦВК невідомий добродій, який чомусь не побажав себе назвати, пояснив — списки, мабуть, є, навіть програми, але Ви їх не побачите. Хоч би тому, що зараз усі зайняті важливішими справами і ніхто спеціально не з’ясовуватиме, де потрібні папери лежать. Ні тепер, ні в четвер, хочете — телефонуйте до виборчих штабів партій.

— Телефони у вас можна отримати?

— У нас — ні.

Воно й зрозуміло, могла б і не питати.

Обізнані люди, шоправда, твердять: не побачивши партійних програм, ви небагато втратили, бо всі вони схожі одна на одну, мов близнюки. Дарма, що писалися різними людьми під протилежні ідеологічні бази. Але то вже інше питання.

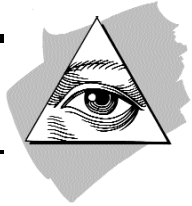
Сайт ЦВК в Інтернеті прислужився так само як людина з його прес-центру — ні слова про програми, зате не бракує застарілої інформації про партійні з’їзди, є текст про те, на якому високому рівні працівник ЦВК здійснює свою роботу...

На цьому тлі не може не тішити активність партійних штабів, працюють за принципом радянської журналістики — “ні дня без рядка”: і чим більше рядків розсилають по електронних адресах, тим для їхніх авторів, виходить, краще. Хоч це не означає, що кількість обов’язково має перерости в якість. Штабісти, напевне, дуже люблять індійське кіно — там герой теж бездоганно-позитивний. Аж до нудоти. Приблизно такий самий, яким описують свого боса представники різних об’єднань у прес-релізах чи інших повідомленнях.

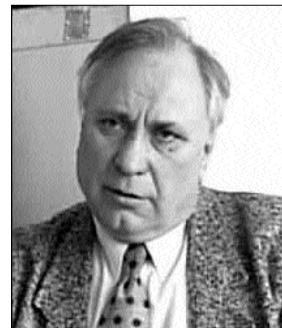
Першість за частотою повідомлень, які надходять на редакційний e-mail, тримають “яблучники”. Їхній лідер Михайло Бродський періодично рятує країну від куріння чи інших лідерів; “яблучний” кандидат на мера Харкова Потімков, звичайно, парубок хоч куди, порівняно з іншими кандидатами; Михайло Бродський не говорив, що київський міський голова їздить п’яний за кермом, ну хіба що натякав, але зовсім не на Олександра Омельченка. Одне слово, Бродський — назавжди. Такий загальний зміст лавиноподібної інформації від штабу “Яблука”.

Але не подумайте, що воно одне таке. Так само — “наш шеф на світі наймишійший, найрум’яніший і біліший” — працюють чи не всі партійні штаби. Здається, незабаром вони ошасливають Інтернет-користувачів повідомленнями на кшталт: “Сьогодні Черговий Рятівник Нації прокинувся вранці, почистив зуби, сховався самі знає, куди”. Звичайно, тріх вимагати в штабах критичної інформації про їхніх керівників, але політика — це не лише суцільна нудьга, яку тиражують зі штабів. І нікому з них не цікаво, щоб “зробити нам цікаво”.

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

ВОЧЕВИДЬ, ВИБОРИ БУДУТЬ БРУДНІ І ЖОРСТОКІ...

Передвиборча кампанія в Україні вступила у фазу реєстрації Центровиборчком кандидатів у народні депутати від політичних партій та блоків, а також кандидатів по мажоритарних округах. Слід відзначити, що Центровиборчком підходить до реєстрації, акцентуючи на формальних моментах, а часом демонструє подвійний підхід у схожих ситуаціях. Саме через формальні моменти (у когось замість прізвища вказано літературний псевдонім, у когось відсутній власноручний підпис під автобіографією, у когось виявилися недововленості щодо місця проживання тощо) практично зі списків кожного блоку вилучено по кілька кандидатів. Щоправда, їм ще надано можливість виправити похибки, на що виділено тиждень часу.

Як уже відомо, під п'ятнадцятим номером у списках соцпартії Олександра Мороза значиться колишній майор Мельниченко — головна дійова особа так званого касетного скандалу, який створив проблеми для багатьох вищих державних чиновників на чолі з Президентом, оскільки записав їхні розмови в президентському кабінеті, які дають підстави підозрювати їх у багатьох, м'яко кажучи, правопорушеннях. Соцпартія надала всі необхідні для реєстрації документи, заповнені самим кандидатом, в тому числі він указав і постійну адресу в Києві, де він прописаний. Але в реєстрації йому відмовлено на тій підставі, що Мельниченко не проживає останні п'ять років в Україні, як цього вимагає Конституція. І тут спілила давня історія зі Зв'язльським, який, перебуваючи понад два роки поспіль в Ізраїлі, був зареєстрований кандидатом у народні депутати, а Центровиборчком подав роз'яснення, що тимчасова відсутність у цьому випадку ніякого значення не має. І ще один приклад, що його навів один із лідерів соцпартії Вінський: відомий футболіст Олег Блохін, який також кілька років проживав за кордоном, був зареєстрований кандидатом у народні депутати за списками компартії.

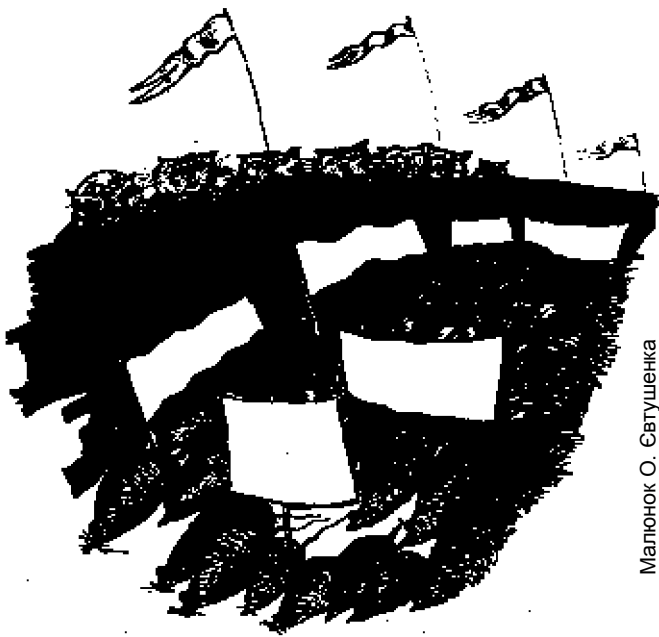
Така дволикість Центровиборчком викликала протестну реакцію лідерів соцпартії, які розцінили її як політичний тиск, і мають намір апелювати до Верховного Суду. За Центровиборчком є й чимало інших гріхів, які свідчать, на думку політиків, що цей орган і надто його голова Михайло Рябець підігрують Банківській і справді чинять несправедливо щодо опозиційних сил. Таке звинувачення висунули близько десятка політичних партій і недооцінювати їхньої заяви не варто.

У зв'язку з цим висунута вимога замінити голову Центровиборчком, що навряд чи буде взято до уваги. Але у багатьох політиків виникає слушна пропозиція про доцільність законодавчого обмеження перебування на посаді голови, а також членів Центровиборчком максимум двома строками. У період парламентських і надто президентських виборів Центровиборчком стає, по суті головним керівним інструментом у державі, і посади голови Центровиборчком, як і його членів, не повинні бути довічними, оскільки саме це веде до волюнтаризму і угодовства з існуючою владою.

За даними Центровиборчком, уже зареєстровано списки кандидатів у народні депутати — без малого півтора десятки передвиборчих блоків і політичних партій. Але сама передвиборча ситуація, як ніколи, запутана і неоднозначна. З одного боку, здається, зроблено крок у бік демократії — застосування змішаної виборчої системи, можливість суб'єктів виборів брати участь у формуванні виборчих комісій, реальні умови для посилення контролю за ходом голосування та підбиття підсумків; а з другого — використання чорнопіаровських технологій, безсоромне задіяння так званого адмінресурсу, обмеження можливості агітації з боку опозиційних до нинішнього режиму

сил тощо. З одного боку, існування реально-го вибору між партією влади, яка іде під гаслом "За Єдину Україну" ("ЗаЄдУ", або, як у народі кажуть, "за корито"), і близькими до неї олігархічно-клановими силами та націонал-демократичними блоками Віктора Ющенка і Юлії Тимошенко; з другого — безперспективність виборів за результатом, оскільки все робиться для того, щоб і в новому парламенті не була створена депутатська більшість.

Спробую пояснити цю думку. Існуючий владі, а конкретніше — Президентові і його найближчому оточенню — зовсім не пот-

Малюнок О. Євтушенка

рібна майбутня парламентська більшість. Будь-яка більшість — чи то комуністична, чи то націонал-демократична, чи то кланово-олігархічна — небезпечна для нинішніх можновладців тим, що передусім захоче позбутися нинішнього режиму, який став не тільки економічно-соціальним гальмом у розвитку України, але й перешкодою на її шляху до Європи і демократії, ганьбою Української держави як такої в очах світового співтовариства. Єдиний засіб зберегтися при владі — це обрати таку Верховну Раду, в якій би жодна політична сила не переважувала. Тоді можна буде, як і досі, успішно лавірувати між фракціями, створюючи ситуативну більшість, тоді можна буде тиснути на парламент, апелюючи до народу — подивіться, мовляв, кого ви обрали...

Цю думку підтверджують передвиборчі реалії.

По-перше, все робиться для того, щоб роздрібнити існуючі політичні сили і таким робом відтягнути голоси електорату від найістотніших суперників пропрезидентського блоку "ЗаЄдУ". Передбачається, що у виборах можуть взяти участь до 30 блоків і партій — це зовсім не означає багатство вибору, а скоріше — неможливість правильно-го вибору.

Яскравою ілюстрацією дрібнення політичних сил, надто опозиційно-демократичних, є створення нового блоку — Народний Рух України Бойка, що експлуатує добре ім'я колишнього Руху і є, на думку багатьох, езуським витвором Банкової. Звичайно ж, назва — НРУ — може легко збити з пантелику невтаємниченого виборця і таким чином, конструктори блоку сподіваються відібрати від блоку Ющенка, куди увійшли обидві рухівські партії Костенка та Удовенка, хоча б 1,5 — 2 відсотки голосів.

По-друге, взято на озброєння підленький хід, коли виборця намагаються дезорієнтувати, спекулюючи на відомих іменах і висуваючи їм на противагу двійників-однофамільців. Так з'явився блок Ржавського "За Ющенка", названий так не тільки без згоди самого Ющенка, а й у супереч його бажанню. Явна провокація.

Або Всеукраїнська партія трудящих, яку створив лідер офіційних профспілок Олександр Стоян. Спочатку вона мала намір іти на вибори у блоці соцпартії Мороза, потім відкололася з мотиву, що віддає перевагу

блокові "Наша Україна" Віктора Ющенка, але насправді ці "трудящі" не збиралися підтримувати Ющенка і оголосили, що самостійно братимуть участь у виборах. Такі метаморфози стали зрозумілими, коли "трудящі" поставили у першу п'ятірку якогось Олександра Мороза — однофамільця відомого лідера соціалістів, який узагалі невідомий загалом як політик. Звичайно ж, це зроблено продумано з розрахунку на довірливих громадян, які можуть сплутати мало-відомого Мороза з добре відомим лідером соціалістів і відібрати в останнього певну кількість голосів.

З кандидатами-двійниками намітилася ціла пошестя. Ржавський замінив у п'ятірку свого блоку з претензійною назвою "За Ющенка" прізвище Віктора Ющенка на його двійника-однофамільця, знайденого у Вінницькій області. З'явився двійник також у лідера комуністів Петра Симоненка. А проти відомого націонал-демократа Тараса Стецьківа на мажоритарному окрузі на Львівщині знайшлося аж троє кандидатів з таким прізвищем.

Уже згадуваний Бойко витягнув у першу п'ятірку свого блоку старшого сина В'ячеслава Чорновола Андрія — людини далекої від політики, яка свого часу відмовилася од батькового прізвища і повернула його уже тоді, коли В'ячеслав Чорновіл був на гребені політичної слави у незалежній Україні. Багато хто навіть із пересічних виборців розцінив цей факт як брутальну спекуляцію на добром імені борця за незалежність України світової пам'яті В'ячеслава Чорновола.

Не треба бути Нострадамусом, щоб передбачити, з якою метою так робиться.

По-третє, як подекуять проінформовані політологи, з Банкової дано чітку вказівку на місця: кого слід не тільки підтримати на виборах, а й забезпечити проходження в депутати. А якщо цього не буде зроблено, то будуть зроблені відповідні оргвисновки щодо них самих. З минулих президентських виборів відомо, що це не пуста погроза. Тим більше, що адміністратори на місцях, як правило, знаходяться на гачку у центральній владі, бо практично на кожного є так званий компромат. Ось таким чином, схоже, і задіюється горезвісний адмінресурс.

По-четверте, влада намагається надійно відрізати опозиційні сили од засобів масової інформації. Скажімо, раптом виникли труднощі з друкуванням газет опозиційної партії "Батьківщина", яку очолює Юлія Тимошенко, "Вечерні Вести" та "Слово Батьківщини" — видавництво відмовляється їх друкувати під надуманим приводом, що бракує потужностей. На жоден з державних і контрольованих Банковою теле- і радіоканалів не можуть пробитися лідери опозиційних партій Юлія Тимошенко, Анатолій Матвієнко, Левко Лук'яненко, Олександр Мороз. Більше того, всі телеканали дружно відмовилися брати участь у конкурсі на грант Фонду Сороса "Відродження", який виділено на організацію демократичних теледебатів. Причина проста, як ріпа: жоден канал не береться виконати головну умову Фонду — забезпечити рівні умови в дебатах для всіх, в тому числі опозиційних партій. Ось так забезпечується свобода преси по-українськи.

По-п'яте, застосовуються аморальні чорнопіарівські технології на кшталт сумнозвісного "касетного скандалу № 2". Схоже, що вони й надалі будуть застосовуватися — що ближче до виборів, то частіше і брутальніше. І сьогодні мова не про те, яку мету ставили перед собою організатори підслуховування і оприлюднення телефонної розмови відомих політиків Віктора Ющенка та Олександра Омельченка, а про те, що таке в принципі можливе у нашій країні. Адже практично жоден громадянин не може бути гарантований від того, що його не прослуховують і що його приватні розмови не будуть принагідно використані. Це щонайгрубіше порушення прав людини і гро-

мадянина, яке можна порівняти хіба що з тим, що діялося за тоталітарних режимів Гітлера чи Сталіна. Судячи з того, які сили зацікавлені в т. зв. "касетному скандалі № 2", на яку вони розраховували вигоду від нього, можна робити висновок, що зловмисників не буде виявлено і покарано правоохоронними органами. А безкарність, безумовно, тільки стимулюватиме подібні "технології" — і не лише під час передвиборчих кампаній.

Ще одна цікава риса нинішніх парламентських перегонів: участь у них цілих сімей. У демократичних суспільствах сімейність у політиці жодної загрози не становить. Це явище є досить поширеним. Скажімо, у США відомі цілі сімейні політичні клани: наприклад, родина Кеннеді, а нині — родина Бушів: колишній президент США Джордж Буш-старший дав путівку в політику своїм синам, і в результаті Джордж Буш-молодший також став спочатку губернатором, а потім і президентом США, його брата обрано губернатором.

В Україні ж така сімейність через відсутність демократичних традицій та у зв'язку з олігархічно-клановою системою правління має дещо зловісний відтінок. Тим не менше у політиці та державному управлінні вона існує: брати Медведчуки, брати Литвини, батько і син Деркачі, близька до Президента родина Франчуків, подружжя Гошовських тощо, які займають високі командні пости у державі. Зараз одночасно мають намір балотуватися у народні депутати брати Бакаї.

Аналізуючи виборчі списки політичних партій і блоків та кандидатів у мажоритарних округах, можна виявити там чимало батьків і дітей, чоловіків і дружин, братів і сестер. З погляду законодавства порушення у цьому немає — кожен може реалізувати своє конституційне право без оглядки на родичів. Але з морального боку навряд чи виправдано, коли керівники партій і блоків, використовуючи свій авторитет і можливість, заносять до виборчих блоків своїх близьких, які насправді нічим себе в політиці не виявили. Зрештою, виборцям слід уважно розбиратися у кожному конкретному випадку — яку мету ставить перед собою ті, хто "проштовхує" родичів: адже саме виборці мають вирішувати їхню долю біля виборчих урн, голосуючи за конкретні списки і за конкретних кандидатів.

З усього сказаного можна зробити невеликі висновки про те, що нинішні вибори будуть найжорстокіші і найбрутальніші за всю історію нашої незалежної держави. Тому навряд чи новообраний склад Верховної Ради буде національнішим та демократичнішим, ніж теперішній. Тому за Україну страшно. Страшно, щоб її не розікрали остаточно. Страшно, що при владі можуть залишитися ті, хто вчепився в неї зубами. Страшно, що народ наш український у своїй більшості не зможе своєчасно прокинутися зі свого летаргічного сну, щоб поставити все з голови на ноги. Страшно, зрештою, щоб Україна не залишилась без українців...

Дуже хотілося б, щоб ці страхи були безпідставними... Дуже хотілося б вірити, що народ український до такої міри прозріє, що не наступить у котрий раз на ті самі граблі: не дасть собі начіпляти вермішелі на вуха, не буде наївно довірливим і не куплятиметься на дрібні подкачки.

29.01.2002

Віталій Карпенко

Гай-гай, відповісти на запитання, що мучило старого хлібороба з оповідки незабутнього Василя Сухомлинського, не легко. Бо ні рух юних краєзнавців, ані старання народознавців, що ними покликані бути письменники, не спромоглися ще на той суспільно-патріотичний резонанс, який би забезпечив стає пробування в нашому житті — у житті, а не на папері! — кращих традицій та звичаїв, народних ремесел, творчості й пісень, ба, навіть мови... Зі смертю заможних колись хуторів і сіл, заподіяною насильницькою гуртизацією, штучною міграцією та відомчим головоутипством, нас навіки покинула така сила приповідок, уподобань, казок та й просто *слів*, що жодна *Червона* книга вже не зарадить. Ось так, сиротіємо ми — сиротіє людство. З утратою слова, фразеологічного звороту, ідіоми чи пісні зубожіє пам'ять народу, його *душа*; але ніхто не знає, скільки втрачає людство, коли відмирає *мова*, шепає з лиця Землі, розчиняючись у *населенні*, нація... Щоправда, найсімлітніші з посеред нас не стомлюються призибувати народні пісні, казки, легенди й анекдоти, знаються й на діалектах рідної мови, зрештою — на людських типах і характерах. А такі, наприклад, як покійний дослідник українського фольклору, відомий мистецтвознавець Григорій Нудьга чи його духовний послідовник етнограф і публіцист Василь Скуратівський ще й усіма доступними засобами будять сумління громадськості, закликаючи своєю творчістю не тільки вивчати, а й зосереджено плекати все те, що надбано народом за довгі віки духовного утвердження свого права на місце під сонцем.

Але чи гаразд ми цінуємо наших подвижників? Хіба винятково цікаве дослідження Григорія Нудьги “Слово і пісня”, що стало підсумком багаторічних наполегливих пошуків автора в царині літературно-фольклорних взаємозв'язків, особливо у сфері творення української народної пісні та її значення у всеслов'янському у всеєвропейському культурному розвитку, знайшло сподіваний відгук у видавців? Адже її тридцятий (!) тираж ...надцять років тому означив лише стан культурологічних проблем упослідженої нації! Отже, звідтоді мало що змінилось? Хто ж тоді має засвоїти заповіт учителя: “Що вище стоїть культура народу, його свідомість, то більше виявляється піклування про збереження й розвиток своєї мови, своєї пісні у всіх найкращих її проявах”? До речі, розділи тієї книжки аж надто красномовні: “Лілея” Т. Г. Шевченка та її європейські паралелі”, “Українські народні балади”, “Дума в писемних джерелах XVI — XVIII століть”, “Світова слава української пісні”, “Козак, філософ, поет” — розвідка, присвячена життєпису легендарного Семена Климівського, та інші, склавши три самостійні тематичні цикли, засвідчили потужну амплітуду зацікавленості дослідника, потверджену чітким концептуальним мисленням. Адже саме з мови й пісні розвинулися першоеlementи духовної культури, це саме ті крила кожного народу, розмах яких і визначає здатність піднятися до висот уселюдських ідеалів.

Зрештою, Микола Васильович Гоголь, до прикладу, вважав укра-

Фото О. Кутяхметова

ХТО Ж БЕРЕГТИМЕ НЕВМИРУЩУ КРИНИЦЮ?

їнські пісні “надзвичайно поетичними” саме в тих випадках, коли “думки в них торкнулись релігійного...” І хоча в збірці “Народні пісні в записках Миколи Гоголя” (“Музична Україна”, 1985) згадані рядки соромливо вилучені, але думка ця таки дійшла до читача! А М. Гоголь зазначав: “Вони не подивляються колосальним сотворінням Вічного Творця: це подивування належить уже тому, хто став на вищий ступінь самопізнання; але їхня віра така невинна, така чула, така непорочна, як непорочна душа немовляти. Вони звертаються до Бога, як діти до батька; вони вводять його часто в побут свого життя з такою невинною простотою, що ненароком його зображення стає у них величчям у самій простоті своїй”.

Душа народу неподільна в часі... А пісня — мов добрий дух, який оберігає нас од забуття, непам'яті. Згадаймо принагідно хоча б А. Міцкевича:

*Народна пісне! Голос твої
вартує
Вітчизни храм, на спомини
багатий...*

О береги — добрі предковічні символи, генетичне коріння котрих сягає тисячоліття. А що як саме вони допомогли народові нашому вберегти від забуття нашу пісню й думу, нашу історію і родову пам'ять? Василь Скуратівський не просто ставить перед нами й собою таке запитання, а наполегливо й послідовно намагається віднайти в сьогоденній конкретиці народного буття живі реалії прадавньої материкової пам'яті. Дослідник усвідомлює, що мова людська — прекрасний сад, де кожне дерево належить окремій нації, хоча всі разом дерева цього божественного саду належать людству. Чи позначається втрата бодай одного з них на духовному здоров'ї людства? Безперечно! Ад-

же недарма в першопочаток сушого Святе Письмо возводить Слово! Воно — суть речей. Бог, якого кожна людина мусить пізнати через Любов у собі самій. Адже Бог — це і є Любов... Але ми, українці, й на межі третього тисячоліття неспроможні покаятися за страшну занедбаність прадавнього дерева своєї рідної мови. Мало того, що ми її просто не знаємо, не розуміємо значення того багатства, яким володіємо на правах спадкоємців. Ми її ще й зневажаємо! Чи не нагадає ця ситуація басчку про свиней та бісер?! А таки нагадає. Особливо стосовно тих, хто на зреченні генетичних коренів прагне заробити ще й такий собі політичний капітал. Мовляв, я уже виріс із пелюшок національної обмеженості!

Ба, саме тут і криється черв хамства. Культурна людина ніколи й ніде не намагатиметься вивищитися коштом ближнього. І вже вершина безкультур'я — топтати-

ся по духовних набутках землі, яка дала тобі життя. А саме таке неподобство й чиниться стосовно мови та пісні в Україні.

Яким же дивом і досі літні люди на Поліссі називають своє житло й вогнище *берегинею*? Як, незважаючи на те, що *дерево життя* та оберегові символи обзивалися “ідолопоклонством”, “поганством”, вони перетривали тисячоліття, щоб і сьогодні тішити нас усеосажною народною мудрістю?! Ця загадка така ж незглибима, як і таємниця життя. І тому, кому пощастить розгадати її, людство буде вдячне так само, як Джорданові Бруно чи Ноколі Копернику. Головне при цьому — не забути про “берег свого дитинства...”

Якщо подвижницька праця письменника, етнографа й фольклориста Василя Скуратівського не стала несподіванкою для читача, то тільки тому, що прийшлася, мов ложка до обідю: на щось подібне давно чекали. Розповідаючи про побут і звичаї, ремесництво й піснярство різних регіонів України, письменник, по суті, обстоє потребу духовного відродження нації, самоусвідомлення себе і своєї історії у вселюдському життєписі... Через краєзнавство та народознавство, через прилучення кожної сім'ї, дитини й дорослого до належного пошанування духовних цінностей, створених попередніми поколіннями, ця потреба має запанувати в конкретних справах. Саме тому “Слово Просвіти” й інші патріотичні видання прилучаються до цієї благородної теми намагаючись розбудити скам'янілі серця.

Справді поетично й ненав'язливо переповідає В. Скуратівський почуте й пережите — усе те, що в'яже людину з домівкою, родом, селом чи містечком, що оберігає її від ентропії вседозволеності та національного нігілізму. А ще його книжки світаються великою любов'ю — до людини й природи. Мудрі, пастельні замальовки “Мамина пісня”, “На березі дитинства”, “Кому оберігати гостиність?”, “Без толоки — як без руки”, “Хліб на столі”, “Отче поле”, “Цей давній, давній посвіт”, “Ода вербі”, “Сопілка з маминою калини” його первістка — “Берегині” стали темами наступних книг, які провадять нас тією небуденною стягою народного життя, де призабута пісня залюбки сусидить поліському музиці, а цілюще слово відкриває не тільки людське серце, а й підземні джерела, де панує гармонія та злагода, де народна педагогіка та література черпали й черпатимуть і людинознавчі ідеї, і засоби для їх вираження. Адже, наприклад, лишень єдине слово — *посвіт*, яке виступає ще синонімами дідок, світак та ін., спроможне примусити зовсім по-іншому глянути на світ, на роль *оберега* в житті роду й народу... Але для того, щоб це збагнути, потрібно пізнати слово в собі, потрібно дорівнятися йому значенням і звучанням, потрібно усвідомити, що саме тобі випадає берегти невмирущу Криницю Народного Духу.

Віктор ГРАБОВСЬКИЙ

СВІТЛОДАЙНА СИЛА КОЛЯДОК

Незважаючи на понад тисячолітній історичний шлях, неминучі різноманітні часові нашарування тощо, народні колядки дійшли до нас майже не дітнуті часом, — зберігши характерні особливості змісту, традиційну форму, спосіб виконання. Це один з яскравих феноменів стійкості народної традиційно-побутової культури, що, переплітаючись із церковними релігійними піснями, витворив оригінальний духовний мелос — різдвяні колядки.

До речі, саме в колядках світоглядні й космогонічні уявлення українців набули значення справжніх оберегів нації, вкорінивши християнство в хліборобські традиції. Тому й не дивно, що коляди й церковні пісні часто звучать в унісон. В Україні церковні колядки відомі з XVII ст. У першому виданні “Почаївського Богослужника” (1790), до якого увійшло близько 250 церковних пісень, міститься значна кількість коляд, — разом із народними колядками й щедрівками вони плідно позначилися на розвитку нової української літератури, музики, театру, живопису. А нещодавно

студія Івано-Франківського обласного об'єднання Товариства “Просвіта” здійснила запис різдвяних колядок у виконанні чоловічого хорового ансамблю “Pro Anima”, — вже у лютому виповниться рік від створення його групою однодумців, які виявили бажання відроджувати і пропагувати церковно-службову музику та брати активну участь у богослужіннях.

Мушу засвідчити, що це починання вдалося на славу. Над випуском компакт-диска сумлінно попрацювали диригент Мирон Мироняк, звукоорежисери Василь Боровський, Олег Колубаєв, цікавий дизайн Андрія Остапишина, вдало вписані знімки Андрія Дозорцева, неабиякий смак виявив художник Василь Стефурак, прислужився потрібній справі й менеджер Віктор Дацюк.

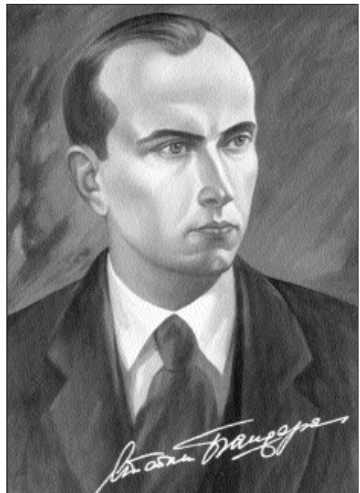
За випуск цього компакт-диска з Різдяними колядами особлива подяка Єпископу Ординарію Івано-Франківської єпархії УГКЦ Софрону Мудрому.

Михайлина БОДНАР,
м. Івано-Франківськ

СИМВОЛ НАЦІЇ

1 січня мало б виповнитися 93 роки з дня народження одного з видатних українських діячів ХХ століття — Степана Бандери, чиє ім'я на сьогодні в Україні ще, на жаль, продовжує викликати неоднозначну реакцію. І це при тому, що С. Бандера все життя віддав боротьбі за здобуття тієї омріяної Української держави і загинув як лідер української нації.

Його іменем став називатися наш визвольний рух середини ХХ ст. Адже очолювана ним, найдієздатніша тодішня українська організація — ОУН — активно і послідовно розгорнула у 1940—50-х рр. боротьбу, розріст і сила якої викликали в наших ворогів реальні прояви страху, симптоми якого проявлялися до кінця існування радянської окупації. Невипадково всіх

свідомих українців або мешканців Західної України вороги називали іменем Бандери — бандерівцями.

С. Бандера був не лише керівником ОУН, а й творцем теоретичних засад визвольної боротьби. Власне, він розробив концепцію української національно-визвольної революції. Основним фактором її втілення виступали власні українські сили. “Коли народ, який хоче здобути незалежність, має свої організовані сили і веде боротьбу за це, його буде слухати світ (бо дипломатія, яка не опирається на міцні полки, нічого не варта)”. Але С. Бандера враховував ще два компоненти: отримання допомоги з боку інших держав та використання сприятливої міжнародної ситуації. Без урахування цих факторів поневоленням народам важко визволитися, твердив С. Бандера, хоча їх не потрібно переоцінювати, тобто всецільо орієнтуватися лише на них.

Він мав репутацію революційного, безкомпромісного політика. Як кожна людина, мав своїх противників. Не завжди з ним погоджувалися, але більшість визнавала його як лідера і видатну постать українського руху. Міг дискутувати, обговорювати різні підходи до якоїсь проблеми, але ніколи — йти на компроміси, що могли завдати шкоди українській справі.

Свою принциповість проявив ще під час Варшавського і Львівського судових процесів 1935—36-х рр., примусивши тим самим поляків визнати існування української проблеми у Польщі, а світ — заговорити про неї. Під час Другої світової війни своєю відмовою відкликати Акт про відновлення незалежності України від 30.06.1941 р. не пішов на компроміс із нацистською Німеччиною, по закінченні війни виступав проти намагань США та Великої Британії змусити всі поневолені СРСР народи приєднатися до антирадянського блоку на чолі з російськими шовіністами.

Опинившись за кордоном, С. Бандера налагодив контакти зі США та Великою Британією, щоб отримати допомогу в боротьбі проти Радянської імперії. Власне, від цих країн наприкінці 1940 — на початку 50-х рр. надходила допомога ОУН у формі спеціальної підготовки вибраних членів Організації задля відправки їх на допомогу підпіллі в Україну. На Батьківщину ті групи ОУН добиралися як каналами Організації, через Польщу або Чехословаччину, так і безпосередньо за допомогою США та Великої Британії. Зокрема, з використанням літаків, як це сталося наприкінці травня 1951 р., коли в Україну було закинуто 3 групи оунівців. В одній з них керівником був сотник Громенко, а в іншій перебував представник ЗЧ ОУН В. Охримович. Крім цих маршрутів, групи висаджувалися морськими шляхом з кораблів або підводних човнів на морське узбережжя Польщі і т. д.

Крім того, з його допомогою створюється спільна організація “поневолені СРСР народів” — Антибільшовицький Блок Народів (АБН). Він намагався консолідувати світовий рух українців.

Українці були однією з найактивніших націй, яка боролася проти Радянської імперії. Через це неодноразово організовувалися замах на С. Бандеру. 15 жовтня 1959 р. радянському агенту Богдану Сташинському (хоч як це трагічно — українцю) за другої спроби вдалося вбити лідера української нації.

Його ім'я є символом борця для українців, а в світовій історії стоїть поряд з такими постатями як Кромвель, Гарібальді, Вашингтон.

Василь ДЕРЕВІНСЬКИЙ

РОМАН КОВАЛЬ СТВЕРДЖУЄ, ЩО ПОВЕРТАЄ УКРАЇНІ ДУШІ ГЕРОЇВ

Цю людину знавцем вітчизняної історії представляти не треба. Президент історичного клубу “Холодний Яр”, автор кількох книг документальних досліджень про отаманів Холодноярської республіки, пристрасний публіцист Роман Коваль став авторитетним носієм героїчної історії спротиву українського селянства більшовицько-російській окупації України 20-х років ХХ століття. Переважна частина тих подій, про які пише у своїх книгах Роман Коваль, відбувалася на території Кіровоградщини — Олександрівський, Знаменський, Новомиргородський, Кіровоградський райони. Герої його книг — реальні люди, наші з вами земляки, захисники Вітчизни, якими б пишалася будь-яка інша держава, а в нас багатьох із них і досі не реабілітовано...

— **Пане Романе, донедавна в Україні знали Вас як політика, автора контрреволюційних політологічних праць. І раптом, здається, Ви відходите од попередньої діяльності і поринаєте у дослідницьку працю. Як відбувався перехід з однієї якості в іншу?**

— У середині 90-х я написав книгу “Політичні портрети самостійної України” про людей, з якими зустрічався, співпрацював, — Левко Лук'яненко, Михайло Горинь, Степан Хмара, Валентин Мороз, інші. Переглядаючи остаточний варіант свого рукопису, я зрозумів, що цю книгу поки що не можна видавати, бо вона несе великий негативний заряд. Коли пізнаєш відомих людей зблизка, часто вони втрачають ореол. Україні необхідні зовсім інші, позитивні герої. Серед сучасників таким для мене став Зиновій Красівський. Він завжди залишався на недосяжній ділі багатьох моральній висоті.

Думку про те, що Україні потрібен позитивний герой, а не деморалізуюча правда, допомогла мені сформулювати донька великого українця Юрія Липи — Марта. Ще в 1991 році на одній із конференцій у Львові вона зауважила, що та правда, яку я подаю в своїх книгах, виступах — обеззброює. Це зауваження глибоко засіло в моїй душі. У якийсь момент мені потрапила до рук книга Горліса-Горського “Холодний Яр”, видана львівським видавництвом “Червона калина”. Вона настільки схвилювала, збентежила мене, розгарячила мої почуття, що на черговому з'їзді “Державної Самостійності України” я запропонував резолюцію про вшанування холодноярських героїв. Що ми робимо й досі.

— **Ви зараз не голова ДСУ?**

— Голова. Але наша організація зараз відійшла від активної політичної діяльності. Те, що ми робимо, для України зараз цінніше. Поставили меморіальний знак у Холодному Яру, я налагодив контакти з краєзнавцями з Черкаської, Кіровоградської областей. Коли вийшла перша книга “Героїзм і трагедія Холодного Яру”, не уявляв, який безмір роботи ще попереду. Уже вийшло шість книг. Але це має бути велика серія. Якби я мав надійного спонсора, який би матеріально забезпечував ці видання, міг би готувати по дві-три книги на рік. Матеріал величезний. Значна частина його не закрита для дослідників, певний масив досі ще не розсекречений. Другою була книга “Кость Блакитний — отаман Степової дивізії”. Мене дуже вразив чин двадцятитисячного (!) дивізії (це за більшовицькими даними), яка від Херсона до Черкаса не мала жодної військової поразки. Навіть не стільки здивував факт його бойової звитяги, скільки те, що цей однак примудрився прогнати, вдягнути, забезпечити зброєю двадцять тисяч повстанців! Наступною була книга “Записки повстанця”, потім “Отамани гайдамацького краю: тридцять три біографії”, “Отамани святих і страшних”. Мій товариш по клубу “Холодний Яр” Костя Завальнюк видав довідник про повстанців Поділля “Лицарі волі”. Олег Шатайко із Тального написав книгу про Юрія Тютюнника. Про отамана Семена Заболотного під несправедливою назвою “Останній гайдамака” (він таки був не останній) вийшла книга в Одесі... Свою роль зіграв цикл радіопередач “Отамани гайдамацького краю”. Історичний клуб “Холодний Яр” проводить зустрічі, вечори пам'яті отаманів у різних містах, не лише в Києві — у Кривому Розі, Чигирині, Черкасах, Миколаєві. Їх відбулося вже понад п'ятдесят. У цьому ряду стоїть і фільм, знятий разом з кіровоградцями Миколою Хомандюком та Володимиром Мошинським “Незасимий вогонь Холодного Яру” (його презентація відбулася в Києві і в Кіровограді). Це — вимога сьогодення, бо люди зараз менше читають, а більше дивляться. Якби фільм мав хороший резонанс, а творча група — зацікавленість у продовженні цієї теми, ми могли б Кіровоградською телерадіокомпанією зняти фільм про Юрія Горліса-Горського, про отаманів — уродженців області. Ця тема — лише привідкрита.

— **Не виникає ба-**

жання залишити її?

— Ні. Тепер знаю: я прийшов у цей світ, щоб повернути Україні душі загиблих героїв. Коли працюю — вони обступають мене. У моїй кімнаті висять портрети отаманів, є деякі їхні речі. Все це створює атмосферу маленької української фортеці у київському мегаполісі.

Смисл мого життя сьогодні — створити величезну галерею українських героїв, яка може стати однією з підвалин патріотичного виховання майбутніх поколінь. Усе це ще й дуже цікаво. Детективні сюжети, бої, зради, підступи, пригоди. Це те, що приваблює молодь, те, що вона бачить на інших зразках — англійських, російських. Але ж є своє! І якби ж держава або громадські інституції взяли допомогти (власне, тим, чим займаюся я, мав би займатися Інститут історії), можна було б зробити набагато більше.

— **Поки що Ви такої підтримки не відчули?**

— Є зацікавленість. Підтримка моральна на рівні громадськості, окремих осіб. Наприклад, цикл передач на радіо “Отамани гайдамацького краю” пропонував Іван Драч. На час виборчої кампанії вони припинили, хоча в мене немає жодних амбіцій у цьому плані. А після виборів я планую продовжити ці радіопередачі.

— **Пане Романе, чи не закидають Вам пропагування анархії у формі “отаманства”?**

— Наші історики, науковці, взагалі, інтелігенція, формувалися під кліше, що отамани — це символ анархії, розбрату, руйни. Чимало відомих науковців дуже ревниво ставляться до моїх досліджень, їм важко переступити через свої стереотипи.

Але ж селяни отаманів часто називали батьками, бо ті забирали в більшовиків награване і віддавали людям. Взагалі, якби не було прихильного ставлення населення до повстанства, воно б не існувало. Це — однозначно. Українське повстанство діяло аж до 29-го року. А в 30-му році піднялася нова хвиля національно-

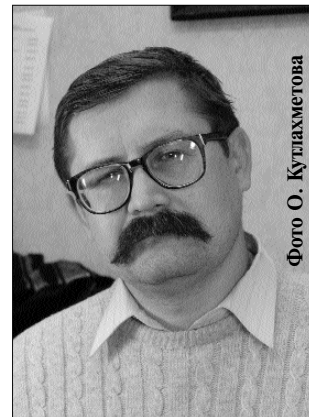

Фото О. Кутлашметова

Роман Коваль

визвольної боротьби на ґрунті розкуркулення і колективізації. Так звані волинки. В Україні відбувалися сотні повстань.

— **Але ж ми ніби знаємо, що в ті часи не було ніякого спротиву...**

— Мені приємно, що я фактично спричинився до деміфологізації історії, нав'язуваної більшовиками. Міф про те, що проти загарбників боролися лише західняки, а східняки мало не з хлібом-сіллю зустрічали російські окупаційні війська, потребує розвінчання. Боротьба була масштабніша, гостріша.

До речі, Василь Кук, заступник Романа Шухевича, нині почесний президент клубу “Холодний Яр” — чітко й однозначно стверджує, що ОУН і УПА — продовження повстанського руху на Східній Україні. На мій погляд, це справедливі слова.

Героїчні вчинки, які знаходимо в нашій історії, слід лише належним чином подати і розтиражувати. І тоді з'явиться зовсім інше покоління українців. Світоглядна еволюція можлива навіть у сімдесят. Так, недавно отримав листа від свого слухача Івана Ромашка із Маріуполя Донецької області. Він пише, що все своє життя прожив яничаром, але ті передачі на радіо перевернули все в душі.

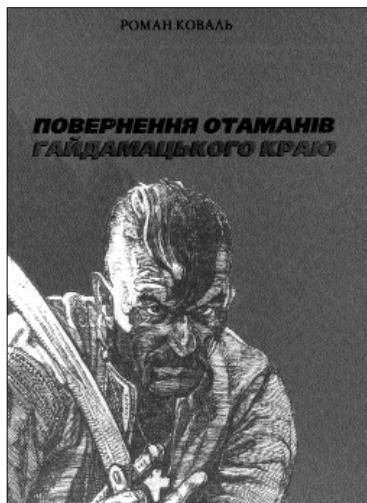
Поки що наша непевна інтелігенція тримає в своїх руках вогник національної ідеї. Але є величезна прірва між цією інтелігенцією і народом. Ми мусимо її скоротити, мусимо знайти такі слова, такі факти, які дійдуть до серця народу.

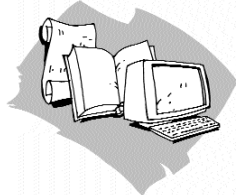
— **Дякую за розмову.**

З гостем розмовляла
Світлана ОРЕЛ

Від редакції. Нещодавно побачила світ нова книга Романа Ковалю “Повернення отаманів Гайдамацького краю”, яка вийшла у видавництві “Діогор”. Книга є збіркою радіопередач авторського циклу “Отамани Гайдамацького краю”, який у 2000 – 2001 роках прозвучав на Першому каналі Національного радіо.

Повертаються імена непересічних провідників революційного козацько-селянського руху 1917–1920 років, який довгий час незаслужено носив клеймо “бандитського” та “анархістського”.

ВИМАГАЄ ОФІЦІЙНОЇ ВІДПОВІДІ

Голові Київської міської державної адміністрації п. Омельченку О. О.

Вельмишановний
Олександр Олександровичу!

22 січня цього року ДКП ТРК “Київ” дуже своєрідно відзначило вседержавне свято Соборності України — показало нам старий, створений в душі брехливих радянських традицій кінофільм “Котовський”. Це був хороший подарунок для всіх тих лівих сил, що мають надію колись вивести на вулиці не лише закомплексованих дідусів і бабусь, а й тенденційно виховану ще й на подіях братовбивчої громадянської війни нашу молодь. Недарма ж їхній колишній вождь і вчитель наголошував: “З усіх мистецтв найважливішим для нас є кіно”.

Отож, виходить, наш юний глядач має знати, що Котовський — це позитивний герой, який хоробро б’ється з ворогами народу — всілякими самостійниками, ідеал, з якого треба брати приклад. Це той Котовський, який безжально, всупереч військовим законам, розстріляв під Базаром полонених — бійців за незалежну Україну, який, зловживаючи своїх командирським становищем, не минав жодної спідниці, де тільки зупинявся його штаб, і який безславно загинув від руки свого штабного офіцера, що застав його в ліжку із власною дружиною.

Як я міг сприйняти цей кінофільм сьогодні, в нібито незалежній Україні, ще й у день святкування великої Злуки?... Авжеж, як святотатство, як наругу над всією Україною і наді мною, українцем, зокрема. А головне — над пам’яттю полеглих за нашу волю кращих синів і дочок українського народу. Тому я зателефонував до директора ДКП ТРК “Київ” В. П. Ткачука... Так, я відразу збагнув, з ким маю справу, коли на своє “добрий день, Валерію Павловичу” почув оте заявлене “здрасьте”, але терпляче виклав йому всі свої аргументи. На те він мені сказав, що не поділяє моїх думок, що кіно — це мистецтво, тому він не вбачає нічого поганого у показі названого фільму. Про виховну роль такого мистецтва він не хотів і слухати. Та перш ніж він кинув слухавку, я — вже нетерпляче — встиг йому сказати: “Ви поганий українець”.

З Вашим заступником В. А. Кир’яном, який начебто курує ТРК “Київ”, зв’язатися по телефону мені не пощастило: надто висока фігура як для мене, простого смертного, надто пильно стережуть його спокій “амазонки” з приймальної та секретаріату.

Пане Голово! Чи ж таких українців ми сподівалися бачити у Ваших керівних органах?! І тоді, коли вболівали за ТРК “Київ” у її боротьбі за телеканал?! Думали: державно-комунальне підприємство буде більше дбати про наші державні й національні інтереси, ніж якесь інше.

Олександр Олександровичу! З огляду на передвиборчу заборону я не можу сказати на Вашу адресу ті добрі слова, яких Ви, безперечно, заслуговуєте. Скажу одне: звертаюся до Вас, бо вірю у Ваш патріотизм, у Вашу силу волі. Будь ласка, подбайте про ТРК “Київ”. Це Вам треба зробити ще й тому, що наші спеціальні державні органи та служби, покликані захищати українські інтереси в телебаченні, на жаль, малоефективні у своїй діяльності, вони просто не звикли це робити. На різних телеканалах для нас досі “крутять” “Кубанские казаки” — картину, що маскує роки тотального нищення української мови, роки голоду на Кубані, або — “Неуловимые мстители”. Роки... часи. О, тоді було дуже модно познуватися з українця! І знущання це триває. Ми й досі дивимось ті фільми. Ось у наскрізь російськомовному “Холодное лето 53-го” молодий злочинець ґвалтує глухоніму дівчину, він же раптом співає “Ніч яка місячна, зоряна, ясная”. Українською мовою виказує свою національну приналежність і негативний персонаж у фільмі про Фрунзе... Зате якого цькування з усіх боків зазнав колись відомий письменник Борис Харчук тільки тому, що в одному з його романів старостою при німцях виявився росіянин. До кінця своїх днів перебував Харчук у немілості.

Пане Голово! Невже нам і далі шкодитиме, плюватиме в душу кожний, хто захоче?... Прошу захистити честь України і українця в м. Києві.

З повагою

Олекса ПАЛІЙЧУК

МУСИМО НАВЧИТИСЯ ЛЮБИТИ

Усі усіх не люблять. Це біда.
Ліна Костенко

Буваючи серед людей, тільки й чуєш, що всі когось і щось лають. Одні нарікають на державу, інші проклинають низову і центральну владу, ті шельмують парламент, що займається лишень політиканством і саморекламою, а ті ганьблять уряд, котрий тільки себе й пасе. Та найвищий “рейтинг прокльонів” — у бік Президента, якого звинувачують у всіх державних негараздах. Ясна річ, гуртом оддубасити батька — легко. Але хто ж замінить батька?! Уряди Президент міняє частіше, ніж забудькуватий господар рукавиці. А Президент постійний — він гарант. Та, як стверджує життя, без найменшої гарантії.

А чому це так? Причин багато. Перша причина, що нас ніхто і ніколи не робив одним народом, однією нацією. Ніхто нас не вчив бути громадянами своєї держави, ніхто нас не вчив бути патріотами. І знову — чому? Та тому, що ми народ, котрий багато віків не мав держави. Ми входили то до Литви, то до Польщі, то втрапили під Московське ярмо. Ми понад 300 років нікого не вибирали — нас ніхто і ні про що не питав. Наша справа була воляча — тягнути ярмо. Дашавський газ викачати для Москви, донецьке вугілля, вирощувати хліб, м’ясо, молоко, будувати міста, фабрики, заводи, штучні моря, прокладати залізничні, добувати нафту, золото, рубати в тайзі ліс. Не було в нас ніяких паспортів. Ми були приписані як кріпаки до поміщиків, а потім як раби до колгоспів. Нас тільки на певний час вивозили із села: в армію, на війну або на “будови комунізму”. Ми тільки знали працювати та платити багаточисельні податки. За роботу отримували “дурнодні”. І ніхто тоді не нарікав на долю. Бо хоч були неписьменними, та все ж знали, що є “уголовный кодекс”, а в ньому злополучна стаття № 58 з багатьма “прімами”. І що згідно ці-

єї статті можна загірмити на багато років або ж і довічно.

Та в природі нічого вічного немає. Все тече, все міняється. Спершу з’явилася так звана “хрущовська відлига”, котра скоротила дармову силу гулагів, а колгоспним кріпакам почали виплачувати якісь гроші. З’явився закон про пенсії. І хоч ми продовжували жити за “залізною завісою”, свіжий вітер все ж і до нашої держави почав проникати. Утворювались різні групи першопрхідців-дисидентів і так звана гельсінська група. Влада жорстоко розправлялася з неслухами-сміливцями, та це вже був початок агонії комунізму — все це разом усе більше й більше розхитувало мури останньої імперії світу.

І ось імперія впала. На нас звалилась незалежність, до якої нас ніхто не готував. За понад 300 років бездержавності у нас все краще було розстріляно, понівечено, вивезено. Залишились тільки яничари, манкурти та німі й сліпі, котрі тільки і вміли, що стояти на колінах перед імперськими посіпаками. Ось і прийшов час нам, сліпим, немічним духом, вибирати владу. Ото ми й навибирали на свою голову стару комуністичну гвардію. Мойсей вів євреїв 40 років, щоб вимерли старі покоління з рабським менталітетом, а ці, наші “пророки”, навпаки — хочуть нас зробити ще більше рабами, щоб ми не зводились на ноги вічно. За ці роки не відшліфували і не підняли на шит національну ідею, а навпаки — патріотично налаштованих лідерів або просто знищували фізично, як В. Чорновола, або скомпрометували під будь-яким приводом, як Ю. Тимошенко. Своєю бездарною діяльністю споганили і скомпрометували найсвятіше — саму незалежність. Замість того, щоб об’єднати націю, згуртувати на боротьбу за своє місце в європейському домі, — недалекоглядні “вожді” всілякими правдами і неправдами доводять лише нашу меншовартість. Своєю недолугістю, нев-

мінням підбирати кадри довели народ до зубожіння, до розброду, поділили на східняків і західняків, на руськоязычників і україномовників. А все це тому, що владу захопили манкурти та яничари.

Сільське господарство аграрна партія довела “до ручки”. Бо забула, що на полях повинні бути сівозміни. Засіяли всі поля тільки зерновими, з окремими клаптями буряків і трохи соняшнику — зібрали 40 млн. тонн зерна та ще й нахабно хваляться. При такій майже зерновій монокультурі потрібно збирати хоч би 100 млн. тонн. Тваринництво майже загублено. А аграрники навіть раді, що їх прийняли в “Тундру” і все роблять, щоб хоч у цій корумпованій спілці прорватись до парламенту.

Панове, якщо ви хочете творити таку більшість, яка є зараз, то Україна зовсім зникне з лиця землі. Необхідна не та більшість, що тільки грабує, а — патріотична, національно свідомо, яка справді зможе витягнути державу з багна, в яке її завели теперішня більшість разом із комуно-соціалістичною опозицією.

Кращі представники науки виїжджають за кордон, де на інтелект завжди є попит. За десять років влада не зробила жодного кроку до зміцнення національної мови, преси, культури і особливо найголовнішого і найточнішого інструменту незалежності держави — національної церкви Київського Патріархату. Отож і бродять Україною московські попи в чорних рясах зі своїми п’яними хрестами. Кращі заводи і фабрики Росія то за борги, то за безцінь скупоує. Так що Московія якщо не прямо, то дотично продовжує колонізацію. Зате корумпована влада знову просторікуватиме, що національна ідея не спрацювала. Хоч самі добре знають, що національна ідея, патріотизм — це тільки слова, які потрібно підсилювати державницькими діями і пропагандою. І це, до речі, найголовніший обов’язок влади в будь-якій державі.

Залишається відкритим питання, а чи винен також і простий люд? Можна дійти висновку, що народ також винен, бо дозволив, що ним маніпулюють відкриті й приховані вороги України. І як наслідок — наша країна все більше скочується на узбіччя розвинутих демократичних країн. Наведу один тільки приклад: маленька Австрія (9 млн.) виробляє національного продукту в 5 разів більше, ніж велика Україна. Цей приклад говорить про “ефективність” нашого керівництва. Так що наші люди мусять обрати до влади справжніх патріотів-українців. Якщо повірять ще раз олігархам і ворогам України, то від нашої держави залишиться тільки гіркий спогад.

Павло ЗБРОЖКО,

пенсіонер,

с. м. т. Саврань Одеської області

КОЗАЦЬКА ГАЗЕТА

Пише відомий Вам ветеран “Просвіти” (Тов-ва української мови) — колишній відповідальний секретар Одеського обл. об’єднання “Південна Громада” Товариства “Просвіта”.

Зараз, можна сказати, справу “Просвіти” — українізацію (я не соромлюсь і не уникаю цього слова) продовжую на козацькому ґрунті. Цю задачу, поряд з іншими і разом з членами Національної Спілки письменників, виконую в ролі наказного отамана інформаційно-аналітичної служби і редактора “Вісника Чорноморського Козацького Війська”. Після Донеччини Одещина найбільш козацтвом чисельна. А козаки ой як потребують українського духу й своєї рідної української мови!

З повагою,

Павло АГРОМАКОВ,

Член ради обл. “Просвіти”,
заст. голови обл. орг. Руху,
полковник УК

ФОТОЗВИНУВАННЯ

Фото О. Ващенко

ГІРКЕ ПОЛЮВАННЯ...

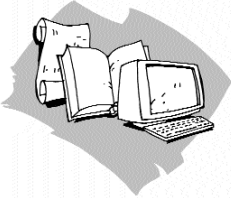
Хай вибачить нас цей чоловік із милицією в руках, за діями якого наш фотокор Олекса Ващенко “підглядав” через об’єктив. Інвалід “полював” на пляшку і не помітив, як його сфотографували. Оскільки впізнати його неможливо, ми дозволили собі надрукувати це фото, бо занадто багато в ньому узагальнюючої гіркоти, мимо якої не повинні проходити люди. Можливо, що якийсь чиновник із Кабміну, глянувши зі своїх високих поверхів, теж зауважив цього чоловіка

у сквері навпроти. І бай- дуже відвернувся, бо ми вже звикли бачити інвалідські коляски на крутих роздоріжжях між машинами, звикли до старих жebraчок, що сидять на перемерзлих асфальтах, принатурились навіть до бездомних дітей, що жebraють у переходах і на площах... Поспіхом поділившись із ними гривнею чи копійками, кидаємося стрімголов далі, ховаючи очі і проганяючи з пам’яті страшну приказку про те, що “Від суми і від тюрми не зарікайся...”

Полювання, якщо закінчилося вдало, принесло цьому інвалідові копійки, за які нічого не купиш. Але — копійка до копійки — гіркий шматок хліба насущного, на який він не втрачає надії.

Його милиця, його костур, його жезл долі цілиться не лише в закидану снігом пляшку. Він прицільно (костур, милиця, жезл) ловить на мушку не лише наші серця, а й майбутнє... Наше і його спільне майбутнє. Не зарікайся...

Л. Г.

Я НЕ ПРОТИ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ, Я — ЗА УКРАЇНСЬКУ

ЗАПЕРЕЧУЄ

Нещодавно в Сумах пройшла науково-практична конференція “Російський фактор на Слобожанщині”, де її організатори без будь-якого сорому проголосили, що росіян, їхню мову, культуру, засоби масової інформації, навіть віру в області... утискують.

Хороший, повинна сказати, “утиск”. Оглянімося: на телебаченні — переважно російська мова (із 13 каналів, які “демонструє” наш телевізор, лише три українські), у книгарнях здебільшого російські видання (росіяни, на відміну од наших нардепів, дали своїм видавництвам податкові пільги). Щодо друкованих засобів масової інформації, то українських в області лише 29 відсотків, решта — 71 відсоток — російські (хоч деякі з них і зареєструвалися як двомовні). Загальний тираж російськомовних видань станом на 1.05.2001 року становив майже 288 тисяч

примірників, тоді як україномовних — трохи більше 130 тисяч. Якщо говорити про освіту, то в Сумах із 35 шкіл 16 вважаються українськими, 2 — російськими, а в 17 навчання ведеться двома мовами. Про “віру” — краще б узагалі мовчали. Українській православній церкві Московського патріархату віддані — за винятком одного — усі старовинні храми Сум. За десять років незалежності в області збудовано 30 нових храмів і всі вони практично передані УПЦ Московського патріархату. Проте це не завадило конференції говорити про утиск цієї Церкви. У свою чергу єпископ Сумський й охтирський УПЦ (МП) Іов — не особисто, а через представників — благословив конференцію, заявивши на ній про офіційну позицію своєї Церкви — “захист росіян”, які є “пригнобленими в Україні...”

А українців, їхню культуру, їхню мову, їхню історію, їхнє право на національне самовизначення,

на державне утворення, зрештою, на свої духовні традиції, ця українська Церква, її архієреї, рівно як і українські політики, будуть коли-небудь захищати?! Чи ми соромимося маминої мови?! За всю історію одних лише українсько-російських відносин було видано 264 державні (підкреслюю — державні!) акти про заборону української мови або які спрямовані на звуження (це за радянських часів) сфери її використання. Востаннє такий документ було прийнято всього 12(!) років тому, у 1989 році, коли постановою ЦК КПРС суттєво підвищувалася платня викладачам російської мови, чим автоматично відбивали бажання у молоді вступати на національні філологічні факультети вузів. Таким чином українська мова була звужена до мови селян та ще хіба що літераторів, яких періодично саджали до мордовських таборів “за націоналізм”, точніше, за використання української мови. І сьо-

годні їй потрібна тривала реабілітація, аби стати на ноги. Кожна освічена й чесна людина це розуміє. Як і те, що, якщо після всіх цих заборон й утисків урівняти в правах російську й українську мови, позбавити останню державного протекціонізму, то на українській мові в Україні можна поставити жирний хрест. Бо російська мова, якій маже 400 років надавалася перевага, надавалася державна підтримка, яка насаджувалася силоміць, просто “задавить” свою суперницю, не дасть їй відродитися. І не розуміти цього український політик не може... Хоча, можливо, саме цього й домагаються. Бо немає мови — немає й народу. А немає народу — можна ставити питання і про доцільність існування української держави.

Тетяна БАБИНЕЦЬ,
м. Суми

ЗАПЕРЕЧУЄ

ТРОЄ ДРУЗІВ

Сутеніло, клалося на дощ. Задумавшись, повільно йду центром містечка Новомиргорода, що в Кіровоградській області. І тут позад себе, немов здалеку, чую голоси:

— О, диви-диви, це ж той кореспондент, що фотографував сьогодні на уроці фізкультури в нашій школі.

— Та ну?..

— Кажу тобі! Він, здається, аж із Києва приїхав до нас! Он і фотоапарат у нього в сумці.

— Ох, й умієш же ти, Валику, дурити. Так я тобі й повірив!..

— А хто там не вірить? — навмисне суворо кажу я.

Вони знітилися лише на мить, а потім, зробивши вигляд, начебто нічого не сталося, безтурботно розмовляючи, попрямували повз мене далі. Мені нічого не залишалося, як дістати камеру і запропонувати балакунам знятися на згадку.

І ось перед вами троє нерозлучних друзів-пустунів: Віталій Сереногов (ліворуч), Сашко Панченко та рідний братик Віталіка Валентин.

Олекса ВАЩЕНКО
Фото автора

ПОВНИЙ СВІТ ДОБРА І МИРУ

У Національному музеї літератури України — виставка творів дітей студії народного мистецтва “ОРАНТА” КПІ при картинній галереї ім. Григорія Сiniці Національного технічного університету “Київський політехнічний інститут”

Сьогодні особливо важливою постає проблема піднесення духовності життя, піднесення “собо́рів душ людських”, до чого закликав славетний письменник-акалемік, незабутній Олесь Гончар. Серед багатьох його добродійних справ — сприяння всенародному визнанню мистецтва художника-бойчукіста Григорія Сiniці, вшанування геніального митця Шевченківською премією у березні 1992 року за відродження української національної колористичної школи сучасного монументального живопису та за створення циклу картин і мозаїк “Україна — життя моє”. Увесь свій творчий доробок (понад 500 робіт) Григорій Сiniця передав у дар рідній Україні.

У червні 1992 року в Центрі культури та мистецтва НТУУ “КПІ” було відкрито Картинну галерею живопису Григорія Сiniці. Наприкінці того ж року при картинній галереї, за проектом відомого мистецтвознавця Григорія Местечкіна, давнього соратника Григорія Местечкіна, було створено для дітей міста експериментальну студію народного мистецтва “Оранта”. Завданням студії є відродження призабутих традицій київського народного розпису, а також допомога картинній галереї в її роботі щодо гуманізації технічної освіти та духовно-естетичного виховання студентської молоді та юнацтва засобами народної образотворчості.

У студії “Оранта” КПІ плідно використо-

вують розроблену Григорієм Местечкіним унікальну методику “пробудження” художньої етногенетичної пам’яті людини, генетичного коду творця. В основу методики покладено якнайбільше занурення дитини у світ рідної народної культури, її традицій та буття, що так благотворно у родинному національному вихованні. У свою чергу, діти студії “Оранта” КПІ допомагають дорослим творчо осягнути красу та духовність народних традицій. Прикладом цього є розписи випускників НТУУ “КПІ” Таміли Серебрій та декоративні вишивки ветерана праці Надії Вінарьської. Зі студією співпрацює факультет соціології та кафедра філософії на чолі з професором Борисом Новіковим.

Восени 1997 року за порадою Григорія Местечкіна, який очолював студію, творчим керівником “Оранти” КПІ стала видатна українська художниця-монументаліст Галина Зубченко-Пришедько, соратниця і послідовниця незабутнього Григорія Сiniці. Григорій Местечкін є нині шефом-наставником студії “Оранта” КПІ щодо методики відродження народних традицій. Та в серпні 2000 року славетна Галина Зубченко пішла з життя. Нині творчим керівником “Оранта” КПІ є художниця, магістр живопису Леся Майдаєць. Шефом-радником студії є славновісний народний митець з Бориспільщини Іван Приходько.

Важко переоцінити творчий доробок ді-

КЛИЧЕ НА ВИСТАВКУ

тей “Оранти” КПІ, враховуючи, що майже повсюдно в Києві дитячі студії працюють у стилі петриківського декоративного розпису. Проте відомо, що дітям змалечку краще малювати у традиціях свого краю. Справді сучасні і глибоко традиційні розписи дітей студії “Оранта” КПІ є першими спробами відродження призабутих традицій мистецтва декоративного розпису стародавнього Києва, є саме київськими сучасними розписами.

Виставка засвідчує, як багато можуть наші діти, коли змалечку, особливо в сприятливих умовах міста, прилучаються до рідних і чистих народних джерел. Недаремно кожен із дітей “Оранти” полонить своєю творчою особистістю, неповторністю таланту, що так яскраво стверджується у розписах Ганни Міхеевої, Богдана Дем’яненка, Ніни Дубінець, Ганни та Степана Сазонових, Марічки Романченко, Павлуса та Володі Степашків, Іванка Лузана, Олександри Долінської, Андрія Шиманського, Ксенії Опанасюк, Ніли Маратової, Богдана та Марії Пошивайлів, Людмили Савенко та ін.

Станіслав ТИМЧЕНКО,
завідувач картинної галереї ім. Григорія Сiniці НТУУ “КПІ”, заслужений працівник культури України

РЕЦЕНЗУЄ

ВІРШІ, ПЕРЕЙНЯТІ СВІТЛОМ

Література Херсонщини у перший рік XXI століття поповнилася доробком молодого літератора і відомого просвітянина Олега Олексюка. Його поетичний дебют засвідчив, що на терені художнього Слова з’явився чоловік, який має серйозні та зрілі наміри. Відрадно й те, що у свої тридцять Олег очолив обласну організацію Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка.

Але сьогодні мені хотілося б висловити свої враження від прочитання першої збірки поезій (насмілюся так стверджувати, адже з-під пера поета-земляка вийшло друком вісім мініатюрних за обсягом книжок, адресованих дітям дошкільного та молодшого шкільного віку). “Арія струмка” — таку мелодійну назву має поетична збірка. І за підібраним інструментарієм, за живописною гамою почуттєвих фарб ця книжка помітно вирізняється з-поміж видань, котрі репрезентують творчість молодих.

У збірці Олега Олексюка проглядаються намагання віднайти оригінальну, “незаїжджену” форму, що надає поезіям особливості належності. Тут ми зустрічаємо і симпатичні ліричні мініатюри, і розлогі роздуми (приміром, вірш “Замало літ”), і сонетоїди, об’єднані у надміру оригінальні цикли, і несподівані за синтаксичним і чисто ритмічним виміром:

Був.

Нема.

Ні слів пекучих у танку п’янкуму...

Лиш плач спокут і каяття.. По
всьому
ти,
одна...
або
Білою пташкою
у життя мого світлицю
ти влетіла
і не рушили мої думки
у замріяність вишень.
Серця ніжного биття
в блаженній тиші...

А ще Олег Олексюк, що особливо приємно відзначити, тяжіє до народнопісенної творчості:

А дівчата чорнобриві,
А дівчата жартівливі
Бачать, бачать іздала
Баяніста Василя...

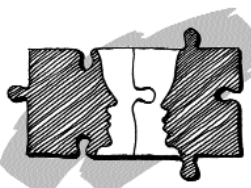
Доробок вміщує фрагмент “повісті в сонетах”, як насмілюся назвати цей жанр сам автор. “Тисячовесни” — так розмашисто іменує Олег Олексюк цей, ще не довершений, поетично-епічний твір.

Цікавий сам задум — витворити подібне римоване полотно. Хоча вибудувати його з сонетів — завдання непомірно складне. Треба володіти філігранною технікою, глибоко знати саму природу й технологічні секрети цієї гартованої століттями поетичної форми. Можливо, колись це уміня і досвід прийдуть до Олега Олексюка — і ми щиро порадіємо за його сміливу спробу... Але вже сама звага поета зрушити цю брилу заслуговує на увагу.

А звернення до канонів драматургії (у поєднанні з формою сонета) ще глибше урізномбарює поетичну повість. І тут потрібен певний літературний досвід, який також, повіримо, автор здобуде з роками.

Збірка поезій Олега Олексюка “Арія струмка” несе читачеві райдужне світло, від доторку до якого радіє душа.

Валерій КУЛИК

БАНКОМАТИ ЗБУДЖУЮТЬ І не тільки зацікавленість мирян, а й підприємливість злочинців

Полишивши солідну тишу мармурових холів у презентабельних фінансових установах, гроші вийшли на вулицю і ні-ні позирають на перехожих очима своїх банкоматів. Дивимось їм ми на цю електронізовану калитку при вході до універмагу "Україна" чи на людних перехрестях. Гроші — просто на вулиці! Це сти-мулює.

Чи не боїтеся? — запитав, зателефонувавши до кількох банків. Мало хто з моїх співрозмовників хотів розмовляти на цю тему. А от голова пресової служби "Правексбанку" Костянтин Ремизовський не залишив банкоматним злодіям жодних шансів: "Ми використовуємо оригінальну систему безпеки, розроблену фахівцями спецслужб нашого банку. Система має комплексну багаторівневу структуру захисту і повністю виключає можливість несанкціонованого доступу до грошей".

Чи у нас грабують ці вуличні комп'ютерні сейфи? Відповідальні правоохоронці наразі ухиляються од відповіді на це делікатне запитання. Хоч крадіжки грошей на електронному рівні починають набувати поширення, причому, не тільки за кордоном, а й у нас.

Минулого року Дніпровський районний суд м. Києва виніс вирок у справі панів Р. і К., котрі "провернули" операцію електронного вилучення грошей в системі НБУ на суму 80 млн. грн.

Для цього, крім високого рівня особистої комп'ютерної підготовки, злочинцям необхідно було також підглядіти пароль, під яким керівник підвідділу входив у програмний комплекс "Операційний день банку", скопіювати ключ електронного підпису, вийти на внутрішній банківський рахунок

"Емісійні банкноти" (читай: готівка) і сформувати кілька окремих пакетів фіктивних електронних платіжних документів для того, щоб забезпечити переведення внутрішніх банківських операцій у зовнішні — міжбанківські, а далі — на рахунки фірм, які погодились "увійти в долю".

Після того, як гроші "уплили", слідчим знадобилося майже десять місяців, щоб зрозуміти технологію пограбування і "вирахувати" одного зі злодіїв, якому спочатку нічого не можна було довести...

Це — приклад, так би мовити, "кабінетного" електронного пограбування. Інша справа — вуличне електронне пограбування. Тут виявляється дещо інший "фах" і тип злочинців.

Троє молодиків протягом трьох місяців поцупили з банкоматів Вроцлава 300 тис. злотих (близько 76 тис. доларів США). Злодії сконструювали нехитрий пристрій, що на короткий час накладався поряд зілінки для введення карток, зчитував магнітний запис із карток клієнтів і передавав по радіо до мікроавтобуса неподалік. Навпроти банкомату підвішували рекламу, або якийсь щит чи кронштейн, ніби для освітлення, на якому закріплювали мініатюрну телекамеру; через неї дізнавалися про індивідуальний пароль клієнта.

Виготовлення ідентичних карток-дублікатів, за допомогою яких вилучалися гроші, виконувалося безпосередньо в мікроавтобусі, обладнаному відповідним устаткуванням і апаратурою.

За підробку платіжних карток польське законодавство передбачає покарання до 25 років ув'язнення. Тобто рівно стільки ж, скільки й за фальшування грошей. Як правило, за цією статтею не роблять жодних пом'якшень. Для порівняння: вищезазначе-

НЕ В ГРОШАХ ЩАСТЯ

ні пани Р. і К. отримали у нас по 4 роки. Та й чи відсидять вони повністю — це також питання.

Отже, вигідний "бізнес"? Я підійшов до банкомату, що стоїть збоку від турнікетів на станції метро "Площа ім. Л. Толстого". У скриньці поряд — очевидно нікому не потрібні — сертифікаційні квитанції по виконаних операціях клієнтів. Прочитав одну з них:

ПРОМИНВЕСТБАНК
УКРАЇНИ

ТЕЛ. + 380 44 229 5161

ДАТА : 06 — 02 — 02

ВРЕМЯ : 23 : 44 : 30

АТМ : АТМ00034

НОМЕР КАРТЫ: 4 . . 7443
(VISA Cards)

КОД АВТ : 081597 / 100685

СУММА : 50.00 UAH

ВСЕГО ХОРОШЕГО!

Ні, я не збираюся грабувати банкоматів "Промінвестбанку України". Ні, я не збираюся грабувати банкоматів "Промінвестбанку України". І тому всі ці цікаві реквізити мене абсолютно не цікавлять. Натомість мене ду-

Фото О. Кутляхметова

же цікавить, чому це українське патріотичне керівництво цієї поважної фінансової установи України так зневажливо ставиться до української мови, що навіть святее слово "Україна" переписує російською?

Звичайно, якийсь росіянин, приїхавши до Києва, радітиме цій "дрібничці". Почуватиметься так, неначе й державного кордону не перетинав.

Тому дуже сумніваюся, що від такого осучаснення грошових операцій буде "всього хорошого". Бо хоч "сумма" подається тут в "UAH", проте саме завдяки ось таким "дрібничкам", поданим по-російськи, нашу гривню багато хто досі називає рубльом.

Тому не тільки цікавість викликають банкомати, а й зрозуміле обурення.

Роман ЗАПОЛЬСЬКИЙ

КАЛЕНДАРНА ЗАЛЕЖНІСТЬ В УМОВАХ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

НЕСПОДІВАНІЙ РАКУРС

Пропоную вам, шановні читачі, самим розставити лапки (або не розставляти) у заголовку цієї статті після її прочитання. Зараз зрозумієте, чому.

Чи знаєте, дорогі *homo sapiens*'и, чому на світі існує глупота? Тому що люди, які її чинять, не знають, що саме це є глупота.

Ось вам питання зовсім не риторичне: яке сьогодні число? Не поспішайте вважати мене несповна розуму, а краще дайте відповідь. І не мені, а собі. Щоб вам легше було відповісти, запитайте про це у будь-кого, хто ближче до вас.

Отримавши відповідь, уточніть: "За яким стилем?" Не бійтеся, запитайте! Не гарантую вам відповіді на останнє запитання, але гарантую цікаві зміни виразу обличчя вашого співбесідника.

До речі, дорогий читачу, за яким стилем ви сьогодні зранку встали? За яким стилем вирядили дітей до школи? Зрештою, за яким стилем підете на пенсію, а хто вже пішов, то за яким стилем ви ту пенсію отримуєте? Відчуваєте різницю?

Бог створив людину як особу вільну. Можеш чинити розумне добро, а можеш злу глупоту. Твоє право. Звіт про виконану роботу складеш після того. Тобто після цього. На тому. Перед Христом.

А на цьому святкуватимеш Його Різдво. Народження Божого Сина, який прийшов на цей світ, щоб оголосити людям

Фото О. Кутляхметова

правду про той. Добру Новину про вічне життя. Євангеліє.

Це цікаве повідомлення поділило історію світу на дві ери: до Р. Х. і після Р. Х. Від й січня ми з вами живемо у 2002-му році після Р. Х. Чи не так?

Отже, фактом святкування 1 січня ви визнаєте не тільки факт настання чергового року (так само, як це було 1-го, 2-го і всіх 2002 років) після Різдва Христового, а й сам факт Різдва Христового, яке відбулося, відповідно, перед Новим роком. Бо саме після Різдва почався новий відлік часу.

Мабуть, дехто тут почуває собі потилицю. Співчуваю. Бо легше чинити глупоту, ніж її визнати. Тим більше, що — "менше знаєш, краще спиш" — як каза-

ли не тільки древні. А кожна глупота має властивість розмножуватися вегетативно. Тобто, якщо її не виправити, то вона, бісова, тягне за собою наступну.

А в нашому сумному випадку ви вже 1 січня хапаєтеся за голову і з криком: "Як же ж так, он сьогодні вже Новий рік настав після Р. Х.", а ми ще не святкували Р. Х.!" — кидаєтеся виправляти становище.

І "виправляєте". Відпочивши після свята Нового року і дещо підготувавшись матеріально для застілля та походивши для годиться на роботу (якщо вона у вас є), сідаєте до столу через тиждень святкувати Р. Х. Щоб як у людей.

Але тут знову виникає колізія: виходить, що ви відсвятку-

вали Новий рік 1 січня не після, а до Р. Х.! То в якому році ви тоді живете?!

Проте ви не здаєтеся. "Не біда, — кажете, — святкуватиму старий новий рік!" І знову черговий раз сідаєте за стіл через черговий тиждень при напоях і закусоні. Щоб як у людей.

Між іншим, у людей по всьому світі святкують один раз Різдво і один раз Новий черговий рік після Р. Х. І живуть за одним календарем. І впевнені, що ніякими аргументами цього (і того також) світу не можна виправдати подвійний вимір часу, як не можна жити у 25-му дні грудня і 7-му дні січня водночас!

Спробуйте пояснити комусь на Заході, що це за поняття **таке** — **старий новий** рік. Я вже пробував. Довелося повторювати кілька разів, після чого слухачі вирішили: якщо це не жарт, то тут хтось у чомусь із глузду все-таки з'їхав.

Правда є завжди одна. Двох правд водночас не буває. Призвичаєність до двох правд, поступливість двокалендарного вимірові часу не є такою безневинною, як це здається на перший погляд. Бо за цією звичкою дво-вимірності, двологічності, логічно йде дворучність, подвійна мораль, одне кажу — інше маю на думці, обіцяю — не виконую...

"Какая різниця!" — кажуть деякі чорноризники з печерсько-лаврського форпосту московського православ'я. Але для нас різниця є. Різниця суттєва: або ми єднаємося з Богом у європейському і всесвітньому вимірі часу, або залишаємося за-

ложниками азійсько-російських інтересів в Україні.

На жаль, ієрархи УПЦ Київського патріархату досі виявляють нерішучість, чогось вичікують, зберігають архаїчний юліанський календар, який не має ніякого відношення до догматів Церкви. А зберігаючи, фактично грають на руку реакційній московській Церкві, яка в такий спосіб відриває православ'я України від усього християнського світу.

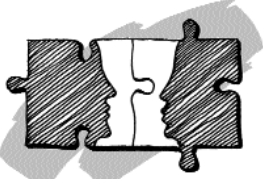
Я, шановні громадяни, боюся іншого. Боюся, що цю очевидну календарну глупоту першими скасують не ієрархи УПЦ КП, а московська "братія". І зроблять вони це не стільки з метою усунути очевидну дурню двох календарів, скільки для того, щоб підставити Київський патріархат, який тоді просто вимушений буде... піти слідом за Москвою (бо тоді залишатися буде ще більшим глупством).

І цим засвідчити, наскільки незалежною (тобто наскільки залежною) є насправді Україна. Залежною не від Бога, а від Москви.

Час іде. І якщо ми залишимо все так, як зараз, то потім не тільки читачам цієї статті доведеться чухати потилицю. Бо календарна залежність України від Москви у цій делікатній сфері є не менш шкідливою за своїми наслідками, ніж залежність енергетична.

Євген ГОЛИБАРД

• **P. S.** Не забудьте розставити лапки у заголовку.

КУЛЬТ І БЕЗКУЛЬТУР'Я НА ТЛІ ВИБОРІВ

Історія, як наука, існує тільки тому, що майбутнім поколінням доводиться потім розплутувати те, що понаплутували покоління сьогоднішні. Інакше вона була б хронологією.

PR-ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ПОГЛЯД

Комерціалізація всіх складових суспільного життя створила в сфері ЗМІ потужну конкуренцію між совістю і політикою, між мораллю і грошима. Писати правду в Україні стало небезпечно; натомість брехня, котра спирається на грошовитий фундамент, отримала офіційне визнання, як PR-технологія, а отже, невігластво і його носії стали мало не на чолі інформаційного харчування громадян.

У цих умовах поняття плюралізму набуло значення плювалізму (від слова *плювати*), а пошук “смажених фактів” став обов’язком пишучої братії. Тому американську трагедію було сприйнято у багатьох ЗМІ, як знахідку, як чудовий інформаційний привід; такий собі “подарунок долі” для писак-невігласів, які радо почали “розкручувати” подію і її наслідки, смакуючи деталі і не шкодуючи прикметників.

Через деякий час читач втомився від повторення цифр про чисельність загинлих, матеріальні втрати компаній і уповільнення темпів розвитку американської економіки. Звик. Проте дехто з газетярів вважав, що тему не вичерпано і її можна продовжувати “доїти” далі.

І тоді з’явилися публікації “аналітиків” з так званим **нетрадиційним поглядом**. В одній із них, розглядаючи причини готовності людей до самопожертви в ім’я ідеї (нехай навіть хибної і злої), автор, змішуючи грішне з праведним, дописався до того, що прирівняв християнство до політичної діяльності:

“Кожна релігійна конфесія... прагне до неподільного панування над душами вірників (так у автора — Є. Г.), над духовним світом якомога більшого числа людей. Сутність прагнень: панувати, керувати, верховодити, порядкувати, розпоряджатися, ватажкувати... У цих своїх діях Церква застосовує “неіржавіючу зброю” — гасло про “благо народу”. За ширмою подібних гучних фраз, між тим, проглядається виразно і власний інтерес...”

І все це подається цілком серйозно, з прагненням переконати читача. А пише це, як читаємо поряд із прізвищем автора, заслужений працівник культури України (!). Не знаю, чим він прислужився українській культурі, але можна легко зрозуміти на кого, на чий антиукраїнський інтерес працює цей “нетрадиціоналіст”:

“Якщо партії, зазвичай, не приховують своєї мети, одверто і відкрито проголошують своє намагання прийти до влади, то пастирі релігійних конфесій реалізують своє жадання владарювати над душами людей тонко і потаємно... Не останнє місце посідає величезне шикарне оформлення храмів, часто до цього залучаються високопрофесійні митці”.

Отже, завдяки заслуженому для української культури авторові, ми тепер знаємо, що всесвітньо відому перлину архітектури — базиліку св. Петра у Римі зведено не на подяку і хвалу Богу, а для того, щоб “верховодити, панувати і ватажкувати”, а Святіший Отець Іван Павло II приїздив в Україну не для благословення нашої землі і її народу, а для “потаємного владарювання над душами.” (!)

НОРМАЛЬНЕ ІДОЛОПОКЛОНІННЯ БЕЗ НАРКОЗАЛЕЖНОСТІ

Коментуючи поведінку бабусі в тролейбусі, яка перехрестилася, коли проїжджала повз храм, заслужений працівник культури пояснює: *“Вона не може інакше!”*

Фото П. Гончара

А де Божа заповідь “Возлюби ближнього”?

Бо перебуває в психологічній залежності... Як наркоман, беручи в руку шприц, до якого призвичаївся...”

І тут-таки, для підсилення своєї “наркотичної” аналогії, ностальгічно збивається на типовий совєцький жал: *“...призабута класична формула: “релігія — опіум для народу” — не така вже й хибна...”* (!)

Між іншим, “формула” ця ніяка не класична, а диявольсько-більшовицька, або, якщо більше подобається, — комуністична. І належить вона одіозній і, по-своєму, нещасній особі, тіло якої, замість по-людськи поховати, досі використовують на Красній площі у Москві як один з імперіалістичних (а принагідно і комуністичних) символів російської величі.

Водночас, до кам’яного ідола із зображенням цієї особи на Бессарабській площі в Києві цілком нормальні на перший погляд пані і панове, без видимих ознак наркотичної залежності, продовжують покладати живі квіти. Живі квіти до холодного кам’яного ідола, до “величкого шикарного оформлення” якого було “залучено високопрофесійних митців”. Хоча чоловік, з якого цього ідола вирізбили і культ поклоніння якому “свято” зберігається досі комуністами та “прімкнувшіми к ним”, ніколи в Україні не був, а тільки тим і прославився, що був засновником найпотужнішої за всю історію людства системи державного тероризму, у порівнянні з якою акції Бен Ладена видаються дитячими забавками.

Але шедевром думки заслуженого культуролога, який намагається представити нам культ Бога-Творця як політичне явище, є таке його пояснення фундаментальних догматів християнства:

“... поняття Бог..., рай і тому подібні поняття — суть ідеї, слова, що символізують й уособлюють світлі людські прагнення, надії і сподівання на краще. Ці поняття є елементами внутрішнього світу особи й реально існують лише “там”: у мозку і почуттях. І ніде інде їх не було, немає, не буде і в принципі бути не може.” (!) Чи не правда — до болю знайома категоричність?

Отже, приїхали: “Крой, Ванька, — Бога нет!” Це вже ми чули в сумнозвісну епоху московського більшовизму-тероризму. Під гаслом “релігія — опіум для народу” вони спочатку поскидали хрести з храмів, а душ-пастирів запроторили до ГУЛАГу, а потім безбожно заморили голодом та порозстрілювали десять мільйонів ні в чому не винних людей.

БОГА ВИЗНАЮТЬ ЛИШЕ ТІ, ХТО ХОЧЕ ЖИТИ ПО СОВІСТІ

Звичайно, пан культуролог має право бути атеїстом. Тим більше, що цитує ст.35

Конституції України про відокремленість Церкви від держави. “Бог існує лише у вашому мозку”, — намагається переконати нас заслужений діяч культури України, сподіваючись, можливо, на те, що ми, темні, не читали нашої Конституції.

Бо в Конституції України, одразу після її назви, у преамбулі, стверджується від нашого з вами імені, шановні громадяни, з усією чіткістю, офіційністю і урочистістю: *“... виражаючи суверенну волю народу, ... усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішніми і майбутніми поколіннями...”*

А яке усвідомлення, яку відповідальність і перед ким нам нав’язує цей “нетрадиційник”? Шило з мішка вилазить наприкінці: *“...не можна побудувати досконалого суспільства на основі неправди, якою, по суті, були і є різноманітні релігійні міфи... людиною високої духовності може бути і атеїст. Наближаються вибори до Верховної Ради...”* (підкреслення моє — Є. Г.)

О! Нарешті стає зрозуміло, в чому справа. Адже наближаються вибори до українського парламенту, а серед кандидатів є віруючі. Залишимо на совісті “культуролога” його занадто своєрідне використання слова *права*. Головне, що він вважає, що “людиною високої духовності може бути й атеїст”.

А тут тобі Віктор Ющенко і Юлія Тимошенко, інші відомі в Україні і світі особи, що претендують на місце в парламенті, — якраз люди віруючі. Усвідомлюють відповідальність перед Богом. Але, виявляється, що Бог, як вважає заслужений культуролог, існує не на Небї, а лише у голові релігійних фанатів, а отже людей, м’яко кажучи, неповна розуму.

Між тим, об’єктивно існує Декалог — десять Заповідей Божих. У цих заповідях немає жодних конфесій і жодної політики. Вдумайтесь: вся юриспруденція (а вона всуціль атеїстична), з її кодексами, енциклопедіями і навчальними закладами, потужні правоохоронні системи, суди, прокуратура і в’язниці існують лише з однієї простої причини: люди не дотримуються Божих Заповідей.

Причому, не дотримуються не тільки ті, хто краде і вбиває, а й ті, хто їх ловить і судить. А тому частенько буває, що й не дуже ловлять, натомість нерідко переслідують невинних. За правом безбожників.

Охоронці права (правоохоронці!) порушують право не тому, що погано вчилися у юридичних вузах, а тому, що Декалог не є для них Законом. Щоб абсолютний Закон Божий панував над недоскональними людськими кодексами, треба його вивчати ще в початковій школі. Бо це є справа моралі та особистих переконань, а не юриспруденції.

Свідомо не називаю прізвища заслуженого працівника культури України, який, зачепивши тему ісламських камікадзе на тлі американської трагедії, силувався викликати у читачів недовіру щодо віруючих кандидатів до ВР. Давайте дамо йому шанс подумати і — може, дасть Бог — дійти до **правди**, а не її облудного сурогату.

ХТО, КОГО І КУДИ “ПРОСУВАЄ”

Газету із зацитованою тут статтею було кинуто майже до кожної поштової скриньки нашого будинку. Тираж цього номера газети — у порушення Закону “Про засоби масової інформації (пресу)” — не зазначено. Натомість зазначено першого засновника газети — секретаріат Кабінету міністрів України. А поруч — традиційне: “Точка зору авторів може не збігатися з позицією редакції.” Отака вона — відповідальність. І перед Богом, і професійна.

Тож нащадкам-історикам буде що розплутувати з нашої нинішньої плутанини. Особливо у царині культури, де набралось дуже багато заслужених, чий знання межують із тим самим невіглаством, котре постійно удосконалюється.

Адже достовірно відомо, що 2002 рік цілком офіційно оголошено в Росії роком України. Активну участь у реалізації планів Кремля (а нині ці плани щодо України — так само, як і факти впродовж століть — що завжди мають односторонню і цілком незмінну спрямованість) беруть ... українські урядовці (!) Причому, з досить чітко виражених промосковських позицій.

Зокрема, державний секретар Кабміну України В. Яцуба у доповідній записці від 24.10.01 № 1537997/97 на ім’я прем’єр-міністра А. Кінаха пропонує “працювати над подальшим просуванням питання про автономію УПЦ” (тобто тієї російської Церкви в Україні, яка “сором’язливо” викреслила літери МП зі своєї скороченої назви, щоб пересічному українцеві не впало в очі, що це п’ята колона московського патріархату).

Серед інших заходів, відповідальний урядовець В. Яцуба вважає за доцільне “ініціювати будівництво спільного українсько-російського храму”. Отак, крок за кроком, через “спільні” економічні проситори, “спільні” військові навчання, “спільні” полігони на території України, “спільні” підприємства (не кажучи вже про російські полігони, російські підприємства і майно, російські збройні сили, російських “радників-іміджмейкерів”, російські ЗМІ, російських гастролерів тощо — все це на території України), за допомогою спільної — без лапок — діяльності наших урядовців, у всіх на очах відбувається ліквідація української державності.

У цьому контексті зацитована вище стаття заслуженого культуролога з’явилася на шпальтах урядового видання цілком закономірно. А тому питання про те, чи збігається точка зору автора з позицією газети (як і з позицією Кабміну) тут уже не стоїть. Так само, як тут не стоїть питання про дотримання ст.35 Конституції України про відокремленість Церкви від держави. Тим більше, коли ця Церква є московською. Не стоїть питання, бо вже є відповідь реальними справами.

Євген ГОЛИБАРД

ЩО ВАМ СНИТЬСЯ, НАШІ БЕРЕГІНІ?

Закінчення. Початок у числі...

Чи не найбільше інформації для нас про нас самих несуть сні, пов'язані з домом, будинком, помешканням, взагалі будівлями, забудовами, приміщеннями.

СНИ ПРО ЖИТЛО

Кімната уві сні — це внутрішнє життя особи. Коридори, кімнати, порядок і спокій чи розкидані речі в них — це відповідні почуття, які на тебе чекають у найближчому майбутньому. Шукати уві сні свого місця в будинку — прагнення нового життя, тривога, зміни.

Якщо будуєш будинок, купуєш житло, упорядковуєш його — добрі перспективи в житті, особливо для закоханих, підприємливих або не дуже везучих.

Руйнувати будинок чи продавати його — погане закінчення розпочатих справ.

Великий і гарний будинок — позитивні зміни в житті, прибуток; вбогий чи зруйнований — втрати.

Вийжджати з дому — зміна життя. Якщо виїжджає хтось близький — розставання з ним або тяжка хвороба. Зміна уві сні дому або обмін квартири — зміни в житті.

Якщо насняться замкнені двері — постане якась перешкода на твоєму шляху. Якщо двері відкриті або їх немає зовсім, — небезпека, неприємна несподіванка. Виходити або вибігати з дому — втрата душевної рівноваги, “вийти з себе” через якусь суперечку, спір, мати неприємну розмову. Якщо входити до будинку — корисна зміна, цікава пропозиція.

Відкрите вікно — добрий знак, заграване — якість обмеження, входить через вікно — невдала господарча операція, випадок нешляхетної поведінки. Розбиті шибки або випасти з вікна — клопоти і страждання. Дивитися на освітлені вікна — смуток і жаль. Балкон — хороші перспективи.

Дах, ходити по даху — успіх в інтелектуальних справах. Впасти з даху — небезпека втрати, неприємні зміни в житті.

Підвал — підсвідомість, зачатки душі. Брудний підвал або довго перебувати в ньому — багато переживань, хвороба. Світлий та упорядкований підвал — добробут.

Кухня — еротика, задоволення прагнень близьких осіб. Готувати в кухні або прибирати — підвищувати добробут.

Спальня — відпочинок. Піч відображає почуттєву сферу. Палити в печі — це на добро, тільки щоб не дуже розпалювати.

Туалет уві сні, звичайно, пов'язують із сексуальними моментами.

Якщо насниться подвір'я — дуже вірогідно стати об'єктом пліток.

СНИ ПРО ТВАРИН

Тварини у снах символізують людей з нашого оточення і відображають наше відношення до них. Одні свідчать про друзів (пес, корова, птахи), інші — про осіб, не вартих довіри (кіт, вовк, крокодил, кусючі й отруйні створіння). Комахи, черви, миші й пацюки — найчастіше — нещирі особи з близьких (домашніх).

Пес — доброзичлива, дружна або почуттєво близька до нас особа. Коли сторожує біля дому — достаток і спокій. Коли чинить кривду — небезпека. Якщо насняться собаки, які поводять себе нахабно — мати справу з нахабами. Якщо гавкає — остерігає перед чимось. Якщо хворий, слабкий пес — можливі фінансові втрати.

Кіт. Якщо чужий, невідомий — можуть статися якісь підступні дії, зрада, обман.

Корова — добробут у домі. Якщо брудна, худя, занедбана — втрата добробуту.

Бугай — небезпечна людина; так само й свиня.

Птахи — творча праця, мислячі люди. Голуби — кохання і спокій. Чорні і хижі птахи — небезпечні події.

Лелека — дитина, добрий друг. Коли

відлітає — зміна почуттів.

Курка — домашні неприємності. Пава — якась дуже елегантна особа.

Бджоли — плідна праця, нагорода за працю, приємний прибуток; якщо кусають — втрати і неприємності, пов'язані з роботою.

Баран — лідер, керівник. Їздити на ньому — добра посада, успіх, благополуччя, підвищення, визнання. Вівці — багатство.

Павук — небезпечна особа; найгірше — впасти в його павутиння.

Орел, лев — особи високого рівня, великих можливостей, “зірки”.

Метелик — флірт, який швидко мине.

Мурахи — працюючі люди. Але якщо багато на тілі — небезпека поганого товариства, багато дрібних клопотів.

КОЛЬОРОВІ СНИ

Згідно з проведеними опитуваннями, кожний п'ятий сон — кольоровий.

Білий — бездіяльність, монотонність, хворобливість. Білий палац, до якого входимо уві сні — віщує двостороннє запален-

НЕВІДОМЕ ПРО ВІДОМЕ

ня легенів. Білий сніг — майбутні тривоги. Кататися серед засніжених краєвидів, возити когось на санчатах — хворіти самому чи тому, кого возимо.

Чорний — віщує втручання темних сил. Темні постаті, чорні силуети без обличчя — особи з іншого світу, які приходять попередити або вимагати. Чорний колір символізує зло. Темрява уві сні — невизначеність, незрозумілість, нез'ясованість.

Світлий сон, сонячний — обіцяє оптимістичні зміни, радість, чистоту і свято душі.

Сірий — бідність, страждання, змучення. Якщо насниться, що йдете сірим, безбарвним коридором — очікує сіре, безбарвне життя.

Червоний — любов. Добре отримувати уві сні червоні квіти в подарунок або їсти червоні яблука. Водночас червоний колір означає ненависть, обурення, дуже пов'язаний з прагненням надто гарячої пристрасті, запальності. Якщо присниться рудий чоловік, вірогідно, буде якась конфліктна розмова, суперечка, гаряча дискусія не без еротичного підтексту. Для хворих червоний колір віщує погіршення стану здоров'я.

Червоний вогонь, полум'я — все погане згорить на користь.

Помаранчевий і рожевий — теплі почуття, радість і добрі види (рожеві передчуття) на майбутнє.

Жовтий — інтуїція, передчуття, відкриті судження. Для деякого — це колір брехні, фальшування, заздрості і зради. Жовте сонце — це символ принципово нового життя, поступу, ліпшого здоров'я, радості, визначеності.

Зелений — прихід весни в житті, надія на перемену, відродження.

Блакитний — спокій і лагідність, психічна рівновага, багатство духовного життя.

Фіолетовий — індивідуальні прагнення, заглиблення в себе, свій духовний світ.

Коричневий — марна надія, ілюзія, хвороби.

Слід пам'ятати, що колір — це лише тло, певний акцент і спрямованість характеру подій, дійових осіб, предметів і явищ, що їх ми спостерігаємо уві сні. Зібрати до купи все, що ми бачимо в цьому дивовижному кіно, дати йому правильну інтерпретацію з візією на майбутнє — це справжнє мистецтво. І хоча ми спимо всі, мало хто вміє правильно розуміти сні.

Тому краще спати без сновидінь і прокидатися з радісною усмішкою. Чого вам усім широко бажаю.

Стефан КОСТКА

ПОГЛЯД З БОКУ

Одне з найбільших, і чи не найменш очевидних, чудес цього світу — сон. Явище настільки ж просте й виразне, наскільки незрозуміле.

Діалектика життя, завдяки сну, з одного боку, набуває об'ємних і закінчених форм, а з другого — збагачує людські знання цілим комплексом питань, проблем, протиріч.

“Життя — це рух”, — постулат древньої Еллади, що протягом століть розвивався у всесвітній рух олімпійський і філософію здорового способу життя.

“Життя — це сон”, (а отже й безрух) — постулат середньовічних лікарів, переконання яких всецілісно будувалися на натуралістичних засадах виникнення й лікування хвороб.

Формули: “Подібне — подібним” та “В спокої — енергія” не суперечили, а лише доповнювали одна одну. Вони були і, значною мірою, залишаються досі

основоположними в деяких лікувально-терапевтичних школах сучасної медицини. Ефективно лікувати “подібне подібним” досі вдається прибічникам натуралістичних, природних методів.

Десять років тому, коли ще був живий знаменитий Броварський дід, якого і я маю підстави згадувати із вдячністю (бо саме через його “дивні” ліки досі ходжу на своїх ногах), звернувся до

ДИВОВИЖНИЙ ДАР БОЖИЙ

нього мій приятель, у котрого рентген чітко показав круглий камінь діаметром завбільшки з 5 копійок у жовчному міхурі. Лікарі вимагали негайної операції.

Дід дав приятелеві якісь трави, корені і порадив обов'язково приготувати (за певним рецептом) порошок з висушених курячих нутрощів (вже не пам'ятаю яких). А оскільки тих маленьких курячих елементів треба було

“вже”, вбачаючи (можливо) помилку в діагнозі. Словом, так званій офіційній медицині було нічим крити. Так і живе мій приятель з офіційним направленням на термінове видалення жовчного міхура десятилітньої давності.

До чого тут сон? — скажете. А тому, що Дід (перепрошую, але саме так його називали всі, вимовляючи це слово як Велике

Ім'я, з надзвичайною пошаною) наказав моему приятелеві спати не менше 12 годин на добу протягом усього місячного циклу лікування. “В спокої — народжується енергія, в неспокої — марно втрачається”, — ось повний текст середньовічної засади, яка не суперечить визначенню “жовчна людина”, тобто така, що постійно чимось невдоволена і бризкає емоціями, викидаю-

чи енергію у простір.

Відомий вчений-сходознавець В. Сидоров, на підставі вивчення древньоіндійських джерел, так розкриває другу частину цієї формули:

“Твій кожен викид гніву або сумніву

Одразу гасить внутрішній вогонь”.

Спокій, спокійний сон, стан близький до анабіозу — це най-

краще тло і водночас засіб для лікування будь-яких хвороб.

І не тільки хвороб, а й підтримки високоенерговитратного життя. Всі створіння, які переживають імпульсивні навантаження, обов'язково багато сплять: коти, леви, тигри, інші котячі, ящірки та інші плазуни (за миттєвим кидком гюрзи або кобри стоїть величезне нагромадження енергії безруху). Це також стосується практично всіх ссавців, з дельфінами включно (за винятком хіба що коали).

...Сідає сонце, настає ніч і всі люди западають в сон. І так щодня. І немає сили, яка б могла цьому довго пручатися, бо це є дар Божий. Сон лікує щоденність наших вражень, глупот і хвороб, упорядковує наш життєвий досвід, подекуди перетравлюючи його в мудрість. А окремим обраним дає Божу благодать бачення майбутнього.

Роман ЗАПОЛЬСЬКИЙ

ДО ЧИСТИХ ДЖЕРЕЛ

На території міста Києва розташовано понад 430 водоймищ різного типу. Це озера, системи ставків, малі ріки, а також та річкова ділянка Дніпра, яка нижче Києва утворює Канівське водосховище.

Більшість цих водойм використовуються населенням для купання, рибальства, що висуває серйозні вимоги до їх санітарно-гігієнічного стану. Нинішній стан малих водойм міста викликає серйозне занепокоєння, бо багато з них засмічені, прибережні смуги захащені стихійними звалищами побутових та будівельних відходів.

Тривожить і те, що в озера та ставки через зливні стоки потрапляє велика кількість нафтопродуктів з автотранспортних засобів. Автостоянки, гаражі, АЗС без локальних очисних споруд, розміщені на прилеглих територіях? на зливостоках. Не бракує й інших господарських об'єктів. Спостереження за озером Опечень, річками Либідь, Нивка показали, що рівень їх забруднення нафтопродуктами у порівнянні з минулими роками збільшився і зараз перевищує ГДК в десять і більше разів.

Необхідно підкреслити, що всі внутрішні водойми міста становлять єдину водну систему, тісно пов'язану з басейном Дніпра, який є джерелом питного водопостачання для 32-х мільйонів жителів нашої країни. Тому забруднення внутрішніх водойм незмінно призводить до забруднення нашої головної водної артерії.

Київські поверхневі водні об'єкти охороняються від забруднення Держуправлінням екології, ним же контролюється дотримання вимог

Водного та Земельного законодавства України суб'єктами господарювання, розташованими на землях водного фонду.

Перевірки здійснюються із залученням представників районних держадміністрацій, санітарно-епідеміологічних служб, Київського міського управління земельних ресурсів, ДКП "Плесо" шляхом обстеження внутрішніх водойм.

Вже перевірено 383 водних об'єкти міста, серед них: — малих річок — 22, — озер — 164, — ставків

на зі своїм особливим режимом діяльності. У цій зоні — близько 20-ти великих і малих підприємств, діяльність яких пов'язана з використанням земель водного фонду в прибережній захисній смузі.

Всі київські ставки, колись окраса міста, перебувають у незадовільному санітарному та технічному стані.

Особливо забруднені водойми у Совській балці та прилеглій до неї балці Проня. Закладані непотребом, завалені сміттям, будівельними від-

ги водойм захащені побутовим сміттям, виробничими та будівельними відходами. Акваторія озера Пташине засипається сміттям для розширення території будівництва ГБК "Будівельник", а прибережні захисні смуги водойм у цьому районі розриті самозахопленими городами мешканців... Екологічний стан водних об'єктів загрозливий.

На річці Нивці у Шевченківському районі розташовано каскад ставків, прибережні захисні смуги яких зайняті городами мешканців,

руді, що призводить до підтоплення осель.

У межах м. Києва, внаслідок середнього рельєфу території, не бракує водних джерел у балках та ярах, що виходять на поверхню, живлячись від підземних водоносних горизонтів. Ці води неглибокі, практично не мають надійного природного захисту, поповнюються за рахунок атмосферних опадів. Джерела, в основному, знаходяться в занедбаному стані, безгосподарні, належним чином не впорядковані, не визначені межі заповідності, не ді, а стан особливої екології чистих джерел, а в окресленість водних об'єктів міста занедбано, а їх стан наблизився до межі екологічної кризи.

З метою відродження минулих традицій покращення екологічного стану водних об'єктів міста, особливо актуальним для нас усіх є об'єднання зусиль, спрямованих на поліпшення стану джерел, водойм і річок на території м. Києва, рациональне використання водних ресурсів, формування у киян бережливого ставлення до них, їх охорони і відтворення. Усі ці завдання ставить перед нами щорічний міський конкурс "До чистих джерел", розпочатий за ініціативою ВУТ "Просвіта". Виконання положень конкурсу є надважливим для майбутнього наших дітей, внуків та правнуків.

Микола МОВЧАН, начальник Державного управління екології та природних ресурсів у місті Києві

ВОДА ДЛЯ ВНУКІВ

— 100, — струмків — 30, — заток — 23, — каналів — 27, — скидних технологічних каналів — 4, — джерел — 13.

Як відомо, Дніпро протікає територіями Харківського, Печерського та Подільського районів, що впливає на якість її води та санітарний стан прибережних захисних смуг. Особливе занепокоєння викликає діяльність розташованих на правому березі Дніпра близько 30-ти великих та малих підприємств Харківського району, діяльність яких так чи інакше пов'язана з використанням земель водного фонду в прибережній захисній смузі. Тут скидаються неочищені води з території підприємств, до берега швартуються цілий ряд плавзасобів. У прибережній захисній смузі складаються відходи виробництва, побутове сміття.

У затоці Дніпра в Подільському районі розташована промислова зо-

ходами, металобрухтом, топляками, навколо — несанкціоновані звалища побутового та будівельного сміття... Чого ж дивуватись, що волоски частково зруйновані, береги поросли болотною рослинністю тощо... У 1999 р. підприємство "Плесо" розпочало роботи по розчистці та оздоровленню озер, які нині, через брак коштів, припинені. Це може призвести до того, що район залишиться без Совських водойм, на місці яких утворюються екологічно-небезпечні зони, що таїмуть у собі загрозу для здоров'я жителів району, котрі самі "доклали рук" до їх загибелі...

Не кращі справи і на озерах Мінського району, які є місцем відпочинку жителів: просто на берегах побудовані автостоянки, АЗС. Поверхневий стік з території району без очищення йде до водних об'єктів, що неприпустимо і потребує негайного вирішення. Прибережні захисні смуги

засмічені відходами, потребують благоустрою та розчистки.

У межах Харківського району вздовж проспекту Бажана у незадовільному санітарно-технічному стані перебуває цілий каскад озер, нині ДКП "Плесо" проводяться роботи по їх реконструкції.

Потребує відновлення озеро Поньомарівське. Будівельні організації під час наміву жидмасиву "Осокорки-Північні" його закидали. На жаль, вирішення даного питання не знаходить належної підтримки з боку міських та районних організацій, які причетні до цієї справи.

Незадовільний санітарний стан і акваторії та прибережної захисної смуги озера Видубецьке (Харківський район).

Негайної очистки потребує ріка Дарниця, береги котрої захащені відходами, які при опадах та піднятті рівня води потрапляють до неї, перекиваючи водопропускні спо-

В АНТАРКТИДІ НЕМАЄ КАНАЛІЗАЦІЇ

Розповсюджений в Європі, а особливо в Італії, звичай чистити помешкання, викидати старі меблі і всяке лахміття перед Новим Роком набув поширення у південній півкулі. Австралійці першими розпочали реалізовувати широкомасштабний проект прибирання сміття в Антарктиді. Як повідомляє Асошіейтед Пресс, на дослідницьку станцію Кейсп завезено 50 величезних контейнерів, до яких мають завантажити побутові відходи — використані акумулятори і батареї, технічні масла, хімікати, пластмаси, тару, будівельні і деякі токсичні матеріали, завезені сюди для тимчасових мешканців льодового континенту з 40 країн. Натомість для постійних мешканців Антарктиди — королівських пінгвінів, леопардових чайок, блакитних китів — життя стає дедалі не тільки дискомфортом, а й просто-таки небезпечним. І не тому, що температури тут сягають мінус 89,6 градусів за Цельсієм, а швидкість вітру — до 320 кілометрів на годину, а тому що тварини і птахи не можуть вижити в середовищі, запаскудженому металевими бочками з-під бензину і горілим

пінопластом.

Нині, як оцінюють науковці, на білому континенті міститься понад 300 тис. тонн відходів — це величезний смітник, який загрожує не тільки тваринам і птахам, а й цілому людству. Адже саме Антарктида, з її білосніжним льодо-сніговим покривом, є природним регулятором рівня світового океану і постачальником очищеної прісної води у вигляді гігантських айсбергів.

До початку 80-х років ХХ ст. сміття від "пришельців-науковців" "усувалося" шляхом утворення його в прибережних водах або спалення. Нині ці способи заборонено.

У 1988 році всі країни, чії експедиції працюють в Антарктиді, підписали конвенцію, в якій зобов'язалися вивозити свої відходи, що нагромадилися.

"Генеральне прибирання" заплановано на літо 2002 (яке вже почалося у південній півкулі) і 2003 років. Сміття повмерзало в лід і потребує значних зусиль для його видалення.

Програма "Антарктичне прибирання" проходить під егідою ООН і розрахована до 2011 року. Австралія першою ліквідувала всі звалища на своїх антарктичних станціях ще 1985 року.

Стефан КОСТКА

ЧИ ВИ ЧУЛИ, ПРО ЩО РОЗМОВЛЯЮТЬ ПТАХИ?

Пригадалось мені моє давнє спілкування з природою. Було мені 6—7 років, жили ми в м. Красиліві Хмельницької обл. Біля нас було озеро, в нього впадала річка, вздовж якої росли дибовижні верби. За озером був луг, який весною затоплювався водою, а літом починав потроху висихати й зеленіти. І коли ставало тепло, мені дуже подобалося ходити босому по цій м'якій траві і по калабанях теплої води, де водилось безліч пуголовків, різних кольорів жабок, вужаків, комах, зелених коників і ще безліч живого, яке я бачив і чув. Але найцікавішим для мене був великий, значно більший за мене чорний з білими боками птах — лелека, бузюк — так ми його називали. Були там дикі качки і чаплі, що стояли на одній нозі. Звичайно ж, я хотів усіх

мешканців луку побачити і доторкнутися до них. Чапля швидко перелітала на інше місце, як тільки я наближався на 20—10 кроків до неї. А лелека вважав, що такого маленького хлопчика не варто дуже боятися і підпускав до себе, інколи я міг торкнутися його. Але він швидко перелітав або перескакував трохи далі від мене.

Коли я був поряд з лелекою, в мені прокидалось якесь незвичайне почуття: здавалося, що я чую не тільки кицьки, бачу не тільки очима, а ніби все моє тіло теж чує і бачить. Що я розумію всіх: комах, коників, цвіркунів, птахів і корів, що далеко паслись і мукали. Але коли бузюк втікав від мене, моє бачення повільно згасало і мені було жаль, що я не дослухав розмов тих живих істот. Бо коли великий

ВІЧ-НА-ВІЧ З ПРИРОДОЮ

птах був далеко, то я вже не так голосно чув голоси і вже не розумів їх.

Усі свої відчуття я пов'язував з таємничим впливом лелеки. Вдома про свою подорож на луг я розповів мамі. Вона нічого не змогла мені пояснити, але розказала, що птах колись був людиною і ображати його не можна. І якщо в нього забрати лелеченят, то він може принести палаюче вугілля і спалити хату...

Пізніше ми переїхали в інші місця і краї, і я такого вже ніколи не відчував, бо не бачив лелек, хоча завжди, скрізь, де був, намагався найперше відшукати лелеку.

У Криму я їх теж не бачив. Але згадував деколи про голоси природи, особливо коли читав чи чув щось подібне.

І ось прочитав я нещодавно в творі японського письменника Акутагави Рюноске "Сусаноо — но микото" такі слова: "Із-за гірських хребтів до слуху його, як рокіт безголосого грому, донеслися голоси природи, які він забув. Він затремтів від радості. Міць цих голосів вразила його, і він впав на пісок і затулював вуха руками, але природа продовжувала говорити з ним. І йому нічого не лишалося, як мовчки слухати її..."

Я зрозумів, що такі явища трапляються протягом життя нечасто. Аби це відбулося, потрібен поштовх: така подія своєю яскравістю і незвичайністю перевершує все, колись відчуте і побачене.

Для мене ті хвилини спілкування з природою виявились настільки величними і чудовими, що залишилися найкращими зі спогадів мого життя. Можливо, я не зміг описати все так, як відчував. Але, можливо, хтось після моєї розповіді пригадає щось подібне, і це буде ще одним підтвердженням існування голосу природи.

Людвіг ПУХТЯР, м. Севастополь

Фото О. Ващенко

ПОКОРА ТА ВІДДАНІСТЬ. СЛУЖБА ІМПЕРАТОРУ...

Вода — це найм'якіша і найслабша сутність у світі, але в подоланні твердого і міцного вона непереможна... Тому досконаломудрий каже: "Хто взяв на себе приниження країни — стає правителем, а хто взяв на себе нещастя країни — стає володарем".

Лао-цзи "Дао де цзин"

"Мир і краса, танцююча в серці", — так київські організатори переклали назву персональної виставки традиційного китайського

"Тигр"

живопису Жанг Суїнг. Українською це мало би звучати як "Мир і краса, що танцюють у серці". Але то так собі, "малозначущі" для "кієвських снобов" деталі.

З десяти років Жанг Суїнг навчалась у відомих майстрів Шен Зіченга, Квіан Джунтао, Лиу Хаісу, Ксі Зіліу. Золота Медаль на Першому Азійському й Тихоокеанському конкурсі китайського живопису, премія на конкурсі "Національний живопис і поезія". Учителі показали їй глибину красу речей, навчали терпіння і спокою...

В 1996 році Жанг захворіла на небезпечну форму артриту. Їй важко рухатись і майже неможливо малювати. Через рік вона починає займатися забороненою в Китаї системою вправ Фалуньгун. Після тижневої практики артрит зникає. Фалуньгун стає частиною її життя.

"У травні звук внутрішнього світу і краси танцює м'яко у вашому серці". Я не була в Китаї у травні, не була і в січні, я взагалі не була у Китаї... Мабуть, січнева краса інакше торкає серце. Ліниво і недовірливо... Китайські красуні поміж розквітлених магнолій? Їхні порцелянові пальчики ніжно торкають струни... "Леді, що виконує Гужень". Одна з кращих робіт Жанг Суїнг. Сюжет навіяний стародавньою поемою. "Від свого вчителя Шена Зіченга я перейняла досвід читати стару поезію, і аж тоді братися за пензель...". Як правило, в китайському живописі роль майстра "Гужень" виконував старець. Традиція... Портрет "леді" трапляється рідко. Сила таланту підштовхує Жанг Суїнг до оригінального потрактування древніх символів і мотивів, що аж ніяк не є замахом на традицію. Інтуїція, напрацьований предками генетичний код, власна духовна практика підказують: не змагатися, плисти за течією, уподібнитись до води, яка дає благодать усім сущим, не бореться з ними... "Своєрідність моїх картин пояснюю тим, що досі пливу двома безкрайніми стихіями — океаном традиції та життям..."

"Гейша". Мені здалося, що картина надто

"Леді, що виконує Гужень"

"вибивається" з традиційного китайського малювання. Неспокійно червоний колір, шовкова тканина вільно спливає з плечей, оголює груди. Усе це мало би натякати на еротику. Жанг Суїнг пояснює: "Пластика "Гейші" витримана у жанрі суворої традиції. Постава, що випрозорюється крізь багряне кімоно, протягом століть — незмінна. Покора та відданість. Служба імператору..."

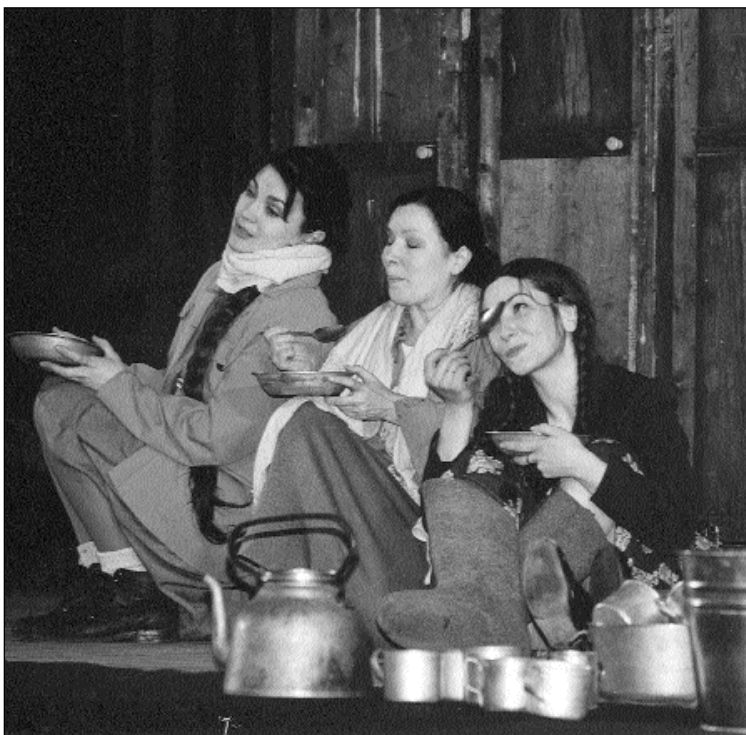
Жанг Суїнг прибула до Києва з конкретною місією, — не стільки пропагувати власне мистецтво, скільки розказати правду про сучасний Китай: одіозність червоного режиму, переслідування тих, хто займається гімнастикою "для тіла і духу" Фалуньгун. Ув'язнення, катування. Десятки тисяч невинних жертв. Чад "культурної революції"... Їй, відомій художниці, доля посміхнулася приязніше. Вісім місяців тюремних поневірянь завершилися свободою. І поверненням до мистецтва.

У. Г.

«ЧЕХОВИМ ТАМ І НЕ ПАХНЕ...»

Хто бодай раз відвідав помешкання муз — театр, окрім традиційного вішака, має помітити зграйку літніх тітоньок. Одні "ввічливо" опікуються вашим пальто, інші войовничим зором проведуть у зал. Запропонують придбати програму, зженуть з місця театрального зайця (у бельєтаж, панове, на верхотуру). Або ж "приголомшать" ерудицією: "На "Три сестри" зря їдьоте, Чехова там нет". Отакий він, київський варіант "вешалки" Станіславського, включно з інтер'єром фойє, свіжими канапками та духмяною кавою. Але то так собі — рефлексії задля вступу до вражень від постановки Андрія Жолдака. Точніше, Жолдака-Тобілевича. Нещодавно оприлюднений факт "династичної" закоріненості. Персона авторитарна, афектна та ефектна. Провокує на емоції різного ґатунку. Від сліпого захоплення до густо приперченої зневаги. Мовляв, компіляторник, кон'юктурник, грубіян... Жолдак справді не має аскетично-тонкої кості, тож на подібні звинувачення не реагує. Подейкують, що на репетиціях голосових зв'язок не шкодує. З акторами працює методом ґвалту. Нав'язує "абсолютну монархію", — жодних конституційних поправок та акторської самодіяльності. Грубувати? Може, й так. Тим не менше, вистави цього режисера феноменально живучі. Маю на увазі, передусім, "Три сестри"... Ольга, Маша і наймолодша

Ірина. "Тьмутараканяча" провінція. "Батько вмер усього лиш рік тому". З періодичного вмикання радіоточки маємо уявлення про реальний "часопростір". Війна, "Джокондоподібна" усмішка Сталіна, саванний розмаї червоних кумачів... Не найкраще тло для тендітного тріо. Імпровізаторське бешкетство Жолдака наповнює помешкання інтелегентних сестер-панянок прокислими солдатськими онучами, брагою, ночвами з "пшонкою".

Н. Сумська, Л. Кадірова, О. Батько

Війна... Тиловим мишкам немає з чого вибирати. Не до кутання плечей у "тривожну" шаль, не до гаптування білизни філігранним узором. Волове важке ґарування. Сні, немов глибоководні риби, жахаються металевого реалізму, шматування мрійливого фльору. "Гаваріт Масква, масковскає время..." Ганчіркову ковдру геть з обм'яклого тіла. Працювати...

Щебетушка Ірина. Прокидається легко і весело. Дві бадьорі

косички. Не лякають ані злидні, ані пролетарські чайники з підсолоджено-бурим нутром. Їй двадцять, щедра юність. Навіть істеричні ридання старшої Ольги не затмарюють відчуття шаленої легкості і щастя. Зацить-кати Ольгу, закропити плаксивого рота спиртом. Нехай мовчить. Бо то ж неправда, що життя важке і несправедливе, що старість підкрадається безшесно, мов тать... Неправда?

Москва — хвороблива мрія сестер, ілюзорна "фата морґана". У кожній своїй потік свідомості, пов'язаний з прекрасним минулим. У примарній столиці було все, що потрібно для щастя: мама, нянюшка, капелюшки, витончений запах весни. Їх "тілогріешношинельне сучасне" можна пережити тільки завдяки рожевій ілюзії: вони сподіваються повернутися в минуле. У нафталіні зотлілі мережива... Прагнуть кохання. Мають стільки нерозхлюпаних почуттів... Тільки, де ж той непідробний офіцер чи барон? Ридання в подушку...

Тригодинна вистава загусає в мить, завихрення гри тягне у задзеркалля, по той бік реального життя — на сцену... Якраз туди, де "Чеховим не пахне...", де згідно з його формулою талановитого письма "словам тісно, а думкам просторо..."

Уляна ГЛІБЧУК

КІЛЬКА АСОЦІАЦІЙ ПІД ЧАС ОСТАННЬОГО КОНЦЕРТУ "ВВ" ...

Усе починається приблизно так: зсуваються столи, стільці, на стінах ветхих халуп встановлюються репані підсилювачі, магнітофон "Весна" хрипить Висоцьким. Публіка: сімнадцятилітні мадонни у найкращих вихідних шатах та невтолимим бажанням МУЗІКИ. Жовтий підводний човен рушає степами України. Хтось по саме нікуди напаквав його безумним кантрі, весіллями, іменинами, найдорожчим із того, що лишила нам імперія. Усе тут ворухиться, кишить, співає, вигинає хребет багатоголовій потворі натовпу. ТАНЦІ. Танцюють усі. Чоловіки жінок, жінки чоловіків і навпаки... Горілка, розтікаючись столами, формує ту стихію, де тонуть найсильніші. Присівши біля комп'ютера, павучок юнака обчислює ДАО. Комп'ютер видає неприємні новини. Кранти! Кришка! Причини засекречено. Розкриття загрожує смертю. Світом правлять гобліни. Недорікуваті самураї ідіотизму, слабовілля та клімаксу, про який так довго говорив більшовикам Лесь Подерв'янський.

Поки гучить музика, народ витанцьовує халяндри, потягує кайфок, вдихаючи ніздрями звуки, видихає одкровення пуків тарганоподібного Далі. "Галю, приходи" закликає бард молекулу життя. Дарма. Силуети вже не відкидають тіні. Макабричні маріонетки Путін, Сталін, Пол-Пот викаблучують "Калінку", каламутними буркалами віддзеркалюють українських музик над запакованим у бетон узбережжям Сени. Віртуальні силуети віртуальної нації на тлі таджицьких, казахських, сибірських діаспор та інших закапелків фантомної "родінки". Панічно "взвізгівая", вона зі стахановським завзяттям видає на-гора попсу, вибудовує терикони черепів у Чечні та інших ареалах "національного зацікавлення". Герой, діставши за Куликовську битву п'ятірку з флюсом, втрачає ознаки героя. Він розуміє, що навіть краща жінка Парижу не може дати більше, ніж вона має. Степом знову викаблучує орда. "Ти казала у вівторок" когось "замочимо в сортир"...

Загиджені стіни незбагненної духовності. Галю, чи справді горіла сосна, чи справді "паляла"? Хочеться вимахувати пістолетом та погрожувати фізичною розпорою невідомо кому. Миролюбні наміри барда не викликають сумніву. Ще кілька ударів по струнах, ще кілька стрибків. Народ, шизіючи, поволі вимучує з себе першу букву української абетки, так вправно надиктованої своїми в дошку "пацанами". Фанат тремтячими пальцями вимацує обвуглені букви автографа. Губи його вимовляють сакральне "атас". Підшови відчують, як з-під них вислизає земля...

Андрій ОХРИМОВИЧ

БОРІТЬБА З НАСЛІДКАМИ — БЕЗРЕЗУЛЬТАТНА

Доводиться визнати: загально-людська трагедія, що сталася 11 вересня 2001 року, є характерним симптомом нинішнього етапу розвитку людства, який супроводжується злиднями, духовним спустошенням особистості, екологічними катастрофами, витонченою злочинністю, тероризмом і реальною загрозою виникнення термоядерного планетарного конфлікту. Знищено багато видів рослинного і тваринного світу материків та Світового Океану, порушений озоновий шар, активно забруднюється навколоземний космічний простір. **Ми деградуємо, тобто реально переступили межу, за якою уже розпочався незворотний процес загибелі людини як біологічного виду!**

У процесі наукового дослідження причинно-наслідкового зв'язку цього незворотного процесу, встановлено, що проблема має глибоко комплексний характер. Розкриті закономірності первнів живої речовини дозволили встановити головний принцип її еволюції, тобто причину, що змусила безсмертні одноклітинні організми ступити на шаблї еволюції, організовуючись у багатоклітинні організми всіх рівнів, втрачаючи при цьому свободу і, отже, знаходячи смерть. На перший погляд, означена дія в еволюції живої речовини здається парадоксальною, але, як переконують наукові дослідження, напрямок цього еволюційного кроку був єдино правильним, тому що він спрямований до реалізації вищої і єдиної мети: через багатоклітинну організацію створити функцію Розуму.

Наукові дослідження закономірностей первнів живої речовини, її вищої організації як людини соціальної, уможливили визначення першопричини трагедії цивілізації. **Зроблено висновок, що всі вищезазначені загальнолюдські проблеми породжені однією загальною причиною — недосконалістю людини як біологічного виду в енергоречовинному обміні з навколишнім середовищем, що зумовлена винятково гетеротрофною (тваринною) формою харчування.** Серед цих проблем варто виділити основні:

- соціально-політичні (способи нагромадження й розподілу засобів існування, насамперед, їжі в суспільстві);
- соціально-економічні (способи видобутку засобів існування, насамперед, їжі в суспільстві);
- медико-біологічні (причина старіння організму, невиліковних хвороб і передчасної смерті);
- біокосмічні (неможливість виходу людини за межі Землі на тривалий термін, а також життєзабезпечення традиційною гетеротрофною їжею й утилізації біовідходів).

Важливо відзначити, що саме людина, недосконала в енергоречовинному обміні з навколишнім середовищем, є найбільш агресивною, найбільш хижою шлунковою істою в Природі і, перебуваючи на Вершині харчових ніш усього живого, практично вичерпала їх, чим і зумовила незворотний процес власної загибелі й загибелі всього живого.

Споконвічна боротьба людини з наслідками не розв'язує проблеми, а тільки посилює її з непоправною втратою вищих цінностей — людських життів і часу. Те саме — боротьба з тероризмом, джерела якого виходять, насамперед, із незгоди певних осіб, груп і прошарків суспільства чи цивілізації, з політикою владних структур, що реалізується через насильство. З іншого боку, об'єкт незгоди, тобто політика, є також формою насильства, за допомогою якого владні структури нагромаджують та розподіляють засоби існування. При цьому головним інструментом політики є економіка, що полягає в насильницьких способах

Людини Космічної. Тобто ми подолали тільки 2% свого висхідного еволюційного шляху між двома суміжними еволюційними етапами. Характерною ознакою цього шляху є *спадкоємність* у енергоречовинному обміні, що підтверджується як антропологічною (фізіологією організму), так і функціональною (розмноженням, харчуванням) *спорідненістю* між людиною і твариною.

II. Дія двох природних суперечностей:

— *суперечність, спричинена дією антиентропійного принципу розвитку живої речовини.*

Відповідно до цього принципу жива речовина при життєзабезпеченні, що здійснюється винятково

важеного, а тому недосконалого, біологічного виду — **Homo Gastros Faber** (людини — майстра шлунку) — за ознаками тваринного світу: **агресивності і хижості.** При цьому завжди передусім знищуються розумні індивіди. Весь трагізм людської історії — на шляхах видобутку їжі, адже вона при цьому спрямовує свою діяльність лише на удосконалювання знаряддя вбивства!

Для запобігання незворотному процесу загибелі цивілізації, насильства, конфліктів і воєн людству дається усвідомлення своєї трагедії та активне усунення її першопричини. **Ця можливість може бути реалізована тільки через відкриття принципово нової неви-**

якісний еволюційний стрибок через якісну зміну її енергоречовинного обміну з навколишнім середовищем.

Важливо відзначити, що розроблений науковий проект “Автотрофне природно-генетичне харчування — шлях порятунку цивілізації” узгоджується з найбільш значимим відкриттям XX століття в галузі біології — відкриттям автотрофних тварин. Отож ланцюг еволюції живої речовини замкнувся. Природа сама подбала про збереження живих свідків — автотрофних тварин, як найбільш значимої ланки в єдиному ланцюзі еволюції живої речовини і, отже, дає нам підтвердження реальної можливості переходу людини як біологічного виду на автотрофне харчування — реальної можливості порятунку. Ясна річ, у парі з духовним розвитком: зміна енергоречовинного обміну людини як саморегулюючої і самовідновлюючої біосистеми закономірно і неминуче приведе її до еволюційного наслідку — функціонального вдосконалення й досягнення гармонії: внутрішньої (душі й тіла) і зовнішньої (з біосферою).

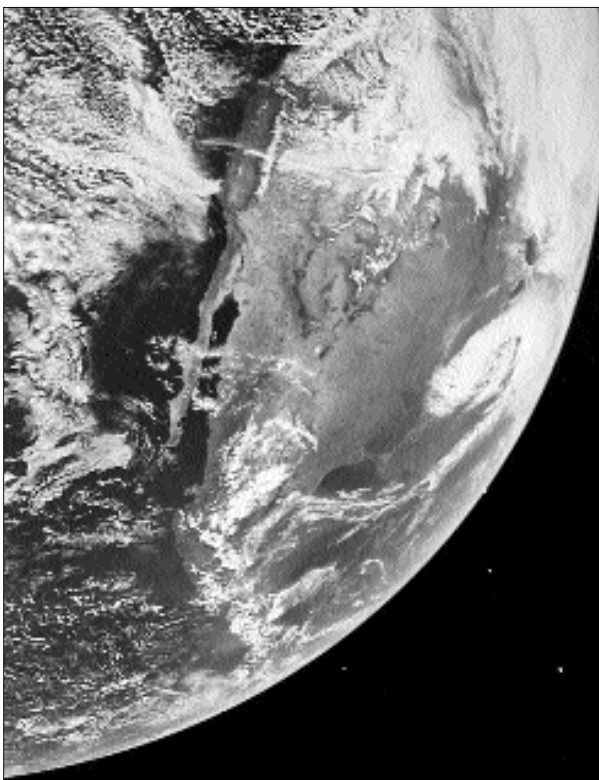
Людина зазнає також якісних змін на антропологічному рівні, а саме:

- значно збільшиться якість Розуму, сягнувши 100% його використання, що засвідчить перехід на активний — ноосферний етап розвитку;
- значно зменшиться кількісний показник фізіологічної можливості функції розмноження, що визначатиметься Розумом;
- значно збільшиться тривалість Життя.

Автотрофне природно-генетичне харчування, що ґрунтується на забезпеченні харчової ніші організмами, котрі створюють необхідні для свого життя органічні речовини з неорганічних у процесі фотосинтезу, стане єдиним і надійним способом лікування хвороб століття, — завдяки усуненню причин їхнього утворення і розвитку. Людина стане досконалою космічною істою, часткою планетарної соціально-природної системи, з єдиною мовою — мовою того народу, що відкріє людству шлях спасіння і безсмертя, тобто шлях активної еволюції. **Іншого шляху порятунку людства та біосфери планети Земля — нашої спільної оселі в живому просторі Космосу — я не бачу!**

Віктор ЛУЦЮК,
академік Російської академії Природничих наук, автор наукового проекту “Автотрофне природно-генетичне харчування — шлях порятунку цивілізації”

У ЛЮДСТВА Є ШАНС ВИЖИТИ! РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ ТЕРОРИЗМУ, КОНФЛІКТІВ І ВОЄН

видобутку засобів існування, насамперед їжі, при цьому гроші є їх еквівалентом і мірою. Таким чином, йде постійна боротьба двох сил за засоби існування за принципом: з одного боку, агресивне, хижє бажання відняти їх за будь-яку ціну, з іншого боку — сила, не здатна віддати. У цій боротьбі завжди перемагає сильніший. Тому ця дія, як і сам принцип, характеризує низький — тваринний — рівень виживання людини як біологічного виду.

ПРИЧИНИ? ОСЬ ВОНИ!

Протиприродне для людини застосування фізичної сили (насильства), як основного засобу в процесі життєзабезпечення на даному етапі її еволюції зумовлено такими причинами, як:

1. Дуже низький рівень розвитку сучасної людини як біологічного виду.

Недосконалість сучасної людини зумовлена, насамперед, її роздвоєністю між двома еволюційними етапами, тобто між двома рівнями досконалості: *попереднім* — людиною примітивною, але хитрою, що займає вищий ярус тваринного світу завдяки сформованій функції Розуму, та *наступним* — Людини Розумної,

через процес постійного видобутку їжі, повинна мати мінімальні витрати своєї внутрішньої енергії. Внутрішня енергія живої речовини, її кожної біологічної системи має закономірно накопичуватися задля реалізації основної функції живого — розмноження. Ця суперечність спричиняє одну із наймерзенніших людських вад — лінощі, котрі є гальмом активного вдосконалення людини, що неминує породжує ще й такі вади, як гордіня, гнів, нечесність, одним словом — зло;

— *суперечність між інстинктом розмноження (основної функції живого) і потребою в їжі та просторі, як фатальна й непримиренна суперечність між свободою і необхідністю.*

На цю закономірність вказував Томас Мальтус ще в 1798 році. Відповідно до об'єктивно існуючих законів кількість народонаселення збільшується в геометричній прогресії, а видобуток засобів існування, насамперед їжі, — в арифметичній. Усунення диспропорції здійснюється за допомогою законів Природи (голод, холод, хвороби, епідемії) і за рахунок соціальних дій (злидні, рабство, насильство, конфлікти, війни). **Фактично війна є закономірним процесом природного добору в межах єдиного, функціонально невір-**

черпної харчової ніші, тобто автотрофного харчування — за теорією першого президента АН України В. Вернадського — як єдиного гаранта умови виживання людства. Таким чином, відкриття принципово нової невичерпної харчової ніші є закономірним еволюційним стрибком людства до якісно нового, активного етапу в еволюції живої речовини — ноосфери.

ЩОБ ВИЖИТИ, МУСИМО СТАТИ ДОСКОНАЛИМИ

Перемога Розуму Людини над смертю, тобто над своєю основною недосконалістю, передбачена ще М. Ф. Федоровим, розвинута до наукової і соціальної думки К. Е. Цюлковським, В. Ф. Купрєвичем і В. К. Винниченком, науково обґрунтована як закономірна еволюційна неминучість академіком В. І. Вернадським і розроблена нині на рівні **Концепції активної еволюції**, є природним, еволюційним розв'язанням проблеми. **Прикладною роботою наукової Концепції активної еволюції є розроблений на біохімічному і генетичному рівнях науковий проект “Автотрофне природно-генетичне харчування — шлях порятунку цивілізації”**, відповідно до якого практично реалізується процес активної еволюції людини, **•**

ЛІТОПИСНІ ВИТОКИ ФЕОФАНІЇ

Sapere aude! Прагни пізнати! — Так древні римляни навчали. В Україні ж — патріотичний заклик: “Люби і знай свій рідний Край!” То чи всі ми знаємо, що в давнину іноземці нарекли Україну — Русь Чардарикою. Тобто, “Крайною укріплених міст”. І чому саме так?

Так попорядкувала сама Доля, визначивши нашим прадідам Край поміж кочовими ординціями Азії та осілими народами Західної Європи. Тому український народ-хлібодар мусив на багатьох століття стати і воїном-покордонником. Як відлуння цього нам лишилися билини про київських богатирів та козацькі думи. Отже, якщо Україна була богатирською заставою Європи, то Київ — її богатирською брамою. Та наш народ не покинув свій Край, не сховався в лісових хащах і болотах. Він вистояв і виплекав, за тих умов, свою високу культуру. А не маючи природних перепон від навал, він створив могутню оборонну систему, формуючи її з давніх-давен. Ми лиш певною мірою обізнані з нашим минулим часів антського князя Божа-Буса та за епохи Зарубинецько-Корчацької культури, що сягає III століття до нашої ери. А ще менше — зі спорідненою нам Трипільською, вік якої 6000—7000 років. Тобто, давніше перших фараонів Єгипту. І поширювалася вона на всю Україну. Навіть дотепер на наших землях звичуються залишки велетенських і для сучасника древніх городищ-фортець. Колись вони становили єдину оборонну систему — Чардаріку. Її захисні ровні вали простягалися на тисячі кілометрів, звані в народі “Змійовими валами”. Вони були мудро пов’язані з ріками, крутоярами, що підсилювали їх неприступність. Отож, у нашій “Чардаріці” було що захищати і кому це споруджувати.

Ця захисна система мала концентричну структуру, набираючи потужності з наближенням її до “Київської землі”, як вона звалася в літописах. Цю оборонну смугу з найнебезпечнішого від нападу Півдня становило гроно древніх поселень-фортець і укріплених монастирів. Серед них: Церковщина (Гнилецький монастир, часів Київської Руси), Пирогів, Китаїв, Хотів, Сіракове Городище. А поміж ними — територія нинішньої Феопанії, якою пролягали напівлегендарні Змійові вали.

Довга низка століть відчутно позначалися на землі Феопанії. Тому сучасна її територія ніякою мірою не відповідає давньоісторичній. Адже обшир її тоді сягав меж названих тут літописних поселень-фортець. А розчленованою територія Феопанії стала, коли зазнала змін свого образу вже за радянського режиму. Притім, виходячи лише з утилітарних потреб, нехтуючи історично сформованим її середовищем. Перед

цим територія Феопанії, окрім нинішньої лікарні, названої її ім’ям, обіймала землі, де, зокрема, розташовані тепер обсерваторія, будинок відпочинку Національної академії наук України та монастир святого Пантелеймона. А також містить велике урочище, що простягнулося до плато древнього Сіракового городища.

Історична територія Феопанії розташована на правому березі Дніпра, на відстані близько 25 кілометрів на південь від центру Києва. Майже впритул до неї — новий житловий масив Теремки.

Перше, з відомою нам назвою, поселення на території Феопанії з XVII століття звалось Шахравиною на літописній річці Віті. І навколо цієї незвичної назви здавна снується низка переказів. Ніби на межі XVI та XVII століть поселився тут Давид Шахрай. Отож за його іменем всі Давидові нащадки і прозивалися — Демиденками. За іншими переказами, першопоселенцем тут був якийсь володар Шахрай.

Поселення Шахравиною мало дерев’яну церкву, а в 1792 року тут спорудили велику Здвиженську. Згодом ця земля переходить, перемінно, під владу київських монастирів: Свято-Софійського, Михайлівського Золотоверхого, Братського, Петропавлівського, Видубицького. Та найдовше належала Києво-Печерському, хоч першим володарем був Софійський.

Наприкінці XVII століття частину Шахравиною придбала маєтна землевласниця, яка ділянку цієї землі, близько 150 гектарів, заповіла Михайлівському Золотоверхому монастирю.

З часом доглядачем цієї землі став ченець Лазар, який і заклав тут монастирський скит-пустинь. І з цієї пори місцевість у народі нарекли Лазарівщиною, або — Лазарівкою, а територія її поступово розширювалася. А Феопанією ця літописна земля почала зватися лише на межі XVII—XVIII століть, за іменем Феопана Шияна, першого вікарного єпископа Михайлівського монастиря.

1806 року Феопан спорудив тут Михайлівську церкву та заміські палати тих, хто приходив сюди на прощу. 1860 року тут збудували великий митрополичий будинок, келії для ченців, трапезну, нічліжні будинки прочанам. А 1866 року величну Всехсвятську церкву. Архітектурний образ усіх цих культових і службових споруд був позначений поширенням тоді по всій Україні ошатно-розкішним стилем українського бароко. А значну частину території Феопанії було засаджено вірцевими садами, виноградниками, а також городами. Відома вона була і своїм пасічництвом. Взимку ж у теплих Феопанії буяли квіти і субтропічні плоди. Окремі фруктові дерева старого

саду збереглися і дотепер, як спогад давніх часів.

Особливо інтенсивною була розбудова скиту Феопанії в другій половині XIX століття. А створений тут архітектурно-парковий ансамбль оточували квітники, серед яких струменіли сріблясті водограї.

Біблійної романтичності надавали названі тоді місцевості Феопанії. Серед них навіть “Святі” гори: Синай, Фавор, а ще Іосафатова долина... Це справляло на боговірних прочан вражаючий вплив.

І при всьому тому Феопанія вже тоді послугоувалася здобутками наукового прогресу: електроосвітленням, газосвітливими ліхтарями, водогоном тощо. А сам архієрейський будинок, що звищувався на пагорбі, був справжнім палацом на два поверхи. Адже сам цей “скит” у теплу пору року був резиденцією білого, тобто — вищої ієрархії, духовенства. Та була тут і частина території для ченців та прочан. Тому у Феопанії, званої в народі “Тимофанією”, завжди було людно від прочан.

Та щонайбільшу увагу приділяли Феопанії вчені-ботаніки, бо тут збереглися реліктові рослини. Зокрема: 400-, 500-, 800- і навіть 1000-літні дуби.

Ансамбль, передовсім його церкви Михайла Архангела та Всіх Святих, довершували мальовничий силует Феопанії. Цей ансамбль було видно навіть із протилежного берега Дніпра.

На початку XX століття над урочищем Феопанія піднісся велетенський собор святого Пантелеймона від єпархії Києво-Печерської лаври. Проте його обсяг і форми були занадто гіпертрофованими, зведеними за тогочасно поширеним в російській імперії претензійним псевдовізантійським “стилем”. Від цього він набув переобтяженості “формами” і приземкуватості. Та літописна місцевість Феопанії, яка за віки не раз зазнавала перейменування, завжди була надзвичайно мальовничою і цілющою. І хоч призначалася ніби для відсторонення від усього “мирського”, як “скит смирення” та “єднання з Богом”, — то були “райські кущі” для ними самими “обраного” духовенства. А їхнє особисте “життя” мало поширене відлуння пікантними спогадами серед людей про перебування тут “духовних отців”...

Вірогідно, такий розголос відповідно вплинув на ситуацію. Із другої половини XIX ст. Феопанія стала водночас і місцем “вечного упокоєння” духовенства Михайлівського Золотоверхого монастиря. Та за найкращий час після 1917 р. Феопанія зазнала докорінно згубних змін. Уже всіляко обмежений територією, цей скит животів до 1930 року. Інші ж його землі використовувалися тогочасною владою на різні потреби, не раз змінюючи своє призначен-

ня. Перебував тут овочево-городній радгосп, птахівницьке господарство. Містився і сирітський притулок, а з тим — дитяча колонія. Отож, кожного разу Феопанія зазнавала змін свого образу. Та, притім, руйнували як культові, так і цивільні споруди. Отак, за короткий час, було знищено архітектурно-історичний ансамбль Феопанії, створений протягом віків. А з ним разом, без будь-якої на те потреби, були зриті навіть долітописні Змійові вали, які простягалися уздовж Феопанії до прославленої історією річки Віти. Незліченних і не-поправних втрат зазнали і по-справжньому унікальні ліси Феопанії. На них згубно позначилися також громадянська і Друга світова війни. Проте повітря та води Феопанії, як і мальовничий її рельєф, лишилися надзвичайно цілющими, придатними для оздоровлення. Тому на початку 1960-х років тут розгорнулося будівництво великого лікувального комплексу. Він розмістився в гушавині чудового лісопарку.

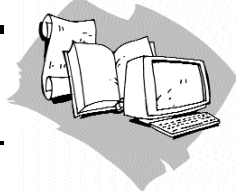
У 2000 році цей оздоровчий заклад відзначив своє 30-річчя. Йому офіційно надано назву — Феопанія, і тим самим було повернено цій літописній землі історично-романтичне ім’я. Отак, як назвав і, попри все, називає здавна народ. А за біблійною мудрістю: “Голос народу є голосом Божим”.

З наданням лікарні давньої назви її території — Феопанія, керівництво цього закладу ініціювало створення при ній музею. Він має відбити також історію цієї літописної землі. І доцільно було б на цій романтичній землі поєднати лікувально-оздоровче призначення з духовним збагаченням.

Щоб тут стояли стелі зі схемами історичних абрисів всієї Феопанії та визначних місць на ній. А також найпростіші стели (щити) та короткі тексти на них про ці місця. І, навіть, аби лікувально-прогулянкові стежки пролягали по відповідно позначених історією маршрутах. При тім не лише по території лікарні та колишніх її великих межах, а й до її літописних сусідів: Пирогово, Китаєво, Хотове, Церковища тощо.

Все це може бути створене поетапно, майже без витрат. Це надасть відомій лікарні ще й інтелектуальної принададності. І так ствердиться благородно-патріотичний заклик “Люби і знай свій рідний край”.

Олесь СИЛИН,
заслужений архітектор,
заслужений діяч культури
України, член Комісії
та наукової Ради
з відтворення визначних пам’яток
при Президентові України,
Головний експерт
Всеукраїнського Фонду
сприяння відтворенню
пам’яток імені Олесь Гончара

ТРАДИЦІЇ ФУНДУВАННЯ В УКРАЇНІ — ДУЖЕ ДАВНІ

— З перших днів відродження Києво-Могилянську Академію суттєво підтримало, як вважає президент університету В'ячеслав Брюховецький, “влило палне у дугину”, Могилянське академічне товариство (США), яке очолював відомий учений, професор Радгерського університету Іван Фізер. Якою мірою фундація Києво-Могилянської Академії (США), яку очолює пан Вислоцький, продовжуватиме напрацювання товариства і на яких засадах вона функціонуватиме?

— Нова фундація продовжуватиме добрі справи, започатковані Могилянським академічним товариством (США), яке з дня його заснування очолював професор Іван Фізер. До речі, професор Фізер став головним радником нової фундації. Напрацювання товариства мали добрий відгук в українській спільноті Північної Америки. І треба віддати їм належне. Але час стрімкий і диктує своє. Тому ми, продовжуючи надбання товариства, задумуємо фундацію, яка розширить, поглибить ті напрацювання, яка матиме більше адміністративної підтримки, буде адміністративно функціональною. Це дасть можливість розширювати ті надбання в українській спільноті, працювати з іншими фундаціями, організаціями, бізнесом і прямо з урядами. Сьогодні тільки на офіційній, правовій, уточненій, бізнесовій, основі фундація може бути життєздатною і виконувати свої завдання.

Ці тенденції, напрями відкривають можливість будувати далекосіяних проєктів та ендаунменту для Києво-Могилянської Академії, спрямованих виключно на Академію. Думаю, що така фундація допоможе Могилянці налагодити ділові, творчі контакти з передовими університетами США.

— **Отже, мета фундації...**

— Мета фундації — консолідація попередньої праці, виконаної Могилянським академічним товариством, поглиблення і розширення фундації на діяльність, на різноманітні цілі й потреби Києво-Могилянської Академії. Також важливо, що Києво-Могилянська фундація набула постійного юридичного характеру на постійне існування. Це нам відкриває безліч нових доріг до збирання коштів.

— **Традиції фіндування на Україні дуже давні. Згадаймо Райну Вишневецьку, яка офірувала (було таке цікаве слово у вжитку) будівництво Мгарського монастиря, Галику Гулевичівну — на дарованій нею землі**

фіндувалися не лише школа, а й монастир, що стали основою Києво-Могилянської Академії. Сумлінно підтримували ці традиції українські братства. Наскільки може бути цікавим і корисним цей історичний досвід особисто Вам і Вашим спільникам-однодумцям?

— Поняття української філантропії, котре існувало колись і згубилося наприкінці XIX — на початку XX століття через катаклізми в Україні, варто відновити. Думаю, що тепер маємо слушну нагоду це зробити. Сама філантропія є моральним посередником для надбання ресурсів. І якщо ми зуміємо висвітлити і довести, що маємо бути неабиякою модерною нацією з багатонаціональним вкладом, якщо ми зуміємо вжити їх переконливо, то ми можемо відновити традиції української філантропії XVI — XVIII століть. Ми зможемо утверджувати традиції університету через нашу українську філантропію, котра має свою історію і традиції. Але їй треба надати нової форми, котра б відзеркалювала краще нашу добу. Думаю, що варто відновити такі поняття як членство у братствах різних ступенів, треба створити інші угруповання і розпрацювати їх. До таких можуть належати постійні меценати, спонсори, котрі готові постійно підтримати Академію.

Українці в діаспорі — великі філантропи. Ви подивіться, скільки там побудовано для українства консульств, скільки структур побудувала діаспора для свого і національного збереження. Українці великою мірою живуть островами по всьому світу, відірвані од материка. Навколо церков створилися угруповання, осередки й установи, традиції, котрі зберігали нашу ідентичність. Були і є зусилля творити координаційні ради, хоч нам то ще не дуже вдається.

— **Гарвардський університет щороку збирає до 0,5 мільярда доларів фондів коштів. За цією схемою працюють й інші університети світу. Зрозуміло, що скопіювати ці моделі Могилянка не може, адже вона функціонує в непередбачуваному пострадянському просторі. І не враховувати ці моменти не можна. Отож, що буде покладено в основу моделі збирання коштів?**

1. Чи достатньо, на Ваш погляд, працездатна законодавча база України для того, щоб фундації, меценатство, спонсорство функціонували в країні результативно і цілеспрямовано? І що було б варто зробити в цьому випадку, аби

інтерв'ю з Ігорем Вислоцьким, головою фундації Києво-Могилянської Академії (США)

циркуляція грошей відбувалася цивілізовано і знов-таки дієво?

2. **Уявімо, що коштів на певний час удосталь. На які програми, на вирішення яких проблем варто було б спрямувати грошовий потік?**

3. **Що зі світового досвіду роботи фундацій варто впровадити в Україні?**

— Думаю, що ми, українці, маємо дуже добрий приклад українських студій при Гарвардському університеті, де на модель існування інших фундацій для розбудови потужностей великих університетів збираються потрібні фонди. А Гарвард — не єдиний університет, який збирає 500 мільйонів доларів на своє існування. Є й інші школи, які збирають подібні суми. Є вже перевірені моделі, які працюють дуже успішно. І ми вивчатимемо їх і знаходитимемо співробітників тих фундацій, які працюватимуть із нами, поки ми не навчимося. А з часом, коли Україна зміцніє економічно, такі схеми буде перенесено і в Україну. І тут треба діяти відповідно до нових обставин. Треба, щоб ця справа вкорінювалася, вироблялися стандартні підходи до фінансування вищих шкіл і розвитку знань у нашому українському суспільстві, а не лише в інших країнах. Тому я вважаю і вважаю, що нам треба працювати разом із передовими університетами світу. Зокрема ми тісно співпрацюємо з Нордвест університетом в Еванстоні, біля Чикаго, і, між іншим, маємо там члена ради нашої фундації, професора Раднора, який працює з нами.

Ви запитуєте, чи працездатна законодавча база? Зрозуміло, що треба удосконалювати законодавчу базу, змінювати економічний клімат. І найефективніший спосіб — робити це через освіту. Треба розбудовувати такі осередки, як Києво-Могилянська Академія. Це найкращий гарант, який вестиме суспільство, а відтак і державу до кращого.

Нордвестен має чи не найбільший фонд, до кожного кожного року додається 500 мільйонів доларів, і він працює на постійній основі. І якщо цей університет сьогодні розробляє новий проєкт, то розраховують на результат не раніше як через два роки. Такий цикл. Тому треба працювати постійно. Є також інші постійні фундації. Зокрема фундації колишніх студентів. Усе те нам треба вивчати, потрібно знати, якою мірою це може бути реалізовано в Україні. Мабуть, треба робити все поступово, але перші кроки вже треба робити і зараз закладати такий фундамент, який би давав якнайшвидше постійний прибуток.

Між іншим, коли ми створювали фундацію в Америці, оформлювали юридичні документи в Україні, в інших країнах нас просили інформувати їх. Наш досвід цікавить українців в інших країнах. Я б хотів поїхати до Аргентини, допомогти в організації аргентинської фундації. Не думаю, що можна очікувати великих фінансових фондів в Аргентині, але важливо підтримати куль-

турний зв'язок з Україною через Могилянську фундацію в кожній країні. Німці, французи мають свої фундації, підтримувані їхніми державами. Ми цього не маємо, але ми можемо їх мати через Могилянську фундацію. Там, де є найбільші згущення українського суспільства, ми повинні мати такі осередки.

Ідея створення таких фундацій може бути реалізована швидко. За 5 років ми можемо мати фундації у світі. Може, то є дещо інший вектор, але то є вулиця з двома напрямками, якою користуватиметься Києво-Могилянська Академія й українці за кордоном.

Повертаюсь до ваших запитань. Мені дуже важко уявити, що коштів уже вдосталь... Грошей багато не буває... (Сміється). Думаю, що передусім треба творити імідж Академії, потрібно інформувати, дати зрозуміти, що найбільше зараз потрібно Україні для збереження нас самих, нашої ідентичності, культури і всіх атрибутів, що стосуються нашого існування, де б ми не мешкали: в Києві, Донецьку, Львові, Чикаго чи в Буенос-Айресі. Без такого інформування не можна збирати фондів. То нормальний, прагматичний підхід, у бізнесі він називається повернення, воно має бути більшим, ніж вклад. Адже ми матимемо видатки на штат, бо фундація має бути професійною, люди мають отримувати зарплатню, бо аматорство дуже швидко себе вичерпує.

Вважаю, що другим порядком потрібно організувати прибутковість фундації. І якщо буде прибутковість, то ми зможемо вкладати фонди в Києво-Могилянську академію, а куди саме вкладати, вона знає краще за нас. То вже внутрішнє питання Академії.

З часом таких успішних університетів, як Києво-Могилянська Академія на Україні, буде більше, вона не буде одинока. То є модель, на яку орієнтуватимуться інші університети. І якщо держава матиме менший вплив на економіку суспільства, воно стане таким, яке саме себе утримуватиме. І в цьому суспільстві фундації дуже потрібні. Потрібне дієве меценатство. Воно з'явиться автоматично.

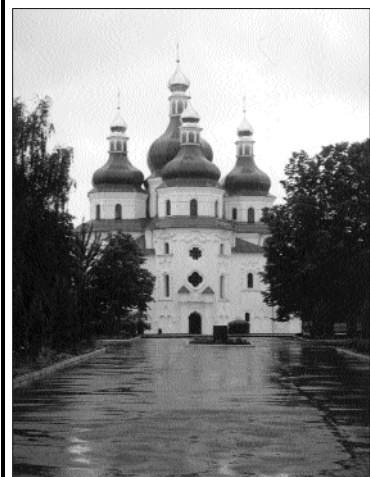
— **І насамкінець...**

— Насамкінець хочу сказати, що я вражений тим, що побачив під час візиту до Києво-Могилянської Академії. Вона стрімко розвивається, вже створена дуже хороша й ефективна база для успішного росту.

Таїсія ШАПОВАЛЕНКО

БЮДЖЕТ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД СТАВЛЕННЯ ДО КРАСИ

Нещодавно в приміщенні Просвітньо-виробничо-комерційної фірми “Сяйво” відбулася нарада стосовно відбудови Спасо-Преображенської церкви — Кобзареві Святині в м. Ніжин. Серед присутніх були Анатолій Крутько, секретар міської ради, єпископ Чернігівський і Ніжинський Никон, головний редактор міської газети “Вісті” Олександр Безпалый, керівник дільниці “Укрреставрація” Григорій Сипливець, голова ТОВ ПВКФ “Сяйво” Микола Шкурко, які, зокрема зазначили: незважаючи на те, що в місті з населенням близько 80 тисяч жителів налічується 12 православних церков та 2 монастирі, Спасо-Преображенська церква вирізняється тим, що розташована впритул до основної магістралі — так званого останнього шляху Кобзаря. Саме в цій церкві 17 травня 1861 року перебувала труна з тілом Т. Г. Шевченка по дорозі з Петербурга до Канева. Храм, якому близько 250 років, є рідкісним взірцем українського бароко трибальної будови. Бані розташовані по одній осі із Заходу на Схід, ніби символізуючи цим зв'язок між двома цивілізаціями та ключове розташування України між тими світами.

Миколаївський собор в м. Ніжин

Враховуючи, що Ніжин є університетським містом та має також аграрний інститут, училище культури, музичне училище, добре розвинену сферу торгівлі й дозвілля, багато історичних пам'яток і пам'ятних місць, унікальних музеїв, рідкісних збірок тощо, а також беручи до уваги те, що місто включено до туристичного маршруту “Намисто Славутича”, справа відбудови храму має перспективне значення. Очевидно: саме зручні шляхи сполучення, відсутність значного промислового навантаження, а відтак збережене сприятливе довкілля, близькість до столиці та унікальних місць, таких як: Качанівка, Батурин, Сокиринці, Тростянець — так званих дворянських гнізд, — роблять Ніжин незамінним місцем відпочинку для мандрівників.

До речі, на нараді було наголошено, що міська адміністрація на чолі з мером Михайлом Приходьком саме цю перспективу і вбачає пріоритетним завданням розвитку. Зорієнтованість на неї народних депутатів дасть змогу відповідно зорієнтувати й бюджет.

Було ухвалено звернення щодо шляхів відродження Спасо-Преображенського храму, домовлено зробити такі зібрання регулярними і на наступну зустріч запросити визначних ніжинських підприємців.

М. ШКУРКО,
м. Ніжин

ДУМАЙТЕ!

ЗРАДА, або ПОЛІТИЧНЕ ХОХЛЯЦТВО

Було це у день свят. І нагода поспілкуватися — радісна, і погода сприяла відвертості розмови та гостроті почуттів. Прикрим було лиш те, що мій чарівний співрозмовник не мав ані святкового настрою, ані бажання залишатися на київському Подолі. А підставою були прикрі спогади і враження від власної участі у святковому концерті, присвяченому Десятиліттю Незалежності.

Він — молодий кобзар, якого ще у юнацькі роки нерідко можна було почути і побачити на Узвозі. Траплялося, що поруч з ним демонстрували своє мистецтво ті, хто краще знав, як співати “українські пісні”. Проганяли і залякували, забороняючи “ходити на їх Подол”. Тарас був одним із тих молодих людей, які не підкорялися “особливим розпорядженням”. Свідомо чи суто інтуїтивно, пішов за тими, хто організовував і проводив під час першої мітингової хвилі відповідні заходи. Грав на бандурі і ніс хрест “останнього з могікан” досить переконливо. Його помітили, дали можливість закінчити школу і навчатися далі.

Хлопець був своїм у середовищі політв'язнів, репресованих та національно свідомої інтелігенції. Отримавши диплом професійного музиканта, чітко усвідомлював роль свого основного інструмента на теренах “совецького та постсовецького” простору і перспективу максимального вияву його історичної ролі. Тобто йдеться не про пересічного обивателя від мистецтва, а про людину професійно і політично зрілу. На сьогодні він об'їздив, без перебільшення, півсвіту. Має добру, вірну дружину та двійку малят, мешкає у Києві, бо й коріння його від мами — тутешнє, київське. Причин для пригніченого настрою, здавалося, не може бути, а він, настрої, був саме таким. Зітхнув і промовив: “Як тяжко стає співати вдома, в Україні. Плещуться, глузують, а то й просто йдуть геть, коли бачать, що співає кобзар”.

От тоді мені й пригадалася наша розмова, яка шокувала мене цинізмом. “Буду голосувати за Кравчука, бо він уже наївся і нам дасть”, — заявив Тарас. На той час роздумів про ситого з голодним у нього не було, а своїх покровителів він намагався уникати. І тим, хто його “просвітив” і “умудрив”, можливо, й полегшало, а Тарас розплачується щоденно. Обдурили, а на додачу ще й морально ошукали.

...І знаходи молодий маестро, мандрівний кобзар, розраду серед своїх на чужих землях та у власній родині, дітях та дружині, а про минуле десятиріччя давності згадує як про утопічну безодню. Хоча, мабуть, сімейне, родинне щастя для нас, українців, — це доля і майбутнє. А обираючи, варто добре подумати.

Л. С.

КРОПИВОЮ ПРИЧАСТИЛИСЯ У хащах алогічного світосприйняття

На пресконференції

Старше покоління так званого українського богемного середовища добре пам'ятає навчальний заклад, який у народі називався “кульок” і готував митців різних жанрів постпролеткультивського рівня. Випускники цього ВНЗ здебільшого довчалися чи й перевчалися і титул дипломованого цим інститутом фахівця був, м'яко кажучи, неprestижним. Більш модерним вважалося, принаймні у столиці, училище імені Глієра, з якого вискакували і вмиль ставали зірками української естради майже всі, хто сьогодні сяє з естрадних олімпійських вершин уже пострадянського часу.

Але все йде, все змінюється й модернізація суспільно-політичного життя не оминула вищезгаданий навчальний заклад. Він змінив свій статус і продовжує розвивати засадничі традиції. Постпролеткульт трансформувалася у субкультуру й намагається створити професійну базу для національної культури. Міф про неіснування шоу-бізнесу на Україні спростовують мегазірки російської естради, що, як мухи на мед, зграями тягнуться в Україну, яка створює всі умови для їх процвітання. Таких сприятливих умов, як у нас для них, не створює жодна держава у світі. Дивується росіянка за статусом, одеситка за походженням Лариса Доліна, коли говорять, що в Україні немає умов для роботи артистам. Сама вона записується й видається на одеських, тобто українських, студіях, коли виникає бажання й потреба. Якість та статус її від цього зовсім не потерпає. Переконало? Шоу-бізнес у нас не існує для тих, хто не вміє працювати і не хоче вчитися чи доучуватися робити щось у державі, яка намагається розбудувати ринкову економіку.

Але повернемося до історії “найкультурнішого” навчального закладу, який очолює велет естрадного експериментального мистецтва Михайло Михайлович Поплавський. Можливо, колись, коли на тринадцятий стілець умоситися золоте теля української естради і, закопиривши губи заявити, що не злізе з нього до загибину, то поруч із пам'ятником Паніковському, що прикрашає затишний скверик на Прорізній у Києві, гонорово примоститься “Юний орел” історії української субкультури, який і сьогодні вже може претендувати на свою присутність у майбутньому.

Погодитися можна з новаторськими проектами, які новаторськими стали для України, що, придивившись ближче до світового рівня досягнень, розчарувалася й упевненіше взялася за удосконалення своїх надбань. Розчарування прийшли з усвідомленням реалій західного масштабу культурного життя. Гранд-концерт для сотні глядачів та учасників фестивалю — це норма, бо на гігантському Європа не хворіє. Горизонти, такі оманливі спочатку, протверезили аналітиків і професіоналів, які почали боротися за своє. Славнозвісна й сумнозвісна “Червона рута” стала першою ластівкою європейської естради, яка з'явилася в Україні. Концептуальні за-

тивальних проектів, котрі допомагають об'єктивно виявити кращих у всіх жанрах і концентрують на них увагу на підсумковому державному фестивалі, що відбувається щороку в столиці і вже відсвяткував свій десятирічний ювілей. “Пісенний вернісаж-2001” може бути подією, адже протягом останніх років він пос-

В кропиви

тупово позбувається упередженості щодо нетрадиційної естради, усвідомлюючи вимоги часу.

Усі ці процеси локально відтворені модернізаторами освітніх програм, що стосуються маскультури та навчання у галузі шоу-бізнесу. Київський національний університет культури і мистецтв покликаний створити професійну базу для шоу-бізнесу в Україні. Здеклароване підтверджується фактом переходу кращих викладачів із престижних ВНЗ та училищ саме до цього навчального закладу. Парадокс? Чи необхідність вижити у тяжкі часи перехідного періоду? А чи свідомий вибір конкурентоспроможної частини викладацької еліти, яка не хоче монотонності та скутості у мистецтві, хоче саморости, розвиватися і віддавати те, що є ще потрібним для закладення підвалин майбутнього. Кращі, на жаль, складають меншість, бо прагнуть донести те, що “ковтається” не просто.

Усе це могло б не мати продовження, якби не державна підтримка процесу, який вийшов з-під контролю саме у плані ідентифікації національного статусу. Надто незатишно останнім часом базовим кафедр української мови, літератури та фольклористики! На двох перших планується скорочення викладацького складу — змушує переоцінку вартостей. Чомусь пріоритетними вважають себе відділення, які готують візажистів, перукарів, менеджерів ресторанного та шоу-бізнесу. Невже пріоритетною буде голюхастівщина та мрії Проні Прокопівни про прийом “льожачи” з книжкою “Антиклімакс” перед телевізором, який крутить КВК, відверто глузуючи з хазяїв держави, що повернулася до попереднього стандарту пріоритетів? Комплекс меншовартості засвідчений фактом мовного режиму команд української ліги КВК. І якось не весело, а гірко й сумно стає, коли з екрана телевізора чи з радіоприймача лунає “Кропива ти моя, кропива”, натхненно співана ректором Київського національного університету культури і мистецтв (КНУКМ). Жаливою тут не допоможеш, — надто глибоке коріння має проблема обезкультурення української нації та надто високу підтримку в українській державі.

Леся САМІЙЛЕНКО

Михайло Поплавський: “Хай живе УСС (Українська студентська спілка) і ми при ній”

сади цього фестивалю і досі базуються на національному, автентичному підґрунті, тобто ідеї, яка була підхоплена, підтримана, удосконалена й реалізована іншими прихильниками радикальних змін у царині української естради. Після фестивалю “Червона рута”, який спромігся заявити на весь світ про нову музику й нове покоління представників української музичної культури, розпочато суперечки, у яких народжувалася істина.

Розбудова фестивального руху породила конкуренцію, яка і є тим механізмом, що рухає десятки незалежних, альтернативних фес-

ЗАБУТА НАМИ КРАЇНА

Не думалося, що в наш час у столиці України народна пісня, наче на далекій еміграції, викликає сльози невимовної радості з того, що хтось у нас її ще співає, і сльози безмежної печалі через її поступове забуття. Саме така картина спостерігалася під час перебування у Києві хору “Вертеп” тернопільського обласного товариства “Просвіта” й тернопільського товариства українських студентів-католиків

“Обнова”.

За сприяння київської обласної громадської організації “Молода Просвіта” та клубу “Скіфи” Київського національного економічного університету в приміщенні театру КНЕУ нещодавно відбувся вечір, на якому лунали пісні автентичної України.

Далеко від Києва, куди не так часто звертають свій погляд високі державні мужі, живе собі в людських

серцях українська пісня, а ми ходимо щодня київською бруківкою, молимося у відбудованих з руїн величних храмах, слухаємо чужомовні пісні і гадаємо, що тільки нам випала честь називати себе українцями. Та, виявляється, не лише нам...

В'ячеслав БОДНАРЧУК,

студент КНЕУ, член турклубу “Скіфи” та “Молодої Просвіти”

Немає на світі двох однакових людей, як немає двох однакових листочків. У своїй суті кожна річ неповторна. Тому будь-яке порівняння хибує на неточність. Однак з порівняння хочеться почати свою розповідь.

У природі зустрічаються коштовні камені, що справжню цінність здобувають лише після копіткого шліфування. Нові форми і зміст вражають відтак своєю невідомістю, багатством кольорів і тонів, а іноді, розгортаючи породу людських особистостей, осліплюються — перед тобою безцінний скарб чаруючої людської обдарованості і таланту. Цей скарб, на відміну від коштовних каменів, людина шліфує сама, залишаючи лише успадковану у природи основу, як і трапилося з людиною, чие життя було зігране з чорних і червоних ниток, назва яким музика, поезія, пісня, любов до людей, до народу свого, до своєї сім'ї. По небутті його спливав час. Зайвою окалиною відпали невизнання, невіра в його непересічний талант і зайві емоції. Незалежно від наших побажань виблискують нині і виблискують у майбутті грані його геніальної обдарованості, грані творця, новатора і таланту потужної, як сказав би Іван Франко, сили.

Спадає на пам'ять перша зустріч з автором “Червоної руті” Володимиром Івасюком. Це був молодий, міцно збитий хлопчик у синій спортивній куртці, з красивими і по-гуцульськи гордими рисами обличчя. Здоровий рум'янець підкреслював весело-спостережливий блиск його очей, а були вони, наче небо після зливи — голубими, очей, на які спадало каштанове сипке волосся. Різьблене підборіддя свідчило про твердий і рішучий характер. Володя невідменно дивився на поля зеленої Буковини, впирався спостережливим поглядом у зелені вруна свого краю, що миготіли у вікні автобуса. Поля поволі переходили в мрійливі пагорби, віщуючи наближення справжніх синіх гір. Як писала про нього одна канадська газета, Володимир Івасюк — співак синіх гір. Він нестямно любив свої гори. В його піснях вони ставали одухотвореними героями, мріяли, співпереживали і печалилися разом зі своїм автором. У горах він знайшов червону руту, що полум'янітиме вічно у серцях людських вічним вогнем його щирої і доброї душі, його зачарованості і любові.

Лише вчора-позавчора я став студентом Чернівецького держуніверситету, а того дня вертав додому, з радістю наспівуючи пісні “Смерічки”, де брав участь. На щастя, нагодився знайомий журналіст із місцевого телебачення — Жан Макаренко. На зупинці у Вашківцях він познайомив мене з Володею. То було у серпні 1970 року. На час нашого знайомства Володя уже був автором “Червоної руті”, яку запропонував редакції телебачення. Головний режисер В. М. Селезінка, який знав його як здібного скрипалі і співака, був здивований. Хлопець приніс пісню. Селезінка проникся текстом пісні і запропонував “оправити” її у видовий ролик з краєвидами Карпат і водограїв. На цей час ми вже в “Смерічці” співали одну з Івасюкових пісень — “Я піду в далекі гори” — надзвичайно імпульсивну й життєрадісну співанку. Виявляється, їхали вони до Косова, де пініться напрочуд красивий водоспад Гук. Там оператор Дмитро мав зняти той видовий ролик, і Володя із захватом розписував кожен кадр, кожен куплет. Отож знайомство з тим Івасюком закарбувалось у душі і буде зі мною завжди. Зустріч і знайомство, одначе, перевершили всі мої сподівання. На все життя вразила його особливість характеру — не викладати себе одразу, не обрушувати на голову співрозмовника масу інформації і лавину інтелектуальних резюмувань. Він вводив мене у свій неповторний людський світ поволі, розкриваючись щоразу несподіваними закусками залюбленої у гори, в людей душі, ще більше несподіваного і жаданого залишав на потім. До кінця не розкриваючись, він не давав найменшого приводу пізнати себе у всій своїй складності. Можу лише з впевненістю судити, що Володимир Івасюк жив у чотирьох вимірах. Це був Поет, Композитор, Художник, Людина. Віддати перевагу якомусь одному важко, як і нелегко знайти кожному точне формулювання. Залишається крок за кроком відтворювати його будні і свята. Цим короткочасним святам, власне, більше передували будні, мо-

зольні і напружені, для яких напружена праця залишала короткі години перепочинку.

Першими виконавцями “Червоної руті” — критики, музикознавці і звичайні шанувальники естрадного мистецтва вважають мене і Василя Зінкевича. Це твердження пішло гуляти між людей з легкої руки самого Володимира Івасюка, який завжди зичив популярності своїм колегам і друзям, але пальма першості належить не нам, а самому авторові популярного твору. Композитор і поет Володимир Івасюк сам володів чудового тембру і краси голосом, який і окрилював “Червону руту” зі сцени Чернівецької студії телебачення. Цей варіант і слід вважати оригіналом. Наш — просто відомий ширшому загальному слухачів. Свого часу пісня на фоні падаючої бистої води з-під Гука, водограю побіля Косова в Карпатах, обійшла екрани України і надовго заповонила серця людей.

Непомітно ніби, але впевнено і дуже сходила його зоря. Шкода лише, що була вона серпневою, короткочасною на життєдайне світло. Однак на небі творчості залишила вона незгасний світ. Зоря ця горіла тільки для людей.

Екран багато сприяв його популярності. Добре пригадую жовтневий день 1970 року, після третьої пари відкликають мене на Театральну площу, де готувалася передача “Камертон доброго настрою”. На вулиці стояв погожий осінній день, день, коли лю-

Не знаю я, коли сюди
прийду,
Та залишаю замість
себе квіти,
Ті квіти, що знайшов
у саду
Для тебе, для тебе я...

Не зітреться ніколи у пам'яті найбільш творчий і тому напружений до неможливого період перед зйомками фільму, коли безсонними ночами сиділи ми на телестудії. Запис фонограмми робив знайомий вже Василь Стріхович. Репетиції. Оркестри. Апаратура. Сотні дублів. Переспівано стільки ж пісень. Не знали спочинку не тільки режисери фільму, але й Володя, Софія, Левко, Василь і Марійка Ісак. Над ранок бувально валилися з ніг, але, ледь вийшовши на вулицю, почувши щебет невгамовного птаства, ми ніби відроджувалися. Володя наспівував фінальну пісню про поїзд.

На швидких поїздах
Подолано свій шлях.
Хай летить до мети,
І легка моя путь —

НАЗАРІЙ ЯРЕМЧУК: СПОГАДИ ПРО ВОЛОДИМИРА ІВАСЮКА

ди вперше почули у Володимирі виконанні “Червону руту” і “Водограй”. До самої площі було не пройти. Її обступили сотні людей. З вікон медінституту, де на той час навчався Володя, визирали студенти, сонце сяяло у променах бабиного літа, а над Чернівцями лунали пісні Володимира Івасюка, що сидів на лаві під деревами — смерічками, ялинками (їх недавно викопали і пересадили на інше місце) та розмовляв із дівчиною. Для камери він був недосяжним. Увага операторів зосереджувалась на безпосередніх учасниках передачі, на Софії Ротару, скажімо. Вона співала пісню “Валентина”. Співала натхненно, вражаючи. Подальший злет її тісно пов'язаний з іменем Володимира Івасюка.

Зі сходинки на площі я співав, пригадую, “Юність смerek, мов незрівнянний світ краси...”. Оддалік стояли добре знайомі мені Валерій Громцев, Левко Дутківський, Марія Ісак, Софія Ротару, Василь Зінкевич, Василь Селезінка, Василь Стріхович. Останній, тон-режисер місцевої студії телебачення, першим записував на плівку пісні композитора Володимира Івасюка і всіх тих, хто був на площі. Через камеру ми несли глядачам світ не лише краси, але й своїх почувань і мрій. Багато хто з імпровізованої сцени передачі “Камертон доброго настрою” виглядав своє майбутнє. Не один пов'язував його з людиною, що все ще сиділа на лаві під ялинами. Отже, 13 жовтня 1970 року — це день народження “Червоної руті” і “Водограю”, що дивно, пісні прозвучали одночасно, а визнання їх людьми було різне. “Червона рута” одразу затьмарила не лише “Водограй”, але й інші пісні.

Після “Камертону доброго настрою” друге життя “Червоної руті” дав однойменний фільм режисера Романа Олексіва. Це своєрідна стрічка з участю цілого сузір'я талантів нашого краю. На чільному місці стояв, звичайно ж, Володя, чийми піснями — “Я піду в далекі гори”, “Водограй”, “На швидких поїздах” — стали справжньою окрасою стрічки. А чого тільки варта його поезія до пісні Валерія Громцева “Залишені квіти”? Я ніскільки не обмовився — поезія найвищої проби.

Здогадались, мабуть, —
Нових друзів я хочу знайти...

Нарешті, у сінокошному серпні, учасники зйомок зібралися в Яремчі. Володя приїхав з нерозлучною гітарою, разом з якою він перейшов на одну мою фотографію. На композиторові джинси, синій спортивного крою светр. Володя стоїть у колі друзів, перед якими стелиться чарівний світ Карпат. Погляд його ледь замріяний. Голова горділиво відкинута назад...

У Яремчі він часто наспівував одну мінорну французьку пісню. Інтерпретував її напрочуд вдало. Цю пісню співав він в автобусі, коли ми верталися зі зйомок. Співав, задумливо вдивляючись через заплакані від дощу вікна на присмирнілі гори.

Якщо дотримуватися строгої хронології подій, згаданим зйомкам передували наші зустрічі у Вижниць. До гірського райцентру він приїжджав ранковим поїздом, проводив з нами не одну годину. В результаті народилося чимало оркестрових пісень, цікавих задумів. Наприклад, пісня “Відлуння твоїх кроків”, котру згадую я у хвилини душевного сум'яття. Заспівати її Володя запропонував Василеві і мені. Після прослуховування зійшлися на думці віддати твір моему напарникові по сцені. Вона й прижилася в репертуарі Зінкевича.

З вижницьких зустрічей Володю пам'ятаю завжди веселим і переповненим задумами. Він носив при собі нерозлучний кавового кольору портфель, у якому, крім книг, зошитів, білого халата і стетоскопа, завжди лежав чистий нотний папір. Любив Володя свій портфель по-особливому. Завжди з якимось побожним трепетом клацав замком, витягуючи нові твори. Згодом придбав польський чемоданчик, але запам'ятався він чомусь менше, хоч теж вигодував його задуми, супроводжував у дорозі. Не менше од валіз дорозі мені спогади про його появу в Будинку культури, ручкався і сідав за стареньке фортепіано. Починав наспівувати...

Одного разу Володя приїхав до Вижниць як ніколи веселий, викликав нас з Василем з Будинку культури і дорогою мовив: “Ану, хлопці, послухаєте зараз...”.

Володя сів на найближчу лавку і заспівав:

Ой зробив хлопчина та й дві красні
скрипки,
Розділив надвоє снів своїх красу...

Я не відривав погляду від обличчя композитора. Воно було одухотвореним і непроникним. За його настрій більше промовляв голос — напрочуд міцний, сталевий і водночас ніжний та розлогий. Цей голос проникав у всі закопелки серця, оживав легендою і віддалявся-віддалявся, залишаючи по собі біль і терпкий шем.

Далося нам зустрічатися, але жодного разу не бачив його за робочим столом у чернівецькій квартирі. Складалося враження, що Володя, вічно рухливий, палкий любитель мандрівок, ніколи не замикає себе у чотирьох стінах. Побувавши перший раз у помешканні, я щиро поспівчував йому. Жила сім'я Івасюків по вулиці Маяковського. У Львові йому теж випала вулиця з такою назвою. Телефонний апарат не переставав дзвонити. Добрі знайомі і люди, яких він часто і в очі не бачив, не давали йому спокою. Де тут було до праці...

Цього разу Володя запросив мене і Василя Зінкевича. Сім'я Івасюків отримала нову квартиру, приводила її до ладу. Донедавна композитор невгамовно бігав по гадівству, шукаючи то замки, то шпаклівку, то фарбу, а тепер чекав нас із таємничою посмішкою.

— Так що, діду, треба їхати до Москви. Викликають на “Пісню-71”, всесоюзний фінал. Під оркестр Силантьєва ти, Василь і я повинні заспівати “Червону руту”. Аранжувати пісню доведеться мені особисто. Для великого складу не пробував ніколи, але треба...

Побачивши в наших очах радість і схвалення, Володя сів за свій рояль. Взяв ля-мінорний акорд.

— Отут, я думаю, — сказав він, — краще буде, якщо замість жіночого голосу прозвучить гобой...

До Володі на квартиру ми приходили кілька днів поспіль. На телефонні дзвінки просто не зважали, поринувши з

головою у роботу. На своєрідних репетиціях Зінкевич і я наспівували пісню, а він звиряв оркестровку.

Майже усі оркестровки, до речі, Володя завжди писав сам. Кожну він сприймав, наче “уберю” людини. Часто любив повторювати: “Від того, як одягнеш пісню, значною мірою залежатиме її звучання”. Йому як авторові легко було знаходити найпотрібніші шати. Особливо він полюбляв писати партії “для дерева”, тобто для дерев’яних духових інструментів — гобоя, флейти, фагота. Під час наших репетицій на його ролях лежали також томи для оркестрування великих симфонічних творів. Вони ніби виявляли його давні наміри підкріпити свої знання консерваторською освітою.

До Москви вилітали ми грудневим холодним ранком. У літаку, тримаючи ноти на портфелі, Володя дописував оркестровку. До надсадного реву двигунів його пам’ять долучала голос флейти, гобоя, скрипок і... хвилювання, хвилювання...

На Буковині ми залишили справжню золоту осінь. Москва зустрічала снігом. Він збивав нас із ніг на аеродромі в Биково. Ледь дотягнулися до електрички. Впавши у крісла, полегшено зітхнули.

Фінал конкурсу “Пісня-71” зібрав чимало зірок тодішньої естради: Магомаєв, Хіль, Кобзон, Зікіна, початкуючий Лещенко... Десятки відомих імен. До участі у конкурсі допускалися навіть композитори без консерваторських дипломів. Тепер їм чомусь закрито дорогу. Через необдумане, як на мене, обмеження, скільки чудових пісень ми не почули взагалі або ж почули з непростим запізненням.

Наш вихід на сцену. Ми з Василем з’явилися у білих, стилізованих гучульських костюмах. Сліпуче сяяли прожектори. Телевізійні камери, наближення хвилюючої хвилини відчутно зв’язували поведінку. Та ще великий симфонічний оркестр. Після заключного голосу гобоя ми виступ перші ноти. Після конкурсу критика назвала наш виступ визначним. Володимирові Івасюку було вручено диплом лауреата фестивалю і мініатюрний росяль з написом “Пісня-71”. Усім нам ще подарували метрові макети Останкінської вежі, де ми залишили один одному автографи. Це немеркнуча пам’ять про наше перше перебування у столиці.

Не минуло й року після виступу на “Пісні-71”, як “Смерічка” на крилах “Водограю” і “Горянки” Левка Дутківського стала лауреатом Всесоюзного телеконкурсу “Алло, ми шукаємо таланти!”. Йому передувала, до речі, не менш хвилююча для нас подія — півфінал у Чернівцях. Він проходив у Мармуровій залі університету. З мікрофоном у руках до Володі підійшов ведучий програми Саша Масляков. Композитор від хвилювання почав було червоніти, але швидко опанував себе:

— Вчуся в медінституті. Пишу пісні. Мій улюблений ансамбль “Смерічка”...

Володя говорив повільно, виражаючи кожне слово. Дехто пам’ятає, напевне, його інтерв’ю в телепередачі. Немає сенсу його повторювати. Залишається лише додати, що говорив він чистісіньку правду. Не загравав із глядачем. Дивуватися не доводиться, бо акторства він не терпів, хоч популярність серед шанувальників естрадного мистецтва, специфіка творчості композитора створюють відповідно сприятливий ґрунт.

Виступали ми також на заключному концерті “Пісня-72”. Наш “Водограй” здобув популярність. Володі, з-поміж інших мастих композиторів, було вручено знайомий мініатюрний росяль — другу нагороду за участь у фестивалі всесоюзного рангу.

“Смерічка” на якийсь час згорнула свою діяльність. Здавалося б, мало запанувати затишшя, але то тільки здавалося. За ансамблем закріпилася слава першого ВІА України. Пісня і фільм “Червона рута” дали назву колективові Чернівецької філармонії на чолі з Софією Ротару. Через рік у Дніпропетровську виник ансамбль “Водограй”, а про любов глядачів вже годі й говорити. “Смерічка” пустила в нашу землю, людські серця глибоке коріння.

З якогось часу обласна філармонія почала вести переговори з окремими учасниками ансамблю. Левко, Василь та я поривали з Вишніцею не захотіли. На професійну сцену подалася лише Софія Ротару, яка включила до свого репертуару чимало наших пісень. Це, крім “Червоної рuti”, “Во-

дограю”, “Відлуння твоїх кроків”, “Залишені квіти”, “У Карпатах ходить осінь” Левка Дутківського, згодом надійшла черга і до “Двох перстенів”, “Пісні...”, “Двох скрипок”.

Але спокуса “великої сцени” взяла все-таки гору. З першого квітня, після довгих “торгів” і обіцянок з боку тодішнього заступника директора філармонії Фаліка, “Смерічка” офіційно почала вважатися колективом філармонії. День сміху обернувся для нас майже плачевно. Жодна з умов не була виконана. Попри все, любов до мистецтва та можливість нести зі сцени кращі твори естради примусили забути про тимчасові труднощі. Ми спалили мости до повернення у Вишніцю на самодіяльну сцену. Попереду були нові зустрічі із самотнім і талановитим композитором Володимиром Івасюком.

По довгій перерві Володя зустрівся зі “Смерічкою” у Києві, де ми готувалися до відповідальних концертів. Натхненний, як завжди з гумором, він любив смачно посміятись і своєю веселістю заряджав інших; споряджений ластами і підводною рушницею, затримався з нами, щоб показати кілька нових пісень, хоча його чекали у Бердянську, на батьківщині матері, батьки.

У Київській філармонії є дуже гарний старовинний зал і чудовий росяль, не знаю, який вигляд має той зал після реконструкції зараз, але коли Володя загравав нову пісню “Два перстені”, він став у стократ кращий. Ця пісня і понині у моєму репертуарі у віночку попури на теми пісень “Смерічки”. Там є і “Червона рута”, “Водограй”, “Золотоволоска”, яку він чомусь не любив і завжди просив зняти її, не записувати на платівку, не співати на телебаченні, але на диво, ця пісня завжди подобалася людям, і понині приходять на сцену записки, листи, щоб виконати цю пісню або прислати ноти і слова.

Того ж літа в Криму проводився перший всесоюзний фестиваль “Кримські зорі”, який пізніше перетворено у міжнародний, і на закінчення його до Сімферополя засмаглий, чорний як негр, приїхав Володя. Колектив поїхав додому поїздом, а я і Володя летіли літаком. Ми поспішали вулицями полуденного, спекотливого міста до філармонії, у прохолодний затишок залу, де було фортепіано. На той час у мене було кілька задумів по вокалу, по манері виконання голосового діапазону, і я влячний йому, що у скрутний момент одержав потрібну пораду і допомогу.

Раптом він своїми немусичними пальцями зробив стрімкий пасаж на фортепіано і заспівав нову пісню, яку я, на жаль, не заспівав:

Коли між нами не було нічого...

То був уже новий Володя. Відчувалася філософія як у віршах, так і у музиці, тонке відображення високих нюансів любові, переживань пронизувало твір невидимими променями справжньої поезії, поезії-музики.

Володя з сестрою Галиною перевелися на навчання до Львова. Наші зустрічі стали нечастими. Доля залишилася до нас прихильною. І він попросив нас допомогти в організації концерту для студентів Львівського медінституту.

Число 13 мала квартира у Львові, куди Володя невдовзі переїхав, вступивши до тамтешньої консерваторії і заочно закінчуючи медінститут. Незважаючи на свою так звану “несправність”, воно не принесло студентові-композитору несподіваних прикрас. Навпаки, з Львовом пов’язаний більш пільний період його творчості. Що могло дати навчання у Чернівцях? Одні неприємності. Його натура не вкладалася у звичні рамки вузу, надто вже “випирала” пристрасть до творчості. Нікому не секрет, що навіть до медінституту, крім людей, покликаних до медицини, приймають спортсменів і артистів, на різні необхідні випад-

ки. Володя був приємним винятком, по-справжньому творчою людиною, якій наука давалася також легко. Це зможе підтвердити кожен з викладачів інституту, що зараз живі-здорові. Однак вчитися йому було важко. Вислів “у своєму краї пророків нема” спрацьовував безвідмовно. Популярність композитора і клопоти звичайного студента жити не могли, були добрим підґрунтям для заздрісників. Дехто аж надто ревниво дбав за честь вузу, замість любові і доброзичливості створював йому байду-жисть, а почасті і відверте глузування з поклонання. А у Львові Володю чекали умови, сприятливі для закінчення інституту і вступу до консерваторії. Табличка з цифрою 13 на дверях його квартири вигідно підкреслювала “справжню турботу” про талант.

І ось під вечір ми виїхали у напрямку Галичини. Першою перешкодою на шляху був міст через бурхливий Черемош. Нинішнього мосту з Вишніці на Кути ще не було, транспорт, навіть пасажирський, йшов убрід. Ніколи не забути відчуття, коли переповнений автобус натужно долав дикий опір води, перевалювався з каменя на камінь і досить прозоро обіцяв перекинутися.

Володимир Івасюк та Софія Ротару під час концерту. Фото з музею Володимира Івасюка, м. Чернівці

Ще скоріше мав заглохнути двигун. Не одному з нас, як ми згодом дізнавалися, думалося: “Зупинись техніка посеред течії — прощай, щасливе майбутнє ансамблю”. На щастя, все обійшлося гаразд, але шлях “Смерічки” потому був не з легких, схожим на дорогу через опівнічний Черемош.

Древній Львів зустрів ніби трохи похмуро. Згодом ми переконалися, що за його похмурістю, як у людей, ховається невідомою краса і велика ширість. Люди міста Лева зустріли наш виступ, ба ще раніше прибуття, несподівано приязно. Концерт проходив в академічному театрі імені М. Заньковецької. Ставлення львів’ян до ансамблю ми зауважили вже з того, що до зали було ніяк пройти. Перед дверима юрмилися сотні людей. На сторожі нашої безпеки стояв наряд міліції. Вдавалися до службових заходів. Любов до уподобаних артистів проклала дорогу ще не через такі “пробки”. Ця любов часто супроводжувалася дружніми оплесками. Концерт, що називається, пройшов “на ура”. Наприкінці спалахнули справжні овації, особливо після того, коли на сцену вийшов Володя. Вдячність публіки невдовзі змусила взагалі забути про тимчасові наші труднощі. Це найвища оцінка, яку тільки може бажати собі служитель сцени. Вона не зрівняється навіть з найвищими відзнаками і захвалюваннями преси.

Не можу не пригадати виступ “Смерічки” після присвоєння їй обласної комсомольської премії ім. Героя Радянсько-

го Союзу Кузьми Галкіна. 1972 рік. Звітний концерт з нагоди знаменної події. Проведення його пропонувалося в актовому залі університету. Ще задовго до концерту п’ятачок по сусідству був заповнений ушент. Найбільш енергійні шанувальники “Смерічки” рвуться у двері. Чергові з обкому комсомолу розгублені. Зал не може вмістити навіть п’ятої частини бажаючих. Якись спиритники почали дертися на другий поверх, аби проникнути всередину через розбите вікно по водостічній ринві. Досі не пам’ятаю яким чином, все-таки мені вдалося пройти крізь двері. Найкраще було, звичайно, сховатися у тиші роздягальні. Відносний, звичайно, бо зовсім поруч інструктор обкому комсомолу викликав наряд міліції, а наша чергова адміністратор ще не прийшла, та чи допомогла б і вона навести порядок. Відсутність квитків і малі розміри залу — напевно такі аргументи подіяли б на бажаючих потрапити на концерт.

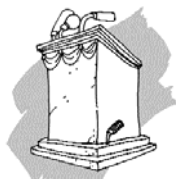
Невдовзі у засклені двері службового входу постукав розпашілий Володя Івасюк. Не знаючи його в обличчя, чергова навідріз відмовилася його впускати. Довелося все пояснити. Композитор зайшов досередини без жодного гудзика на пласці. Сестра Галя ступала йому крок у крок. “Що ж то діється, діду — запитав він зі своїм традиційним зверненням, — так, чого доброго, солістів навіть не пропустять. Ви всі у зборі?”.

Невдоволення у голосі не було. Володя радів прихильності глядачів, але не тією радістю, яка заважає людині бачити різницю між прихильником “за переконаннями” і “за модою”.

Володимир Івасюк був переконаний, що справжня цінність ансамблю перебуває у прямій залежності від тривалості глядацької любові. Ділив публіку на секундних і справжніх, котрі не відкидаються від улюбленого колективу навіть тоді, коли загал скидає його з п’єдесталу, на який сам же і зніс. До творців сценічного дива прихильники часто ставляться сліпо. Ці прихильники приходять і пропадають, до зали веде кожного менше потяг, більше — мода, тотальне визнання або ж випадковість. Вмостившись зручніше у кріслі, вони хочуть — і край тут! — чути лише те, що їм до вподоби, не роблячи знижок, але Володя ніколи не йшов і не радив нам іти на компроміс із глядачем. Передусім — мистецтво. А воно — річ примхлива, виключає з себе “золоту серединку”, названу кимось рятівною.

Володимира Івасюка визнавали і водночас любили. Не кожному дано поєднувати в собі часто діаметральні поняття. Йому вдавалося. Його оголошували “улюбленцем”, але він особисто такого підходу не сприймав. Шануючи любов і похвалу людей, яких цінував, автор “Червоної рuti” досить поблажливо ставився до ажіотажу збоку. Володя добре знав про жорстокість глядача. Застілля, зустрічі, компліменти і часте зловживання спиртними напоями позначаються неодмінно на вимогливості до себе, призводять до переоцінки власних можливостей. Поволі ідея втрачає непересічні якості і прописується в межах досяжності. Непростимо боляче, коли поблажливість і вино взаємозв’язані.

“...Що ж то робиться, діду? — промовив Володя, потираючи синець під лівим оком. Обернувшись до сестри, він додав, — ось тобі, Галя, і “Смерічка”! Ти коли-не-будь сподівалася на подібне?!...”. Це був не тільки успіх “Смерічки”. Можливо, лише на третину. Дві частини його Володя міг приписати собі, своїм пісням, за які часом одержуєш синці і втрачаєш гудзики...

ПРЕСА ВЛАДИ, КЛАНІВ, ПАРТІЙ—ЗА КИМ СЛОВО НА ВИБОРАХ?

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

Коли обговорюється тема “роль засобів масової інформації НА ВИБОРАХ”, хочеться запитати: чому, власне, на виборах? Так само природно було б говорити про “роль ЗМІ в понеділок” чи “у середу”. Бо ця роль “на виборах” — така, як і завжди, і характеризується одним коротким словом — убога. Бо роль ЗМІ в суспільстві (у нашому) — убога.

Нам, посполитим, журналістам України, відомо, що десь на планеті є суспільства демократії і їх невід’ємна складова — потужна вільна преса.

Але поки що найкращим волевиявленням була б можливість на твердження, що у середу була п’ятниця, просто відповісти, що у середу була серeda. Цебто коли газета “Киевские ведомости” напише, що “при уряді Ющенка”, значить, особливо поширилось відключення електроенергії, а потім ті, хто стоїть за цією газетою, ще й повторять це на потужному телеканалі, то я, журналіст, хотів би просто мати можливість відповісти співгромадянам адекватно МАСОВО, справді у ЗМІ.

А якщо вже стосовно ролі преси на виборах, то ось хоч би програма-мінімум: узяти під громадський контроль виборчий процес.

Щоб ми, жителі України, не були посміховиськом Європи і світу, топчучись по закону. Бо коли на попередніх виборах до парламенту посадовці державної влади нахабно, всупереч абсолютно чіткій заборони, відкрито агітували за таких-то кандидатів чи партії (причому, саме в ЗМІ), то чому це було можливим? Коли торік на так званому всенародному референдумі на Чернігівщині було грубо порушено закон і це було чітко зафіксовано і ніким не спростовано, то чому таке відбувається? Може, тому, що про це сказала лише єдина газета “Сіверщина” тиражем у 20 тисяч, а натомість тридцять державних газет області тиражем у 250 тисяч проспівали, що “всю харашо, прекрасная маркіза”.

То де відповісти, що у середу була серeda? А ніде. Ось чому варто було б поговорити не про “роль” на виборах, а про “роль” взагалі, про становлення нової української преси. Бо поки що це “роль” без слів, роль у пантомімі, роль навіть ще й не блязня, котрий міг говорити правду у вічі королю.

Бо вся основна, особливо переплатна українська преса чітко ділиться на три категорії: преса влади, преса кланів і преса партій. Якраз те, чого нема або воно на задвірках у демократичних су-

Малюнок О. Євтушенка

пільствах, і не десь далеко на Заході, а, скажімо, в тій же Польщі, до досвіду якої у нас так часто звертаються. Преса влади — це взагалі нонсенс у демократичному суспільстві. Бо про яку “четверту владу” можна говорити (а точніше було б узагалі говорити про пресу як першу владу — владу громадської думки), коли така преса є “органом органів”, цебто органом інформації органів влади. У пресі кланів у суспільствах демократії нема потреби, бо сама преса є, в доброму розумінні, потужними медіа-кланами, цебто незалежними фінансовими структурами. Нарешті, преса партій така ж слабка, як і, на жаль, наші партії.

У цьому вина, насамперед, са-

мого суспільства, самих громадян, котрі змирилися з існуванням ТАКОЇ преси, вина національної еліти, котра не повинна з цим миритися. А ще вина й самих журналістів, котрі, на відміну од тих же польських колег, пасивні у творенні цієї нової преси.

І ще одна серйозна суспільна проблема. І проблема ця виходить за рамки суто ЗМІ, а проростає з нашого тоталітарного минулого. Це суцільна регламентація всього і вся. У людей існує ілюзія, що чим детальніше все розпишеш, тим воно краще діятиме (і це при відомій приказці, що “закон — як дишло”). У нас не лише найдемократичніша, а й найтовща в Європі Конституція. У нас існує до десятка законів, що регламентують ЗМІ, і цього декому мало, бо вже запущено в обіг проект цілого Інформаційного Кодексу. У нас щойно прийнято потворно гігантський Закон про вибори парламенту. Можна згадати й торішню інструкцію ЦВК про “поведінку преси” на референдумі. А як вам зовсім нове положення Закону про заборону виборчої агітації у перші 40 днів виборчої кампанії, цебто з кінця грудня до початку лютого? А що таке — “виборча агітація”? Інтерв’ю такого-то політика — це, звичайно, агітація? А згадування його імені на сторінці газети? Так хто ж береться визначити, що є агітація, а що ні? Мі-

фічно незалежна ЦВК? Суди? Невдовго передбачити і тиск на наші ЗМІ, а то й репресії проти них у такій каламутній воді. Ага, не так, не тоді, не про того сказали? Ось вам санкції.

Невже знову нагадувати класичний приклад далеко не найбіднішої країни світу — США, де ще на зорі держави, понад 200 років тому, парламент, Конгрес США, прийняв один-єдиний “закон” щодо преси, з одного речення, де сказано, що віднині й назажди парламент не прийматиме жодних законів, що обмежують діяльність преси. Це знаменита поправка № 1 до Конституції США. Де ще в демократичному суспільстві пресу отак обстирюють червоними прапорами, як на облаві? Може, ще нагадати, що у Великобританії якось взагалі живуть без Конституції і живуть трохи краще за нас?

Ось що хотілося б донести до співгромадян через засоби МАСОВОЇ інформації. Але преса пантоміми — німа. Говорити на пальцях? Так на пальцях можна хіба що показувати дулю в кишені.

Петро АНТОНЕНКО,
головний редактор газети “Сіверщина”, м. Чернігів

ТЕНДІТНА ЖІНКА ПОКЛАЛА НА ЛОПАТКИ «МУЖИКА»...

Найприкметнішою подією політичного життя в Україні минулого тижня, як на мене, були дебати двох політиків і непримиренних суперників — Юлії Тимошенко та Віктора Медведчука — на хвилях української редакції радіо “Свобода”.

Інтерес українського політикуму до цих дебатів був величезний — адже це перша публічна і очна проба політичних сил, всім було цікаво почути коментарі і аргументи щодо ситуації, яка склалася в країні і, можливо, побачити перспективи розв’язання найскладніших проблем.

Варто згадати кілька фрагментів радіопередачі.

Ведуча пропонує обом учасникам відповісти на запитання: що вони, перебуваючи при владі, зробили доброго для України, для пересічного громадянина? Відповідь Юлії Тимошенко конкретна: повернула до держбюджету 10 млрд. тінювих грн., які були вилучені з бізнесу, за яким стоїть Медведчук; завдяки цьому вдалося погасити внутрішню заборгованість, що її зробили попередні уряди. Опонент відповів невизивно, що названі 10 млрд. грн. нібито не підтверджуються статистикою, що ж до його заслуг персонально, то вони полягають у тому, що він “створював законодавчу базу, яка змінює Україну”, зокрема був прийнятий Земельний Кодекс.

І тут Юлія Тимошенко зробила вдалий випад у відповідь. Вона закликала Медведчука подивитися їй прямо в очі і відповісти: чи правда, що в Земельному Кодексі закладена норма, що іноземні громадяни не можуть володіти землею в Україні? Відповідь ствердна. Юля наступає далі: скажіть, щоб уся Україна почула: юрист ви чи ні? Після заминки відповідь ствердна. Далі Юлія цитує з Кодексу, що суб’єктами власності на землю в Україні можуть бути громадяни та юридичні особи. Видувивши з Медведчука підтвердження, що це так, Юлія, переборюючи спротив ведучої, все-таки доводить думку до кінця: юридичні особи в Україні можуть мати до 90 % іноземного капіталу, а отже, право власності на землю і на надра. Висновок простий — наша

земля не буде належати українцям... Адже наш капітал не може конкурувати з капіталом транснаціональним.

Було ще кілька моментів, в яких Юлія Тимошенко була і конкретнішою, і логічнішою, і чіткішою. Вона нагадала, зокрема, про ратифікацію Верховною Радою угод між Україною та Росією щодо боргів за природний газ — унаслідок чого ці борги на багато років покладаються на державний бюджет України, хоч наробили їх комерційні структури. Це є боргова яма для України на багато десятиріч, підкреслила Тимошенко.

Інший момент — запитання ведучої щодо Ющенка, найбільш успішного прем’єра за всю історію незалежної України: Тимошенко з ним працювала, Медведчук голосував за його усунення. Чому так трапилося? Медведчук відповів заявленим стереотипом: Ющенко, мовляв, відійшов від конструктивної співпраці з парламентом і за це поплатився. Тимошенко пояснила відвертіше: наш уряд не досяг взаєморозуміння з тими силами в парламенті, які позбавлялися щодня своїх тінювих обігів, і не мав на меті потурати їм.

Загалом же, подія по-своєму примітна. Багатьом, нарешті, стало зрозумілим, чому Президент Леонід Кучма наклав вето на ухвалення Верховною Радою Закон про обов’язковість публічних теле- і радіодебатів претендентів на депутатський мандат і президентське крісло під час передвиборчих кампаній — бояться правдивої інформації з уст опозиційних сил, яку, власне, їм крити нічим.

Що ж до безпосередньої зустрічі у живому ефірі Юлії Тимошенко та Віктора Медведчука, то, попри різні думки і судження, перевагу більшість віддає Юлії. Як сказав один незаангажований журналіст, тендітна жінка поклала на лопатки розрекламованого “мужика”... І з такою оцінкою згодна більшість радіослухачів, з ким довелося спілкуватися на цю тему.

В. К.

ЗАГОРНІТЬ МЕНІ ДІЖКУ ЯБЛУК У ПРОГРАМУ, ЯКОЇ НЕМА

Співчуваю мільйонам виборців і тим, кого будуть обирати — першим традиційно не дозволяють скласти власне уявлення про кандидата, про інших його формують їхні штаби. Останні нерідко працюють так, ніби мають на меті “завалити” своїх босів нетрадиційними методами. Наприклад, зняти про них нудотно-солодкеві індійське кіно.

Ідеться не про таємниці мадридського двору, а про банальні речі, гарантовані законом — громадянин має право ознайомитися з передвиборчими програмами і виборчими списками партій. Звичайно, після 9 лютого ними усіх нас засиплять, але раніше на цю тему ви нічого не дізнаєтесь навіть у святячих виборів — Центральний виборчий комісії. У якій, ризикую розкрити державну таємницю, ні програм, ні списків ще нема. Тобто, десь вони, напевне, зберігаються, але їх ніхто не дає. У прес-центрі ЦВК невідомий добродій, який чомусь не побажав себе назвати, пояснив — списки, мабуть, є, навіть програми, але Ви їх не побачите. Хоч би тому, що зараз усі зайняті важливішими справами і ніхто спеціально не з’ясовуватиме, де потрібні папери лежать. Ні тепер, ні в четвер, хочете — телефонуйте до виборчих штабів партій.

— Телефони у вас можна отримати?

— У нас — ні.

Воно й зрозуміло, могла б і не питати.

Обізнані люди, шоправда, твердять: не побачивши партійних програм, ви небагато втратили, бо всі вони схожі одна на одну, мов близнюки. Дарма, що писалися різними людьми під протилежні ідеологічні бази. Але то вже інше питання.

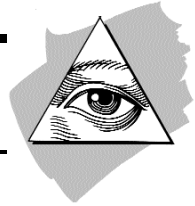
Сайт ЦВК в Інтернеті прислужився так само як людина з його прес-центру — ні слова про програми, зате не бракує застарілої інформації про партійні з’їзди, є текст про те, на якому високому рівні працівник ЦВК здійснює свою роботу...

На цьому тлі не може не тішити активність партійних штабів, працюють за принципом радянської журналістики — “ні дня без рядка”: і чим більше рядків розсилають по електронних адресах, тим для їхніх авторів, виходить, краще. Хоч це не означає, що кількість обов’язково має перерости в якість. Штабісти, напевне, дуже люблять індійське кіно — там герой теж бездоганно-позитивний. Аж до нудоти. Приблизно такий самий, яким описують свого боса представники різних об’єднань у прес-релізах чи інших повідомленнях.

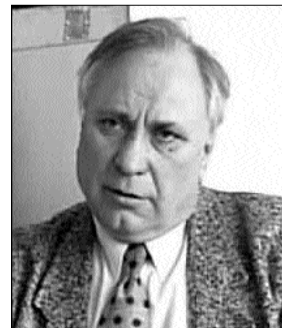
Першість за частотою повідомлень, які надходять на редакційний e-mail, тримають “яблучники”. Їхній лідер Михайло Бродський періодично рятує країну від куріння чи інших лідерів; “яблучний” кандидат на мера Харкова Потімков, звичайно, парубок хоч куди, порівняно з іншими кандидатами; Михайло Бродський не говорив, що київський міський голова їздить п’яний за кермом, ну хіба що натякав, але зовсім не на Олександра Омельченка. Одне слово, Бродський — назавжди. Такий загальний зміст лавиноподібної інформації від штабу “Яблука”.

Але не подумайте, що воно одне таке. Так само — “наш шеф на світі наймишійший, найрум’яніший і біліший” — працюють чи не всі партійні штаби. Здається, незабаром вони ошасливають Інтернет-користувачів повідомленнями на кшталт: “Сьогодні Черговий Рятівник Нації прокинувся вранці, почистив зуби, сховався самі знає, куди”. Звичайно, тріх вимагати в штабах критичної інформації про їхніх керівників, але політика — це не лише суцільна нудьга, яку тиражують зі штабів. І нікому з них не цікаво, щоб “зробити нам цікаво”.

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

ВОЧЕВИДЬ, ВИБОРИ БУДУТЬ БРУДНІ І ЖОРСТОКІ..

Передвиборча кампанія в Україні вступила у фазу реєстрації Центровиборчком кандидатів у народні депутати від політичних партій та блоків, а також кандидатів по мажоритарних округах. Слід відзначити, що Центровиборчком підходить до реєстрації, акцентуючи на формальних моментах, а часом демонструє подвійний підхід у схожих ситуаціях. Саме через формальні моменти (у когось замість прізвища вказано літературний псевдонім, у когось відсутній власноручний підпис під автобіографією, у когось виявилися недововленості щодо місця проживання тощо) практично зі списків кожного блоку вилучено по кілька кандидатів. Щоправда, їм ще надано можливість виправити похибки, на що виділено тиждень часу.

Як уже відомо, під п'ятнадцятим номером у списках соціалістичної партії Олександра Мороза значиться колишній майор Мельниченко — головна дійова особа так званого касетного скандалу, який створив проблеми для багатьох вищих державних чиновників на чолі з Президентом, оскільки записав їхні розмови в президентському кабінеті, які дають підстави підозрювати їх у багатьох, м'яко кажучи, правопорушеннях. Соціалісти надали всі необхідні для реєстрації документи, заповнені самим кандидатом, в тому числі він указав і постійну адресу в Києві, де він прописаний. Але в реєстрації йому відмовлено на тій підставі, що Мельниченко не проживає останні п'ять років в Україні, як цього вимагає Конституція. І тут спілила давня історія зі Зв'язільським, який, перебуваючи понад два роки поспіль в Ізраїлі, був зареєстрований кандидатом у народні депутати, а Центровиборчком подав роз'яснення, що тимчасова відсутність у цьому випадку ніякого значення не має. І ще один приклад, що його навів один із лідерів соціалістичної партії: відомий футболіст Олег Блохін, який також кілька років проживав за кордоном, був зареєстрований кандидатом у народні депутати за списками компартії.

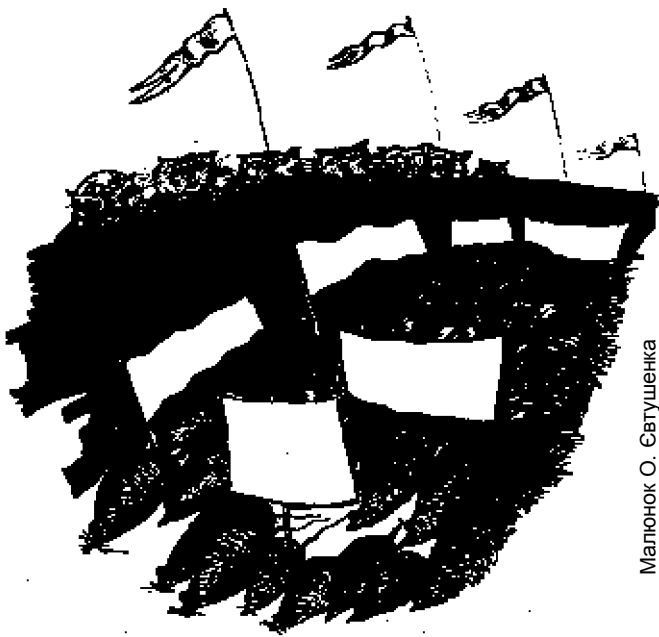
Така дволикість Центровиборчком викликала протестну реакцію лідерів соціалістичної партії, які розцінили її як політичний тиск, і мають намір апелювати до Верховного Суду. За Центровиборчком є й чимало інших гріхів, які свідчать, на думку політиків, що цей орган і надто його голова Михайло Рябець підігрують Банківській і справді чинять несправедливо щодо опозиційних сил. Таке звинувачення висунули близько десятка політичних партій і недооцінювати їхньої заяви не варто.

У зв'язку з цим висунута вимога замінити голову Центровиборчком, що навіряд чи буде взято до уваги. Але у багатьох політиків виникає слушна пропозиція про доцільність законодавчого обмеження перебування на посаді голови, а також членів Центровиборчком максимум двома строками. У період парламентських і надто президентських виборів Центровиборчком стає, по суті, головним керівним інструментом у державі, і посади голови Центровиборчком, як і його членів, не повинні бути довічними, оскільки саме це веде до волюнтаризму і угодовства з існуючою владою.

За даними Центровиборчком, уже зареєстровано списки кандидатів у народні депутати — без малого півтора десятки передвиборчих блоків і політичних партій. Але сама передвиборча ситуація, як ніколи, запутана і неоднозначна. З одного боку, здається, зроблено крок у бік демократії — застосування змішаної виборчої системи, можливість суб'єктів виборів брати участь у формуванні виборчих комісій, реальні умови для посилення контролю за ходом голосування та підбиття підсумків; а з другого — використання чорнопіаровських технологій, безсоромне задіяння так званого адмінресурсу, обмеження можливості агітації з боку опозиційних до нинішнього режиму

сил тощо. З одного боку, існування реально-го вибору між партією влади, яка іде під гаслом "За Єдину Україну" ("ЗаЄдУ", або, як у народі кажуть, "за корито"), і близькими до неї олігархічно-клановими силами та націонал-демократичними блоками Віктора Ющенка і Юлії Тимошенко; з другого — безперспективність виборів за результатом, оскільки все робиться для того, щоб і в новому парламенті не була створена депутатська більшість.

Спробую пояснити цю думку. Існуючий владі, а конкретніше — Президентові і його найближчому оточенню — зовсім не пот-

Малюнок О. Євтушенка

рібна майбутня парламентська більшість. Будь-яка більшість — чи то комуністична, чи то націонал-демократична, чи то кланово-олігархічна — небезпечна для нинішніх можновладців тим, що передусім захоже позбутися нинішнього режиму, який став не тільки економічно-соціальним гальмом у розвитку України, але й перешкодою на її шляху до Європи і демократії, ганьбою Української держави як такої в очах світового співтовариства. Єдиний засіб зберегтися при владі — це обрати таку Верховну Раду, в якій би жодна політична сила не переважувала. Тоді можна буде, як і досі, успішно лавірувати між фракціями, створюючи ситуативну більшість, тоді можна буде тиснути на парламент, апелюючи до народу — подивіться, мовляв, кого ви обрали...

Цю думку підтверджують передвиборчі реалії.

По-перше, все робиться для того, щоб роздрібнити існуючі політичні сили і таким чином відтягнути голоси електорату від найістотніших суперників пропрезидентського блоку "ЗаЄдУ". Передбачається, що у виборах можуть взяти участь до 30 блоків і партій — це зовсім не означає багатство вибору, а скоріше — неможливість правильно-го вибору.

Яскравою ілюстрацією дрібнення політичних сил, надто опозиційно-демократичних, є створення нового блоку — Народний Рух України Бойка, що експлуатує добре ім'я колишнього Руху і є, на думку багатьох, езультським витвором Банкової. Звичайно ж, назва — НРУ — може легко збити з пантелику невтаємниченого виборця і таким чином, конструктори блоку сподіваються відібрати від блоку Ющенка, куди увійшли обидві рухівські партії Костенка та Удовенка, хоча б 1,5 — 2 відсотки голосів.

По-друге, взято на озброєння підленький хід, коли виборця намагаються дезорієнтувати, спекулюючи на відомих іменах і висуваючи їм на противагу двійників-однофамільців. Так з'явився блок Ржавського "За Ющенка", названий так не тільки без згоди самого Ющенка, а й у супереч його бажанням. Явна провокація.

Або Всеукраїнська партія трудящих, яку створив лідер офіційних профспілок Олександр Стоян. Спочатку вона мала намір іти на вибори у блоці соціалістичної партії Мороза, потім відкололася з мотиву, що віддає перевагу

блокові "Наша Україна" Віктора Ющенка, але насправді ці "трудящі" не збиралися підтримувати Ющенка і оголосили, що самостійно братимуть участь у виборах. Такі метаморфози стали зрозумілими, коли "трудящі" поставили у першу п'ятірку якогось Олександра Мороза — однофамільця відомого лідера соціалістів, який узагалі невідомий загалом як політик. Звичайно ж, це зроблено продумано з розрахунку на довірливих громадян, які можуть сплутати мало-відомого Мороза з добре відомим лідером соціалістів і відібрати в останнього певну кількість голосів.

З кандидатами-двійниками намітилася ціла пошестя. Ржавський замінив у п'ятірку свого блоку з претензійною назвою "За Ющенка" прізвище Віктора Ющенка на його двійника-однофамільця, знайденого у Вінницькій області. З'явився двійник також у лідера комуністів Петра Симоненка. А проти відомого націонал-демократа Тараса Стецьківа на мажоритарному окрузі на Львівщині знайшлося аж троє кандидатів з таким прізвищем.

Уже згадуваний Бойко витягнув у першу п'ятірку свого блоку старшого сина В'ячеслава Чорновола Андрія — людини далекої від політики, яка свого часу відмовилася од батькового прізвища і повернула його уже тоді, коли В'ячеслав Чорновіл був на гребні політичної слави у незалежній Україні. Багато хто навіть із пересічних виборців розцінив цей факт як брутальну спекуляцію на добром імені борця за незалежність України світової пам'яті В'ячеслава Чорновола.

Не треба бути Нострадамусом, щоб передбачити, з якою метою так робиться.

По-третє, як подекуди проінформовані політологи, з Банкової дано чітку вказівку на місця: кого слід не тільки підтримати на виборах, а й забезпечити проходження в депутати. А якщо цього не буде зроблено, то будуть зроблені відповідні оргвисновки щодо них самих. З минулих президентських виборів відомо, що це не пуста погроза. Тим більше, що адміністратори на місцях, як правило, знаходяться на гачку у центральній владі, бо практично на кожного є так званий компромат. Ось таким чином, схоже, і задіюється горезвісний адмінресурс.

По-четверте, влада намагається надійно відрізати опозиційні сили од засобів масової інформації. Скажімо, раптом виникли труднощі з друкуванням газет опозиційної партії "Батьківщина", яку очолює Юлія Тимошенко, "Вечерні Вести" та "Слово Батьківщини" — видавництво відмовляється їх друкувати під надуманим приводом, що бракує потужностей. На жоден з державних і контрольованих Банковою теле- і радіоканалів не можуть пробитися лідери опозиційних партій Юлія Тимошенко, Анатолій Матвієнко, Левко Лук'яненко, Олександр Мороз. Більше того, всі телеканали дружно відмовилися брати участь у конкурсі на грант Фонду Сороса "Відродження", який виділено на організацію демократичних теледебатів. Причина проста, як ріпа: жоден канал не береться виконати головну умову Фонду — забезпечити рівні умови в дебатах для всіх, в тому числі опозиційних партій. Ось так забезпечується свобода преси по-українськи.

По-п'яте, застосовуються аморальні чорнопіарівські технології на кшталт сумнозвісного "касетного скандалу № 2". Схоже, що вони й надалі будуть застосовуватися — що ближче до виборів, то частіше і брутальніше. І сьогодні мова не про те, яку мету ставили перед собою організатори підслуховування і оприлюднення телефонної розмови відомих політиків Віктора Ющенка та Олександра Омельченка, а про те, що таке в принципі можливе у нашій країні. Адже практично жоден громадянин не може бути гарантований від того, що його не прослуховують і що його приватні розмови не будуть принагідно використані. Це ще найгрубіше порушення прав людини і гро-

мадянина, яке можна порівняти хіба що з тим, що діялося за тоталітарних режимів Гітлера чи Сталіна. Судячи з того, які сили зацікавлені в т. зв. "касетному скандалі № 2", на яку вони розраховували вигоду від нього, можна робити висновок, що зловмисників не буде виявлено і покарано правоохоронними органами. А безкарність, безумовно, тільки стимулюватиме подібні "технології" — і не лише під час передвиборчих кампаній.

Ще одна цікава риса нинішніх парламентських перегонів: участь у них цілих сімей. У демократичних суспільствах сімейність у політиці жодної загрози не становить. Це явище є досить поширеним. Скажімо, у США відомі цілі сімейні політичні клани: наприклад, родина Кеннеді, а нині — родина Бушів: колишній президент США Джордж Буш-старший дав путівку в політику своїм синам, і в результаті Джордж Буш-молодший також став спочатку губернатором, а потім і президентом США, його брата обрано губернатором.

В Україні ж така сімейність через відсутність демократичних традицій та у зв'язку з олігархічно-клановою системою правління має дещо зловісний відтінок. Тим не менше у політиці та державному управлінні вона існує: брати Медведчуки, брати Литвини, батько і син Деркачі, близька до Президента родина Франчуків, подружжя Гошовських тощо, які займають високі командні пости у державі. Зараз одночасно мають намір балотуватися у народні депутати брати Бакаї.

Аналізуючи виборчі списки політичних партій і блоків та кандидатів у мажоритарних округах, можна виявити там чимало батьків і дітей, чоловіків і дружин, братів і сестер. З погляду законодавства порушення у цьому немає — кожен може реалізувати своє конституційне право без оглядки на родичів. Але з морального боку навіряд чи виправдано, коли керівники партій і блоків, використовуючи свій авторитет і можливість, заносять до виборчих блоків своїх близьких, які насправді нічим себе в політиці не виявили. Зрештою, виборцям слід уважно розбиратися у кожному конкретному випадку — яку мету ставить перед собою ті, хто "проштовхує" родичів: адже саме виборці мають вирішувати їхню долю біля виборчих урн, голосуючи за конкретні списки і за конкретних кандидатів.

З усього сказаного можна зробити невеликі висновки про те, що нинішні вибори будуть найжорстокіші і найбрутальніші за всю історію нашої незалежної держави. Тому навіряд чи новообраний склад Верховної Ради буде національнішим та демократичнішим, ніж теперішній. Тому за Україну страшно. Страшно, щоб її не розікрали остаточно. Страшно, що при владі можуть залишитися ті, хто вчепився в неї зубами. Страшно, що народ наш український у своїй більшості не зможе своєчасно прокинутися зі свого летаргічного сну, щоб поставити все з голови на ноги. Страшно, зрештою, щоб Україна не залишилась без українців...

Дуже хотілося б, щоб ці страхи були безпідставними... Дуже хотілося б вірити, що народ український до такої міри прозріє, що не наступить у котрий раз на ті самі граблі: не дасть собі начіпляти вермішелі на вуха, не буде наївно довірливим і не куплятиметься на дрібні подачки.

29.01.2002

Віталій Карпенко

Гай-гай, відповісти на запитання, що мучило старого хлібороба з оповідки незабутнього Василя Сухомлинського, не легко. Бо ні рух юних краєзнавців, ані старання народознавців, що ними покликані бути письменники, не спромоглися ще на той суспільно-патріотичний резонанс, який би забезпечив стає пробування в нашому житті — у житті, а не на папері! — кращих традицій та звичаїв, народних ремесел, творчості й пісень, ба, навіть мови... Зі смертю заможних колись хуторів і сіл, заподіяною насильницькою гуртизацією, штучною міграцією та відомчим головоутипством, нас навіки покинула така сила приповідок, уподобань, казок та й просто *слів*, що жодна *Червона* книга вже не зарадить. Ось так, сиротіємо ми — сиротіє людство. З утратою слова, фразеологічного звороту, ідіоми чи пісні зубожіє пам'ять народу, його *душа*; але ніхто не знає, скільки втрачає людство, коли відмирає *мова*, шепає з лиця Землі, розчиняючись у *населенні*, нація... Щоправда, найсімлітніші з посеред нас не стомлюються призибувати народні пісні, казки, легенди й анекдоти, знаються й на діалектах рідної мови, зрештою — на людських типах і характерах. А такі, наприклад, як покійний дослідник українського фольклору, відомий мистецтвознавець Григорій Нудьга чи його духовний послідовник етнограф і публіцист Василь Скуратівський ще й усіма доступними засобами будять сумління громадськості, закликаючи своєю творчістю не тільки вивчати, а й зосереджено плекати все те, що надбано народом за довгі віки духовного утвердження свого права на місце під сонцем.

Але чи гаразд ми цінуємо наших подвижників? Хіба винятково цікаве дослідження Григорія Нудьги “Слово і пісня”, що стало підсумком багаторічних наполегливих пошуків автора в царині літературно-фольклорних взаємозв'язків, особливо у сфері творення української народної пісні та її значення у всеслов'янському у всеєвропейському культурному розвитку, знайшло сподіваний відгук у видавців? Адже її тридцятий (!) тираж ...надцять років тому означив лише стан культурологічних проблем упослідженої нації! Отже, звідтоді мало що змінилось? Хто ж тоді має засвоїти заповіт учителя: “Що вище стоїть культура народу, його свідомість, то більше виявляється піклування про збереження й розвиток своєї мови, своєї пісні у всіх найкращих її проявах”? До речі, розділи тієї книжки аж надто красномовні: “Лілея” Т. Г. Шевченка та її європейські паралелі”, “Українські народні балади”, “Дума в писемних джерелах XVI — XVIII століть”, “Світова слава української пісні”, “Козак, філософ, поет” — розвідка, присвячена життєпису легендарного Семена Климівського, та інші, склавши три самостійні тематичні цикли, засвідчили потужну амплітуду зацікавленості дослідника, потверджену чітким концептуальним мисленням. Адже саме з мови й пісні розвинулися першоеlementи духовної культури, це саме ті крила кожного народу, розмах яких і визначає здатність піднятися до висот уселюдських ідеалів.

Зрештою, Микола Васильович Гоголь, до прикладу, вважав укра-

Фото О. Кутяхметова

ХТО Ж БЕРЕГТИМЕ НЕВМИРУЩУ КРИНИЦЮ?

їнські пісні “надзвичайно поетичними” саме в тих випадках, коли “думки в них торкнулись релігійного...” І хоча в збірці “Народні пісні в записках Миколи Гоголя” (“Музична Україна”, 1985) згадані рядки соромливо вилучені, але думка ця таки дійшла до читача! А М. Гоголь зазначав: “Вони не подивляються колосальним сотворінням Вічного Творця: це подивування належить уже тому, хто став на вищий ступінь самопізнання; але їхня віра така невинна, така чула, така непорочна, як непорочна душа немовляти. Вони звертаються до Бога, як діти до батька; вони вводять його часто в побут свого життя з такою невинною простотою, що ненароком його зображення стає у них величчям у самій простоті своїй”.

Душа народу неподільна в часі... А пісня — мов добрий дух, який оберігає нас од забуття, непам'яті. Згадаймо принагідно хоча б А. Міцкевича:

*Народна пісню! Голос твої
вартує
Вітчизни храм, на спомини
багатий...*

О береги — добрі предковічні символи, генетичне коріння котрих сягає тисячоліття. А що як саме вони допомогли народові нашому вберегти від забуття нашу пісню й думу, нашу історію і родову пам'ять? Василь Скуратівський не просто ставить перед нами й собою таке запитання, а наполегливо й послідовно намагається віднайти в сьогоденній конкретиці народного буття живі реалії прадавньої материкової пам'яті. Дослідник усвідомлює, що мова людська — прекрасний сад, де кожне дерево належить окремій нації, хоча всі разом дерева цього божественного саду належать людству. Чи позначається втрата бодай одного з них на духовному здоров'ї людства? Безперечно! Ад-

же недарма в першопочаток сушого Святе Письмо возводить Слово! Воно — суть речей. Бог, якого кожна людина мусить пізнати через Любов у собі самій. Адже Бог — це і є Любов... Але ми, українці, й на межі третього тисячоліття неспроможні покаятися за страшну занедбаність прадавнього дерева своєї рідної мови. Мало того, що ми її просто не знаємо, не розуміємо значення того багатства, яким володіємо на правах спадкоємців. Ми її ще й зневажаємо! Чи не нагадає ця ситуація басчку про свиней та бісер?! А таки нагадає. Особливо стосовно тих, хто на зреченні генетичних коренів прагне заробити ще й такий собі політичний капітал. Мовляв, я уже виріс із пелюшок національної обмеженості!

Ба, саме тут і криється черв хамства. Культурна людина ніколи й ніде не намагатиметься вивищитися коштом ближнього. І вже вершина безкультур'я — топтати-

ся по духовних набутках землі, яка дала тобі життя. А саме таке неподобство й чиниться стосовно мови та пісні в Україні.

Яким же дивом і досі літні люди на Поліссі називають своє житло й вогнище *берегинею*? Як, незважаючи на те, що *дерево життя* та оберегові символи обзивалися “ідолопоклонством”, “поганством”, вони перетривали тисячоліття, щоб і сьогодні тішити нас усеосязною народною мудрістю?! Ця загадка така ж незглибима, як і таємниця життя. І тому, кому пощастить розгадати її, людство буде вдячне так само, як Джорданові Бруно чи Ноколі Копернику. Головне при цьому — не забути про “берег свого дитинства...”

Якщо подвижницька праця письменника, етнографа й фольклориста Василя Скуратівського не стала несподіванкою для читача, то тільки тому, що прийшлася, мов ложка до обідю: на щось подібне давно чекали. Розповідаючи про побут і звичаї, ремесництво й піснярство різних регіонів України, письменник, по суті, обстоє потребу духовного відродження нації, самоусвідомлення себе і своєї історії у вселюдському життєписі... Через краєзнавство та народознавство, через прилучення кожної сім'ї, дитини й дорослого до належного пошанування духовних цінностей, створених попередніми поколіннями, ця потреба має запанувати в конкретних справах. Саме тому “Слово Просвіти” й інші патріотичні видання прилучаються до цієї благородної теми намагаючись розбудити скам'янілі серця.

Справді поетично й ненав'язливо переповідає В. Скуратівський почуте й пережите — усе те, що в'яже людину з домівкою, родом, селом чи містечком, що оберігає її від ентропії вседозволеності та національного нігілізму. А ще його книжки світаються великою любов'ю — до людини й природи. Мудрі, пастельні замальовки “Мамина пісня”, “На березі дитинства”, “Кому оберігати гостиність?”, “Без толоки — як без руки”, “Хліб на столі”, “Отче поле”, “Цей давній, давній посвіт”, “Ода вербі”, “Сопілка з маминою калини” його первістка — “Берегині” стали темами наступних книг, які провадять нас тією небуденною стягою народного життя, де призабута пісня залюбки сусидить поліському музиці, а цілюще слово відкриває не тільки людське серце, а й підземні джерела, де панує гармонія та злагода, де народна педагогіка та література черпали й черпатимуть і людинознавчі ідеї, і засоби для їх вираження. Адже, наприклад, лишень єдине слово — *посвіт*, яке виступає ще синонімами дідок, світак та ін., спроможне примусити зовсім по-іншому глянути на світ, на роль *оберега* в житті роду й народу... Але для того, щоб це збагнути, потрібно пізнати слово в собі, потрібно дорівнятися йому значенням і звучанням, потрібно усвідомити, що саме тобі випадає берегти невмирущу Криницю Народного Духу.

Віктор ГРАБОВСЬКИЙ

СВІТЛОДАЙНА СИЛА КОЛЯДОК

Незважаючи на понад тисячолітній історичний шлях, неминучі різноманітні часові нашарування тощо, народні колядки дійшли до нас майже не дітнуті часом, — зберігши характерні особливості змісту, традиційну форму, спосіб виконання. Це один з яскравих феноменів стійкості народної традиційно-побутової культури, що, переплітаючись із церковними релігійними піснями, витворив оригінальний духовний мелос — різдвяні колядки.

До речі, саме в колядках світоглядні й космогонічні уявлення українців набули значення справжніх оберегів нації, вкорінивши християнство в хліборобські традиції. Тому й не дивно, що коляди й церковні пісні часто звучать в унісон. В Україні церковні колядки відомі з XVII ст. У першому виданні “Почаївського Богослужника” (1790), до якого увійшло близько 250 церковних пісень, міститься значна кількість коляд, — разом із народними колядками й щедрівками вони плідно позначилися на розвитку нової української літератури, музики, театру, живопису. А нещодавно

студія Івано-Франківського обласного об'єднання Товариства “Просвіта” здійснила запис різдвяних колядок у виконанні чоловічого хорового ансамблю “Pro Anima”, — вже у лютому виповниться рік від створення його групою однодумців, які виявили бажання відроджувати і пропагувати церковно-службову музику та брати активну участь у богослужіннях.

Мушу засвідчити, що це починання вдалося на славу. Над випуском компакт-диска сумлінно попрацювали диригент Мирон Мироняк, звукоорежисери Василь Боровський, Олег Колубаєв, цікавий дизайн Андрія Остапишина, вдало вписані знімки Андрія Дозорцева, неабиякий смак виявив художник Василь Стефурак, прислужився потрібній справі й менеджер Віктор Дацюк.

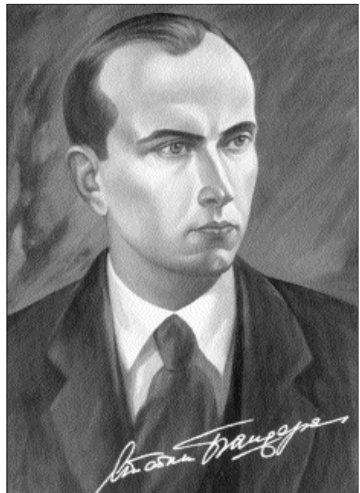
За випуск цього компакт-диска з Різдяними колядами особлива подяка Єпископу Ординарію Івано-Франківської єпархії УГКЦ Софрону Мудрому.

Михайлина БОДНАР,
м. Івано-Франківськ

СИМВОЛ НАЦІЇ

1 січня мало б виповнитися 93 роки з дня народження одного з видатних українських діячів ХХ століття — Степана Бандери, чиє ім'я на сьогодні в Україні ще, на жаль, продовжує викликати неоднозначну реакцію. І це при тому, що С. Бандера все життя віддав боротьбі за здобуття тієї омріяної Української держави і загинув як лідер української нації.

Його іменем став називатися наш визвольний рух середини ХХ ст. Адже очолювана ним, найдієздатніша тодішня українська організація — ОУН — активно і послідовно розгорнула у 1940—50-х рр. боротьбу, розріст і сила якої викликали в наших ворогів реальні прояви страху, симптоми якого проявлялися до кінця існування радянської окупації. Невипадково всіх

свідомих українців або мешканців Західної України вороги називали іменем Бандери — бандерівцями.

С. Бандера був не лише керівником ОУН, а й творцем теоретичних засад визвольної боротьби. Власне, він розробив концепцію української національно-визвольної революції. Основним фактором її втілення виступали власні українські сили. “Коли народ, який хоче здобути незалежність, має свої організовані сили і веде боротьбу за це, його буде слухати світ (бо дипломатія, яка не опирається на міцні полки, нічого не варта)”. Але С. Бандера враховував ще два компоненти: отримання допомоги з боку інших держав та використання сприятливої міжнародної ситуації. Без урахування цих факторів поневоленням народам важко визволитися, твердив С. Бандера, хоча їх не потрібно переоцінювати, тобто всецільо орієнтуватися лише на них.

Він мав репутацію революційного, безкомпромісного політика. Як кожна людина, мав своїх противників. Не завжди з ним погоджувалися, але більшість визнавала його як лідера і видатну постать українського руху. Міг дискутувати, обговорювати різні підходи до якоїсь проблеми, але ніколи — йти на компроміси, що могли завдати шкоди українській справі.

Свою принциповість проявив ще під час Варшавського і Львівського судових процесів 1935—36-х рр., примусивши тим самим поляків визнати існування української проблеми у Польщі, а світ — заговорити про неї. Під час Другої світової війни своєю відмовою відкликати Акт про відновлення незалежності України від 30.06.1941 р. не пішов на компроміс із нацистською Німеччиною, по закінченні війни виступав проти намагань США та Великої Британії змусити всі поневолені СРСР народи приєднатися до антирадянського блоку на чолі з російськими шовіністами.

Опинившись за кордоном, С. Бандера налагодив контакти зі США та Великою Британією, щоб отримати допомогу в боротьбі проти Радянської імперії. Власне, від цих країн наприкінці 1940 — на початку 50-х рр. надходила допомога ОУН у формі спеціальної підготовки вибраних членів Організації задля відправки їх на допомогу підпіллі в Україну. На Батьківщину ті групи ОУН добиралися як каналами Організації, через Польшу або Чехословаччину, так і безпосередньо за допомогою США та Великої Британії. Зокрема, з використанням літаків, як це сталося наприкінці травня 1951 р., коли в Україну було закинуто 3 групи оунівців. В одній з них керівником був сотник Громенко, а в іншій перебував представник ЗЧ ОУН В. Охримович. Крім цих маршрутів, групи висаджувалися морськими шляхом з кораблів або підводних човнів на морське узбережжя Польщі і т. д.

Крім того, з його допомогою створюється спільна організація “поневолені СРСР народів” — Антибільшовицький Блок Народів (АБН). Він намагався консолідувати світовий рух українців.

Українці були однією з найактивніших націй, яка боролася проти Радянської імперії. Через це неодноразово організовувалися замах на С. Бандеру. 15 жовтня 1959 р. радянському агенту Богдану Сташинському (хоч як це трагічно — українцю) за другої спроби вдалося вбити лідера української нації.

Його ім'я є символом борця для українців, а в світовій історії стоїть поряд з такими постатями як Кромвель, Гарібальді, Вашингтон.

Василь ДЕРЕВІНСЬКИЙ

РОМАН КОВАЛЬ СТВЕРДЖУЄ, ЩО ПОВЕРТАЄ УКРАЇНІ ДУШІ ГЕРОЇВ

Цю людину знавцем вітчизняної історії представляти не треба. Президент історичного клубу “Холодний Яр”, автор кількох книг документальних досліджень про отаманів Холодноярської республіки, пристрасний публіцист Роман Коваль став авторитетним носієм героїчної історії спротиву українського селянства більшовицько-російській окупації України 20-х років ХХ століття. Переважна частина тих подій, про які пише у своїх книгах Роман Коваль, відбувалася на території Кіровоградщини — Олександрівський, Знаменський, Новомиргородський, Кіровоградський райони. Герої його книг — реальні люди, наші з вами земляки, захисники Вітчизни, якими б пишалася будь-яка інша держава, а в нас багатьох із них і досі не реабілітовано...

— **Пане Романе, донедавна в Україні знали Вас як політика, автора контрреволюційних політологічних праць. І раптом, здається, Ви відходите од попередньої діяльності і поринаєте у дослідницьку працю. Як відбувався перехід з однієї якості в іншу?**

— У середині 90-х я написав книгу “Політичні портрети самостійної України” про людей, з якими зустрічався, співпрацював, — Левко Лук'яненко, Михайло Горинь, Степан Хмара, Валентин Мороз, інші. Переглядаючи остаточний варіант свого рукопису, я зрозумів, що цю книгу поки що не можна видавати, бо вона несе великий негативний заряд. Коли пізнаєш відомих людей зблизька, часто вони втрачають ореол. Україні необхідні зовсім інші, позитивні герої. Серед сучасників таким для мене став Зиновій Красівський. Він завжди залишався на недосяжній ділі багатьох моральній висоті.

Думку про те, що Україні потрібен позитивний герой, а не деморалізуюча правда, допомогла мені сформулювати донька великого українця Юрія Липи — Марта. Ще в 1991 році на одній із конференцій у Львові вона зауважила, що та правда, яку я подаю в своїх книгах, виступах — обеззброює. Це зауваження глибоко засіло в моїй душі. У якийсь момент мені потрапила до рук книга Горліса-Горського “Холодний Яр”, видана львівським видавництвом “Червона калина”. Вона настільки схвилювала, збентежила мене, розгарячила мої почуття, що на черговому з'їзді “Державної Самостійності України” я запропонував резолюцію про вшанування холодноярських героїв. Що ми робимо й досі.

— **Ви зараз не голова ДСУ?**

— Голова. Але наша організація зараз відійшла від активної політичної діяльності. Те, що ми робимо, для України зараз цінніше. Поставили меморіальний знак у Холодному Яру, я налагодив контакти з краєзнавцями з Черкаської, Кіровоградської областей. Коли вийшла перша книга “Героїзм і трагедія Холодного Яру”, не уявляв, який безмір роботи ще попереду. Уже вийшло шість книг. Але це має бути велика серія. Якби я мав надійного спонсора, який би матеріально забезпечував ці видання, міг би готувати по дві-три книги на рік. Матеріал величезний. Значна частина його не закрита для дослідників, певний масив досі ще не розсекречений. Другою була книга “Кость Блакитний — отаман Степової дивізії”. Мене дуже вразив чин двадцятитисячного (!) дивізії (це за більшовицькими даними), яка від Херсона до Черкаса не мала жодної військової поразки. Навіть не стільки здивував факт його бойової звитяги, скільки те, що цей однак примудрився прогнати, вдягнути, забезпечити зброєю двадцять тисяч повстанців! Наступною була книга “Записки повстанця”, потім “Отамани гайдамацького краю: тридцять три біографії”, “Отамани святих і страшних”. Мій товариш по клубу “Холодний Яр” Костя Завальнюк видав довідник про повстанців Поділля “Лицарі волі”. Олег Шатайко із Тального написав книгу про Юрія Тютюнника. Про отамана Семена Заболотного під несправедливою назвою “Останній гайдамака” (він таки був не останній) вийшла книга в Одесі... Свою роль зіграв цикл радіопередач “Отамани гайдамацького краю”. Історичний клуб “Холодний Яр” проводить зустрічі, вечори пам'яті отаманів у різних містах, не лише в Києві — у Кривому Розі, Чигирині, Черкасах, Миколаєві. Їх відбулося вже понад п'ятдесят. У цьому ряду стоїть і фільм, знятий разом з кіровоградцями Миколою Хомандюком та Володимиром Мошинським “Незасимий вогонь Холодного Яру” (його презентація відбулася в Києві і в Кіровограді). Це — вимога сьогодення, бо люди зараз менше читають, а більше дивляться. Якби фільм мав хороший резонанс, а творча група — зацікавленість у продовженні цієї теми, ми могли б Кіровоградською телерадіокомпанією зняти фільм про Юрія Горліса-Горського, про отаманів — уродженців області. Ця тема — лише привідкрита.

— **Не виникає ба-**

жання залишити її?

— Ні. Тепер знаю: я прийшов у цей світ, щоб повернути Україні душі загиблих героїв. Коли працюю — вони обступають мене. У моїй кімнаті висять портрети отаманів, є деякі їхні речі. Все це створює атмосферу маленької української фортеці у київському мегаполісі.

Смисл мого життя сьогоденні — створити величезну галерею українських героїв, яка може стати однією з підвалин патріотичного виховання майбутніх поколінь. Усе це ще й дуже цікаво. Детективні сюжети, бої, зради, підступи, пригоди. Це те, що приваблює молодь, те, що вона бачить на інших зразках — англійських, російських. Але ж є своє! І якщо ж держава або громадські інституції взяли на допомоги (власне, тим, чим займаюся я, мав би займатися Інститут історії), можна було б зробити набагато більше.

— **Поки що Ви такої підтримки не відчували?**

— Є зацікавленість. Підтримка моральна на рівні громадськості, окремих осіб. Наприклад, цикл передач на радіо “Отамани гайдамацького краю” пропонував Іван Драч. На час виборчої кампанії вони припинили, хоча в мене немає жодних амбіцій у цьому плані. А після виборів я планую продовжити ці радіопередачі.

— **Пане Романе, чи не закидають Вам пропагування анархії у формі “отаманства”?**

— Наші історики, науковці, взагалі, інтелігенція, формувалися під кліше, що отамани — це символ анархії, розбрату, руйни. Чимало відомих науковців дуже ревниво ставляться до моїх досліджень, їм важко переступити через свої стереотипи.

Але ж селяни отаманів часто називали батьками, бо ті забирали в більшовиків награване і віддавали людям. Взагалі, якщо не було прихильного ставлення населення до повстанства, воно б не існувало. Це — однозначно. Українське повстанство діяло аж до 29-го року. А в 30-му році піднялася нова хвиля національно-

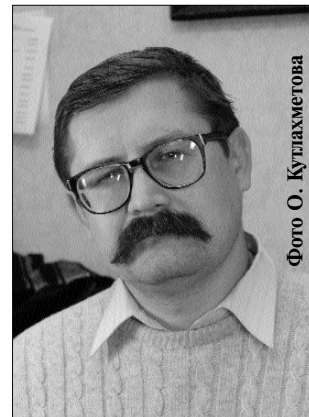

Фото О. Кутлашметова

Роман Коваль

визвольної боротьби на ґрунті розкуркулення і колективізації. Так звані волинки. В Україні відбувалися сотні повстань.

— **Але ж ми ніби знаємо, що в ті часи не було ніякого спротиву...**

— Мені приємно, що я фактично спричинився до деміфологізації історії, нав'язуваної більшовиками. Міф про те, що проти загарбників боролися лише західняки, а східняки мало не з хлібом-сіллю зустрічали російські окупаційні війська, потребує розвінчання. Боротьба була масштабніша, гостріша.

До речі, Василь Кук, заступник Романа Шухевича, нині почесний президент клубу “Холодний Яр” — чітко й однозначно стверджує, що ОУН і УПА — продовження повстанського руху на Східній Україні. На мій погляд, це справедливі слова.

Героїчні вчинки, які знаходимо в нашій історії, слід лише належним чином подати і розтиражувати. І тоді з'явиться зовсім інше покоління українців. Світоглядна еволюція можлива навіть у сімдесят. Так, недавно отримав листа від свого слухача Івана Ромашка із Маріуполя Донецької області. Він пише, що все своє життя прожив яничаром, але ті передачі на радіо перевернули все в душі.

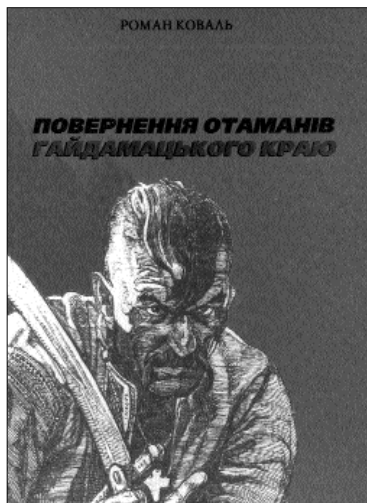
Поки що наша непевна інтелігенція тримає в своїх руках вогник національної ідеї. Але є величезна прірва між цією інтелігенцією і народом. Ми мусимо її скоротити, мусимо знайти такі слова, такі факти, які дійдуть до серця народу.

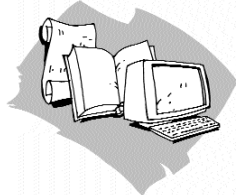
— **Дякую за розмову.**

З гостем розмовляла
Світлана ОРЕЛ

Від редакції. Нещодавно побачила світ нова книга Романа Ковалю “Повернення отаманів Гайдамацького краю”, яка вийшла у видавництві “Діюкор”. Книга є збіркою радіопередач авторського циклу “Отамани Гайдамацького краю”, який у 2000 – 2001 роках прозвучав на Першому каналі Національного радіо.

Повертаються імена непересічних провідників революційного козацько-селянського руху 1917–1920 років, який довгий час незаслужено носив клеймо “бандитського” та “анархістського”.

ВИМАГАЄ ОФІЦІЙНОЇ ВІДПОВІДІ

Голові Київської міської державної адміністрації п. Омельченку О. О.

Вельмишановний
Олександр Олександровичу!

22 січня цього року ДКП ТРК “Київ” дуже своєрідно відзначило вседержавне свято Соборності України — показало нам старий, створений в душі брехливих радянських традицій кінофільм “Котовський”. Це був хороший подарунок для всіх тих лівих сил, що мають надію колись вивести на вулиці не лише закомплексованих дідусів і бабусь, а й тенденційно виховану ще й на подіях братовбивчої громадянської війни нашу молодь. Недарма ж їхній колишній вождь і вчитель наголошував: “З усіх мистецтв найважливішим для нас є кіно”.

Отож, виходить, наш юний глядач має знати, що Котовський — це позитивний герой, який хоробро б’ється з ворогами народу — всілякими самостійниками, ідеал, з якого треба брати приклад. Це той Котовський, який безжально, всупереч військовим законам, розстріляв під Базаром полонених — бійців за незалежну Україну, який, зловживаючи своїх командирським становищем, не минав жодної спідниці, де тільки зупинявся його штаб, і який безславно загинув від руки свого штабного офіцера, що застав його в ліжку із власною дружиною.

Як я міг сприйняти цей кінофільм сьогодні, в нібито незалежній Україні, ще й у день святкування великої Злуки?... Авжеж, як святотатство, як наругу над всією Україною і наді мною, українцем, зокрема. А головне — над пам’яттю полеглих за нашу волю кращих синів і дочок українського народу. Тому я зателефонував до директора ДКП ТРК “Київ” В. П. Ткачука... Так, я відразу збагнув, з ким маю справу, коли на своє “добрий день, Валерію Павловичу” почув оте заявлене “здрасьте”, але терпляче виклав йому всі свої аргументи. На те він мені сказав, що не поділяє моїх думок, що кіно — це мистецтво, тому він не вбачає нічого поганого у показі названого фільму. Про виховну роль такого мистецтва він не хотів і слухати. Та перш ніж він кинув слухавку, я — вже нетерпляче — встиг йому сказати: “Ви поганий українець”.

З Вашим заступником В. А. Кир’яном, який начебто курує ТРК “Київ”, зв’язатися по телефону мені не пощастило: надто висока фігура як для мене, простого смертного, надто пильно стережуть його спокій “амазонки” з приймальної та секретаріату.

Пане Голово! Чи ж таких українців ми сподівалися бачити у Ваших керівних органах?! І тоді, коли вболівали за ТРК “Київ” у її боротьбі за телеканал?! Думали: державно-комунальне підприємство буде більше дбати про наші державні й національні інтереси, ніж якесь інше.

Олександр Олександровичу! З огляду на передвиборчу заборону я не можу сказати на Вашу адресу ті добрі слова, яких Ви, безперечно, заслуговуєте. Скажу одне: звертаюся до Вас, бо вірю у Ваш патріотизм, у Вашу силу волі. Будь ласка, подбайте про ТРК “Київ”. Це Вам треба зробити ще й тому, що наші спеціальні державні органи та служби, покликані захищати українські інтереси в телебаченні, на жаль, малоефективні у своїй діяльності, вони просто не звикли це робити. На різних телеканалах для нас досі “крутять” “Кубанские казаки” — картину, що маскує роки тотального нищення української мови, роки голоду на Кубані, або — “Неуловимые мстители”. Роки... часи. О, тоді було дуже модно познуватися з українця! І знущання це триває. Ми й досі дивимось ті фільми. Ось у наскрізь російськомовному “Холодное лето 53-го” молодий злочинець ґвалтує глухоніму дівчину, він же раптом співає “Ніч яка місячна, зоряна, ясная”. Українською мовою виказує свою національну приналежність і негативний персонаж у фільмі про Фрунзе... Зате якого цькування з усіх боків зазнав колись відомий письменник Борис Харчук тільки тому, що в одному з його романів старостою при німцях виявився росіянин. До кінця своїх днів перебував Харчук у немілості.

Пане Голово! Невже нам і далі шкодитиме, плюватиме в душу кожний, хто захоче?... Прошу захистити честь України і українця в м. Києві.

З повагою

Олекса ПАЛІЙЧУК

МУСИМО НАВЧИТИСЯ ЛЮБИТИ

Усі усіх не люблять. Це біда.
Ліна Костенко

Буваючи серед людей, тільки й чуєш, що всі когось і щось лають. Одні нарікають на державу, інші проклинають низову і центральну владу, ті шельмують парламент, що займається лишень політиканством і саморекламою, а ті ганьблять уряд, котрий тільки себе й пасе. Та найвищий “рейтинг прокльонів” — у бік Президента, якого звинувачують у всіх державних негараздах. Ясна річ, гуртом оддубасити батька — легко. Але хто ж замінить батька?! Уряди Президент міняє частіше, ніж забудькуватий господар рукавиці. А Президент постійний — він гарант. Та, як стверджує життя, без найменшої гарантії.

А чому це так? Причин багато. Перша причина, що нас ніхто і ніколи не робив одним народом, однією нацією. Ніхто нас не вчив бути громадянами своєї держави, ніхто нас не вчив бути патріотами. І знову — чому? Та тому, що ми народ, котрий багато віків не мав держави. Ми входили то до Литви, то до Польщі, то втрапили під Московське ярмо. Ми понад 300 років нікого не вибирали — нас ніхто і ні про що не питав. Наша справа була воляча — тягнути ярмо. Дашавський газ викачати для Москви, донецьке вугілля, вирощувати хліб, м’ясо, молоко, будувати міста, фабрики, заводи, штучні моря, прокладати залізниці, добувати нафту, золото, рубати в тайзі ліс. Не було в нас ніяких паспортів. Ми були приписані як кріпаки до поміщиків, а потім як раби до колгоспів. Нас тільки на певний час вивозили із села: в армію, на війну або на “будови комунізму”. Ми тільки знали працювати та платити багаточисельні податки. За роботу отримували “дурноді”. І ніхто тоді не нарікав на долю. Бо хоч були неписьменними, та все ж знали, що є “уголовный кодекс”, а в ньому злополучна стаття № 58 з багатьма “прімами”. І що згідно ці-

єї статті можна загірмити на багато років або ж і довічно.

Та в природі нічого вічного немає. Все тече, все міняється. Спершу з’явилася так звана “хрущовська відлига”, котра скоротила дармову силу гулагів, а колгоспним кріпакам почали виплачувати якісь гроші. З’явився закон про пенсії. І хоч ми продовжували жити за “залізною завісою”, свіжий вітер все ж і до нашої держави почав проникати. Утворювались різні групи першопрохідців-дисидентів і так звана гельсінська група. Влада жорстоко розправлялася з неслухами-сміливцями, та це вже був початок агонії комунізму — все це разом усе більше й більше розхитувало мури останньої імперії світу.

І ось імперія впала. На нас звалилась незалежність, до якої нас ніхто не готував. За понад 300 років бездержавності у нас все краще було розстріляно, понівечено, вивезено. Залишились тільки яничари, манкурти та німі й сліпі, котрі тільки і вміли, що стояти на колінах перед імперськими посіпаками. Ось і прийшов час нам, сліпим, немічним духом, вибирати владу. Ото ми й навибирали на свою голову стару комуністичну гвардію. Мойсей вів євреїв 40 років, щоб вимерли старі покоління з рабським менталітетом, а ці, наші “пророки”, навпаки — хочуть нас зробити ще більше рабами, щоб ми не зводились на ноги вічно. За ці роки не відшліфували і не підняли на шит національну ідею, а навпаки — патріотично налаштованих лідерів або просто знищували фізично, як В. Чорновола, або скомпрометували під будь-яким приводом, як Ю. Тимошенко. Своєю бездарною діяльністю споганили і скомпрометували найсвятіше — саму незалежність. Замість того, щоб об’єднати націю, згуртувати на боротьбу за своє місце в європейському домі, — недалекоглядні “вожді” всілякими правдами і неправдами доводять лише нашу меншовартість. Своєю недолугістю, нев-

мінням підбирати кадри довели народ до зубожіння, до розброду, поділили на східняків і західняків, на руськоязычників і україномовників. А все це тому, що владу захопили манкурти та яничари.

Сільське господарство аграрна партія довела “до ручки”. Бо забула, що на полях повинні бути сівозміни. Засіяли всі поля тільки зерновими, з окремими клаптями буряків і трохи соняшнику — зібрали 40 млн. тонн зерна та ще й нахабно хваляться. При такій майже зерновій монокультурі потрібно збирати хоч би 100 млн. тонн. Тваринництво майже загублено. А аграрники навіть раді, що їх прийняли в “Тундру” і все роблять, щоб хоч у цій корумпованій спілці прорватись до парламенту.

Панове, якщо ви хочете творити таку більшість, яка є зараз, то Україна зовсім зникне з лиця землі. Необхідна не та більшість, що тільки грабує, а — патріотична, національно свідомо, яка справді зможе витягнути державу з багна, в яке її завели теперішня більшість разом із комуно-соціалістичною опозицією.

Кращі представники науки виїжджають за кордон, де на інтелект завжди є попит. За десять років влада не зробила жодного кроку до зміцнення національної мови, преси, культури і особливо найголовнішого і найточнішого інструменту незалежності держави — національної церкви Київського Патріархату. Отож і бродять Україною московські попи в чорних рясах зі своїми п’яними хрестами. Кращі заводи і фабрики Росія то за борги, то за безцінь скупоує. Так що Московія якщо не прямо, то дотично продовжує колонізацію. Зате корумпована влада знову просторікуватиме, що національна ідея не спрацювала. Хоч самі добре знають, що національна ідея, патріотизм — це тільки слова, які потрібно підсилювати державницькими діями і пропагандою. І це, до речі, найголовніший обов’язок влади в будь-якій державі.

Залишається відкритим питання, а чи винен також і простий люд? Можна дійти висновку, що народ також винен, бо дозволив, що ним маніпулюють відкриті й приховані вороги України. І як наслідок — наша країна все більше скочується на узбіччя розвинутих демократичних країн. Наведу один тільки приклад: маленька Австрія (9 млн.) виробляє національного продукту в 5 разів більше, ніж велика Україна. Цей приклад говорить про “ефективність” нашого керівництва. Так що наші люди мусять обрати до влади справжніх патріотів-українців. Якщо повірять ще раз олігархам і ворогам України, то від нашої держави залишиться тільки гіркий спогад.

Павло ЗБРОЖКО,

пенсіонер,

с. м. т. Саврань Одеської області

КОЗАЦЬКА ГАЗЕТА

Пише відомий Вам ветеран “Просвіти” (Тов-ва української мови) — колишній відповідальний секретар Одеського обл. об’єднання “Південна Громада” Товариства “Просвіта”.

Зараз, можна сказати, справу “Просвіти” — українізацію (я не соромлюсь і не уникаю цього слова) продовжую на козацькому ґрунті. Цю задачу, поряд з іншими і разом з членами Національної Спілки письменників, виконую в ролі наказного отамана інформаційно-аналітичної служби і редактора “Вісника Чорноморського Козацького Війська”. Після Донеччини Одещина найбільш козацтвом чисельна. А козаки ой як потребують українського духу й своєї рідної української мови!

З повагою,

Павло АГРОМАКОВ,

Член ради обл. “Просвіти”,
заст. голови обл. орг. Руху,
полковник УК

ФОТОЗВИНУВАЧЕННЯ

Фото О. Ващенко

ГІРКЕ ПОЛЮВАННЯ...

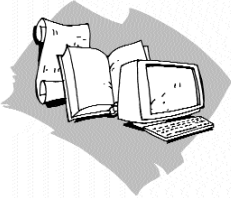
Хай вибачить нас цей чоловік із милицією в руках, за діями якого наш фотокор Олекса Ващенко “підглядав” через об’єктив. Інвалід “полював” на пляшку і не помітив, як його сфотографували. Оскільки впізнати його неможливо, ми дозволили собі надрукувати це фото, бо занадто багато в ньому узагальнюючої гіркоти, мимо якої не повинні проходити люди. Можливо, що якийсь чиновник із Кабміну, глянувши зі своїх високих поверхів, теж зауважив цього чоловіка

у сквері навпроти. І бай- дуже відвернувся, бо ми вже звикли бачити інвалідські коляски на крутих роздоріжжях між машинами, звикли до старих жebraчок, що сидять на перемерзлих асфальтах, принатурились навіть до бездомних дітей, що жebraють у переходах і на площах... Поспіхом поділившись із ними гривнею чи копійками, кидаємося стрімголов далі, ховаючи очі і проганняючи з пам’яті страшну приказку про те, що “Від суми і від тюрми не зарікайся...”

Полювання, якщо закінчилося вдало, принесло цьому інвалідові копійки, за які нічого не купиш. Але — копійка до копійки — гіркий шматок хліба насущного, на який він не втрачає надії.

Його милиця, його костур, його жезл долі цілиться не лише в закидану снігом пляшку. Він прицільно (костур, милиця, жезл) ловить на мушку не лише наші серця, а й майбутнє... Наше і його спільне майбутнє. Не зарікайся...

Л. Г.

Я НЕ ПРОТИ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ, Я — ЗА УКРАЇНСЬКУ

ЗАПЕРЕЧУЄ

Нещодавно в Сумах пройшла науково-практична конференція “Російський фактор на Слобожанщині”, де її організатори без будь-якого сорому проголосили, що росіян, їхню мову, культуру, засоби масової інформації, навіть віру в області... утискують.

Хороший, повинна сказати, “утиск”. Оглянімося: на телебаченні — переважно російська мова (із 13 каналів, які “демонструє” наш телевізор, лише три українські), у книгарнях здебільшого російські видання (росіяни, на відміну од наших нардепів, дали своїм видавництвам податкові пільги). Щодо друкованих засобів масової інформації, то українських в області лише 29 відсотків, решта — 71 відсоток — російські (хоч деякі з них і зареєструвалися як двомовні). Загальний тираж російськомовних видань станом на 1.05.2001 року становив майже 288 тисяч

примірників, тоді як україномовних — трохи більше 130 тисяч. Якщо говорити про освіту, то в Сумах із 35 шкіл 16 вважаються українськими, 2 — російськими, а в 17 навчання ведеться двома мовами. Про “віру” — краще б узагалі мовчали. Українській православній церкві Московського патріархату віддані — за винятком одного — усі старовинні храми Сум. За десять років незалежності в області збудовано 30 нових храмів і всі вони практично передані УПЦ Московського патріархату. Проте це не завадило конференції говорити про утиск цієї Церкви. У свою чергу єпископ Сумський й охтирський УПЦ (МП) Іов — не особисто, а через представників — благословив конференцію, заявивши на ній про офіційну позицію своєї Церкви — “захист росіян”, які є “пригнобленими в Україні...”

А українців, їхню культуру, їхню мову, їхню історію, їхнє право на національне самовизначення,

на державне утворення, зрештою, на свої духовні традиції, ця українська Церква, її архієреї, рівно як і українські політики, будуть коли-небудь захищати?! Чи ми соромимося маминої мови?! За всю історію одних лише українсько-російських відносин було видано 264 державні (підкреслюю — державні!) акти про заборону української мови або які спрямовані на звуження (це за радянських часів) сфери її використання. Востаннє такий документ було прийнято всього 12(!) років тому, у 1989 році, коли постановою ЦК КПРС суттєво підвищувалася платня викладачам російської мови, чим автоматично відбивали бажання у молоді вступати на національні філологічні факультети вузів. Таким чином українська мова була звужена до мови селян та ще хіба що літераторів, яких періодично саджали до мордовських таборів “за націоналізм”, точніше, за використання української мови. І сьо-

годні їй потрібна тривала реабілітація, аби стати на ноги. Кожна освічена й чесна людина це розуміє. Як і те, що, якщо після всіх цих заборон й утисків урівняти в правах російську й українську мови, позбавити останню державного протекціонізму, то на українській мові в Україні можна поставити жирний хрест. Бо російська мова, якій маже 400 років надавалася перевага, надавалася державна підтримка, яка насаджувалася силоміць, просто “задавить” свою суперницю, не дасть їй відродитися. І не розуміти цього український політик не може... Хоча, можливо, саме цього й домагаються. Бо немає мови — немає й народу. А немає народу — можна ставити питання і про доцільність існування української держави.

Тетяна БАБИНЕЦЬ,
м. Суми

ЗАПЕРЕЧУЄ

ТРОЄ ДРУЗІВ

Сутеніло, клалося на дощ. Задумавшись, повільно йду центром містечка Новомиргорода, що в Кіровоградській області. І тут позад себе, немов здалеку, чую голоси:

— О, диви-диви, це ж той кореспондент, що фотографував сьогодні на уроці фізкультури в нашій школі.

— Та ну?..

— Кажу тобі! Він, здається, аж із Києва приїхав до нас! Он і фотоапарат у нього в сумці.

— Ох, й умієш же ти, Валику, дурити. Так я тобі й повірив!..

— А хто там не вірить? — навмисне суворо кажу я.

Вони знітилися лише на мить, а потім, зробивши вигляд, начебто нічого не сталося, безтурботно розмовляючи, попрямували повз мене далі. Мені нічого не залишалося, як дістати камеру і запропонувати балакунам знятися на згадку.

І ось перед вами троє нерозлучних друзів-пустунів: Віталій Сереногов (ліворуч), Сашко Панченко та рідний братик Віталіка Валентин.

Олекса ВАЩЕНКО
Фото автора

ПОВНИЙ СВІТ ДОБРА І МИРУ

У Національному музеї літератури України — виставка творів дітей студії народного мистецтва “ОРАНТА” КПІ при картинній галереї ім. Григорія Сiniці Національного технічного університету “Київський політехнічний інститут”

Сьогодні особливо важливою постає проблема піднесення духовності життя, піднесення “собо́рів душ людських”, до чого закликав славетний письменник-акалемік, незабутній Олесь Гончар. Серед багатьох його добродійних справ — сприяння всенародному визнанню мистецтва художника-бойчукіста Григорія Сiniці, вшанування геніального митця Шевченківською премією у березні 1992 року за відродження української національної колористичної школи сучасного монументального живопису та за створення циклу картин і мозаїк “Україна — життя моє”. Увесь свій творчий доробок (понад 500 робіт) Григорій Сiniця передав у дар рідній Україні.

У червні 1992 року в Центрі культури та мистецтв НТУУ “КПІ” було відкрито Картинну галерею живопису Григорія Сiniці. Наприкінці того ж року при картинній галереї, за проектом відомого мистецтвознавця Григорія Местечкіна, давнього соратника Григорія Сiniці, було створено для дітей міста експериментальну студію народного мистецтва “Оранта”. Завданням студії є відродження призабутих традицій київського народного розпису, а також допомога картинній галереї в її роботі щодо гуманізації технічної освіти та духовно-естетичного виховання студентської молоді та юнацтва засобами народної образотворчості.

У студії “Оранта” КПІ плідно використо-

вують розроблену Григорієм Местечкіним унікальну методику “пробудження” художньої етногенетичної пам’яті людини, генетичного коду творця. В основу методики покладено якнайбільше занурення дитини у світ рідної народної культури, її традицій та буття, що так благотворно у родинному національному вихованні. У свою чергу, діти студії “Оранта” КПІ допомагають дорослим творчо осягнути красу та духовність народних традицій. Прикладом цього є розписи випускників НТУУ “КПІ” Таміли Серебрій та декоративні вишивки ветерана праці Надії Вінарьської. Зі студією співпрацює факультет соціології та кафедра філософії на чолі з професором Борисом Новіковим.

Восени 1997 року за порадою Григорія Местечкіна, який очолював студію, творчим керівником “Оранти” КПІ стала видатна українська художниця-монументаліст Галина Зубченко-Пришедько, соратниця і послідовниця незабутнього Григорія Сiniці. Григорій Местечкін є нині шефом-наставником студії “Оранта” КПІ щодо методики відродження народних традицій. Та в серпні 2000 року славетна Галина Зубченко пішла з життя. Нині творчим керівником “Оранта” КПІ є художниця, магістр живопису Леся Майдаєць. Шефом-радником студії є славновісний народний митець з Бориспільщини Іван Приходько.

Важко переоцінити творчий доробок ді-

КЛИЧЕ НА ВИСТАВКУ

тей “Оранти” КПІ, враховуючи, що майже повсюдно в Києві дитячі студії працюють у стилі петриківського декоративного розпису. Проте відомо, що дітям змалечку краще малювати у традиціях свого краю. Справді сучасні і глибоко традиційні розписи дітей студії “Оранта” КПІ є першими спробами відродження призабутих традицій мистецтва декоративного розпису стародавнього Києва, є саме київськими сучасними розписами.

Виставка засвідчує, як багато можуть наші діти, коли змалечку, особливо в сприятливих умовах міста, прилучаються до рідних і чистих народних джерел. Недаремно кожен із дітей “Оранти” полонить своєю творчою особистістю, неповторністю таланту, що так яскраво стверджується у розписах Ганни Міхеевої, Богдана Дем’яненка, Ніни Дубінець, Ганни та Степана Сазонових, Марічки Романченко, Павлуса та Володі Степашків, Іванка Лузана, Олександри Долінської, Андрія Шиманського, Ксенії Опанасюк, Ніли Маратової, Богдана та Марії Пошивайлів, Людмили Савенко та ін.

Станіслав ТИМЧЕНКО,
завідувач картинної галереї ім. Григорія Сiniці НТУУ “КПІ”, заслужений працівник культури України

РЕЦЕНЗУЄ

ВІРШІ, ПЕРЕЙНЯТІ СВІТЛОМ

Література Херсонщини у перший рік ХХІ століття поповнилася доробком молодого літератора і відомого просвітянина Олега Олексюка. Його поетичний дебют засвідчив, що на терені художнього Слова з’явився чоловік, який має серйозні та зрілі наміри. Відрадно й те, що у свої тридцять Олег очолив обласну організацію Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка.

Але сьогодні мені хотілося б висловити свої враження від прочитання першої збірки поезій (насмілюся так стверджувати, адже з-під пера поета-земляка вийшло друком вісім мініатюрних за обсягом книжок, адресованих дітям дошкільного та молодшого шкільного віку). “Арія струмка” — таку мелодійну назву має поетична збірка. І за підібраним інструментарієм, за живописною гамою почуттєвих фарб ця книжка помітно вирізняється з-поміж видань, котрі репрезентують творчість молодих.

У збірці Олега Олексюка проглядаються намагання віднайти оригінальну, “незаїжджену” форму, що надає поезіям особливості належності. Тут ми зустрічаємо і симпатичні ліричні мініатюри, і розлогі роздуми (приміром, вірш “Замало літ”), і сонетоїди, об’єднані у надміру оригінальні цикли, і несподівані за синтаксичним і чисто ритмічним виміром:

Був.

Нема.

Ні слів пекучих у танку п’янкуму...

Лиш плач спокут і каяття.. По
всьому
ти,
одна...
або
Білою пташкою
у життя мого світлицю
ти влетіла
і не рушили мої думки
у замріяність вишень.
Серця ніжного биття
в блаженній тиші...

А ще Олег Олексюк, що особливо приємно відзначити, тяжіє до народнопісенної творчості:

А дівчата чорнобриві,
А дівчата жартівливі
Бачать, бачать іздала
Баяніста Василя...

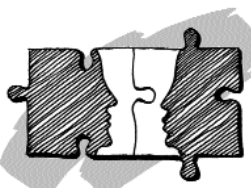
Доробок вміщує фрагмент “повісті в сонетах”, як наслідок назвати цей жанр сам автор. “Тисячовесни” — так розмашисто іменує Олег Олексюк цей, ще не довершений, поетично-епічний твір.

Цікавий сам задум — витворити подібне римоване полотно. Хоча вибудувати його з сонетів — завдання непомірно складне. Треба володіти філігранною технікою, глибоко знати саму природу й технологічні секрети цієї гартованої століттями поетичної форми. Можливо, колись це уміня і досвід прийдуть до Олега Олексюка — і ми щиро порадіємо за його сміливу спробу... Але вже сама звага поета зрушити цю брилу заслуговує на увагу.

А звернення до канонів драматургії (у поєднанні з формою сонета) ще глибше урізномбарює поетичну повість. І тут потрібен певний літературний досвід, який також, повіримо, автор здобуде з роками.

Збірка поезій Олега Олексюка “Арія струмка” несе читачеві райдужне світло, від доторку до якого радіє душа.

Валерій КУЛИК

БАНКОМАТИ ЗБУДЖУЮТЬ І не тільки зацікавленість мирян, а й підприємливість злочинців

Полишивши солідну тишу мармурових холів у презентабельних фінансових установах, гроші вийшли на вулицю і ні-ні позирають на перехожих очима своїх банкоматів. Дивимось їм ми на цю електронізовану калитку при вході до універмагу "Україна" чи на людних перехрестях. Гроші — просто на вулиці! Це сти-мулює.

Чи не боїтеся? — запитав, зателефонувавши до кількох банків. Мало хто з моїх співрозмовників хотів розмовляти на цю тему. А от голова пресової служби "Правексбанку" Костянтин Ремизовський не залишив банкоматним злодіям жодних шансів: "Ми використовуємо оригінальну систему безпеки, розроблену фахівцями спецслужб нашого банку. Система має комплексну багаторівневу структуру захисту і повністю виключає можливість несанкціонованого доступу до грошей".

Чи у нас грабують ці вуличні комп'ютерні сейфи? Відповідальні правоохоронці наразі ухиляються од відповіді на це делікатне запитання. Хоч крадіжки грошей на електронному рівні починають набувати поширення, причому, не тільки за кордоном, а й у нас.

Минулого року Дніпровський районний суд м. Києва виніс вирок у справі панів Р. і К., котрі "провернули" операцію електронного вилучення грошей в системі НБУ на суму 80 млн. грн.

Для цього, крім високого рівня особистої комп'ютерної підготовки, злочинцям необхідно було також підглядіти пароль, під яким керівник підвідділу входив у програмний комплекс "Операційний день банку", скопіювати ключ електронного підпису, вийти на внутрішній банківський рахунок

"Емісійні банкноти" (читай: готівка) і сформувати кілька окремих пакетів фіктивних електронних платіжних документів для того, щоб забезпечити переведення внутрішніх банківських операцій у зовнішні — міжбанківські, а далі — на рахунки фірм, які погодились "увійти в долю".

Після того, як гроші "уплили", слідчим знадобилося майже десять місяців, щоб зрозуміти технологію пограбування і "вирахувати" одного зі злодіїв, якому спочатку нічого не можна було довести...

Це — приклад, так би мовити, "кабінетного" електронного пограбування. Інша справа — вуличне електронне пограбування. Тут виявляється дещо інший "фах" і тип злочинців.

Троє молодиків протягом трьох місяців поцупили з банкоматів Вроцлава 300 тис. злотих (близько 76 тис. доларів США). Злодії сконструювали нехитрий пристрій, що на короткий час накладався поряд шілини для введення карток, зчитував магнітний запис із карток клієнтів і передавав по радіо до мікроавтобуса неподалік. Навпроти банкомату підвішували рекламу, або якийсь щит чи кронштейн, ніби для освітлення, на якому закріплювали мініатюрну телекамеру; через неї дізнавалися про індивідуальний пароль клієнта.

Виготовлення ідентичних карток-дублікатів, за допомогою яких вилучалися гроші, виконувалося безпосередньо в мікроавтобусі, обладнаному відповідним устаткуванням і апаратурою.

За підробку платіжних карток польське законодавство передбачає покарання до 25 років ув'язнення. Тобто рівно стільки ж, скільки й за фальшування грошей. Як правило, за цією статтею не роблять жодних пом'якшень. Для порівняння: вищезазначе-

НЕ В ГРОШАХ ЩАСЯ

ні пани Р. і К. отримали у нас по 4 роки. Та й чи відсидять вони повністю — це також питання.

Отже, вигідний "бізнес"? Я підійшов до банкомату, що стоїть збоку від турнікетів на станції метро "Площа ім. Л. Толстого". У скриньці поряд — очевидно нікому не потрібні — сертифікаційні квитанції по виконаних операціях клієнтів. Прочитав одну з них:

ПРОМИНВЕСТБАНК
УКРАЇНИ

ТЕЛ. + 380 44 229 5161

ДАТА : 06 — 02 — 02

ВРЕМЯ : 23 : 44 : 30

АТМ : АТМ00034

НОМЕР КАРТЫ: 4 . . 7443
(VISA Cards)

КОД АВТ : 081597 / 100685

СУММА : 50.00 UAH

ВСЕГО ХОРОШЕГО!

Ні, я не збираюся грабувати банкоматів "Промінвестбанку України". Ні, я не збираюся грабувати банкоматів "Промінвестбанку України". І тому всі ці цікаві реквізити мене абсолютно не цікавлять. Натомість мене ду-

Фото О. Кутляхметова

же цікавить, чому це українське патріотичне керівництво цієї поважної фінансової установи України так зневажливо ставиться до української мови, що навіть святее слово "Україна" переписує російською?

Звичайно, якийсь росіянин, приїхавши до Києва, радітиме цій "дрібничці". Почуватиметься так, неначе й державного кордону не перетинав.

Тому дуже сумніваюся, що від такого осучаснення грошових операцій буде "всього хорошого". Бо хоч "сумма" подається тут в "UAH", проте саме завдяки ось таким "дрібничкам", поданим по-російськи, нашу гривню багато хто досі називає рубльом.

Тому не тільки цікавість викликають банкомати, а й зрозуміле обурення.

Роман ЗАПОЛЬСЬКИЙ

КАЛЕНДАРНА ЗАЛЕЖНІСТЬ В УМОВАХ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

НЕСПОДІВАНІЙ РАКУРС

Пропоную вам, шановні читачі, самим розставити лапки (або не розставляти) у заголовку цієї статті після її прочитання. Зараз зрозумієте, чому.

Чи знаєте, дорогі *homo sapiens*'и, чому на світі існує глупота? Тому що люди, які її чинять, не знають, що саме це є глупота.

Ось вам питання зовсім не риторичне: яке сьогодні число? Не поспішайте вважати мене несповна розуму, а краще дайте відповідь. І не мені, а собі. Щоб вам легше було відповісти, запитайте про це у будь-кого, хто ближче до вас.

Отримавши відповідь, уточніть: "За яким стилем?" Не бійтеся, запитайте! Не гарантую вам відповіді на останнє запитання, але гарантую цікаві зміни виразу обличчя вашого співбесідника.

До речі, дорогий читачу, за яким стилем ви сьогодні зранку встали? За яким стилем вирядили дітей до школи? Зрештою, за яким стилем підете на пенсію, а хто вже пішов, то за яким стилем ви ту пенсію отримуєте? Відчуваєте різницю?

Бог створив людину як особу вільну. Можеш чинити розумне добро, а можеш злу глупоту. Твоє право. Звіт про виконану роботу складеш після того. Тобто після цього. На тому. Перед Христом.

А на цьому святкуватимеш Його Різдво. Народження Божого Сина, який прийшов на цей світ, щоб оголосити людям

Фото О. Кутляхметова

правду про той. Добру Новину про вічне життя. Євангеліє.

Це цікаве повідомлення поділило історію світу на дві ери: до Р. Х. і після Р. Х. Від й січня ми з вами живемо у 2002-му році після Р. Х. Чи не так?

Отже, фактом святкування 1 січня ви визнаєте не тільки факт настання чергового року (так само, як це було 1-го, 2-го і всіх 2002 років) **після** Різдва Христового, а й сам факт Різдва Христового, яке відбулося, відповідно, **перед** Новим роком. Бо саме **після** Різдва почався новий відлік часу.

Мабуть, дехто тут почуває собі потилицю. Співчуваю. Бо легше чинити глупоту, ніж її визнати. Тим більше, що — "менше знаєш, краще спиш" — як каза-

ли не тільки древні. А кожна глупота має властивість розмножуватися вегетативно. Тобто, якщо її не виправити, то вона, бісова, тягне за собою наступну.

А в нашому сумному випадку ви вже 1 січня хапаєтеся за голову і з криком: "Як же ж так, он сьогодні вже Новий рік настав **після** Р. Х., а ми ще не святкували Р. Х.!" — кидаєтеся виправляти становище.

І "виправляєте". Відпочивши після свята Нового року і дещо підготувавшись матеріально для застілля та походивши для годиться на роботу (якщо вона у вас є), сідаєте до столу через тиждень святкувати Р. Х. Щоб як у людей.

Але тут знову виникає колізія: виходить, що ви відсвятку-

вали Новий рік 1 січня не **після**, а **до** Р. Х.! То в якому році ви тоді живете?!

Проте ви не здаєтеся. "Не біда, — кажете, — святкуватиму **старий новий** рік!" І знову черговий раз сідаєте за стіл через черговий тиждень при напоях і закусоні. Щоб як у людей.

Між іншим, у людей по всьому світі святкують один раз Різдво і один раз Новий черговий рік **після** Р. Х. І живуть за одним календарем. І впевнені, що ніякими аргументами цього (і того також) світу не можна виправдати подвійний вимір часу, як не можна жити у 25-му дні грудня і 7-му дні січня **одночасно!**

Спробуйте пояснити комусь на Заході, що це за поняття **таке** — **старий новий** рік. Я вже пробував. Довелось повторювати кілька разів, після чого слухачі вирішили: якщо це не жарт, то тут хтось у чомусь із глузду все-таки з'їхав.

Правда є завжди одна. Двох правд водночас не буває. Призвичаєність до двох правд, постулюєвість двокалендарного виміру часу не є такою безневинною, як це здається на перший погляд. Бо за цією звичкою двоимірності, двологічності, логічно йде дворучність, подвійна мораль, одне кажу — інше маю на думці, обіцяю — не виконую...

"Какая різниця!" — кажуть деякі чорноризники з печерсько-лаврського форпосту московського православ'я. Але для нас різниця є. Різниця суттєва: або ми єднаємося з Богом у європейському і всесвітньому вимірі часу, або залишаємося за-

ложниками азійсько-російських інтересів в Україні.

На жаль, ієрархи УПЦ Київського патріархату досі виявляють нерішучість, чогось вичікують, зберігають архаїчний юліанський календар, який не має ніякого відношення до догматів Церкви. А зберігаючи, фактично грають на руку реакційній московській Церкві, яка в такий спосіб відриває православ'я України від усього християнського світу.

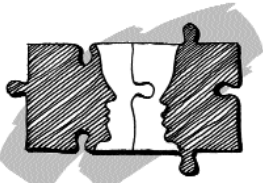
Я, шановні громадяни, боюся іншого. Боюся, що цю очевидну календарну глупоту першими скасують не ієрархи УПЦ КП, а московська "братія". І зроблять вони це не стільки з метою усунути очевидну дурню двох календарів, скільки для того, щоб підставити Київський патріархат, який тоді просто вимушений буде... піти слідом за Москвою (бо тоді залишатися буде ще більшим глупством).

І цим засвідчити, наскільки незалежною (тобто наскільки залежною) є насправді Україна. Залежною не від Бога, а від Москви.

Час іде. І якщо ми залишимо все так, як зараз, то потім не тільки читачам цієї статті доведеться чухати потилицю. Бо календарна залежність України від Москви у цій делікатній сфері є не менш шкідливою за своїми наслідками, ніж залежність енергетична.

Євген ГОЛИБАРД

• **P. S.** Не забудьте розставити лапки у заголовку.

КУЛЬТ І БЕЗКУЛЬТУР'Я НА ТЛІ ВИБОРІВ

Історія, як наука, існує тільки тому, що майбутнім поколінням доводиться потім розплутувати те, що понаплутували покоління сьогоднішні. Інакше вона була б хронологією.

PR-ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ПОГЛЯД

Комерціалізація всіх складових суспільного життя створила в сфері ЗМІ потужну конкуренцію між совістю і політикою, між мораллю і грошима. Писати правду в Україні стало небезпечно; натомість брехня, котра спирається на грошовитий фундамент, отримала офіційне визнання, як PR-технологія, а отже, невігластво і його носії стали мало не на чолі інформаційного харчування громадян.

У цих умовах поняття плюралізму набуло значення плювалізму (від слова *плювати*), а пошук “смажених фактів” став обов’язком пишучої братії. Тому американську трагедію було сприйнято у багатьох ЗМІ, як знахідку, як чудовий інформаційний привід; такий собі “подарунок долі” для писак-невігласів, які радо почали “розкручувати” подію і її наслідки, смакуючи деталі і не шкодуючи прикметників.

Через деякий час читач втомився від повторення цифр про чисельність загинлих, матеріальні втрати компаній і уповільнення темпів розвитку американської економіки. Звик. Проте дехто з газетярів вважав, що тему не вичерпано і її можна продовжувати “доїти” далі.

І тоді з’явилися публікації “аналітиків” з так званим **нетрадиційним поглядом**. В одній із них, розглядаючи причини готовності людей до самопожертви в ім’я ідеї (нехай навіть хибної і злої), автор, змішуючи грішне з праведним, дописався до того, що прирівняв християнство до політичної діяльності:

“Кожна релігійна конфесія... прагне до неподільного панування над душами вірників (так у автора — Є. Г.), над духовним світом якомога більшого числа людей. Сутність прагнень: панувати, керувати, верховодити, порядкувати, розпоряджатися, ватажкувати... У цих своїх діях Церква застосовує “неіржавіючу зброю” — гасло про “благо народу”. За ширмою подібних гучних фраз, між тим, проглядається виразно і власний інтерес...”

І все це подається цілком серйозно, з прагненням переконати читача. А пише це, як читаємо поряд із прізвищем автора, заслужений працівник культури України (!). Не знаю, чим він прислужився українській культурі, але можна легко зрозуміти на кого, на чий антиукраїнський інтерес працює цей “нетрадиціоналіст”:

“Якщо партії, зазвичай, не приховують своєї мети, одверто і відкрито проголошують своє намагання прийти до влади, то пастирі релігійних конфесій реалізують своє жадання владарювати над душами людей тонко і потаємно... Не останнє місце посідає величезне шикарне оформлення храмів, часто до цього залучаються високопрофесійні митці”.

Отже, завдяки заслуженому для української культури авторові, ми тепер знаємо, що всесвітньо відому перлину архітектури — базиліку св. Петра у Римі зведено не на подяку і хвалу Богу, а для того, щоб “верховодити, панувати і ватажкувати”, а Святіший Отець Іван Павло II приїздив в Україну не для благословення нашої землі і її народу, а для “потаємного владарювання над душами.” (!)

НОРМАЛЬНЕ ІДОЛОПОКЛОНІННЯ БЕЗ НАРКОЗАЛЕЖНОСТІ

Коментуючи поведінку бабусі в тролейбусі, яка перехрестилася, коли проїжджала повз храм, заслужений працівник культури пояснює: *“Вона не може інакше!”*

Фото П. Гончара

А де Божа заповідь “Возлюби ближнього”?

Бо перебуває в психологічній залежності... Як наркоман, беручи в руку шприц, до якого призвичаївся...”

І тут-таки, для підсилення своєї “наркотичної” аналогії, ностальгічно збивається на типовий совєцький жал: *“...призбута класична формула: “релігія — опіум для народу” — не така вже й хибна...”* (!)

Між іншим, “формула” ця ніяка не класична, а диявольсько-більшовицька, або, якщо більше подобається, — комуністична. І належить вона одіозній і, по-своєму, нещасній особі, тіло якої, замість по-людськи поховати, досі використовують на Красній площі у Москві як один з імперіалістичних (а принагідно і комуністичних) символів російської величі.

Водночас, до кам’яного ідола із зображенням цієї особи на Бессарабській площі в Києві цілком нормальні на перший погляд пані і панове, без видимих ознак наркотичної залежності, продовжують покладати живі квіти. Живі квіти до холодного кам’яного ідола, до “величного шикарного оформлення” якого було “залучено високопрофесійних митців”. Хоча чоловік, з якого цього ідола вирізбили і культ поклоніння якому “свято” зберігається досі комуністами та “прімкнувшіми к ним”, ніколи в Україні не був, а тільки тим і прославився, що був засновником найпотужнішої за всю історію людства системи державного тероризму, у порівнянні з якою акції Бен Ладена видаються дитячими забавками.

Але шедевром думки заслуженого культуролога, який намагається представити нам культ Бога-Творця як політичне явище, є таке його пояснення фундаментальних догматів християнства:

“... поняття Бог..., рай і тому подібні поняття — суть ідеї, слова, що символізують й уособлюють світлі людські прагнення, надії і сподівання на краще. Ці поняття є елементами внутрішнього світу особи й реально існують лише “там”: у мозку і почуттях. І ніде інде їх не було, немає, не буде і в принципі бути не може.” (!) Чи не правда — до болю знайома категоричність?

Отже, приїхали: “Крой, Ванька, — Бога нет!” Це вже ми чули в сумнозвісну епоху московського більшовизму-тероризму. Під гаслом “релігія — опіум для народу” вони спочатку поскидали хрести з храмів, а душ-пастирів запроторили до ГУЛАГу, а потім безбожно заморили голодом та порозстрілювали десять мільйонів ні в чому не винних людей.

БОГА ВИЗНАЮТЬ ЛИШЕ ТІ, ХТО ХОЧЕ ЖИТИ ПО СОВІСТІ

Звичайно, пан культуролог має право бути атеїстом. Тим більше, що цитує ст.35

Конституції України про відокремленість Церкви від держави. “Бог існує лише у вашому мозку”, — намагається переконати нас заслужений діяч культури України, сподіваючись, можливо, на те, що ми, темні, не читали нашої Конституції.

Бо в Конституції України, одразу після її назви, у преамбулі, стверджується від нашого з вами імені, шановні громадяни, з усією чіткістю, офіційністю і урочистістю: *“... виражаючи суверенну волю народу, ... усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішніми і майбутніми поколіннями...”*

А яке усвідомлення, яку відповідальність і перед ким нам нав’язує цей “нетрадиційник”? Шило з мішка вилазить наприкінці: *“...не можна побудувати досконалого суспільства на основі неправди, якою, по суті, були і є різноманітні релігійні міфи... людина високої духовності може бути і атеїстом. Наближаються вибори до Верховної Ради...”* (підкреслення моє — Є. Г.)

О! Нарешті стає зрозуміло, в чому справа. Адже наближаються вибори до українського парламенту, а серед кандидатів є віруючі. Залишимо на совісті “культуролога” його занадто своєрідне використання слова *права*. Головне, що він вважає, що “людиною високої духовності може бути й атеїст”.

А тут тобі Віктор Ющенко і Юлія Тимошенко, інші відомі в Україні і світі особи, що претендують на місце в парламенті, — якраз люди віруючі. Усвідомлюють відповідальність перед Богом. Але, виявляється, що Бог, як вважає заслужений культуролог, існує не на Небї, а лише у голові релігійних фанатів, а отже людей, м’яко кажучи, неповна розуму.

Між тим, об’єктивно існує Декалог — десять Заповідей Божих. У цих заповідях немає жодних конфесій і жодної політики. Вдумайтесь: вся юриспруденція (а вона всуціль атеїстична), з її кодексами, енциклопедіями і навчальними закладами, потужні правоохоронні системи, суди, прокуратура і в’язниці існують лише з однієї простої причини: люди не дотримуються Божих Заповідей.

Причому, не дотримуються не тільки ті, хто краде і вбиває, а й ті, хто їх ловить і судить. А тому частенько буває, що й не дуже ловлять, натомість нерідко переслідують невинних. За правом безбожників.

Охоронці права (правоохоронці!) порушують право не тому, що погано вчилися у юридичних вузах, а тому, що Декалог не є для них Законом. Щоб абсолютний Закон Божий панував над недоскональними людськими кодексами, треба його вивчати ще в початковій школі. Бо це є справа моралі та особистих переконань, а не юриспруденції.

Свідомо не називаю прізвища заслуженого працівника культури України, який, зачепивши тему ісламських камікадзе на тлі американської трагедії, силувався викликати у читачів недовіру щодо віруючих кандидатів до ВР. Давайте дамо йому шанс подумати і — може, дасть Бог — дійти до **правди**, а не її облудного сурогату.

ХТО, КОГО І КУДИ “ПРОСУВАЄ”

Газету із зацитованою тут статтею було кинуто майже до кожної поштової скриньки нашого будинку. Тираж цього номера газети — у порушення Закону “Про засоби масової інформації (пресу)” — не зазначено. Натомість зазначено першого засновника газети — секретаріат Кабінету міністрів України. А поруч — традиційне: “Точка зору авторів може не збігатися з позицією редакції.” Отака вона — відповідальність. І перед Богом, і професійна.

Тож нащадкам-історикам буде що розплутувати з нашої нинішньої плутанини. Особливо у царині культури, де набралось дуже багато заслужених, чий знання межують із тим самим невіглаством, котре постійно удосконалюється.

Адже достовірно відомо, що 2002 рік цілком офіційно оголошено в Росії роком України. Активну участь у реалізації планів Кремля (а нині ці плани щодо України — так само, як і факти впродовж століть — що завжди мають односторонню і цілком незмінну спрямованість) беруть ... українські урядовці (!) Причому, з досить чітко виражених промосковських позицій.

Зокрема, державний секретар Кабміну України В. Яцуба у доповідній записці від 24.10.01 № 1537997/97 на ім’я прем’єр-міністра А. Кінаха пропонує “працювати над подальшим просуванням питання про автономію УПЦ” (тобто тієї російської Церкви в Україні, яка “сором’язливо” викреслила літери МП зі своєї скороченої назви, щоб пересічному українцеві не впало в очі, що це п’ята колона московського патріархату).

Серед інших заходів, відповідальний урядовець В. Яцуба вважає за доцільне “ініціювати будівництво спільного українсько-російського храму”. Отак, крок за кроком, через “спільні” економічні проситори, “спільні” військові навчання, “спільні” полігони на території України, “спільні” підприємства (не кажучи вже про російські полігони, російські підприємства і майно, російські збройні сили, російських “радників-іміджмейкерів”, російські ЗМІ, російських гастролерів тощо — все це на території України), за допомогою спільної — без лапок — діяльності наших урядовців, у всіх на очах відбувається ліквідація української державності.

У цьому контексті зацитована вище стаття заслуженого культуролога з’явилася на шпальтах урядового видання цілком закономірно. А тому питання про те, чи збігається точка зору автора з позицією газети (як і з позицією Кабміну) тут уже не стоїть. Так само, як тут не стоїть питання про дотримання ст.35 Конституції України про відокремленість Церкви від держави. Тим більше, коли ця Церква є московською. Не стоїть питання, бо вже є відповідь реальними справами.

Євген ГОЛИБАРД

ЩО ВАМ СНИТЬСЯ, НАШІ БЕРЕГІНІ?

Закінчення. Початок у числі...

Чи не найбільше інформації для нас про нас самих несуть сни, пов'язані з домом, будинком, помешканням, взагалі будівлями, забудовами, приміщеннями.

СНИ ПРО ЖИТЛО

Кімната уві сні — це внутрішнє життя особи. Коридори, кімнати, порядок і спокій чи розкидані речі в них — це відповідні почуття, які на тебе чекають у найближчому майбутньому. Шукати уві сні свого місця в будинку — прагнення нового життя, тривога, зміни.

Якщо будуєш будинок, купуєш житло, упорядковуєш його — добрі перспективи в житті, особливо для закоханих, підприємливих або не дуже везучих.

Руйнувати будинок чи продавати його — погане закінчення розпочатих справ.

Великий і гарний будинок — позитивні зміни в житті, прибуток; вбогий чи зруйнований — втрати.

Виїжджати з дому — зміна життя. Якщо виїжджає хтось близький — розставання з ним або тяжка хвороба. Зміна уві сні дому або обмін квартири — зміни в житті.

Якщо насняться замкнені двері — постане якась перешкода на твоєму шляху. Якщо двері відкриті або їх немає зовсім, — небезпека, неприємна несподіванка. Виходити або вибігати з дому — втрата душевної рівноваги, "вийти з себе" через якусь суперечку, спір, мати неприємну розмову. Якщо входити до будинку — корисна зміна, цікава пропозиція.

Відкрите вікно — добрий знак, заграване — якість обмеження, входить через вікно — невдала господарча операція, випадок нешляхетної поведінки. Розбиті шибки або випасти з вікна — клопоти і страждання. Дивитися на освітлені вікна — смуток і жаль. Балкон — хороші перспективи.

Дах, ходити по даху — успіх в інтелектуальних справах. Впасти з даху — небезпека втрати, неприємні зміни в житті.

Підвал — підсвідомість, зачатки душі. Брудний підвал або довго перебувати в ньому — багато переживань, хвороба. Світлий та упорядкований підвал — добробут.

Кухня — еротика, задоволення прагнень близьких осіб. Готувати в кухні або прибирати — підвищувати добробут.

Спальня — відпочинок. Піч відображає почуттєву сферу. Палити в печі — це на добро, тільки щоб не дуже розпалювати.

Туалет уві сні, звичайно, пов'язують із сексуальними моментами.

Якщо насниться подвір'я — дуже вірогідно стати об'єктом пліток.

СНИ ПРО ТВАРИН

Тварини у снах символізують людей з нашого оточення і відображають наше відношення до них. Одні свідчать про друзів (пес, корова, птахи), інші — про осіб, не вартих довіри (кіт, вовк, крокодил, кусючі й отруйні створіння). Комахи, черви, миші й пацюки — найчастіше — нещирі особи з близьких (домашніх).

Пес — доброзичлива, дружна або почуттєво близька до нас особа. Коли сторожує біля дому — достаток і спокій. Коли чинить кривду — небезпека. Якщо насняться собаки, які поводять себе нахабно — мати справу з нахабами. Якщо гавкає — остерігає перед чимось. Якщо хворий, слабкий пес — можливі фінансові втрати.

Кіт. Якщо чужий, невідомий — можуть статися якісь підступні дії, зрада, обман.

Корова — добробут у домі. Якщо брудна, худя, занедбана — втрата добробуту.

Бугай — небезпечна людина; так само й свиня.

Птахи — творча праця, мислячі люди. Голуби — кохання і спокій. Чорні і хижі птахи — небезпечні події.

Лелека — дитина, добрий друг. Коли

відлітає — зміна почуттів.

Курка — домашні неприємності. Пава — якась дуже елегантна особа.

Бджоли — плідна праця, нагорода за працю, приємний прибуток; якщо кусають — втрати і неприємності, пов'язані з роботою.

Баран — лідер, керівник. Їздити на ньому — добра посада, успіх, благополуччя, підвищення, визнання. Вівці — багатство.

Павук — небезпечна особа; найгірше — впасти в його павутиння.

Орел, лев — особи високого рівня, великих можливостей, "зірки".

Метелик — флірт, який швидко мине.

Мурахи — працюючі люди. Але якщо багато на тілі — небезпека поганого товариства, багато дрібних клопотів.

КОЛЬОРОВІ СНИ

Згідно з проведеними опитуваннями, кожний п'ятий сон — кольоровий.

Білий — бездіяльність, монотонність, хворобливість. Білий палац, до якого входимо уві сні — віщує двостороннє запален-

НЕВІДОМЕ ПРО ВІДОМЕ

ня легенів. Білий сніг — майбутні тривоги. Кататися серед засніжених краєвидів, возити когось на санчатах — хворіти самому чи тому, кого возимо.

Чорний — віщує втручання темних сил. Темні постаті, чорні силуети без обличчя — особи з іншого світу, які приходять попередити або вимагати. Чорний колір символізує зло. Темрява уві сні — невизначеність, незрозумілість, нез'ясованість.

Світлий сон, сонячний — обіцяє оптимістичні зміни, радість, чистоту і свято душі.

Сірий — бідність, страждання, змучення. Якщо насниться, що йдете сірим, безбарвним коридором — очікує сіре, безбарвне життя.

Червоний — любов. Добре отримувати уві сні червоні квіти в подарунок або їсти червоні яблука. Водночас червоний колір означає ненависть, обурення, дуже пов'язаний з прагненням надто гарячої пристрасті, запальності. Якщо присниться рудий чоловік, вірогідно, буде якась конфліктна розмова, суперечка, гаряча дискусія не без еротичного підтексту. Для хворих червоний колір віщує погіршення стану здоров'я.

Червоний вогонь, полум'я — все погане згорить на користь.

Помаранчевий і рожевий — теплі почуття, радість і добрі види (рожеві передчуття) на майбутнє.

Жовтий — інтуїція, передчуття, відкриті судження. Для деякого — це колір брехні, фальшування, заздрості і зради. Жовте сонце — це символ принципово нового життя, поступу, ліпшого здоров'я, радості, визначеності.

Зелений — прихід весни в житті, надія на перемену, відродження.

Блакитний — спокій і лагідність, психічна рівновага, багатство духовного життя.

Фіолетовий — індивідуальні прагнення, заглиблення в себе, свій духовний світ.

Коричневий — марна надія, ілюзія, хвороби.

Слід пам'ятати, що колір — це лише тло, певний акцент і спрямованість характеру подій, дійових осіб, предметів і явищ, що їх ми спостерігаємо уві сні. Зібрати до купи все, що ми бачимо в цьому дивовижному кіно, дати йому правильну інтерпретацію з візією на майбутнє — це справжнє мистецтво. І хоча ми спимо всі, мало хто вміє правильно розуміти сни.

Тому краще спати без сновидінь і прокидатися з радісною усмішкою. Чого вам усім широко бажаю.

Стефан КОСТКА

ПОГЛЯД З БОКУ

Одне з найбільших, і чи не найменш очевидних, чудес цього світу — сон. Явище настільки ж просте й виразне, наскільки незрозуміле.

Діалектика життя, завдяки сну, з одного боку, набуває об'ємних і закінчених форм, а з другого — збагачує людські знання цілим комплексом питань, проблем, протиріч.

"Життя — це рух", — постулат древньої Еллади, що протягом століть розвивався у всесвітній рух олімпійський і філософію здорового способу життя.

"Життя — це сон", (а отже й безрух) — постулат середньовічних лікарів, переконання яких всецілісно будувалися на натуралістичних засадах виникнення й лікування хвороб.

Формули: "Подібне — подібним" та "В спокої — енергія" не суперечили, а лише доповнювали одна одну. Вони були і, значною мірою, залишаються досі

основоположними в деяких лікувально-терапевтичних школах сучасної медицини. Ефективно лікувати "подібне подібним" досі вдається прибічникам натуралістичних, природних методів.

Десять років тому, коли ще був живий знаменитий Броварський дід, якого і я маю підстави згадувати із вдячністю (бо саме через його "дивні" ліки досі ходжу на своїх ногах), звернувся до

ДИВОВИЖНИЙ ДАР БОЖИЙ

нього мій приятель, у котрого рентген чітко показав круглий камінь діаметром завбільшки з 5 копійок у жовчному міхурі. Лікарі вимагали негайної операції.

Дід дав приятелеві якісь трави, корені і порадив обов'язково приготувати (за певним рецептом) порошок з висушених курячих нутрощів (вже не пам'ятаю яких). А оскільки тих маленьких курячих елементів треба було

"вже", вбачаючи (можливо) помилку в діагнозі. Словом, так званій офіційній медицині було нічим крити. Так і живе мій приятель з офіційним направленням на термінове видалення жовчного міхура десятилітньої давності.

До чого тут сон? — скажете. А тому, що Дід (перепрошую, але саме так його називали всі, вимовляючи це слово як Велике

Ім'я, з надзвичайною пошаною) наказав моему приятелеві спати не менше 12 годин на добу протягом усього місячного циклу лікування. "В спокої — народжується енергія, в неспокої — марно втрачається", — ось повний текст середньовічної засади, яка не суперечить визначенню "жовчна людина", тобто така, що постійно чимось невдоволена і бризкає емоціями, викидаю-

чи енергію у простір.

Відомий вчений-сходознавець В. Сидоров, на підставі вивчення древньоіндійських джерел, так розкриває другу частину цієї формули:

"Твій кожен викид гніву або сумніву

Одразу гасить внутрішній вогонь".

Спокій, спокійний сон, стан близький до анабіозу — це най-

краще тло і водночас засіб для лікування будь-яких хвороб.

І не тільки хвороб, а й підтримки високоенерговитратного життя. Всі створіння, які переживають імпульсивні навантаження, обов'язково багато сплять: коти, леви, тигри, інші котячі, ящірки та інші плазуни (за миттєвим кидком гюрзи або кобри стоїть величезне нагромадження енергії безруху). Це також стосується практично всіх ссавців, з дельфінами включно (за винятком хіба що коали).

...Сідає сонце, настає ніч і всі люди западають в сон. І так щодня. І немає сили, яка б могла цьому довго пручатися, бо це є дар Божий. Сон лікує щоденність наших вражень, глупот і хвороб, упорядковує наш життєвий досвід, подекуди перетравлюючи його в мудрість. А окремим обраним дає Божу благодать бачення майбутнього.

Роман ЗАПОЛЬСЬКИЙ

ДО ЧИСТИХ ДЖЕРЕЛ

На території міста Києва розташовано понад 430 водоймищ різного типу. Це озера, системи ставків, малі ріки, а також та річкова ділянка Дніпра, яка нижче Києва утворює Канівське водосховище.

Більшість цих водойм використовуються населенням для купання, рибальства, що висуває серйозні вимоги до їх санітарно-гігієнічного стану. Нинішній стан малих водойм міста викликає серйозне занепокоєння, бо багато з них засмічені, прибережні смуги захащені стихійними звалищами побутових та будівельних відходів.

Тривожить і те, що в озера та ставки через зливні стоки потрапляє велика кількість нафтопродуктів з автотранспортних засобів. Автостоянки, гаражі, АЗС без локальних очисних споруд, розміщені на прилеглих територіях? на зливостоках. Не бракує й інших господарських об'єктів. Спостереження за озером Опечень, річками Либідь, Нивка показали, що рівень їх забруднення нафтопродуктами у порівнянні з минулими роками збільшився і зараз перевищує ГДК в десять і більше разів.

Необхідно підкреслити, що всі внутрішні водойми міста становлять єдину водну систему, тісно пов'язану з басейном Дніпра, який є джерелом питного водопостачання для 32-х мільйонів жителів нашої країни. Тому забруднення внутрішніх водойм незмінно призводить до забруднення нашої головної водної артерії.

Київські поверхневі водні об'єкти охороняються від забруднення Держуправлінням екології, ним же контролюється дотримання вимог

Водного та Земельного законодавства України суб'єктами господарювання, розташованими на землях водного фонду.

Перевірки здійснюються із залученням представників районних держадміністрацій, санітарно-епідеміологічних служб, Київського міського управління земельних ресурсів, ДКП "Плесо" шляхом обстеження внутрішніх водойм.

Вже перевірено 383 водних об'єкти міста, серед них: — малих річок — 22, — озер — 164, — ставків

на зі своїм особливим режимом діяльності. У цій зоні — близько 20-ти великих і малих підприємств, діяльність яких пов'язана з використанням земель водного фонду в прибережній захисній смузі.

Всі київські ставки, колись окраса міста, перебувають у незадовільному санітарному та технічному стані.

Особливо забруднені водойми у Совській балці та прилеглій до неї балці Проня. Закладені непотребом, завалені сміттям, будівельними від-

ги водойм захащені побутовим сміттям, виробничими та будівельними відходами. Акваторія озера Пташине засипається сміттям для розширення території будівництва ГБК "Будівельник", а прибережні захисні смуги водойм у цьому районі розриті самозахопленими городами мешканців... Екологічний стан водних об'єктів загрозливий.

На річці Нивці у Шевченківському районі розташовано каскад ставків, прибережні захисні смуги яких зайняті городами мешканців,

руді, що призводить до підтоплення осель.

У межах м. Києва, внаслідок середнього рельєфу території, не бракує водних джерел у балках та ярах, що виходять на поверхню, живлячись від підземних водоносних горизонтів. Ці води неглибокі, практично не мають надійного природного захисту, поповнюються за рахунок атмосферних опадів. Джерела, в основному, знаходяться в занедбаному стані, безгосподарні, належним чином не впорядковані, не визначені межі заповідності, не ді, а стан особливої екології чистих джерел, а в окресленість водних об'єктів міста занедбано, а їх стан наблизився до межі екологічної кризи.

З метою відродження минулих традицій покращення екологічного стану водних об'єктів міста, особливо актуальним для нас усіх є об'єднання зусиль, спрямованих на поліпшення стану джерел, водойм і річок на території м. Києва, рациональне використання водних ресурсів, формування у киян бережливого ставлення до них, їх охорони і відтворення. Усі ці завдання ставить перед нами щорічний міський конкурс "До чистих джерел", розпочатий за ініціативою ВУТ "Просвіта". Виконання положень конкурсу є надважливим для майбутнього наших дітей, внуків та правнуків.

Микола МОВЧАН, начальник Державного управління екології та природних ресурсів у місті Києві

ВОДА ДЛЯ ВНУКІВ

— 100, — струмків — 30, — заток — 23, — каналів — 27, — скидних технологічних каналів — 4, — джерел — 13.

Як відомо, Дніпро протікає територіями Харківського, Печерського та Подільського районів, що впливає на якість її води та санітарний стан прибережних захисних смуг. Особливе занепокоєння викликає діяльність розташованих на правому березі Дніпра близько 30-ти великих та малих підприємств Харківського району, діяльність яких так чи інакше пов'язана з використанням земель водного фонду в прибережній захисній смузі. Тут скидаються неочищені води з території підприємств, до берега швартуються цілий ряд плавзасобів. У прибережній захисній смузі складаються відходи виробництва, побутове сміття.

У затоці Дніпра в Подільському районі розташована промислова зо-

ходами, металобрухтом, топляками, навколо — несанкціоновані звалища побутового та будівельного сміття... Чого ж дивуватись, що волоски частково зруйновані, береги поросли болотною рослинністю тощо... У 1999 р. підприємство "Плесо" розпочало роботи по розчистці та оздоровленню озер, які нині, через брак коштів, припинені. Це може призвести до того, що район залишиться без Совських водойм, на місці яких утворюються екологічно-небезпечні зони, що таїмуть у собі загрозу для здоров'я жителів району, котрі самі "доклали рук" до їх загибелі...

Не кращі справи і на озерах Мінського району, які є місцем відпочинку жителів: просто на берегах побудовані автостоянки, АЗС. Поверхневий стік з території району без очищення йде до водних об'єктів, що неприпустимо і потребує негайного вирішення. Прибережні захисні смуги

засмічені відходами, потребують благоустрою та розчистки.

У межах Харківського району вздовж проспекту Бажана у незадовільному санітарно-технічному стані перебуває цілий каскад озер, нині ДКП "Плесо" проводяться роботи по їх реконструкції.

Потребує відновлення озеро Поньомарівське. Будівельні організації під час наміву жидмасиву "Осокорки-Північні" його закидали. На жаль, вирішення даного питання не знаходить належної підтримки з боку міських та районних організацій, які причетні до цієї справи.

Незадовільний санітарний стан і акваторії та прибережної захисної смуги озера Видубецьке (Харківський район).

Негайної очистки потребує ріка Дарниця, береги котрої захащені відходами, які при опадах та піднятті рівня води потрапляють до неї, перекиваючи водопропускні спо-

В АНТАРКТИДІ НЕМАЄ КАНАЛІЗАЦІЇ

Розповсюджений в Європі, а особливо в Італії, звичай чистити помешкання, викидати старі меблі і всяке лахміття перед Новим Роком набув поширення у південній півкулі. Австралійці першими розпочали реалізовувати широкомасштабний проект прибирання сміття в Антарктиді. Як повідомляє Асошіейтед Пресс, на дослідницьку станцію Кейсп завезено 50 величезних контейнерів, до яких мають завантажити побутові відходи — використані акумулятори і батареї, технічні масла, хімікати, пластмаси, тару, будівельні і деякі токсичні матеріали, завезені сюди для тимчасових мешканців льодового континенту з 40 країн. Натомість для постійних мешканців Антарктиди — королівських пінгвінів, леопардових чайок, блакитних китів — життя стає дедалі не тільки дискомфортом, а й просто-таки небезпечним. І не тому, що температури тут сягають мінус 89,6 градусів за Цельсієм, а швидкість вітру — до 320 кілометрів на годину, а тому що тварини і птахи не можуть вижити в середовищі, запаскудженому металевими бочками з-під бензину і горілим

пінопластом.

Нині, як оцінюють науковці, на білому континенті міститься понад 300 тис. тонн відходів — це величезний смітник, який загрожує не тільки тваринам і птахам, а й цілому людству. Адже саме Антарктида, з її білосніжним льодо-сніговим покривом, є природним регулятором рівня світового океану і постачальником очищеної прісної води у вигляді гігантських айсбергів.

До початку 80-х років ХХ ст. сміття від "пришельців-науковців" "усувалося" шляхом утоплення його в прибережних водах або спалення. Нині ці способи заборонено.

У 1988 році всі країни, чії експедиції працюють в Антарктиді, підписали конвенцію, в якій зобов'язалися вивозити свої відходи, що нагромадилися.

"Генеральне прибирання" заплановано на літо 2002 (яке вже почалося у південній півкулі) і 2003 років. Сміття повмерзало в лід і потребує значних зусиль для його видалення.

Програма "Антарктичне прибирання" проходить під егідою ООН і розрахована до 2011 року. Австралія першою ліквідувала всі звалища на своїх антарктичних станціях ще 1985 року.

Стефан КОСТКА

ЧИ ВИ ЧУЛИ, ПРО ЩО РОЗМОВЛЯЮТЬ ПТАХИ?

Пригадалось мені моє давнє спілкування з природою. Було мені 6—7 років, жили ми в м. Красиліві Хмельницької обл. Біля нас було озеро, в нього впадала річка, вздовж якої росли дибовижні верби. За озером був луг, який весною затоплювався водою, а літом починав потроху висихати й зеленіти. І коли ставало тепло, мені дуже подобалося ходити босому по цій м'якій траві і по калабанях теплої води, де водилось безліч пуголовків, різних кольорів жабок, вужаків, комах, зелених коників і ще безліч живого, яке я бачив і чув. Але найцікавішим для мене був великий, значно більший за мене чорний з білими боками птах — лелека, бузюк — так ми його називали. Були там дикі качки і чаплі, що стояли на одній нозі. Звичайно ж, я хотів усіх

мешканців луку побачити і доторкнутися до них. Чапля швидко перелітала на інше місце, як тільки я наближався на 20—10 кроків до неї. А лелека вважав, що такого маленького хлопчика не варто дуже боятися і підпускав до себе, інколи я міг торкнутися його. Але він швидко перелітав або перескакував трохи далі від мене.

Коли я був поряд з лелекою, в мені прокидалось якесь незвичайне почуття: здавалося, що я чую не тільки кицьки, бачу не тільки очима, а ніби все моє тіло теж чує і бачить. Що я розумію всіх: комах, коників, цвіркунів, птахів і корів, що далеко паслись і мукали. Але коли бузюк втікав від мене, моє бачення повільно згасало і мені було жаль, що я не дослухав розмов тих живих істот. Бо коли великий

ВІЧ-НА-ВІЧ З ПРИРОДОЮ

птах був далеко, то я вже не так голосно чув голоси і вже не розумів їх.

Усі свої відчуття я пов'язував з таємничим впливом лелеки. Вдома про свою подорож на луг я розповів мамі. Вона нічого не змогла мені пояснити, але розказала, що птах колись був людиною і ображати його не можна. І якщо в нього забрати лелеченат, то він може принести палаюче вугілля і спалити хату...

Пізніше ми переїхали в інші місця і краї, і я такого вже ніколи не відчував, бо не бачив лелек, хоча завжди, скрізь, де був, намагався найперше відшукати лелеку.

У Криму я їх теж не бачив. Але згадував деколи про голоси природи, особливо коли читав чи чув щось подібне.

І ось прочитав я нещодавно в творі японського письменника Акутагави Рюноске "Сусаноо — но микото" такі слова: "Із-за гірських хребтів до слуху його, як рокіт безголосого грому, донесли голоси природи, які він забув. Він затремтів від радості. Міць цих голосів вразила його, і він впав на пісок і затулював вуха руками, але природа продовжувала говорити з ним. І йому нічого не лишалося, як мовчки слухати її..."

Я зрозумів, що такі явища трапляються протягом життя нечасто. Аби це відбулося, потрібен поштовх: така подія своєю яскравістю і незвичайністю перевершує все, колись відчуте і побачене.

Для мене ті хвилини спілкування з природою виявились настільки величними і чудовими, що залишилися найкращими зі спогадів мого життя. Можливо, я не зміг описати все так, як відчував. Але, можливо, хтось після моєї розповіді пригадає щось подібне, і це буде ще одним підтвердженням існування голосу природи.

Людвіг ПУХТЯР,

м. Севастополь

Фото О. Ващенко

ПОКОРА ТА ВІДДАНІСТЬ. СЛУЖБА ІМПЕРАТОРУ...

Вода — це найм'якіша і найслабша сутність у світі, але в подоланні твердого і міцного вона непереможна... Тому досконаломудрий каже: "Хто взяв на себе приниження країни — стає правителем, а хто взяв на себе нещастя країни — стає володарем".

Лао-цзи "Дао де цзин"

"Мир і краса, танцююча в серці", — так кивські організатори переклали назву персональної виставки традиційного китайського

"Тигр"

живопису Жанг Суїнг. Українською це мало би звучати як "Мир і краса, що танцюють у серці". Але то так собі, "малозначущі" для "кієвських снобов" деталі.

З десяти років Жанг Суїнг навчалась у відомих майстрів Шен Зіченга, Квіан Джунтао, Лиу Хаісу, Ксі Зіліу. Золота Медаль на Першому Азійському й Тихоокеанському конкурсі китайського живопису, премія на конкурсі "Національний живопис і поезія". Учителі показали їй глибину красу речей, навчали терпіння і спокою...

В 1996 році Жанг захворіла на небезпечну форму артрити. Їй важко рухатись і майже неможливо малювати. Через рік вона починає займатися забороненою в Китаї системою вправ Фалуньгун. Після тижневої практики артрит зникає. Фалуньгун стає частиною її життя.

"У травні звук внутрішнього світу і краси танцює м'яко у вашому серці". Я не була в Китаї у травні, не була і в січні, я взагалі не була у Китаї... Мабуть, січнева краса інакше торкає серце. Ліниво і недовірливо... Китайські красуні поміж розквітлених магнолій? Їхні порцелянові пальчики ніжно торкають струни... "Леді, що виконує Гужень". Одна з кращих робіт Жанг Суїнг. Сюжет навіяний стародавньою поемою. "Від свого вчителя Шена Зіченга я перейняла досвід читати стару поезію, і аж тоді братися за пензель...". Як правило, в китайському живописі роль майстра "Гужень" виконував старець. Традиція... Портрет "леді" трапляється рідко. Сила таланту підштовхує Жанг Суїнг до оригінального потрактування древніх символів і мотивів, що аж ніяк не є замахом на традицію. Інтуїція, напрацьований предками генетичний код, власна духовна практика підказують: не змагатися, плисти за течією, уподібнитись до води, яка дає благодать усім сущим, не бореться з ними... "Своєрідність моїх картин пояснюю тим, що досі пливу двома безкрайніми стихіями — океаном традиції та життям..."

"Гейша". Мені здалося, що картина надто

"Леді, що виконує Гужень"

"вибивається" з традиційного китайського малювання. Неспокійно червоний колір, шовкова тканина вільно спливає з плечей, оголює груди. Усе це мало би натякати на еротику. Жанг Суїнг пояснює: "Пластика "Гейші" витримана у жанрі суворої традиції. Постава, що випрозорюється крізь багряне кімоно, протягом століть — незмінна. Покора та відданість. Служба імператору..."

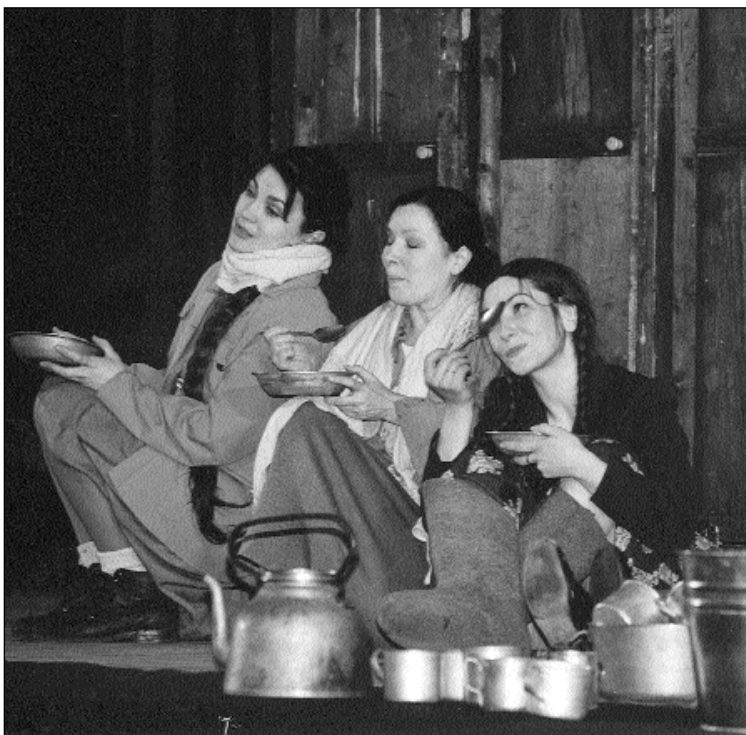
Жанг Суїнг прибула до Києва з конкретною місією, — не стільки пропагувати власне мистецтво, скільки розказати правду про сучасний Китай: одіозність червоного режиму, переслідування тих, хто займається гімнастикою "для тіла і духу" Фалуньгун. Ув'язнення, катування. Десятки тисяч невинних жертв. Чад "культурної революції"... Їй, відомій художниці, доля посміхнулася приязніше. Вісім місяців тюремних поневірянь завершилися свободою. І поверненням до мистецтва.

У. Г.

«ЧЕХОВИМ ТАМ І НЕ ПАХНЄТ...»

Хто бодай раз відвідав помешкання муз — театр, окрім традиційного вішака, має помітити зграйку літніх тітоньок. Одні "ввічливо" опікуються вашим пальто, інші войовничим зором проведуть у зал. Запропонують придбати програму, зженуть з місця театрального зайця (у бельєтаж, панове, на верхотуру). Або ж "приголомшать" ерудицією: "На "Три сестри" зря їдьоте, Чехова там нет". Отакий він, київський варіант "вешалки" Станіславського, включно з інтер'єром фойє, свіжими канапками та духмяною кавою. Але то так собі — рефлексії задля вступу до вражень від постановки Андрія Жолдака. Точніше, Жолдака-Тобілевича. Нещодавно оприлюднений факт "династичної" закоріненості. Персона авторитарна, афектна та ефектна. Провокує на емоції різного ґатунку. Від сліпого захоплення до густо приперченої зневаги. Мовляв, компіляторник, кон'юктурник, грубіян... Жолдак справді не має аскетично-тонкої кості, тож на подібні звинувачення не реагує. Подейкують, що на репетиціях голосових зв'язок не шкодує. З акторами працює методом ґвалту. Нав'язує "абсолютну монархію", — жодних конституційних поправок та акторської самодіяльності. Грубувати? Може, й так. Тим не менше, вистави цього режисера феноменально живучі. Маю на увазі, передусім, "Три сестри"... Ольга, Маша і наймолодша

Ірина. "Тьмутараканяча" провінція. "Батько вмер усього лиш рік тому". З періодичного вмикання радіоточки маємо уявлення про реальний "часопростір". Війна, "Джокондоподібна" усмішка Сталіна, саванний розмаї червоних кумачів... Не найкраще тло для тендітного тріо. Імпровізаторське бешкетство Жолдака наповнює помешкання інтелегентних сестер-панянок прокислими солдатськими онучами, брагою, ночвами з "пшонкою".

Н. Сумська, Л. Кадірова, О. Батько

Війна... Тиловим мишкам немає з чого вибирати. Не до кутання плечей у "тривожну" шаль, не до гаптування білизни філігранним узором. Волове важке ґарування. Сні, немов глибоководні риби, жахаються металевого реалізму, шматування мрійливого фльору. "Гаваріт Масква, масковскає время..." Ганчіркову ковдру геть з обм'яклого тіла. Працювати...

Щебетушка Ірина. Прокидається легко і весело. Дві бадьорі

косички. Не лякають ані злидні, ані пролетарські чайники з підсолоджено-бурим нутром. Їй двадцять, щедрі юність. Навіть істеричні ридання старшої Ольги не затьмарюють відчуття шаленої легкості і щастя. Зацить-кати Ольгу, закропити плаксивого рота спиртом. Нехай мовчить. Бо то ж неправда, що життя важке і несправедливе, що старість підкрадається безшелесно, мов тать... Неправда?

Москва — хвороблива мрія сестер, ілюзорна "фата морґана". У кожній своїй потік свідомості, пов'язаний з прекрасним минулим. У примарній столиці було все, що потрібно для щастя: мама, нянюшка, капелюшки, витончений запах весни. Їх "тілогріешношинельне сучасне" можна пережити тільки завдяки рожевій ілюзії: вони сподіваються повернутися в минуле. У нафталіні зотлілі мережива... Прагнуть кохання. Мають стільки нерозхлюпаних почуттів... Тільки, де ж той непідробний офіцер чи барон? Ридання в подушку...

Тригодинна вистава загусає в мить, завихрення гри тягне у задзеркалля, по той бік реального життя — на сцену... Якраз туди, де "Чеховим не пахне...". де згідно з його формулою талановитого письма "словам тісно, а думкам просторо..."

Уляна ГЛІБЧУК

КІЛЬКА АСОЦІАЦІЙ ПІД ЧАС ОСТАННЬОГО КОНЦЕРТУ "ВВ" ...

Усе починається приблизно так: зсуваються столи, стільці, на стінах ветхих халуп встановлюються репані підсилювачі, магнітофон "Весна" хрипить Висоцьким. Публіка: сімнадцятилітні мадонни у найкращих вихідних шатах та невтолимим бажанням МУЗІКИ. Жовтий підводний човен рушає степами України. Хтось по саме нікуди напаквав його безумним кантрі, весіллями, іменинами, найдорожчим із того, що лишила нам імперія. Усе тут ворухиться, кишить, співає, вигинає хребет багатоголовій потворі натовпу. ТАНЦІ. Танцюють усі. Чоловіки жінок, жінки чоловіків і навпаки... Горілка, розтікаючись столами, формує ту стихію, де тонуть найсильніші. Присівши біля комп'ютера, павучок юнака обчислює ДАО. Комп'ютер видає неприємні новини. Кранти! Кришка! Причини засекречено. Розкриття загрожує смертю. Світом правлять гобліни. Недорікуваті самураї ідіотизму, слабовілля та клімаксу, про який так довго говорив більшовикам Лесь Подерв'янський.

Поки гучить музика, народ витанцьовує халяндри, потягує кайфок, вдихаючи ніздрями звуки, видихає одкровення пуків тарганоподібного Далі. "Галю, прихось" закликає бард молекулу життя. Дарма. Силуети вже не відкидають тіні. Макабричні маріонетки Путін, Сталін, Пол-Пот викаблучують "Калінку", каламутними бурками віддзеркалюють українських музик над запакованим у бетон узбережжям Сени. Віртуальні силуети віртуальної нації на тлі таджицьких, казахських, сибірських діаспор та інших закапелків фантомної "родінки". Панічно "взвізгівая", вона зі стахановським завзяттям видає на-гора попсу, вибудовує терикони черепів у Чечні та інших ареалах "національного зацікавлення". Герой, діставши за Куликовську битву п'ятірку з флюсом, втрачає ознаки героя. Він розуміє, що навіть краща жінка Парижу не може дати більше, ніж вона має. Степом знову викаблучує орда. "Ти казала у вівторок" когось "замочимо в сортир"...

Загиджені стіни незбагненної духовності. Галю, чи справді горіла сосна, чи справді "паляла"? Хочеться вимахувати пістолетом та погрожувати фізичною розпорою невідомо кому. Миролюбні наміри барда не викликають сумніву. Ще кілька ударів по струнах, ще кілька стрибків. Народ, шизіючи, поволі вимучує з себе першу букву української абетки, так вправно надиктованої своїми в дошку "пацанами". Фанат тремтячими пальцями вимацує обвуглені букви автографа. Губи його вимовляють сакральне "атас". Підшови відчують, як з-під них вислизає земля...

Андрій ОХРИМОВИЧ

БОРІТЬБА З НАСЛІДКАМИ — БЕЗРЕЗУЛЬТАТНА

Доводиться визнати: загально-людська трагедія, що сталася 11 вересня 2001 року, є характерним симптомом нинішнього етапу розвитку людства, який супроводжується злиднями, духовним спустошенням особистості, екологічними катастрофами, витонченою злочинністю, тероризмом і реальною загрозою виникнення термоядерного планетарного конфлікту. Знищено багато видів рослинного і тваринного світу материків та Світового Океану, порушений озоновий шар, активно забруднюється навколоземний космічний простір. **Ми деградуємо, тобто реально переступили межу, за якою уже розпочався незворотний процес загибелі людини як біологічного виду!**

У процесі наукового дослідження причинно-наслідкового зв'язку цього незворотного процесу, встановлено, що проблема має глибоко комплексний характер. Розкриті закономірності первнів живої речовини дозволили встановити головний принцип її еволюції, тобто причину, що змусила безсмертні одноклітинні організми ступити на шаблї еволюції, організовуючись у багатоклітинні організми всіх рівнів, втрачаючи при цьому свободу і, отже, знаходячи смерть. На перший погляд, означена дія в еволюції живої речовини здається парадоксальною, але, як переконують наукові дослідження, напрямок цього еволюційного кроку був єдино правильним, тому що він спрямований до реалізації вищої і єдиної мети: через багатоклітинну організацію створити функцію Розуму.

Наукові дослідження закономірностей первнів живої речовини, її вищої організації як людини соціальної, уможливили визначення першопричини трагедії цивілізації. **Зроблено висновок, що всі вищезазначені загальнолюдські проблеми породжені однією загальною причиною — недосконалістю людини як біологічного виду в енергоречовинному обміні з навколишнім середовищем, що зумовлена винятково гетеротрофною (тваринною) формою харчування.** Серед цих проблем варто виділити основні:

- соціально-політичні (способи нагромадження й розподілу засобів існування, насамперед, їжі в суспільстві);
- соціально-економічні (способи видобутку засобів існування, насамперед, їжі в суспільстві);
- медико-біологічні (причина старіння організму, невиліковних хвороб і передчасної смерті);
- біокосмічні (неможливість виходу людини за межі Землі на тривалий термін, а також життєзабезпечення традиційною гетеротрофною їжею й утилізації біовідходів).

Важливо відзначити, що саме людина, недосконала в енергоречовинному обміні з навколишнім середовищем, є найбільш агресивною, найбільш хижою шлунковою істою в Природі і, перебуваючи на Вершині харчових ніш усього живого, практично вичерпала їх, чим і зумовила незворотний процес власної загибелі й загибелі всього живого.

Споконвічна боротьба людини з наслідками не розв'язує проблеми, а тільки посилює її з неоправною втратою вищих цінностей — людських життів і часу. Те саме — боротьба з тероризмом, джерела якого виходять, насамперед, із незгоди певних осіб, груп і прошарків суспільства чи цивілізації, з політикою владних структур, що реалізується через насильство. З іншого боку, об'єкт незгоди, тобто політика, є також формою насильства, за допомогою якого владні структури нагромаджують та розподіляють засоби існування. При цьому головним інструментом політики є економіка, що полягає в насильницьких способах

Людини Космічної. Тобто ми подолали тільки 2% свого висхідного еволюційного шляху між двома суміжними еволюційними етапами. Характерною ознакою цього шляху є *спадкоємність* у енергоречовинному обміні, що підтверджується як антропологічною (фізіологією організму), так і функціональною (розмноженням, харчуванням) *спорідненістю* між людиною і твариною.

II. Дія двох природних суперечностей:

— *суперечність, спричинена дією антиентропійного принципу розвитку живої речовини.*

Відповідно до цього принципу жива речовина при життєзабезпеченні, що здійснюється винятково

важеного, а тому недосконалого, біологічного виду — **Homo Gastros Faber** (людини — майстра шлунку) — за ознаками тваринного світу: **агресивності і хижості.** При цьому завжди передусім знищуються розумні індивіди. Весь трагізм людської історії — на шляхах видобутку їжі, адже вона при цьому спрямовує свою діяльність лише на удосконалювання знаряддя вбивства!

Для запобігання незворотному процесу загибелі цивілізації, насильства, конфліктів і воєн людству дається усвідомлення своєї трагедії та активне усунення її першопричини. **Ця можливість може бути реалізована тільки через відкриття принципово нової неви-**

якісний еволюційний стрибок через якісну зміну її енергоречовинного обміну з навколишнім середовищем.

Важливо відзначити, що розроблений науковий проект “Автотрофне природно-генетичне харчування — шлях порятунку цивілізації” узгоджується з найбільш значимим відкриттям XX століття в галузі біології — відкриттям автотрофних тварин. Отож ланцюг еволюції живої речовини замкнувся. Природа сама подбала про збереження живих свідків — автотрофних тварин, як найбільш значимої ланки в єдиному ланцюзі еволюції живої речовини і, отже, дає нам підтвердження реальної можливості переходу людини як біологічного виду на автотрофне харчування — реальної можливості порятунку. Ясна річ, у парі з духовним розвитком: зміна енергоречовинного обміну людини як саморегулюючої і самовідновлюючої біосистеми закономірно і неминуче приведе її до еволюційного наслідку — функціонального вдосконалення й досягнення гармонії: внутрішньої (душі й тіла) і зовнішньої (з біосферою).

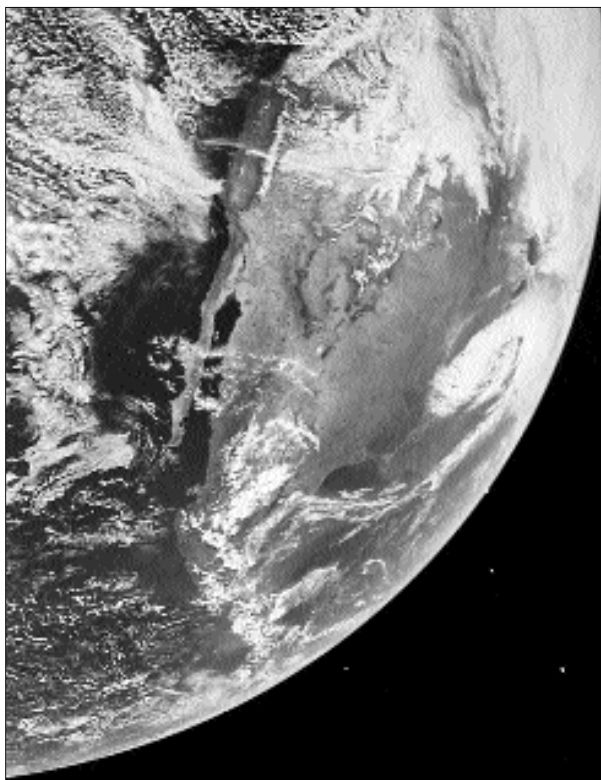
Людина зазнає також якісних змін на антропологічному рівні, а саме:

- значно збільшиться якість Розуму, сягнувши 100% його використання, що засвідчить перехід на активний — ноосферний етап розвитку;
- значно зменшиться кількісний показник фізіологічної можливості функції розмноження, що визначатиметься Розумом;
- значно збільшиться тривалість Життя.

Автотрофне природно-генетичне харчування, що ґрунтується на забезпеченні харчової ніші організмами, котрі створюють необхідні для свого життя органічні речовини з неорганічних у процесі фотосинтезу, стане єдиним і надійним способом лікування хвороб століття, — завдяки усуненню причин їхнього утворення і розвитку. Людина стане досконалою космічною істою, часткою планетарної соціально-природної системи, з єдиною мовою — мовою того народу, що відкріє людству шлях спасіння і безсмертя, тобто шлях активної еволюції. **Іншого шляху порятунку людства та біосфери планети Земля — нашої спільної оселі в живому просторі Космосу — я не бачу!**

Віктор ЛУЦЮК,
академік Російської академії Природничих наук, автор наукового проекту “Автотрофне природно-генетичне харчування — шлях порятунку цивілізації”

У ЛЮДСТВА Є ШАНС ВИЖИТИ! РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ ТЕРОРИЗМУ, КОНФЛІКТІВ І ВОЄН

видобутку засобів існування, насамперед їжі, при цьому гроші є їх еквівалентом і мірою. Таким чином, йде постійна боротьба двох сил за засоби існування за принципом: з одного боку, агресивне, хижє бажання відняти їх за будь-яку ціну, з іншого боку — сила, не здатна віддати. У цій боротьбі завжди перемагає сильніший. Тому ця дія, як і сам принцип, характеризує низький — тваринний — рівень виживання людини як біологічного виду.

ПРИЧИНИ? ОСЬ ВОНИ!

Противприродне для людини застосування фізичної сили (насильства), як основного засобу в процесі життєзабезпечення на даному етапі її еволюції зумовлено такими причинами, як:

1. Дуже низький рівень розвитку сучасної людини як біологічного виду.

Недосконалість сучасної людини зумовлена, насамперед, її роздвоєністю між двома еволюційними етапами, тобто між двома рівнями досконалості: *попереднім* — людиною примітивною, але хитрою, що займає вищий ярус тваринного світу завдяки сформованій функції Розуму, та *наступним* — Людини Розумної,

через процес постійного видобутку їжі, повинна мати мінімальні витрати своєї внутрішньої енергії. Внутрішня енергія живої речовини, її кожної біологічної системи має закономірно накопичуватися задля реалізації основної функції живого — розмноження. Ця суперечність спричиняє одну із наймерзенніших людських вад — лінощі, котрі є гальмом активного вдосконалення людини, що неминує породжує ще й такі вади, як гордіня, гнів, нечесність, одним словом — зло;

— *суперечність між інстинктом розмноження (основної функції живого) і потребою в їжі та просторі, як фатальна й непримиренна суперечність між свободою і необхідністю.*

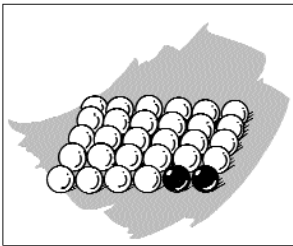
На цю закономірність вказував Томас Мальтус ще в 1798 році. Відповідно до об'єктивно існуючих законів кількість народонаселення збільшується в геометричній прогресії, а видобуток засобів існування, насамперед їжі, — в арифметичній. Усунення диспропорції здійснюється за допомогою законів Природи (голод, холод, хвороби, епідемії) і за рахунок соціальних дій (злидні, рабство, насильство, конфлікти, війни). **Фактично війна є закономірним процесом природного добору в межах єдиного, функціонально невір-**

черпної харчової ніші, тобто автотрофного харчування — за теорією першого президента АН України В. Вернадського — як єдиного гаранта умови виживання людства. Таким чином, відкриття принципово нової невичерпної харчової ніші є закономірним еволюційним стрибком людства до якісно нового, активного етапу в еволюції живої речовини — ноосфери.

ЩОБ ВИЖИТИ, МУСИМО СТАТИ ДОСКОНАЛИМИ

Перемога Розуму Людини над смертю, тобто над своєю основною недосконалістю, передбачена ще М. Ф. Федоровим, розвинута до наукової і соціальної думки К. Е. Цюлковським, В. Ф. Купрєвичем і В. К. Винниченком, науково обґрунтована як закономірна еволюційна неминучість академіком В. І. Вернадським і розроблена нині на рівні **Концепції активної еволюції**, є природним, еволюційним розв'язанням проблеми. **Прикладною роботою наукової Концепції активної еволюції є розроблений на біохімічному і генетичному рівнях науковий проект “Автотрофне природно-генетичне харчування — шлях порятунку цивілізації”**, відповідно до якого практично реалізується процес активної еволюції людини, **•**

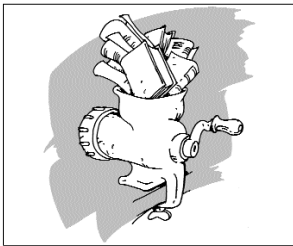
Малюнки

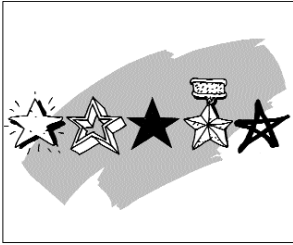
30s_s.tif

church_s.tif

meet_s.tif

5stars_s.tif

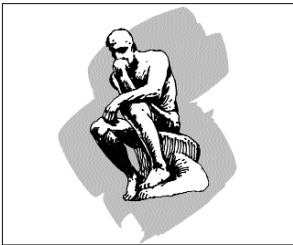
chyta_s.tif

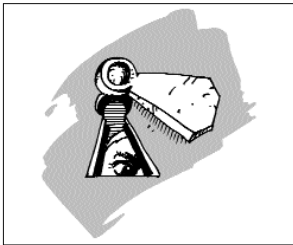
nestor_s.tif

academ_s.tif

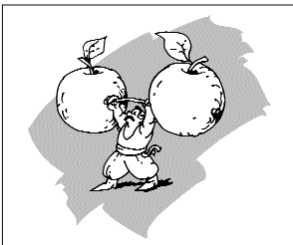
duma_s.tif

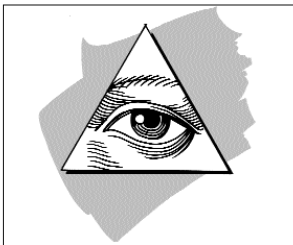
ochko_s.tif

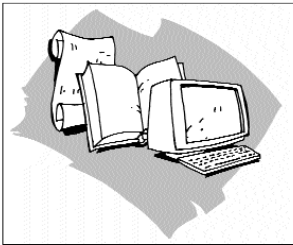
alfa_s.tif

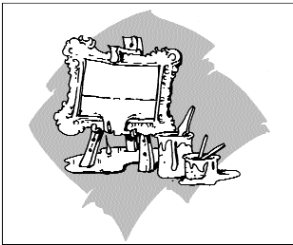
kozak_s.tif

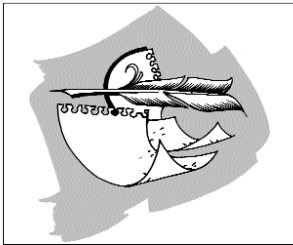
oko_s.tif

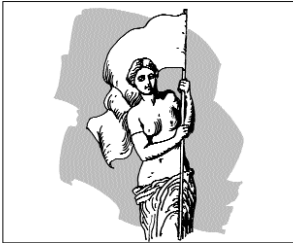
alltime_s.tif

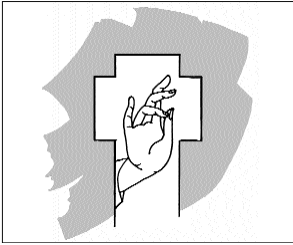
krtyna_s.tif

pero_s.tif

baba_s.tif

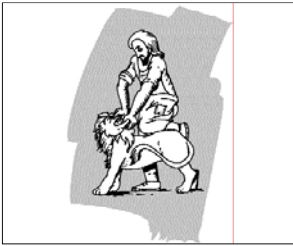
krzyz_s.tif

scena_s.tif

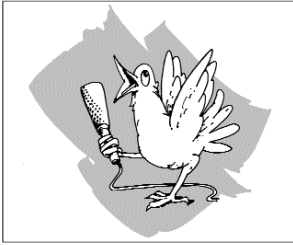
Bayda_s.tif

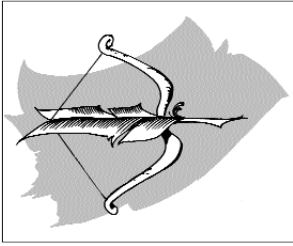
lion_s.tif

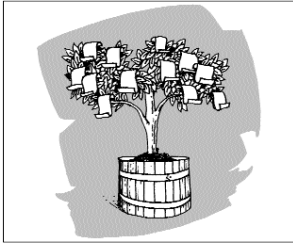
stars_s.tif

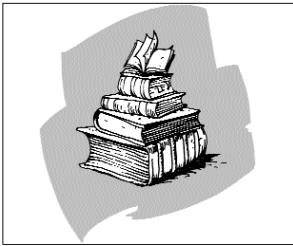
birdmic_s.tif

luk_s.tif

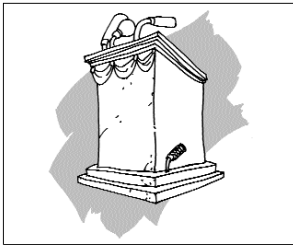
tree_s.tif

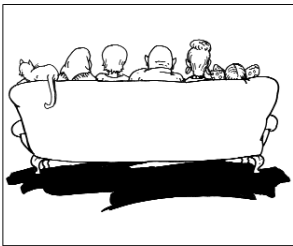
books_s.tif

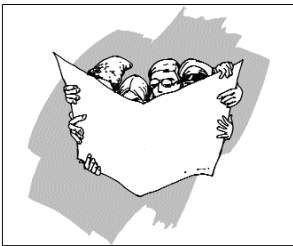
mall_s.tif

tribun_s.tif

TV_seat.tif

zagal_s.tif

Олександр СВИРИДА: «ВСЕ, В ЧОМУ НЕМА ПРАГМАТИЗМУ — ВІД ЛУКАВОГО»

Олександр Свиріда — політик і, як стверджує сам, прагматик. Хоча спочатку в його житті був суцільний романтизм. Він народився 8 липня 1967 року у відомому своїм замкам Луцьку. Виховувався на маминих українських борщах і творах українських класиків. У сьомому класі — вже читав «Роздуми і спогади» Жукова. А студентом п'ятого курсу активно включився у виборчу боротьбу за депутатство до облради і... виграв. Сьогодні колишній студент-романтик входить до фракції «Трудова Україна», яку називають фракцією прагматиків і олігархів. Про дивні метаморфози життя молодого політика ми запитали у нього самого і подаємо на розсуд читачів міркування Олександра Свиріди.

— Олександр, як студент-п'ятикурсник став депутатом Луцької облради?

— На хвилі демократичного піднесення 90-го року. Я тоді був активним членом Народного Руху. А ще я першим у Луцьку застосував найвдаліші PR-технології. Взяв домашні колонки, підсилювачі, виставив апаратуру на кіоски в центрі мого виборчого округу, включив на повну потужність і півтори години ораторствував. Чесно кажучи, сам від себе такого не сподівався. Я був молодий, палко говорив про демократію, і, певно, мав ширший вигляд на тому власноруч змонтованому «постаменті». Також я, студент-механік, досить добре вмів креслити. Тому взяв плакатне перо і написав сам собі листівки — «за молодого й енергійного Свиріду». Сам обклеїв ними округ, сам агітував і... виграв. Боротьба була запеклою, а конкурентів — понад десяток, на чолі з мером міста.

— Скільки вам коштували ті вибори?

— Ніскільки. Тільки трохи витратив на кольоровий папір. Бо листівки, щоб виділитися, я писав на сторінках, склеєних з двох смужок — жовтої і блакитної. На мене звернули увагу, і я був обраний до обласної ради, де увійшов у Демблок, у якому із 120 депутатів нас, демократів, було тільки 37.

— А що ж було з вашим навчанням?

— Я закінчив Луцький філіал

Львівського політехнічного інституту з червоним дипломом. Два останні курси навчався за індивідуальним планом. І мав залишитися в аспірантурі. Але, мабуть, була якась вказівка, і я потрапив за направленням на підшипниковий завод. Там я пройшов добру школу адміністрування інженером-технологом. Але як депутат облради і член Народного Руху, почувався дещо дискомфортно і пішов із заводу... Гадаю, керівництву заводу треба було одразу мене гнати. Бо зараз розумію, що на виробництві не повинно бути ніякої політики.

В облradі на той час склалося два угруповання. Одне підтримувало першого секретаря, присланого на Волинь із Києва, який не був у місцевих популярних. А друге — другого секретаря, досить авторитетного, поміркованого і державницького Володимира Блаженчука. Коли голосували за голову Ради (і виконкому відповідно), наш блок «за Блаженчука» переміг. Він же нікого, хто його підтримував, не відштовхнув, кожному запропонував посаду по силах. Я був порекомендований Блаженчуком на посаду керівника регіонального відділення Фонду держмайна України. Пройшов через усі бюрократичні рогатки і таки отримав призначення на посаду.

— Фантастична кар'єра — у 24 роки обіймати керівну посаду такого рівня.

— Так, моя посада за повно-

важеннями і зарплатнею прирівнювалася до заступника голови облвиконкому. Більше того, це була автономна від місцевого керівництва робота — повна самостійність! Я ініціював перші в Україні аукціони, реструктуризацію. Відділив від «Волиннафтопродукт» три основні бази й заправки, магазини від оптових баз — це були чи не єдині на той час в Україні прецеденти! Але з приходом нового президента в 1994 році, коли помінялося столичне керівництво ФДМ, цей період завершився. Працювати стало знову дискомфортно: не робота, а суцільні папери, нескінченні перевірки. І я знову пішов.

— Куди?

— Ніби в нікуди. Але життя — це і особисті контакти. Друзі порадили мені зайнятися виробництвом. Я так і зробив. Існувало на той час новостворене ВАТ «Волиньхолдинг» (нині всім відоме як «Торчин-продукт»). Тоді там не було нічого. Але мені вдалося залучити кредит, купити обладнання і налагодити випуск води у ПЕТ-пляшках. Паралельно виготовляли кетчуп, майонез, гірчицю. В державі була безнадія, виробництво занепадало, «чорному імпорту» було складно протистояти, але ми піднялися. Так я пропрацював 4 роки.

— Невже вам знову захотілося змін?

— Атож. Я реально оцінив власні шанси й активно включився до виборів до Верховної Ради. Чому? По-перше, я знав, що серед 20 моїх конкурентів не було жодного бізнесмена. І моє гасло: «Зробив щось на виробництві, зроблю і в державі», — було виграним. По-друге, завдяки тому, що працював на виробництві і займався просуванням торгової марки, я добре знав, як «піарити».

— Секретами поділитесь? Упереднь парламентських виборів це знову актуально.

— Будь ласка. Я почав із того, що продумав і склав медіа-план. За два місяці до виборів я підписав угоди на рекламу на ТБ, радіо, газетах, склав зручний графік її виходу. Слідкував за рейтингами і соціологічними дослідженнями. До того ж я не вів кампанії «проти», я боровся «за» — за себе. Спочатку я був десь на останніх місцях. Тому я зробив таку піарівську акцію. Запустив до газети анонс статті під назвою «Невже Свиріда кине на вибори сім вагонів майонезу?» Це було настільки правдоподібно, що вже наступного дня про це говорили всі. Конкуренти забули про себе, на кожному кроці згадували Свиріду, звичайно, негатив-

но, але тим самим все одно активно працювали «на мене». Я піднявся в рейтингу на 7 місце. Потім у тій газеті надрукували зі мною позитивне інтерв'ю, де про жодні вагони не йшлося. Я виграв у демократів Жулинського, Гудими, комуніста Пхиденка, керівника крайового НРУ Харченка і решти регіональних лідерів усіх партій.

— Але це були вже інші PR-технології, інші витрати на них, ніж на виборах до облради. Ви змінили романтику на прагматизм?

— Безумовно, я послуговувався прагматичнішими категоріями. Моя романтика стала практикою, ще коли я пішов на державну посаду в ФДМУ. Тоді були абсолютні жорстокі реальності та дійсність, ми проводили непопулярні реформи, приймалися сотні управлінських рішень. Яка романтика? Але не думаю, що з тим моя система цінностей сильно змінилася. А, може, я прагматиком був завжди? Бо вважаю, що все те, в чому нема прагматизму — від лукавого.

— Наприклад?..

— Наші демократичні сили. Стосовно них досі є актуальним вже набридле всім прислів'я про кількість гетьманів і партій. Я був із 90-го по 98-й рік членом Демократичної партії. Я не хочу образити демократів — вони, як ніхто, близькі мені за духом — але їхній непрагматизм, непрактичність, невміння політичного адміністрування їх і згубили. Я переконався: з ними каші не зварити. Пройшовши до парламенту, я не бачив іншої альтернативи, ніж іти в «Трудову Україну». Ця ідеологія — до України через працю — мені зрозуміла.

— «Трудову Україну» називають фракцією не тільки прагматиків, але й олігархів... Ви є одним із них?

— Ні, я не вважаю себе олігархом. А до таких понять взагалі ставлюсь філософськи. Олігархи — просто люди, які мають достатньо сил, щоб впливати на державну політику...

— Сил і грошей...

— Можливо, це класичне визначення. Але філософія цього явища набагато цікавіша — ну скажіть, кого з «олігархів» знали ще п'ять років тому? Це змінне поняття, свита короля. За кілька років олігархами назвуть інших людей. А хіба удільні князьки не були олігархами, які впливали на політику князя усієї Русі Володимира. А фаворити короля? Навіть у Леніна були свої олігархи! А чим не олігархи — радянське Політбюро? І тут я ставлю «на вид» демократам: а чому вони не можуть впливати на державні рішення, добровільно відмовляються від боротьби? Ну, сталося з Ющенком. Але йдіть, домовляйтеся, впливайте на ситуацію. Бо від-

сторонюватися в білих рукавичках — чи розумно сьогодні? Згадаймо 1918 рік: наступає армія Муравйова, а українська еліта між собою воює: Скоропадський з Петлюрою, Грушевський з Винниченком. Хто виграв? Програла державу. Ось і зараз: чи вийдуть демократи з ситуації з урядом на білому коні? Боюся, що це знову буде сірий віслючок або шкапа. А в Італії прем'єр Берлусконі — мало не офіційний мафіозі, Буш і Шредер — теж ставленики олігархів.

— Яке ж ваше політичне кредо?

— Я — політик. І вважаю, що поганий той солдат, який не мріє стати генералом. Можу нагадати й інше відоме прислів'я — про лежачий камінь. Для мене це неприйнятно. Моя мета — стати найкращим. Але я відрізняю мої «не мої» вчинки на шляху до цього. Якби я піддався тиску і проголосував би проти Ющенка, мене точно гризло б сумління.

— Від романтичних мрій щось залишилось?

— Моя романтична мрія дуже особиста — хочу мати сина.

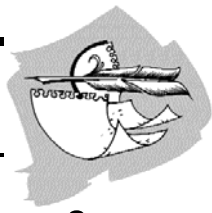
— До речі, ви знайшли своє сімейне щастя?

— Ще у тому романтичному 90-му. На одному з пікетів — ми пікетували обком компартії — я й познайомився зі своєю майбутньою дружиною. Тоді ми стояли по різні боки барикади. Вона очолювала сектор агітації і пропаганди обкому комсомолу. Я говорив про репресії, голодомори, знищення комуністами цілих народів. Мені здалося, що тоді переміг я. А тепер я в усьому поступаюся дружині та двом нашим маленьким донечкам, — старший з них 6 років, а молодший лише 3 місяці.

— «Олігарх» Свиріда добрий тато?

— Щодо олігарха, то я так і не добував дім, живу в Луцьку в квартирі. Щотижня їду на роботу в Київ, а на вихідні до сім'ї. Люблю просту українську їжу, до якої мене привчила мама, і дуже люблю співати на весільних застіллях у селі. А якщо казати про «добра тата», то тут в мені дійсно прокинувся дар — розповідати дітям казки на сон. Щоправда, якісь модернізовані казки виходять. Якшо Колобок, то — на батарейках, з моторчиком і з рукою на пружинці для самооборони...

Розмову вела
Олена БОНДАРЕНКО

ЧАС МИШКИ СІРОМАНКИ

За мотивами української народної казки

Казку про “Ріпку” ми всі знаємо. Суть її зводиться до того, що й казочки про Курочку рябу, яка знесла золоте яєчко. Там “Дід бив — не розбив, баба била — не розбила”. А мишка бігла у своїх справах, зовсім випадково хвостиком зачепила і розбила. (Знаємо, що цю казочку в Україні читають уже багатьом поколінням найменшених українців, щоб з ранніх літ у їхній у свідомості формувалися образи елітних українців — Діда та Баби, національної титульної сили — як не спроможних на великі доленосні звершення, і образ сірої всесильної мишки, напористої, спиритної, яка вчасно і безпрограшно володіє ситуацією і вміє привласнити плоди дідо-бабиної праці, а їм не залишено ніякого вибору, окрім отого споконвічного: “Дід плаче, Баба плаче...” та: “Маєте те, що маєте”).

З “Ріпкою” ситуація надто схожа. Пригадуєте її неповторний патріархальний чар: “Був дід Андрушка, а в нього — баба Марушка, а в баби донечка Мінка, а в дочки собачка Хвінка, а в собачки — товаришка киця Варварка, а в киці — вихованка мишка Сіроманка.

Раз весною взяв дід мотику, скопав у городі грядку велику, підлушпив, зробив пальцем дірку та посадив ріпку...” Далі було те, що й повинно бути: час ріпку рвати. Великий гурт тягнув ту ріпку, яку виростили дід та баба. Отож, ні велет-дід, ні його моторна баба Марушка, ні їхня донька Мінка, ні навіть собачка Хвінка та кицька Варварка не спроможні були зробити того, що зробила ця міфічна гераклоподібна мишка.

Чому ж таки цей образ такий популярний у нашого народу? Адже народні казки — це те символічне дзеркало, подивившись у яке, побачиш цілком конкретні речі — дух і душу народу. Отож, та мишка Сіроманка завжди була вирішальною силою в нашій пра- і сучасній історії. Не вірите? Тоді пройдімося прадавними, давніми, ближчими і зовсім близькими історичними дорогами.

Візьмімо хоча б княжу добу. Дід із Бабою невтомно чубилися на велетенському українському городі, перемотлюшили городину, потовкли одне одному боки, повиколовали вилами очі, а коли побачили, що вже ніяк не дадуть собі ради, то й сказали... Нині надто часто їх цитують, вважаючи, що нібито ці слова, мовлені ними так необачно, стали своєрідним заповітом предків, таким собі кліше в головах усіх наступних дідів та бабів української трагікомічної історії. А сказали вони так: “Земля в нас велика і багата, а порядку в ній немає, приходьте і володійте нами”. Кому були мовлені ті слова знає навіть кожен учень молодших класів. Отож і стали варяги порядкувати на дідовому й бабиному городі...

Підемо далі, вірніше, ближче. Козацька доба. Запорізька Січ наводила жаж на саму Османську імперію, яка тримала значну частину світу в покорі, неволі та страху багатьох століть.

Отож, те “золоте яєчко” (Січ) били-не розбили турки разом з татарами, били-не розбили шведи, били-не розбили поляки, а от сіренька мишка-побігушка, мишка Сіроманка, яка здатна ухоркати й коня, хвостиком за-

чепила і розбила. Хто вона, здогадатися не важко! Це до неї козаки, стоячи на колінах, молитовно волали: “Не встанемо, мамо!”...

Чи взяти часи вже ближчі до нас, коли 1918-го року розпалася царська імперія й Україна здобула незалежність. Сам великий Історик Михайло Грушевський її очолив, який знав не лише історію України, а й всього людства, здається, по днях, у хронологічній послідовності. Знав усі “закономірності” поневолення одного народу іншим, знав, що собою являє імперський великодержавний феномен, знав про “надідею” Іванушки-“мудреця”, яка приблизно формулювалася ось так: “Освободжати всех и вся от ихней жизни! Мочить! Давить и “железной рукой” загонять к счастью!” Расширять единое пространство до размеров единого земного государства с единым батюшкой-царем”.

Це все великий історик знав, однак повірив, що “братерські обійми” соціалістів та комуністів чимось кардинальним відрізняються від царських. І наші тодішні діди й баби наступили на відомі граблі, що опинилися в них під ногами, та ще зубцями догори...

І знову пробігла Україною та міфічна мишка-побігушка і розбила золоте яєчко її волі, її долі...

А потім... Все посила вона, зухвала істота, капосна, сіра помислами і кривава діяннями, агресивна, всеядна. Перегризла, перетлумила, перепакостила, пе-

булаву вчепив, гетьманом став себе величати, граблі якнайдалі од себе відкинув), начіпляли разки доброго наміста, взяли бандури та кобзи і стали виводити прекрасними голосами (єдине, що не переточила пакосна сіра істота), а собачка Хвінка й кицька Сіроманка витанцьовували на тому городі. Дід та Баба разом із Мінкою зрідка покрикували до них то “Слава!”, то “Ганьба!” аж поки не охрипли. А тоді почали сваритися, у кого голос краший та сорочка гарніша. Дід галасував, що в нього, а Баба — у неї, бо в неї паху розкішніша. Мінка і собі пишалася коралями, так що стали чубитися, не помітивши, що ота, остання у мишиному роду, гав не ловила, а займалася своїм природним відтворенням. Під гарний спів та ті непереврені дві вигукі, що стали знаком часу, під бабо-дідову лайку й чублення, сіра істота плодилася несамовито. Аж посіріло на городі. Сіра маса рушила із стотисячних нірок поміж кропу та моркви, притягла до Діда й Баби граблі (начебто тризуб) — і вмент перетворили славу того розкішного городу на ганьбу. Покотила мишва ріпку і накинута на неї сіра й несамовито.

Хто ж вона, ця казкова міфічна сила, — тепер уже наших днів? Ота багаторіка, мільйоннозуба, мільйоннолапа мишка Сіроманка? Здогадалися?! Усе вірно! Вона тихо плодилася в середніх шарах великого українського городу. А потім заправляла кругом, де було народне доб-

часті застїля в ресторанах та на природі. Під звуки чаркування любила співати “не расстанусь с комсомолом”, а ще — “Ряби-нушку”. З усної народної творчості визнавала лише анекдоти і правила їх, запиваючи міцними напоями. Любила Кобзона і не любила “Кобзаря”, мову дідо-бабину ненавиділа лише за те, що вона не нагадує її, мишину, однак любила все, що створювали їхні руки. Тому охоча була до великих городів, великих комор та лхів, де б можна було “созидать” і “выполнять большую историческую миссию”. Словом, коли Дід та Баба разом із Мінкою захмеліли від радісного вітру волі, вона й взялася за ту свою “миссию”, ніким не полохана й не контрольована. Масштаб її “созидания” перевершив усі сподівання — перетлумила все вже на суверенному городі, в коморах, засіках, льохах, навіть колоски переточила й добралася до головатих соняшників та достиглих кукурудзяних рядів...

Дід з Бабою ще довго не помічали б того капосного злодія-шкідника, коли б господар не перечепився через купу лушпиння. Саме примірявся до нової булавки і нові клейноди із бабиних рук хотів висмикнути. А Баба макогонем на нього за це замахнулася. Гелпнувся прями́сінко в лушпиння. Тоді й витверезили враз і побачили, що стоять посеред тирлового. У ділових руках лише чубок від ріпки та булава, у бабиних — макогін, яким вона вгріла діда. А в доньки Мінки єдиний разочок доброго наміста. Аж тепер помітили, що вже не на городі — там їм місця немає, а на межі, під великим чорнобильським кушем лопуха. Обараніло ловлять відкритим ротом повітря і ніяк не можуть його вловити. І знову накинута одне на одного з незмінним, вистояним на історичнім городі: “Це ти винен, старий пенюк!” — “Та такі ж ти, стара кобило, аби мене не луснула по макітрі макогонем, то я б метикованіший був!” І знову з розгону налетіли на граблі, які уже приволочила їм капосна істота і поклати як і належить — незмінно зубцями догори. І знову патріархальні нетлінні наші граблі вгріли обох, аж зблиснуло їм ув очах, і знову: “Дід плаче, Баба плаче...”, тужить Мінка, підвиває собачка Хвінка та обурено шипить кицька Варварка. Схаменулися. Перевели подих. Зголодніли очима дивляться, як мишка Сіроманка останні гарбузи на городі дотлумлює. Коли ж їх голод остаточно зломив, почали скубати реп’яшки з лопуха й кидати до рота. На зміну несамотній радості прийшла розпука, шалена втома, спустошення та зневіра. Гризун плодився на очах, безсоромно парувався, спинався на лапи, і його полчища теж кидалися виконувати “историческую миссию”.

Не менш, ніж Дід та Баба, сіру капосну істоту зненавиділа кицька Варварка. Вона вмент пригадала своє покликання і свою одвічну неприязнь до цієї гризунки, тлінний дух якої чути за кілька кілометрів. Вона стала наточувати свої кігті й готуватися до стрибка. Обурено гарчить під спорожнілим льохом і собачка Хвінка. Заціпило доньці Мінці. Дід та Баба лише розводять руками і мають те, що мають...

Чи зможуть вони приєднати-

ся до Кицьки і взяти участь у цьому другому історичному етапі боротьби із мишкою Сіроманкою? Можуть, але не бажано — все одно зчинять галас, поб’ються і на граблі наступлять... Бо проти цього всеядного гризуна потрібен не ентузіазм романтиків, а міцні зуби та лапи професіонала.

Це — “Ріпка-2”, казочка, що складена давно, але продовження її ми почали читати 24-го серпня 1991-го. Однак — дозволимо собі пофантазувати, — та й жанр казки дозволяє це зробити — уявімо, що кицька, коли вже й не ввіймає мишку Сіроманку, то, принаймні, зажене у нору. Чи ж не станеться на нашому городі знову те, що вже було, чи не вчинить і кицька так, як вчинила сіра істота? А Дідові й Бабі знову скаже: “Маєте те, що маєте, то й радійте, що ще живі”. Чи не стане професійна кицька витворяти на городі те, що й сіра капосна мишка? Не виключено! Адже вона амбітна і завжди почуває себе господарем господаря.

Тоді обізветься третя сила в тому ряду — собачка Хвінка, яка вчинить із кицькою те, що збирається вчинити із мишкою Сіроманкою Варварка. От вона вірніша господарю, тобто Діду й Бабі. Вона їм завжди вірно служить за сьакій-такій харч. Тоді з-під куша чорнобильського лопуха можуть вийти дід Андрушка, баба Марушка та донька Мінка. Вона вчепить Хвінці ошийника — про всяк випадок... Донька має дати всьому лад — позамітати все, прибрати смітники та купи лушпиння, поорати, заволокти на городі, вчасно посіяти і посадити, зібрати і вчасно в комори та льохи завезти, пильнуючи, щоб не вскочила туди ота сіренька всеядна істота.

Мінка, як ми всі здогадалися, — наш завтрашний чи позавтрашний день. Лише вона може втримати город, лише їй Господь дасть Благодать і силу, щоб на нійому і все врунилося, і все буяло, і все було вчасно зібрано і зведено в комори та щоб був на столі не лише хліб і до хліба, а коровай та свята паска. Більше нікому. Всі інші, попри свою спиритність та ненаситність хижаків і всеядність сірих гризунів, не мають ні сили землі, ні Благодаті Неба. Вони можуть лише паразитувати на щедротях цього краю та м’якому характері добрякуватих, довірливих, наївних, романтичних, непрактичних, сварливих, булаволюбних і гетьманоспокушених, граблямиполобібезлічразівбитих, однак нерозкайних Діда та Баби.

Нині ж час дрібного всезнищючого гризуна, який розплодився і панує. Хто дочекається часу перемоги доньки-Мінки — мо-ло-дець! А ошій “казочці” — кінець. А поки що Дід плаче, Баба плаче, як і належить казковим нерозважливим героям-романтикам, що луплять макогонями та булавами один одного замість того, щоб ударити ними сіру істоту з поганим специфічним запахом. Запропонувала б і вам бубликів в’язочку, та ба, поки що у нас є лише те, що посередині того бублика...

Катерина МОТРИЧ

резанапастила, перетворила у свої відходи усе збіжжя в засіках. Особливо позбиткувалася над елітними сортами. На них вона одразу напустилася і перегризла на січку навіть ті засіки, де вони зберігалися. Залишилося лише поле, прибите морозами та посухою, впереміш з кукілем.

Тож Дід та Баба й стали висівати неелітні миршаві сорти і стали збирати й неелітні миршаві врожаї, до яких не добралася гурманка мишка Сіроманка.

І от, здавалося б, у 90-х роках уже минулого століття й тисячоліття казка, де фігурує та сіренька зухвала істота, повністю вичерпала себе. Дід та Баба разом із великим гуртом знову, вже вкотре таки виростили свою омріяну солодку Ріпку. Усі троє — Дід, Баба і Донька просто оп’яніли від щастя. Повдятали вишивані сорочки (Дід — шаровари та ще й

ро, комори, засіки; вона мала доступ до всіх цінностей. Вже тоді вона добре нагостила зуби та наточила лапи. Вона навчена була, коли вимагала ситуація, подавати голос в межах своєї комори. А такі поняття, як любов до землі, до свого краю сіренька істота на могла мати в силу своєї природної місії. Бо місія її — гризуна, шкідника, пакосника, який здатен оазис перетворити на пустелю, глибокі зариблені озера — на спустошені болота, чисті криниці — на звалище смітників, храми — на конюшні, комори з насінням — на купи лушпиння, розкішні сади, що вгинаються від плодів, — на пеньки та стирчаки. Народ — у натовп з голодними очима. Культуру й духовність вважала своїми найлютішими ворогами, однак до найбільших нематеріальних цінностей зараховувала

Герб Івана Мазепи

ЖНИВО НАЦІОНАЛЬНОЇ ВОЛІ ІВАН СТЕПАНОВИЧ МАЗЕПА (близько 1640 року — 1709 року)

**“Без надії сподіваюся”
Іван МАЗЕПА**

Це були останні передсмертні слова великого сина України Гетьмана Івана Мазепи, котрий, маючи все, чого душа воліла, міг мати ще більше, а змушений був умирати у глухому молдавському селі Варниці. Про що думав ще недавно обдарований загальною любов'ю і увагою, включаючи самого царя московського, великий Гетьман, готуючись до зустрічі зі Всевишнім?..

“Я кличу всемогутнього Бога в свідки і заприсягаю, що не ради високих почестей, не для багатства, або яких інших цілей, а для вас усіх, що есте під моїм урядом, задля жінок і дітей ваших, для добра нашої бідної України, для користі всього народу українського, для піднесення його прав і вольностей — хочу я за поміччю Бога так чинити, щоб ви з жінками вашими і рідний край не загинули ні під москалями, ні під шведами...”

Не зрозуміли, не хотіли зрозуміти... І хто?..

Як ніколи виправдалася приказка: не так ті воріженьки, як добрі люди.

Змінюючи один одного, в уяві Гетьмана постали Іскра, Кочубей, Ніс... Так, так, Іван Ніс. Це він провів москалів потаємним підземним ходом у гетьманську столицю, яку вони дощенту спалили разом із палатами і церквами, а козаків і мешканців вирізали, не пожалівши ні жінок, ні старих, ні дітей. Іван Ніс, ти обезсмертив себе, Іудо!.. Україна завжди пам'ятатиме і тих справжніх героїв,

котрі захищали Батурин і на наказ московського царя здатися відповіли вустами полковника Чечеля: “Умремо всі, а столиці не здамо!” Гетьманські палати горіли три дні, а полковника Чечеля і козацьку старшину помордували, їх трупи прив'язали до плотів і пустили вниз по Сейму, усім на пострах...

...А ще постали перед старим Гетьманом славні Петро Дорошенко — прийняв смерть на далекій московській півночі під В'яткою, Дем'ян Многогрішний — загинув у Сибіру, Іван Самійлович — також сибірська могила... А ще рідний дід Гетьмана Федір Мазепа. Разом з Наливайком прийняв смерть у Варшаві. Усі вони прийшли сьогодні до старого Гетьмана в тепер уже відоме село Варницю, аби засвідчити йому свою любов і свою ненависть, свою вірність і свою підступність...

І зібравши останні сили, Гетьман звертається до них, до нас, звертається через роки, через століття: “Без надії сподіваюся...”

25 липня Івана Мазепу було обрано Гетьманом України. Саме в цей день о 10-й годині Всеукраїнське Товариство “Просвіта” імені Т. Шевченка планує провести “круглий” стіл і запрошує до нього всіх тих, для кого справа Івана Мазепи дорога і близька, хто, як і він, у найжорстокіші часи “без надії сподівався”...

Володимир АНДРОЩУК

Портрет Івана Мазепи

празниках всехристиянської любові на Великдень проклинали привселюдно ім'я національного борця устами його потомків!... Щоб вирвати душу у народу, і його ж синам звелів писати повні ганьби й грізні книги про Мазепу — се єдиний був край у світі — Росія. І єдиний був такий народ, з яким можна було собі се дозволити — се нарід український. Занадто потульний, занадто миролюбивий, занадто уступчивий...

Маятник життя Гетьмана Мазепи гойдався від Хвали до Хули. Згадаймо і те, що написав про нього Преосвященний Митрополит Рязанський Стефан Яворський (от лица всея Руси):

**Ах! Тяжку горесть
терпить мати бідна
Утробу мою сьнедає
схидна.
Кто лигь дасть слезы,
яко же Рахиль?**

**Се второй Иродь,
исполне смертна яда,
Мазепа лютый убилъ
мои чада...**

Мазепа — державець, Мазепа — політик, Мазепа — будівничий... Так — Будівничий! Справді вражаючий реєстр будівель Мазепиної фундації. Він виділяв великі кошти на відбудову і будівництво церков. За Мазепи завершилася побудова Мгарського монастиря біля Лубен. Збудовано Богоявленську церкву при київському Братському монастирі, Миколаївський військовий собор та Феодосійську церкву на Печерську і церкву Всіх Святих над брамою Києво-Печерської лаври та п'ятибанні собори в Ніжині, Новгород-Сіверському й Прилуках, церкву Вознесенського монастиря в Переяславі, Миколаївський монастир у Батурині...

Ілько Борщак і Рене Мартель у книзі “Іван Мазепа”, що вийшла в Парижі 1931 року, писали:

“Аристократія, духовенство, вчені, письменники та митці вихваляють його за те, що поставив Україну так високо... Слава Мазепи як опікуна церкви та науки поширилася між усіма православними Оттоманської турецької імперії... Мазепа казав видати власним коштом чудову Євангелію арабською мовою...”

Існують перекази, що й досі в Єрусалимі у церкві Св. Гробу вживають срібну миску із написом “Шедрий дар великого гетьмана Його Величності Івана Мазепи”.

Все це факти і дуже переконливі, що Гетьман був людиною великою і, як ми кажемо сьогодні, — національно-свідомою. Чому ж багато істориків вперто не хотіло визнавати величчя його імені? Замовчувалися чесноти, діла... Одна відповідь проста — зрадив Москві, інші відповіді — неоднозначні...

Мало висвітлена одна із найболючіших сторінок нашої історії — Батуринська трагедія. Пригадймо Шевченкові поеми “Вели-

Хто він для нас, нині сухих на цій землі? Гетьман України Іван Мазепа... Державець? Так! Патріот? Безперечно! Найвидатніший з-поміж українців європейського часу? Є й такі думки. Про освіченість гетьмана багато написано. Навчався у Києво-Могилянській колегії, у Єзуїтській колегії у Варшаві. Побував у Німеччині, Італії, Франції, Нідерландах. Володів польською, німецькою, російською та італійською мовами, розмовляв “чистою мовою Лівія та Ціцерона”. Дума-псальма, яку написав Мазепа, дає підстави говорити про нього як про обдарованого поета! А листи до Мотрони Кочубеїної — найвишуканіша сповідь небайдужого серця.

І, хочемо ми того чи ні, а магнетична сила романтичного міфу-людини давно існує поза нашою волею. І дуже важко означити в ньому людину в її сучасному психологічному розумінні. Літописи скупі на психологічні характеристики, історики вітчизняні — по-своєму тенденційні (йдеться і про оцінки Бантиша-Каменського, і Аркаса...), до свідчень зарубіжних — ставлення часто скептичне... Смакується (можливо, що й доречно) процедура виборів Івана Мазепи на Гетьмана. А як же без цього факту?

А історія з конем, до якого прив'язали молодого Мазепу, переповідається із захопленням поколіннями. Багатом до вподоби й інтриги, пов'язані з жіноцтвом. Що це? Заповнюється якась ніша в нашій психології? Чи нам подобається, що сильні світу цього ходять по грішній землі? А ще згадують прикру історію з Іскрою та Кочубеєм і сумнозвісну анафему та похорони Гетьмана:

“Труну Гетьмана везли шестеро білих коней; по обидва боки йшли двома рядами козаки із гоними шаблями; перед труною бунчужний ніс булаву, а за труною

йшли українки, котрі прийшли сюди за своїми чоловіками і, як звичайно, голосили та причитували. За ними верхи їхали Генеральний писар Орлик, племінник покійного — Войнаровський...”

Свідчень про час, у якому випало жити Іванові Мазепі, і про перипетії його життя достатньо. Долею історії та обставин його постать опинилася у вирі всесвітньої історії. Байрон, Гого, Верне, Булянге, наш Сосюра, Ліст — жваво цікавилися його життям, а великий Вольтер дав свою оцінку.

Різні погляди, різні (часом протилежні) думки щодо особи Гетьмана Мазепи, напластування історії, ідеології тощо. А суть цього державця, людини-патріота треба шукати у словах: “... хочу я, за поміччю Бога, так зробити,

щоб ви з жінками і дітьми вашими і край рідний з військом Запорозьким не загинули ні під Московом, ні під шведами”.

Чомусь сьогодні хочеться вірити саме цій сповіді. Не тільки Гетьману Мазепі, а й іншим доводилося бути “і вовком”, “і лисом”... У документах є безліч свідчень, із яких наша уява може собі домалювати цю непересічну особистість. У намаганнях віднайти хоча б живчик історії доводиться посилаватися на авторитети. Один із них — Гнат Хоткевич у праці “Гетьман Іван Мазепа”, що вийшла у Харкові 1917 року, писав:

“А так, як осудили Мазепу — ще мабуть ніколи ніхто не осуджував: се могло статися тільки в одвічній краю деспотії і рабства — в Росії. Щоб 200 літ, щороку на

Преображенський собор Мгарського монастиря

Церква Всіх Святих (побудована у 1696–1698 рр. на кошти Гетьмана Івана Мазепи)

кий льох” та “Іржавець”. Геніальний Тарас мав велике чуття до ран України. Рігельман пише: “Люди все мечу преданы как в крепости, так и в предместьи без остатку, не щадя ниже младенцев, ни только старых”. В іншому місці: “Выбил всех до единого, не щадя ни пола ни возраста, ни самых сухих младенцев”. (Йдеться про Меншикова, якого цар Петро послав на Батурин). Зрозуміло, що подібні факти не бажано було оприлюднювати і навіть аналізувати за радянського часу.

*...Я меж трупами
валялась
У самих палатах
Мазепиних... Коло мене
І сестра, і мати
Зарізані, обнявшись
Зо мною лежали;
І насили-то, насили
Мене одірвали
Од матері неживої...*

Т. Шевченко
“Великий льох”

Звісно, що це ті незагоєні рани нашої землі, які турбуватимуть

і наших нащадків. Епіграфом до поеми Тарас Шевченко взяв слова із 43 псалма: “Віддав на посміховище нас сусідам нашим, на погорду й наругу тим, що навкруги нас. Учинив еси нас поговором між людьми, народи над нами хитають головою”.

Друга душа в поемі “Великий льох” — уособлення тієї України, що в боротьбі Мазепи проти Петра стала на боці Петра проти Мазепи... Після Батуринського розгрому від Гетьмана повтікало дуже багато переляканої старшини.

Настав час об’єктивного бачення проблем, правдивого перегляду і погляду на історичні події й постаті.

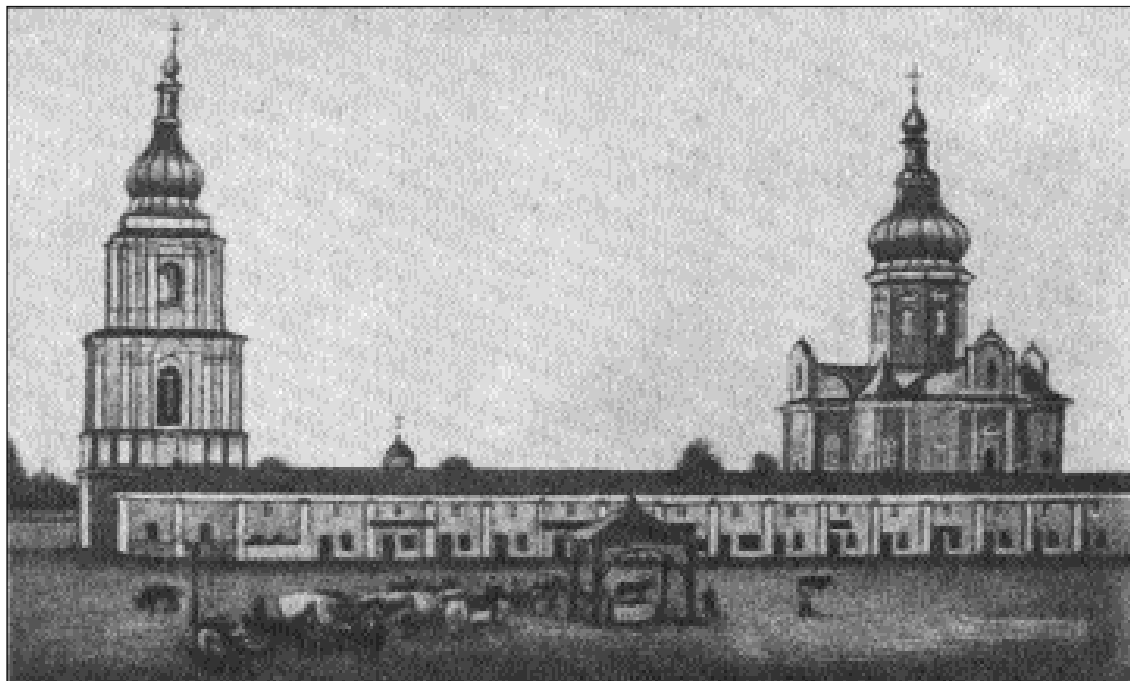
“Мазепа був передовсім патріотом, перед яким стояла ідея національної України, що зуміла би забезпечити собі повну незалежність від Росії і від Польщі. Його план був передуманий і добре підготовлений, він шов до нього як до єдиної цілі все своє життя”, — до таких висновків прийшли Ілько Борщак і Рене Мартель, опрацювавши безліч, у тому числі й недоступних для наших читачів джерел.

Час жнива національної волі
проситься в наші душі.

Василь ОСАДЧИЙ

Військова печатка Івана Мазепи

Церква Вознесіння у Переяславі
(збудував Гетьман Іван Мазепа у 1700 р.)

ЛИСТИ ДО МОТРИ

1.
Мое серденько, мій квіту рожа-
ной!

Сердечне на тоє болю, що на-
далеко од мене їдеш, а я не могу
очиць Твоїх і личка біленького ви-
діти; через сее письмечко кланяю-
ся і всі члонки цілую любезно.

2.
Мое серденько!
Зажурилемся, почувши од дів-
ки таке слово, же В[аша] М[илість]
за зле на мене маєш, іже В. М. при
собі не задержалем, але одослал до
дому. Уваж сама, що б з того вирос-
ло.

Першая, що б твої родичі по
всім світі розголосили: же взяв у
нас дочку у ноги гвалтом і держить
у себе місто подложниці.

Другая причина, же державши
В. М. у себе, я бим не могл жадною
мірою витримати, да і В. М. также:
мусілибсьмо із собою жити так, як
малженство каже, а потом прийшло
би неблагословеніє од Церкви і
клятва, жеби нам з собою не жити.
Гді ж би я на тот час поділ. І мні б же
чрез тее В. М. жаль, щоб есь на-по-
том на мене не плакала.

3.
Мое сердечне коханне!
Прошу і велце прошу — рачь зо
мною обачитися для устной розмо-
ви. Коли мене любишь, не забувай
же; коли не любишь, не споминай
же! Спомни свої слова, же любить
обіцяла, на що мені і рученьку бі-
ленькую дала.

І повторе, і постократне прошу,
назначити хоч на одну міну, ко-
ли маємо з собою видітися, для об-
шого добра нашого, на которее сам
ж преже сего соізволила есь була; а
нім тее буде, пришли намисто з
шиї своєї, прошу.

4.
Мое сердечко!
Уже ти мене ісушила красним
своїм личком і своїми обітницями.
Посилаю тепер до В. М. Ме-
лашку, щоб о всім розмовилася з В.
М. Не стережися єї ні в чем, бо есь
вірная В. М. і мені во всім. Прошу і
велце, за ніжки В. М., мое сердень-
ко, облапивши, прошу, не одкла-
дай своєї обітници!

5.
Мое сердце коханое!
Сама знаєш, як я сердечне, ша-
лене люблю В. М.; еше нікого на
світі не любив так. Мое б тоє щас-
те і радість, щоб нехай їхала, да жи-
ла у мене; тільки ж я уважив, який
конець з того може бути, а злваша
при такой злости і заедлости твоїх
родичов. Прошу, моя любенько, не
одмінйся ні в чом, яко юж не по-
єднокрот слово своє і рученьку да-
ла есь; а я взаємне, поки жив буду,
тебе не забуду.

6.
Мое серденько!
Не маючи відомости о пово-
женню В. М., чи вже перестали В.
М. мучити і катовати, — тепер те-
ди од’їжаючи на тиждень на певніє
містця, послаю В. М. од’їздного
через Карла, котрее прошу завдяч-
не прийняти, а мене в неодмінній
любві своєї ховати!

7.
Моя сердечне коханая!
Тяжко болю на тоє, що сам не
могу з В. М. обширне поговорити,
що за одраду В. М. в теперішнем
фрасунку учинити. Чого В. М. по
мні потребуєш, скажи все сій дівці.
В остатку, коли вони, проклятії
твої, тебе цураються — іди в мона-
стир, а я знатиму, що на тот час з В.
М. чинити. Чого потреба, і повторе
пишу, ознайми мені В. М.!

8.

Моя сердечне коханая!
Тяжко зафрасовалемся, почув-
ши, же тая катувка не перестає В.
М. мучити, яко і вчора тоє учини-
ла. Я сам не знаю, що з нею, гади-
ною, чинити. То моя біда, що з В.
М. слушного не маю часу о всім
переговорити. Больш од жалю не
можу писати; тільки тоє, якожкол-
век станеться, я поки жив буду, те-
бе сердечне любити і зичити всего
добра не перестану, і повторе пишу,
не перестану, на злость моїм і твоїм
ворогам.

9.
Моя сердечне коханая!
Вижу, же В. М. во всім одміні-
лася своєю любовію прежнію ку
мні. Як собі знаєш: воля твоя чини,
що хочеш! Будеш напотом того
жаловати. Припомни тільки слова
свої, над кляткою мні даніє, на тот
час, коли виходила есь з покою му-
рованого од мене, коли далем тобі
перстень діяментовий, над кото-
рий найліпшого, найдорогшого у
себе не маю, же: “хочь сая, хочь
так буде, а любов межи нами не од-
міниться”.

10.
Мое серденько!
Бодай того Бог з душею розлу-
чив, хто нас розлучає. Знав би я, як
над ворогами помститися, тільки
ти мені руки зв’язала. І з великою
сердечною тескницею жду од В. М.
відомости, а в яком ділі, сама доб-
ре знаєш; прошу теди велце, учи-
ни мні скорий одвіт на сее мое пи-
санне, мое серденько!

11.
Моя сердечне коханая, най-
мильшая; найлюбезнішая Мот-
ренько!

Вперед смерти на себе споді-
вався, ніж такой в серцю Вашом
одміни. Спомни тільки на свої сло-
ва, спомни на свою присягу, спом-
ни на свої рученьки, которіє мені
не поєднокрот давала, же мене,
хочь будеш за мною, хочь не бу-
деш, до смерти любити обіцяла.

Спомни наостаток любезную
нашу бесіду, коли есь була у мене
на покою: “Нехай Бог неправдиво-
го карає, а я, хочь любишь, хочь не
любишь мене, до смерти тебе, под-
луг слова свого, любити і сердечне
кохати не перестану, на злость мо-
їм ворогам”. Прошу, і велце, мое
сердечко, яким колвек способом
обачься зо мною, що маю з В. М.
далій чинити; бо юж болш не буду
ворогам своїм терпіти, конечно
одомщеніє учиню, а якое, сама
обачишь.

Щасливішії мої письма, що в
рученьках твоїх бувають, нежели
мої бідніє очі, що тебе не огляда-
ють.

12.
Моя сердечне коханая Мот-
ренько!

Поклін мой оддаю В. М., мое
сердечко, а при поклоні послаю
В. М. гостинця — книжечку і обру-
чик діяментовий, прошу тоє зав-
дячне прийняти, а мене в любві сво-
їй неодмінно ховати, нім — дасть
Бог — з ліпшим привитаю. За тим
цілую уста коралевії, ручки білень-
кіє і всі члонки тільки твого білень-
кого, моя любенько коханая!

ІНДІЙСЬКИЙ МІФ І УКРАЇНА

ТАРА-ЗІРКА І ЧАНДРА-МІСЯЦЬ

Чандру-Місяця творець світу Брахма настановив володарем над планетами й зірками, тваринами й рослинами. Чандра посвятився на престол і став царем. Та потім запишався своєю вродою, славою і владою. Дійшло до того, що навіть у наставника богів Брихаспаті він викрав його дружину, прекрасну Тару. Як не просили Чандру боги й сам Брахма повернути жінку чоловікові — той не відпускав її. Шукра, наставник асурів і вічний суперник Брихаспаті, став на бік Чандри. Боги на чолі з Індірою заступилися за Брихаспаті.

І почалася між богами й асурами війна за красуню Тару. Божественну рать очолив Рудра, асурську — Шукра. Битва між могутніми супротивниками була така люта, що Земля стрясалася до самісіньких глибин. І Земля, не на жарт налякана, почала благодати Брахму припинити страхітливую січу. Тоді Брахма звелів Рудрі й Шукрі замиритися, а Індра звільнив Тару й повернув чоловікові.

Жінка повернулася додому вже вагітною, тож невдовзі народила сина. Кожна, Чандра й Брихаспаті, вражені його вродою, хотіли мати його своїм сином. Щоб залагодити їхню суперечку, боги звернулися до молоді матері:

— Таро, скажи нам, хто насправді батько цього чудового сина?

Але жінка мовчала, ніяково потупивши погляд. Ніхто не міг добитися від неї бодяй слова. Тоді до неї підійшов сам Брахма:

— Скажи ж, доню моя, чий це син — Чандри чи Брихаспаті?

— Чандри! — ледь чутно прошепотіла Тара.

Чандра невимовно зрадів, почувши це. Він назав сина Будга, тобто Мудрий, Брахма ж зробив його владикою одноім'яної планети. Тара лишилася з чоловіком, а Чандра взяв у дружини 27 прекрасних доньок бога-отця Дакші — 27 сузір'їв місячного неба. Найчарівнішою з них була Рохіні, і вона стала улюбленицею Чандри. Він знав тільки її, а інших дружин наче й не помічав. Ображені його неувагою, ті прийшли до батька:

— Таточку, зроби так, щоб він усіх нас однаково любив.

Дакша закликав до себе зятя й дорікнув йому:

— Не годиться виділяти котрись із дружин, треба з усіма ладнати й усіх шанувати. Тоді не буде ніяких нарікань.

— Гаразд, я всіх шануватиму, — пообіцяв Чандра.

Але чинив і далі, як раніше. І невдовзі доньки знову прийшли до вселиного батька:

— Таточку, він не відходить від Рохіні, знає тільки її! Як же нам терпіти таку зневагу! Ми лишилося тут, не повернемося до нього.

Дакша ще раз закликав зятя, і той знову пообіцяв любити всіх дружин. Ті повірили йому й повернулися додому. Але нічого не змінилося. Утретє мусили йти доньки зі своїми жалюми до батька:

— Він і далі нехтує нами! Зарад же чимось, таточку любий!

І розгніваний Дакша наслав на Чандру недугу — той почав марніти. Слабшало його світло, темнішали ночі, в'янули трави й спадали з тіла живі істоти. Небожителі кинулися до Чандри:

— Що з тобою діється, Чандро? Раніше ти висявав своєю красою — де ж тепер вона поділася? Чому ти все хирієш?

Чандра розповів їм про покару тестя, і боги подалися до Дакші:

— Змилуйся над Чандрою, зніми з нього свій прокляток! Від нього майже нічого не лишилося! Все живе марніє разом із ним, і ми теж. А якщо ми переведемося на ніщо, то що ж тоді буде зі світом?

Заслакавшишись, Дакша мовив:

— Я зніму з нього прокляток, але не весь — віднині він до повнітме, то худнутиме. Тож нехай Чандра піде на берег Сарасваті й там, де во-

на впадає в море, зануриться в її води і змие свій гріх.

Чандра так і зробив: пішов до моря, омився в священних водах Сарасваті і очистився від гріха. І відразу почав повніти, набиратися сили, його чарівне світло знову осяяло весь світ. Невимовно тішилися боги й люди, тварини й рослини, повернуті до життя. А Дакша наостанок нагадав зятеві:

— Будь лагідний і уважний до своїх дружин, любі їх!

Відтоді Місяць-Чандра убуває впродовж темної своєї половини і прибуває впродовж світлої.

ІДЕ ХЛОПЕЦЬ ДО ДІВКИ, ЯК МІСЯЦЬ ДО ЗІРКИ

Сюжет про війну богів та асурів через викрадення красуні Тари, частий в індійських джерелах, відноситься до ще ведійських (трипільських) часів. Його бачимо в "Рамаяні", де злий Рavana викрадає Сіту, дружину царевича Рами, в грецькому епосі, де Троянська війна спалахує через викрадення прекрасної Єлени, в українських казках і веснянках.

Міф має виразну астральну символіку, що видно з імен головних персонажів: Тара — "Зірка" й Чандра — "Місяць". Будга — син Чан-

Крішна

дри й Тари, уособлює планету Меркурій, Брихаспаті — Юпітер, Шукра — Венеру, Дакша — батько 27 сузір'їв, дружин Чандри, одна з яких — Рохіні. Поза сумнівом, міф містить винятково цінну інформацію, здатну багато що прояснити. Але ми звернемо увагу на деякі українські паралелі до персоналії міфу. Бо на Київщині є місто Тараща і річка та село Шандра, а в Індії Таратарх — "Зірка-фортеця", річка Чандра й місто Чандранур. Ведійський Рудра — слов'янський Род, а на Черкащині існував літописний Родень. В іншому міфі Рудра-Шіва вогненною стрілою руйнує обнесене трьома валами місто асурів Тріпуру, а назва Тріпура — "Тримісто" тотожна назві Трипілля. У міфі з "Рігведи" асурське плем'я паніїв ховає корів (уособлення достатку), за якими полює Індра, в далеких краях за річкою Раса. Що перетворюється з Росією, в гирлі якої стояв Родень, і з Панікарчею біля Ржищеве (прізвище Панікар і зараз поширене в Україні та Індії). Брихаспаті мав ім'я Дгір — "Мудрий", а київський князь звався Дір. Ім'я Будга, сина Чандри й Тари та планети Меркурій, теж означає "Мудрий".

Із Тарою-Зіркою і Чандрою-Місяцем пов'язана українська весільна обрядовість. Молода у наших весільних піснях — зоря, зірка, княгиня, красна, а молодий — місяць, князь.

В одній архаїчній пісні молоді — місяць і зоря, що змовилися зійти на небо й освітити землю, звеселити звірів у полі й спізналих гостей у дорожі. До Місяця причетне число "7", а весільний коровай роблять 7 молодич, у яких живі чоловіки. Вимішуючи тісто, жінки співають, що вода для святого короваю з 7 криниць, мука в 7 міхах із пшениці, зрослої на 7 полях, до короваю вбито 7 яєць від 7 білих курей, масло для короваю — з 7 кадовбів, збите з молока від 7 телиць. У ведійських індійців священну сому, що її полюбляв Індра, готували 7 жінок з роду молоді; їм давали епітет корів, а сому звали їхнім биком (Сома — інше ім'я Місяця-Чандри, а слово коровай споріднене зі слов. karv/korv — "корова", "бик"). Коровайний обряд супроводжують пісні, звернуті до матері молоді, і саме вона ліктем витискує в короваї місце, куди кладуть фігурки місяця і зірок (Вовк, 146, 196, 199, 319).

Чандра зображається мідянисто-рудавим, у нього червоний стяг, його коалісницю тягне антилопа. Місяць поїть богів амрітою впродовж світлої половини місяця, а предків — впродовж темної.

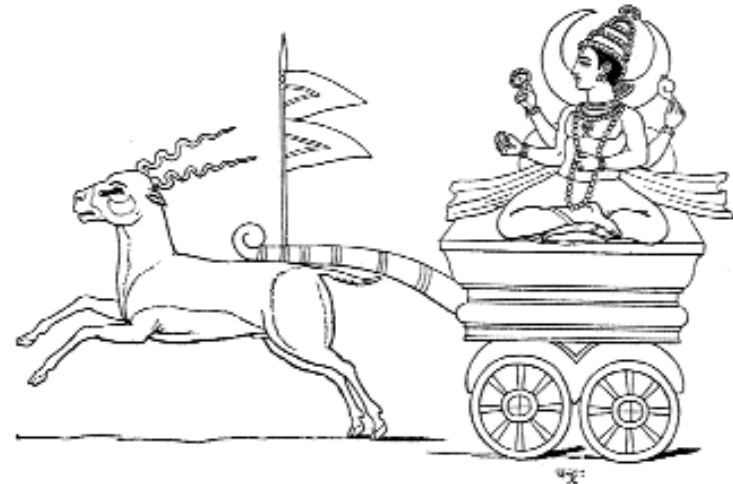
Індійський місячний зодіак має 27 (іноді — 28) сузір'їв, які ще у ведах виступають дружинами Чандри. Кожну справу слід починати при сприятливому розташуванні Місяця у сузір'ях. Гороскоп людини таумачився саме з характеристики сузір'я, в якому перебував Місяць. А Рохіні — винятково сприятливе сузір'я. Крішна народився, коли Місяць перебував саме в ньому. Ретельно вивчивши давньоіндійські пам'ятки, вчені виснували, що ця подія сталася 19/20 липня 3228 року до н.е. Тобто Крішна народився понад 52 століття тому. А він добре відомий Україні. "Васеова книга" знає божества Вишень і Кришень (такі ж прізвища мають сучасні українці), а Крішна — земне втілення Вішну (Вишнопіль на Черкащині й Вішнупур в Індії). У Черкаському й Переяславському полках козаки мали прізвище Кришненко, а в інших полках — імена Кришко, Крешко, Криско. Популярне ім'я Крішні — Гопа, Гопапа відбите в козацьких прізвищах Гупал, Гупало, Гупалов, Гупаленко (і в сучасному — Гупалюк). А ще в назвах Гупали, Гупалівщина та гопаки — улюбленого танка запорожських козаків.

Батьком Крішні був Васудева, що мав двох дружин. Від однієї народився Крішна, а від другої — Баладева, старший брат Крішні. За іншим міфом, Крішна народився від чорної, а Баладева — від білої волосини Вішну, тому братів ще зовуть Чорнобог (санскр. kṛishna — "темноносний", "чорний", але й "красний", "гарний") і Білобог. Крішна-Чорнобог — війське й пастушницьке божество, а Баладева-Білобог — землеробське, зображається з плугом і має імена, що відбивають це.

Знаменно, що матір Баладеви звали Рохіні, як і сузір'я. В переліку сузір'їв воно четверте, а розташування зірок нагадує віз, тому сузір'я має і назву Шаката — "Віз", "Коалісниця". А саме під назвою Віз знають його українці. Воно з так званих "люд-

ських" (мануш'я) сузір'їв (санскр. manusha — "людина", пор. слов'янське муж, польське менж; цигани називають себе мануш).

За ведами, сузір'я Рохіні, "Руда корова" — донька мудреця Каш'япи (пор. молдавські й румунські прізвища Кассапа, Касапа, Касап тощо) й священної Сурабгі — корови достат-

Чандра-Місяць

ку, праматері корів і доньки Дакші. Дружиною Каш'япи була й Дану — "Ріка", "Потік", річкова богиня, тожжна українській Дані (імена обох — у назвах Донець, Дунай, Дністер, Дніпро). Дану — родоначальниця данавів, інакше — асурів, старших братів богів-деві, і мати найголовнішого з асурів, Врітри — в українському фольклорі злий цар Ворот або Воротар. А данави — інша назва ядавів, племені Крішні й Баладеви, тотожного літописним ятвягам, які й собі мають назву дайнові.

Асури — старші брати богів, а Баладева — старший брат Крішні. Це підкреслює епос: Крішна тяжіє до девів, виступає на боці пандавів, а Баладева — до асурів і виступає, як і данави-ядави, на боці кауравів-корівичів, пов'язаних із земним світом. Обом божествам властива синьо-жовта символіка: Крішна синюватопірий і має жовте вбрання, Балавіра — золотавошкірий і має синє вбрання. В єдності протилежностей вони мовби уособлюють цілісність усеєвіту.

Імена Баладеви, як і Крішні, теж засвідчені на українському терені. Санскр. Баладева (хінді — Бальдев) — "Могутній бог" відбите в прізвищах Федір Болудей і Тиміш Бідей з Чигиринського й Переяславського полків (РВЗ, 35, 343; в останньому служив і сотник Богдан Кришненко). Ім'я Баладей зафіксоване в чотирьох списках III ст. (за дванадцять століть до Запорозької Січі) у написах із Сіндики-Кімерії (КБН, №№1276, 1279, 1281), країни індів-сіндів-суйрів-кімерів, родичів українських сіверів, яка входила до тисячолітнього Боспорського царства зі столицею в Пантікапεί (суч. Керч). Один зі списків (№1279) з іменем Баладей містить і ім'я Гасак, яке пояснило винятково важливе слово козак ("Слово Просвіти", №12, 2001 р.).

Інше ім'я Баладеви — Балавіра

(хінді — Бальвір, пендж. Балбір), "Могутній герой" відбилася в козацьких прізвищах Бальвір, Бальвір, Балбир, Балбиренко, Баль (ТРС, 10—12).

Показово й те, що дружиною Баладеви була Реваті, а Реваті — і двадцятьсьоме місячне сузір'я і теж дружина Чандри. Ім'я Реваті означає "Багата". Це сузір'я лагідне за природою, ним керує Пушан (від санскр. push — "розквітати", "буяти", споріднене з укр. "пишний") — ведійське божество добробуту, покровитель худоби й подорожніх. Пушан беззубий (зуби йому вибив луком

Рудра), а їжа його — каша.

Царівна Реваті, дружина Баладеви, походила з Сураштри в Західній Індії, де жили ядави-данави. Брата Реваті звали Реват (пор. укр. прізвища Ревут, Реут, Ревуцький), а діда Рева. У козаків часте прізвище Рева й похідні від нього — тільки в Канівському полку "Реестр" засвідчує 7 прізвищ Рева, Ревут, Ревутенко й Ревченя, а всього в 13 полках 40 прізвищ на Рев. Відсутні вони тільки в Ніжинському, Чигиринському й Черкаському полках. Найбільше прізвищ Рева припадає на полтавсько-миргородський ареал, що дає певні підстави трактувати цей ареал як базовий для прізвища Рева. З інших прізвищ на Рев у "Реестрі" засвідчені Ревко, Ревва, Ревака, Ревика, Ревеня, Ревниш, Ревсака, Ревбенко, Ревченко й Реваченко.

Схоже, існує зв'язок індійської назви Rohita/Loxita, спорідненої з Рохіні, з назвою Лохвиця на Полтавщині. Санскр. rohita-lohita — "рудий", "червоний", звідки й хінді lahu — "кров" (слов. руда — "кров"). Тож назва Лохвиця із санскриту мала б означати "Рудувата", "Рудавиця", скажімо, за кольором води (укр. виця в назвах тотожне санскр. vati). А тільки на Полтавщині 10 річок Руда, Рудка, Рудька, Руда-Лозова, Рива Рудка (СГУ, 476-479). І деякі з них, як і річка Лохвиця, притоки Сули.

Вовк — Вовк, Хв. Студії з української етнографії та антропології. — К., 1995.

КБН — Корпус боспорських надписів. — М.-Л., 1965.

РВЗ — Реестр Війська Запорозького 1649 року. — К., 1995.

СГУ — Словник гідронімів України. — К., 1979.

ТРС — Наилвайко С.І. Таємниці розкриває санскрит. — К., 2000.

● Степан НАЛИВАЙКО

Переволачинська)
Шендерка Матвій (169; Білоцерківський полк і сотня).

У сучасних українців побутують і прізвища Шандра, Шандрук, Шандрюк, Шандровський, Шиндер.

УКРАЇНСЬКІ НАЗВИ НА ШАНДР ("Словник гідронімів України", С. 617—618, 620)

Шандра (інші назви — Руда, Шевелиха) — річка, л. Росави л. Росі п. Дніпра (Миронівський р-н на Київщині); там же — село Шандра

Шандриголова — річка, л. Нетриусу л. Сіверського Дінця п. Дону; Шандриголове — село (Донецька обл., Краснолиманський р-н)

Шандрова — річка, л. Збруча л. Дністра (Хмельницька обл.)

Шандровець — потоки, 1) л. Опору п. Стрия п. Дністра (Львівська обл.); 2) п.

Свічі п. Дністра (Івано-Франківська обл.); 3) с. Хашів (Турківський р-н, Львівська обл.)

Шандрівський — потоки, 1) л. витік Хустця п. Тиси л. Дунаю (Хустський р-н, Закарп. обл.); 2) с. Тур'я Поляна (Переяславський р-н, Закарп. обл.); тут же гора Шандрувка

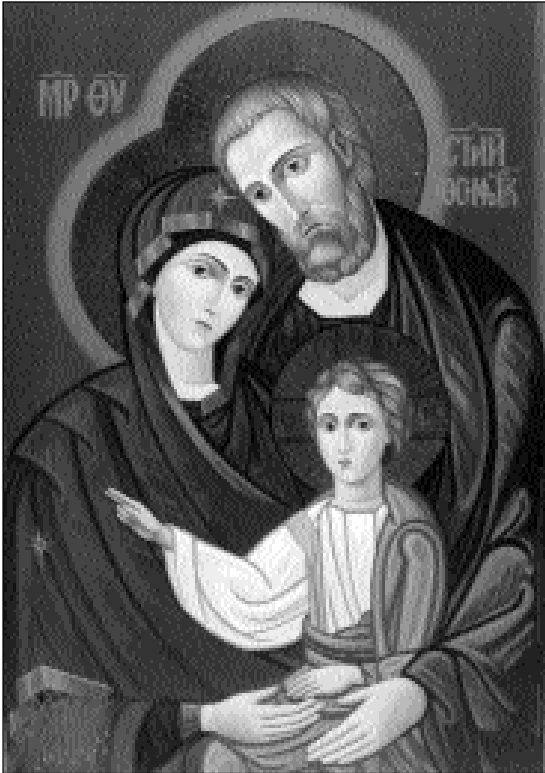
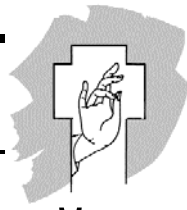
Шандріящик — потік, л. Турбату л. Брустуранки л. Тересви л. Дунаю (Тячівський р-н, Закарп. обл.); там і полонина Шандріяски

Шандорників — потік, (Воловецький р-н, Закарп. обл.)

Шендерка — потік, п. Гнилої п. Збруча л. Дністра (Тернопільська обл., нижче с. Будки)

Шендриголів — ручай, л. Нетриуса л. Сіверського Дінця п. Дону (Донецька обл.); там же — слобода Шендриголова

Шиндрівка — потік, с. Шешори (Косівський р-н, Закарп. обл.).

Свята родина. Православний варіант.
(Автор — Михайло Халак)

Можна припустити кілька пояснень, чому чотири Євангелії та інші книги Нового Заповіту ні словом не прокопилися про те, який зовнішній вигляд мав Господь Ісус Христос у роки життя на землі.

1. Цього не хотів Промисел Божий, що керував волею євангелістів, коли вони записували Добру Звістку. Хоча книги Біблії, як у Старому, так і в Новому Заповіті, містять ряд описів зовнішності персонажів, проте Господь Ісус Христос — це не рядовий персонаж, а унікальний: це Бог, що набув людське тіло і людську природу через Своє Різдво. Акцентовання хоч невеликої уваги на тих рисах, які б ішли врозріз із Його основного метео на землі — визволенням і спасінням людства від першого роду гріха — не було в планах Божого Промислу.

2. Господь досконало знав прикрий недолік нашої вдачі: оцінювати людину за зовнішніми ознаками, — те, що давньослов'янською мовою називається «лицеприятієм». Він Сам мав проблеми з тими, що хотіли стати Його учнями не за покликанням, а заради цікавості до Нього як до Людини, заради задоволення якихось своїх суто тривіальних інтересів. Господь не бажав, щоб наступні покоління християн чинили так само, але трималися Його благодаті виключно як благодаті Бога-Слова, про що так виразно пише Іван Богослов на початку четвертого Євангелія.

3. Постійно ідентифікуючи Себе зі Своїм небесним Богом-Отцем («Я і Отець — одне»), Ісус Христос виконував волю Отця, щоб поклоніння Йому відбувалося в душі й істині. Перенесення зовнішніх рис із Сина на Отця було б звичайною людською справою й викликало б ще більшу люту у закоstenілих у своїх догмах книжників і фарисеїв. Адаже вони не змогли стерпіти навіть думки про духовну спорідненість Сина з Отцем і закидали Ісусу Христу тяжкі нарікання. То як же вони — і взагалі, тодішнє юдейське суспільство — могли допустити можливість Іхньої зовнішньо-фізичної спорідненості?

Є й інші пояснення і припущення щодо відсутності у Святому Письмі даних про зовнішність Спасителя. Хоч би як там було, але це питання завжди цікавило давніх отців Церкви — від першого пильного історика Церкви Євсевія до Діонісія Ареопігита Нового, Івана Дамаскина, Теодора Студита, що безпосередньо виробляли богословський канон церковного мистецтва і взагалі християнського храмоваштутування. Справді, Промисел Божий залишив вирішення питання про зовнішність Спасителя на наступні століття, коли християни настільки зміцніють, що перейдуть від молочної духовної поживи до твердої (якщо користуватися образним зворотом апостола Павла), тобто стануть дорослими і змужнілими людьми віри. Тому Церква віками виробляла найбільш прийнятний варіант розв'язання цього питання, оскільки воно стосувалося корінної проблеми Богослов'я — догмата про Боговтілення.

Остаточне утвердження в Церкві образу Ісуса Христа припадає на другу половину IX століття. Такий пізній час позитивного розв'язання питання іконографії Спасителя зумовлений багатьма причинами. Численні ересі першого тисячоліття християнської ери так чи інакше стосувалися трактування особи Ісуса Христа. Аріяни, несторіяни, павлікіяни, антитринітарії, монофізити, монофелити, іконоборці, богомили,

катари, а пізніше альбігойці в різних формах піддавали сумніву або ревізії то божественну, то людську природу Ісуса Христа. Вже на початку IV століття суперечки про особу Спасителя так загострилися, що Перший Вселенський собор 325 року в Нікеї постановив головним своїм завданням у Символі віри найбільше тез (сім з дванадцяти) присвятити якраз Ісусові Христові. І все ж, боротьба довкола Його особи, в тому числі Його зовнішності, не припинялася аж до повної перемоги Церкви над іконоборцями, тобто до другої половини IX століття.

Ось чому майже дев'ять століть у місцях богослужінь (спочатку в катакомбах, потім у наземних храмах) був значний різнобій у зображеннях Ісуса Христа й головних святих християнської релігії. Відомий фахівець з іконографії Спасителя і Богородиці Никодим Кондаков поділяв розвиток зображень Ісуса Христа на п'ять головних періодів: 1) історичний, що охоплював II й III століття, коли ще пам'ять про Його вигляд була живою, і художники малювали і рисували Його в манері і стилі греко-римських античних портретів або єгипетських фаянсових портретів; 2) ідеальний образ Христа IV—VII століть, коли віддавалася перевага алегоричному й метафоричному Його представленню у вигляді Баранця-Ягнятка, Доброго Пастиря з овечкою на плечах, Орфея, який грає на лірі для пробудження природи тощо; 3) символічний період, який у частині Східних Церков тривав найдовше — буквально від Вознесіння Христа на небо в першій половині I століття і аж до Сьомого Вселенського собору 787 року: юдео-християни погоджувалися тільки на символічну репрезентацію Христа і всього християнства у вигляді хреста, якоря, риби, зірки, трикутника, Ноевого ковчега і взагалі човна, пелікана, пави, фенікса, ластівки, оливної чи пальмової гілки, або слів «Іхтіс» (риба), «Ніка» (перемога), «Теу Іос Сотір» (Божий Син, Спаситель); 4) період іконоборства 726—843 років характеризується більше нищенням ікон Спасителя, ніж їх творенням, а якщо хтось і наслідувався їх малювати, то тільки у вигляді шойно названих символів або алегорій; 5) період духовного образу Ісуса Христа, що був започаткований після іконоборства і триває в різних модифікаціях до сьогодні.

Причини остраху ранніх християн перед історичним — тобто реальним, фігурним, у людській подобі — образом Христа цілком очевидні. Адаже раннє християнство відкинуло все, що нагадувало язичницький світ, включно з його сповненням гедонізму образотворчим мистецтвом, з його чуттєвістю, культом тілесного і розкішного. Християнським філософам і богословам Ранньої Церкви Тертуліану, Татіану, Ариобію, Каіменту Олександрійському, Оригену, Лактанцію, Євсевію і на гадку не спадало, що у справі християнської храмової будови можна щось брати з античного мистецтва з його ідолопоклонством, натуралістичною ілюзорністю, розважальністю. У мистецтві Церкви, у християнському житті цінними стають цілком протилежні риси. Так, Тертуліан у трактаті «Про терпіння» розвиває і підносить аскетичні тенденції. Проста їжа, пости, гартування тіла і є необхідною жертвою Богу. А ті, що творять «статуї, образи і всілякі зображення», вони, за Тертуліаном, є прислужниками диявола, і взагалі він вважав, що будь-яке мистецтво є основою ідолопоклонства.

Навіть коли переслідування Церкви припинилося, а ідеї християнства прийняли, услід за Константином Великим, елітарні кола греко-римського суспільства, цей різко негативний погляд на мистецтво ранніх апологетів християнства не був радикально змінений. Вищі кола Візантійської імперії, зацікавившись християнством, захотіли побачити образ Христа і почали звертатися до фахівців за порадами. Сестра імператора Константина Великого, Констанція, звернулася до самого Євсевія, знаменитого церковного історика на рубежі III і IV століть, із проханням про ікону Господа. Євсевій у листі-відповіді всіляко відмовляв Констанцію від будь-якого захоплення іконою як мистецтвом непотрібним і небезпечним.

Настає тривалий період в історії християнського мистецтва несприйняття античних традицій фігурного мистецтва. Навіть шедевр візантійської церковної архітектури, собор святої Софії в Константинополі, споруджений за дивовижно короткий термін у п'ять років (532—537 роки) при імператорі Юстиніні, прикрашається мозаїками символічного й алегоричного характеру. Над християнським мистецтвом все ще тяжіє заборона другої заповіді Божої з Мойсеевого декалога: не робити собі кумира і жодного зображення з того, що на небі, на землі, у воді і під землею, не поклонятися і не служити їм. З іншого боку, на християнську громадську думку впливають постулати юдаїзму з його запереченням зображень у місцях молитви, а з VII століття — іслам, в якому також утверджується сувора заборона на зображення.

Отож, у ці століття ікона існує як небажане мистецтво, як мистецтво, яке тільки терплять, але не заохочують його розвиток, а тільки й очікують, коли воно помре природною смертю. Тільки на периферії християнського світу, у віддалених монастирях, як-от монастирі святої Катерини на Синаї, ікону плекають, і з покоління в покоління передають образ Ісуса Христа, Богородиці, Івана Хрестителя, святих мучеників, апостолів. Рішучим поштовхом до зміни негативного ставлення до зображення Спасителя як Людини був осуд монофізитської і монофелитської ересей на П'ятому (553 рік) і Шостому (681 рік) Вселенських соборах. Тільки тепер, з великим запізненням, єпископи всіх тодішніх помісних Церков зрозуміли, що ті самі еретики, які найактивніше заперечують людську природу і людську волю Господа Ісуса Христа, і є категоричними противниками зображень Ісуса Христа, Богородиці і святих яко людей. Церква, нарешті, розкрила той факт, що в надмірній символізації й алегорії християнського мистецтва постійно гніздилися зародки різних ересей, спрямованих проти основоположного догмату христи-

я різних ересей. Три правила собору безпосередньо стосуються ікон. Правило 73 велить шанувати зображення хреста, «через який ми спасенні від давнього гріхопадіння», утримуватися від невідповідного використання хреста, наприклад, від рисування його на землі, щоб по ньому не топталися ногами. Правило 100 забороняло в храмах твори мистецтва, які б «чарували зір, розбешували розум і викликали нечисті задоволення». Але найважливішим було 82 правило, яке скасовувало символіко-алегоричне зображення Ісуса Христа й утверджувало Його зображення в людському вигляді: «Наказуємо віднині на іконах, замість давнього баранця, репрезентувати в людському вигляді Агнця, в який узав гріхи світу, — Христа Бога нашого, щоб через приниження побачити високість Бога Слова і дійти до спогадів Його життя в тілі, Його страждання і рятівної смерті».

Це був переломний момент в іконографії Ісуса Христа за всі сім століть поширення християнства і християнського мистецтва. Починається бурхливий розвиток ікономалярства на Сході й Заході. Ретельно збираються давні свідчення про зовнішність Ісуса Христа, діви Марії і всіх дотеперішніх святих. Але тайні і явні вороги християнства не дримали. Не захотіли легко здавати свої позиції прихильники символів і алегорій у християнському мистецтві. Посилаючись на обряди юдеїв та магетан, ці кола спонукали світську владу й особисто візантійського імператора Лева III Ісавра викоренити ікони. На жаль, шанувальники ікон дали привід для початку іконоборства: вони грубо зловживали іконами, підсилюючи фарби з них у святе причастя, священники здійснювали богослужіння не на престолі, а на іконах, миряни при хрещенні дітей обирали за «кумі» ікони, деякі чванькуваті аристократи Олександрії та Константинополя почали розмальовувати іконами свій буденний одяг.

Ці надуживання, зловживання і надмірності у шануванні ікон кінця VII й початку VIII століть дали привід новим еретикам — іконоборцям — розпочати «хрестовий похід» проти ікон. Понад століття у Візантії точилася справжня громадянська війна проти ікон, з 726 до 843 року, при 11 імператорах й імператрицях. Вона завдала великого горя Церкві, численні жертви мучеників, але мала, проте, один великий позитивний результат: Церква звільнилася від ересі іконоборства і очистила мистецтво Церкви від ідолопоклонського накіпу. Після іконоборства був установлений твердий канон ікон, був запроваджений іконостаз з точною регламентацією ярусів у ньому і такою ж точною регламентацією канонічних ікон у кожному ярусі.

Богословською базою встановлення канону ікон стали: 82 правило Трульського собору 692 року, рішення Сьомого Вселенського собору щодо ікон, полум'яні проповіді Івана Дамаскина і Теодора Студита на захист ікон, а також знаменитий «Ареопагітик» Діонісія Ареопігита Нового (так званого Псевдо-Діонісія) про символіку кольорів у церковному мистецтві. Маючи таку солідну теоретичну богословську основу, творці нової післяіконоборської ікони опрацювали нову іконографію й естетику церковного малярства, поставивши в центрі образ втіленого Бога — Ісуса Христа.

З новою силою постала проблема Його зовнішності, композиційних, колористичних та інших художніх засобів трактування. Знавці біблійних текстів уважно перечитували старозаповітні книги, вишукуючи в них пронайменше описи чи й навіть натяки на зовнішність майбутнього Христа-Месії, як він бачився у видіннях біблійних пророків. Іконологи й іконографи післяіконоборської доби особливу увагу звернули на протиріччя у трактуванні майбутнього Месії між 44-м Псалмом синів Кореевих і 53-м розділом Книги пророка Ісаї. У Псалмі описується величний і прекрасний Син Божий і Син Людський, що випромінює красу постави, обличчя, добро серця; носій Божої благодаті, улюбленець людей: «Ти краший від людських синів, в Твоїх устах розлита краса та добро, тому благословив Бог навіки Тебе» (Книга Псалмів, 44:3).

Дмитро СТЕПОВИК,
доктор філософських наук,
доктор мистецтвознавства,
професор Київської
Духовної Академії

Далі буде

Свята родина. Католицький варіант

янства — догмату Боговтілення. Там, де сіється сумнів, що Ісус Христос був одночасно Богом і Людиною, ростуть і дозрівають випади проти історично правдивого, людського і духовного його зображення на іконах, стінописах, мозаїках. Якщо П'ятий і Шостий Вселенський собори засудили богословські (а в своїй суті — антибогословські) підстави одної природи й одної волі Ісуса Христа, то остаточний висновок про бажаність і необхідність у церквах людського образу Спасителя натомість символів і алегорій зробив Трульський собор у Константинополі 692 року, названий так, бо його засідання проходили в Трулах — імператорському палаці. Це був підсумковий собор, який виробив конкретні рекомендації на основі П'ятого й Шостого соборів. Тому Трульський собор 692 року ще називають в історично-церковній літературі П'ято-Шостим собором.

Трульський собор прийняв дуже цінний звід правил внутрішнього життя Церкви, уніфікації обрядів, звільнив Церкву від лушпин-

ЛІТОПИСНІ ВИТОКИ ФЕОФАНІЇ

Sapere aude! Прагни пізнати! — Так древні римляни навчали. В Україні ж — патріотичний заклик: “Люби і знай свій рідний Край!” То чи всі ми знаємо, що в давнину іноземці нарекли Україну — Русь Чардариною. Тобто, “Країною укріплених міст”. І чому саме так?

Так попорядкувала сама Доля, визначивши нашим прадідам Край поміж кочовими ординцями Азії та осілими народами Західної Європи. Тому український народ-хлібодар мусив на багато століть стати і війном-покордонником. Як відлуння цього нам лишилися билини про київських богатирів та козацькі думи. Отже, якщо Україна була богатирською заставою Європи, то Київ — її богатирською брамою. Та наш народ не покинув свій Край, не сховався в лісових хашах і болотах. Він вистояв і виплекав, за тих умов, своєю високу культуру. А не маючи природних перепон від навал, він створив могутню оборонну систему, формуючи її з давніх-давен. Ми лиш певною мірою обізнані з нашим минулим часів антського князя Божя-Буса та за епохи Зарубинецько-Корчацької культури, що сягає III століття до нашої ери. А ще менше — зі спорідненою нам Трипільською, вік якої 6000—7000 років. Тобто, давніше перших фараонів Єгипту. І поширювалася вона на всю Україну. Навіть дотепер на наших землях звищується залишки велетенських і для сучасника древніх городищ-фортець. Колись вони становили єдину оборонну систему — Чардаріку. Її захисні ровні вали простягалися на тисячі кілометрів, звані в народі “Змійовими валами”. Вони були мудро пов’язані з ріками, крутоярами, що підсилювало їх неприступність. Отож, у нашої “Чардаріци” було що захищати і кому це сподобувати.

Ця захисна система мала концентричну структуру, набираючи потужності з наближенням її до “Київської землі”, як вона звалася в літописах. Цю оборонну смугу з найнебезпечнішого від нападу Півдня становило гроно древніх поселень-фортець і укріплених монастирів. Серед них: Церковщина (Нилецький монастир, часів Київської Руси), Пирогів, Китаїв, Хотів, Сіракове Городище. А поміж ними — територія нинішньої Феюфанії, якою пролягали напівлегендарні Зміюві вали.

Довга низка століть відчутно позначалися на землі Феюфанії. Тому сучасна її територія ніякою мірою не відповідає давньоісторичній. Адже обшир її тоді сягав меж названих тут літописних поселень-фортець. А розчленованою територія Феюфанії стала, коли зазнала змін свого образу вже за радянського режиму. Притім, виходячи лише з утилітарних потреб, нехтуючи історично сформованим її середовищем. Перед цим територія Феюфанії, окрім нинішньої лікарні, названої її ім’ям, обіймала землі, де, зокрема, розташовані тепер обсерваторія, будинок відпочинку Національної академії наук України та монастир святого Пантелеймона. А також містять велике урочище, що простягнулося до плато древнього Сіракового городища.

Історична територія Феюфанії розташована на правому березі Дніпра, на відстані близько 25 кілометрів на південь від центру Києва. Майже впритул до неї — новий житловий масив Теремки.

Перше, з відомою нам назвою, поселення на території Феюфанії з XVII століття звалось Шахравщиною на літописній річці Віті. І навколо цієї незвичної назви давна снується низка переказів. Ніби на межі XVI та XVII століть поселився тут Давид Шахрай. Отож за його іменем всі Да-

видові нащадки і прозивалися — Демиденками. За іншими переказами, першопоселенцем тут був якийсь володар Шахрай.

Поселення Шахравщина мало дерев’яну церкву, а 1792 року тут спорудили велику Здвиженську. Згодом ця земля переходить, перемінно, під владу київських монастирів: Свято-Софійського, Михайлівського Золотоверхого, Братського, Петропавлівського, Видубицького. Та найдовше належала Києво-Печерському, хоч першим володарем був Софійський.

Наприкінці XVII століття частину Шахравщини придбала маєтна землевласниця, яка ділянку цієї землі, близько 150 гектарів, заповіла Михайлівському Золотоверхому монастирю.

З часом доглядачем цієї землі став ченець Лазар, який і заклав тут монастирський скит-пустинь. І з цієї пори місцевість у народі нарекли Лазаревщиною, або — Лазарівкою, а територія її поступово розширювалася. А Феюфанією ця літописна земля почала зватися лише на межі XVII—XVIII століть, за іменем Феюфана Шияна, першого вікарного єпископа Михайлівського монастиря.

1806 року Феюфан спорудив тут Михайлівську церкву та заміські палати тих, хто приходив сюди на прощу. 1860 року тут збудували великий митрополичий будинок, келії для ченців, трапезну, клітніжки будинки прочанам. А 1866 року величун Всехсвятську церкву. Архітектурний образ усіх цих культових і службових споруд був позначений пошпирним тоді по всій Україні ошатно-розкішним стилем українського бароко. А значну частину території Феюфанії було засаджено взірцевими садами, виноградниками, а також городами. Відома вона була і своїм пасічництвом. Взимку ж у теплих садах Феюфанії буяли квіти і субтропічні плоди. Окремі фруктові дерева старого саду збереглися і дотепер, як спогад давніх часів.

Особливо інтенсивною була розбудова скиту Феюфанії в другій половині XIX століття. А створений тут архітектурно-парковий ансамбль оточували квітники, серед яких струменіли сріблясті водограї.

Біблійної романтичності надавали названі тоді місцевості Феюфанії. Серед них навіть “Святі” гори: Синай, Фавор, а ще Іосафатова долина... Це справляло на боговірних прочан вражаючий вплив.

І при всьому тому Феюфанія вже тоді послуговувалася здобутками наукового прогресу: електроосвітленням, газосвітільними ліхтарями, водогоним тощо. А сам архієрейський будинок, що звищувався на пагорбі, був справжнім палацом на два поверхи. Адже сам цей “скит” у теплу пору року був резиденцією білого, тобто — вищої ієрархії, духовенства. Та була тут і частина території для ченців та прочан. Тому у Феюфанії, званої в народі “Тимофанією”, завжди було людно від прочан.

Та щонайпильнішу увагу приділяли Феюфанії вчені-ботаніки, бо тут збереглися реліктові рослини. Зокрема: 400-, 500-, 800- і навіть 1000-літні дуби.

Ансамбль, передовсім його церкви Михаїла Архангела та Всіх Святих, довершували мальовничий силует Феюфанії. Цей ансамбль було видно навіть із протилежного берега Дніпра.

На початку XX століття над урочищем Феюфанія піднісся велетенський собор святого Пантелеймона від єпархії Києво-Печерської лаври. Проте його обсяг і форми були занадто гіпертрофованими, зведеними за тогочасно поширеним в росій-

ській імперії претензійним псевдовізантійським “стилем”. Від цього він набув переобтяженості “формами” і приземкуватості. Та літописна місцевість Феюфанії, яка за віки не раз зазнавала перейменування, завжди була надзвичайно мальовничою і цілющою. І хоч призначалася ніби для відсторонення від усього “мирського”, як “скит смиріння” та “єднання з Богом”, — то були “райські кущі” для ними самими “обраного” духовенства. А їхнє особисте “життє” мало поширене відлуння пікантними спогадами серед людей про перебування тут “духовних отців”...

Вірогідно, такий розголос відповідно вплинув на ситуацію. Із другої половини XIX ст. Феюфанія стала водночас і місцем “вечного упокоєння” духовенства Михайлівського Золотоверхого монастиря. Та за найкоротший час після 1917 р. Феюфанія зазнала докорінно-згубних змін. Уже всіляко обмежений територією, цей скит животів до 1930 року. Інші ж його землі використовувалися тогочасною владою на різні потреби, не раз змінюючи своє призначення. Перебував тут овочево-городній радгосп, птахівниче господарство. Містився і сирітський притулок, а затим — дитяча колонія. Отож, кожного разу Феюфанія зазнавала змін свого образу. Та, притім, руйнували як культові, так і цивільні споруди. Отак, за короткий час, було знищено архітектурно-історичний ансамбль Феюфанії, створений протягом віків. А з ним разом, без будь-якої на те потреби, були зриті навіть долітописні Зміюві вали, які простягалися уздовж Феюфанії до прославленої історією річки Віти. Незліченних і непоправних втрат зазнали і по-справжньому унікальні ліси Феюфанії. На них згубно позначилися також громадянська і Друга світова війни. Проте повітря та води Феюфанії, як і мальовничий її рельєф, лишилися надзвичайно цілющими, придатними для оздоровлення. Тому на початку 1960-х років тут розгорнулося будівництво великого лікувального комплексу. Він розмістився в гушавині чудового лісопарку.

У 2000 році цей оздоровчий заклад відзначив своє 30-річчя. Йому офіційно надано назву — Феюфанія, і тим самим було повернено цій літописній землі історично-романтичне ім’я. Отак, як назвав і, попри все, називав давня народ. А за біблійною мудрістю: “Голос народу є голосом Божим”.

З наданням лікарні давньої назви її території — Феюфанія, керівництво цього закладу ініціювало створення при ній музею. Він має відбити також історію цієї літописної землі. І доцільно було б на цій романтичній землі поєднати лікувально-оздоровче призначення з духовним збагаченням.

Щоб тут стояли стенди зі схемами історичних абрисів всієї Феюфанії та визначних місць на ній. А також найпростіші стели (шити) та короткі тексти на них про ці місця. І, навіть, аби лікувально-прогулянкові стежки пролягали по відповідно позначених історією маршрутах. При тім не лише по території лікарні та колишніх її великих межах, а й до її літописних сусідів: Пирогово, Китаєво, Хотове, Церковища тощо.

Все це може бути створене поетапно, майже без витрат. Це надасть відомій лікарні ще й інтелектуальної принадності. І так ствердиться благородно-патріотичний заклик “Люби і знай свій рідний край”.

Олесь СИЛИН, заслужений архітектор, заслужений діяч культури України, член Комісії та наукової Ради з відтворення визначних пам’яток при Президентові України,

● Головний експерт Всеукраїнського Фонду сприяння відтворенню пам’яток імені Олеса Гончара

ВКЛОНІМОСЯ ШКІЛЬНОМУ ПОРОГУ

Чому люди повертаються до шкільного порога через десятиліття? Чому перехоплює подих від однієї лиш думки про зустріч зі старими вчителями, рідною школою і товаришами, з якими колись старанно “протирали штани” на шкільній лаві? Чому непокоїть думка про те, що це побачення може відбутися без вас? Чому?

Мабуть, тому, що саме вони — наші вчителі і школа, спілкування з однокашниками — дали нам щось таке, чого не міг дати ніхто і за що ми завжди будемо їм вдячні.

Усі ми, старші, колись були дітьми й учнями. Усі переживаємо зараз щемні відчуття за втраченим, чимось рідним та дорогим, коли бачимо святково вбраних нинішніх випускників. І той щем серцевої чомусь значно посилюється від спостереження їхньої відчайдушної радості і щастя, адже вони прощаються зі школою, а разом з тим — і з дитинством. З листа однієї з моїх читачок: “Як хочеться повернутися в дитинство! У той час, коли все було так просто і ти знав, що від твоїх дій практично нічого не залежить...” Це пише студентка-першокурсниця, яка лише рік тому залишила шкільну лаву.

Прощання зі школою. Ми розуміємо: прийде час і вони теж, лише глянувши на школу, що привітно зустрічає їх, не зможуть стримати скупих сліз, як оце ми зараз.

У середній школі № 2 міста Балаклії, куди з “усього світу” з’їхалися колишні однокашники випуску 1971-го, все нагадувало давні дитячі почуття: маленькі столи-парти, якийсь своєрідний запах свіжої фарби і паперів у класі, затерті й зачовгані пороги і сходи, відшлі-

фовані дитячими сідничками підвіконня. Навіть якийсь особливий дух коридорів можливий тільки тут — у школі.

Наш випуск зібрався майже третиною складу. Приїхали з Харкова, Києва, Москви, інших міст. Найдавший наш однокашник — з автономної області Соха, що в Якутії. Народ солідний, ошатний, дехто припорошений сивиною. Як приємно порівнювати обличчя, котрих не бачив десяти років, з тими, які зафіксувала колись ще дитяча пам’ять! А як молодцювати тримаються наші добрі й шановані вчителі, що нині ще працюють в школі: Причиненко Раїса Іванівна, Сидоренко Зоя Василівна, Яковлева Людмила Германівна, Пустинник Василь Васильович!

Та лиш подивіться: за 5 хвилин у моїх друзів солідності як не було. Споглядаючи один одного, сміються “хлопці” та “дівчата”, витираючи сльози радості й розчуленості.

Лікар, слюсар, рядовий чиновник, директор, журналіст — усі ми швидко забули про роботу, посади, сімейні та побутові проблеми. Спогади, кумедні історії зі шкільних буднів, сміх супроводжують однодумців весь цей святковий день.

Однодумці. Так, ми колись були ними і нині є знову. Хоч один такий день на 5, 10 чи навіть на 30 років, але він дуже потрібен нам з вами. Тож нехай він буде у кожного з нас. Нехай хоч інколи він повертає наші душі до тих незабутніх і безтурботних часів дитинства й навчання в школі, які можуть повертатися до нас лише в цей єдиний спосіб.

ВИПУСК — ЦЕ ПОДІЯ

Перебуваючи на Слобожанщині, я отримав запрошення побувати на святкуванні з приводу третього випуску Балаклійського коледжу Харківської області.

Але спочатку кілька слів про сам коледж. Йому всього лише п’ять років, та, попри зовсім “дитячий” вік, це вже досить відомий у країні навчальний заклад. Він готує для “глибинки” фахівців двох профілів: педагогів початкових класів і правознавців.

Директор — Віталій Євгенович Шаповал — теж, як і керований ним заклад, ще зовсім молода людина і, безперечно, в майбутньому вони мають зростати і вдосконалюватися разом. Щасливого плавання капітану і його кораблю!

Та повернімося до вихованців коледжу і до тих, хто зорганізував це свято молоді для його вихованців. Лариса Яківна Гонтаренко, заступник директора з виховної роботи, яка займалася підготовкою випускного балу, зазначила:

— Понад сорок моїх добровільних помічників зі своїми ідеями відпрацьовували кожен штрих, кожен вихід на сцену, і я рада за них і за

себе, бо нам усе вдалося. Олександр Волкодав, Вікторія Гумбатов, Валерій Кузьмич, Юлія Белік, Марина Партаненко доклали всіх зусиль, щоб це було саме так: радісно, дотепно, святково.

Понад двогодинне дійство відбулося, як-то кажуть, на одному подиху. Нагородження випускників дипломами, поздоровлення від адміністрації, батьків і друзів переможувалися шаржованими картинками з життя педагогів і студентів, колеганських уроків. Було багато танців, пісень, чатівок, смішних жартів і пародій... І сяйво чудових розпашілих облич нашої незрівняної молоді — щасливої від своїх успіхів, від єдності з тими, хто за них уболював і хто прийшов їх щиро привітати.

Як мені (не без гордоців) повідомили в керівництві, частині випускників Балаклійського коледжу ще до закінчення навчання вже запропоновані робочі місця в навчальних та юридичних закладах кількох міст і селищ країни. Фактично вони вже працевлаштовані.

Олександр СИДОРЕНКО

НАЦІОНАЛЬНА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК

У межах обраної теми доповіді я хочу наголосити свою давню і незмінну тезу про те, що майбутнє України вирішуватиметься у сфері культури. Зразу ж на думку спадають тяжкі політичні і трагічні соціально-економічні проблеми сучасної України, які нібито відсувають питання національної культури в другу чергу. Насправді ж, як ми розуміємо, це не так. По-перше, політична, соціальна, економічна і культурна сфери не просто взаємозалежні, вони глибоко взаємопроникальні і взаємостимулювальні, позитивно чи негативно.

По-друге, саме в культурі і тільки в культурі, насамперед духовній культурі, дістають остаточної “санкцію”, як і гарантію історичного тривання, національна суб’єктність, національна ідентичність, національний розвиток.

Творення, збереження і розвиток культури є головним змістом історичного процесу – принаймні в тому значенні, що лише здобутки культури здатні зберігати свою актуальність для всіх поколінь людства і таким чином брати участь у постійному самовідтворенні образу людства. В цьому сенсі культура є метаявищем, яке реалізується в множинності етнічних і національних форм культури, що відбивають багатоваріантність антропосфери.

Генератором культури є суспільно-етнічна система. З другого ж боку, саме у творенні культури та завдяки їй почасті вже автономному розгортанню суспільно-етнічна система досягає зрілості. Культура стає способом вираження національної ідентичності та виявлення сенсу буття народу. Більше того, культура – це самотворення нації в часі та просторі. Водночас це не лише сукупний продукт духовної діяльності, а й глибоко індивідуальний, глибоко інтимний феномен. Творення культури є найорганічнішою самореалізацією особистості, а вільна орієнтація людини-реципієнта у сфері культури є найнадійнішою гарантією її духовної суверенності.

З цього погляду українська національна культура є узагальненим вираженням творчих зусиль українського народу, його осягтів у світорозумінні, реалії, моралі, художньому мисленні, науці й філософії. І водночас – способом самореалізації української людини з усіма особливостями її психіки, темпераменту, творчої уяви: її способом бути українцем і бути індивідуальністю, яка прагне до універсальності.

Отже, саме культура, цілісна національна культура формує конкретну людину, вона ж увінчує і увінчує, освячує самоствердження суспільства, без чого можна говорити хіба що тільки про “заявку” на історичне буття в людстві.

Для України ж цей момент має особливу, не всім народам знану (на їхнє щасття), вагу. Йдеться про трагічний парадокс: є у нас багата і самобутня культура, однак протягом століть її відтісняли на периферію суспільного буття та людської свідомості, і в результаті не можемо сказати, що нинішнє українське суспільство формується в лоні національної культури.

Отож навіть якщо припустити, що Україна і без оптимізації культурних чинників виїде з кризи, швидко розв’яже вузли політичних і соціально-економічних проблем, утвердить свою незалежність за всіма формальними політичними і економічними параметрами, законодавчими регламентаціями суспільного життя тощо, – все одно її державне самоствердження буде ушербним і неостаточним, – поки культурно наше суспільство заціпляється колоніальним. Не напівколоніальним і не постколоніальним, а саме колоніальним – усе це колонізованим. Маю на увазі не лише і не стільки очевидне і абсолютне переважання російської і російськомовного продукту в нашому культурному споживанні (нашій культурній рецепції) та нашу інформаційну окупованість, як і скільки брак культурної самоідентифікації в суспільстві (в значній його частині), брак усвідомленого загально-національного смислу існування.

А усвідомлення загальнонаціонального смислу існування відбувається у межах і формах культури, і тільки так. Міра культури є і мірою свободи. Ця культура, культура конкретного народу, є творчістю його самопізнання і самоствердження в матеріалі природи та історії, є – в найзагальнішому – здійсненням його історичного покликання, як водночас і глибинним, базовим рівнем мотивації поведінки особистості.

Ми ще не звільнилися від захопленої в радянські часи редукції культури до мистецтва (варіант – плюс фольклор, плюс наука). Насправді ж культура – це і сфера буденної свідомості, і звичаєві установлення, і правові поняття, і моральні орієнтації, і етнічне світопереживання, і естетизація побуту, і технологічна освіченість або неосвіченість, і характер взаємодії з природою: все, що формує стан духу і побут народу та спосіб його самореалізації у світі.

Тому небезвідомим до проблематики національної культури є планове затоплення десятків старовинних українських сіл на Подніпров’ї в 50-ті роки, і Чорнобильська катастрофа, і деградація шахтарських міст Донеччини, і ракова пухлина смітників на узліссях та берегах малих річок коло сіл як результат самодіяльності місцевого люду.

Найбезпосередніше відношення до проблематики нашої культури, її якості та перспектив мають і ті загрози, що виникають з тенденцій до

соціально-етичної деградації суспільства. Це – втрата в суспільстві соціальної совісті і соціального стилю як найточнішого індикатора соціальної відповідальності особистості. Маю на увазі буквально кричущу комфортність самопочуття відомого прошарку удачливих суб’єктів на тлі масового знедолення, страйків, голодовок, голодних походів, самогубств із безвиході. Більшість із них захоплена публічним демонструванням свого розкішного способу життя, і мало кому совість підказує інші картини та спонукає шукати способи прилучення бодай до буржуазних форм благодійництва.

Потреба переорієнтації нормативів соціальної етики на обслуговування совісті цієї категорії громадян породила нові пропагандистські гасла: бути багатим не соромно; чим більше багатих, тим краще для всіх; і взагалі час уже звільнитися від допотопних етичних забобів “совка”. Як казав найбільший із класиків – “по формі правильно, а по суті – издевательство”. Чому за наших умов ці “правильні” тези перетворюються на “издевательство”, – я думаю, пояснювати не треба.

Ми часто тепер говоримо про жорстокість революцій – французької, російської, іранської тощо. Але забуваємо нагадати, що цій жорстокості передувала і її викликала інша жорстокість – жорстокість тих, хто не мав соціального стилю і соціальної відповідальності.

Дегуманізація практичної соціальної етики викликає дегуманізацію культури і мистецтва – в них з’являються явища і стилі, зорієнтовані на задоволення примітивних смаків нових хазяїв життя.

Не менше тисне на рівень культури і занепад соціально-побутової моралі. Це явище ми бачимо на кожному кроці. Втрачаються ті цінності й норми, що їх віками відшліфовувала народна мораль як передумови гармонійного співжиття людей у суспільстві. Втрачається часом і те, що відрізняє вид “гомо сапієнс” від решти живих істот, для яких не існує морально-естетичної оцінки сфери фізіологічних відправлень. Втрачається розуміння культури як, зокрема, і системи пайдних для людської еволюції заборон і стримів, як зони сублімації, перетворення нижчих імпульсів у вищі. На збіднені людської душі, на примітивізацію людської поведінки, тобто на створення суспільства душевної убогості, та й на регрес людини як біологічного виду взагалі працює нині потужна індустрія мас-медіа – принаймні та її частина, метою якої є зиск будь-що і тільки зиск.

З погляду долі культури не може не викликати тривоги і асиметрія в розумінні свободи і демократії, прав людини, – коли фундаментальні соціальні права і свободи не мають того ореолу, що, сказати б, “вербальні”. Водночас і політична свобода та свобода слова в масовій практиці нерідко втрачають свій творчо-конструктивний характер і набувають деструктивної спрямованості, оскільки не мають своїм орієнтиром соціальні, культурні, етичні цінності, а зводяться до примітивної, асоціальної розперзаності й уседозволеності. У випадках соціально-патологічних (а їх дедалі більше) свобода обертається хаотичним бунтом раба, але не проти того, що робило його рабом, а проти тих культурних і моральних цінностей, яких не приймає його рабське нутро. За українських обставин це, зокрема, обертається зневаженням і паплюженням історичних традицій народу, його культурних здобутків, його видатних представників, – що починає набирати систематичного і цілеспрямованого характеру, стаючи, таким чином, частиною політичної боротьби проти державного майбуття української нації.

Водночас нам ще далеко до використання всіх життєвих можливостей свободи – як через суб’єктивну внутрішню несвободу, так і через недостатню соціально-економічну забезпеченість вільного громадянського і життєвого дня.

Чи не найістотнішим суб’єктивним чинником нашого занепаду й осоромлення перед світом є глибока деукраїнізованість, знекоріненість – емоційна, культурна, світоглядна – більшої частини керівного політичного, економічного, виробничого корпусу. Саме їхня “свіжість”, якщо вжити вираз Салтиков-Шчедріна, тобто жахливого потойбічності щодо історичного буття і культури свого народу, забезпечила їм фантастичну винахідливість у методах пограбування співвітчизників, методах лобювання чужих інтересів, методах саботування тих проєктів, які могли б зменшити енергетичну, інформаційну, культурну та іншу залежність від небезрозсильних сусідів.

Чи можна сподіватися на поліпшення морального – а отже, й культурного – клімату в країні? Цього ніхто обіцяти не може. Але згадаймо бодай про деякі з чинників, що зумовили його затруєння.

Це насамперед чинники глобальні, пов’язані з характером цивілізаційного процесу, ламанням традиційних поведінчих установок, банкрутством багатьох світоглядів і багатьох гуманістичних ілюзій, величезними масштабами ротації людських мас, ідей, культурних і антикультурних фактів, стереотипів поведінки. Далі це, звичайно, страшні спустошення, яких зазнала Україна в ХХ столітті і які мали не лише демографічні та соціально-економічні наслідки, а й руйнівні духовні та моральні. Це також і низький етичний рівень

переважної частини пізнорадянської правлячої верстви, яка автоматично стала і правлячою верствою в незалежній Україні. Нарешті, це ті тяжкі розчарування і дезорієнтації, які викликала в суспільстві соціально-економічна катастрофа 90-х років, що супроводжувалася небезпечним пониженням не лише морального, а й дисциплінарного авторитету влади та політичних діячів і навіть громадських інституцій, прирекла національну культуру на сирітську долю в збуженій країні.

На що можна сподіватися? Насамперед, мені здається, на те, що зазначені та інші негативні процеси відбуваються здебільше все-таки на поверхні суспільства і не скалмували його глибин; у всякому разі, не набули ще незворотного характеру і не деформували до кінця моральне чуття і “практичну етику” українського народу, не всі його культурні корені підірвали. В основі своєї він залишається позитивно зорієнтованим, здатним до соціальної солідарності та альтруїзму, спрагаєм правди і справедливості, не сприймає жорстокості, цинізму, безталанства, відчуває межу між морально дозволеним і не-дозволеним, між добром і злом, не втратив почуття краси і потреби в красі. Це головний соціально-етичний і культуротворчий резерв України, який треба зуміти використати і протиставити великомасштабній експлуатації розкладових тенденцій. Його треба розгнати в усіх напрямках, і тут вистачить роботи і соціологам, і політологам, і культурологам, і політикам, і філософам, і журналістам. Попри все пережите, особливо в ХХ столітті, український народ значною мірою зберіг свою культурно-генеративну енергію, здатність породжувати нові творчі сили і давати ґрунт для інтелектуальних звершень і художніх шукань.

А це – разом з немалими наявними професійними культурними і мистецькими силами, разом із нагромадженим за минулі століття інтелектуальним потенціалом, корпусом класичних текстів і традиційної відзначеності на виклик часу, – може бути достатньою підставою для нового піднесення національної культури за умов державної незалежності України. Можливо, орієнтир такого майбутнього розвитку міг би дати, умовно кажучи, загальнонаціональний культурний проєкт.

Такий загальнонаціональний культурний проєкт мав би синтезувати головні підходи до проблематики та перспектив розвитку української культури в контексті викликів ХХІ століття. На змісті й структури цього проєкту, на жаль, позначиться те, що і в ХХІ столітті нам доведеться віддавати борги ХХ і ХІХ, і не так просто буде не загрозити в них, перекалчачись в інший часопростір, зберігши енергію для руху вперед.

Тут постає і ширше питання: яким може бути оптимальне місце України в світі? Чи може Україна в найближчому майбутньому здійснити якусь місію загальнолюдської чи загальноєвропейської ваги? Гадаати важко. Стартові умови на сьогодні вкрай несприятливі. Але історіотворчий і культуротворчий потенціал нашого народу не слід скидати з ваги. Та все-таки вже й сьогодні Україна, з її миролюбною політикою відіграє неабияку роль у забезпеченні політичної стабільності і безпеки на Сході Європи.

Не виключено, що й, з огляду на її стратегічне положення між Сходом і Заходом, між Півднем і Північчю, з огляду на її історичний досвід засвоєння і поєднання різних культурних традицій випаде нова роль у забезпеченні їх симбіозу, – тобто, не сама собою випаде, а може бути здобута завдяки відповідній політичній і культурній волі, відповідній інтелектуальній праці.

Україна в своїй історії стала аренною протистояння католицизму і православ’я. Але ж вона має і досвід примирення двох конфесій (зокрема в т.зв. уніатській, чи греко-католицькій церкві, католицькій церкві східного обряду, що стала певним, хоч і не остаточним і не всіма однаково оціненим компромісом), досвід екumenічних спрямувань релігійної думки. Можливо, їй судитиметься зробити свій внесок у світовий екumenічний рух, що стає чимраз більше усвідомленою потребою принаймні християнської частини людства.

Мусить сказати своє слово Україна і в екологічному русі, у створенні нової екологічної свідомості людства. До цього зобов’язують її не тільки Чорнобильська трагедія та потворність усадкованій від СРСР структури промисловості із страхітливою мірою навантаження на природну сферу, а й напівзабуті, але придатні до регенерації традиції народної культури, народного світогляду...

Але найбільшій надії можна було б покласти – за наявності відповідних сприятливих умов, звичайно, про що далі, – на перспективи розвитку національної культури. По-перше, в Україні, як мало де ще в Європі, збереглися глибокі джерела аутентичної народної творчості (у пісні, слові, майярстві, ремеслах тощо), які завжди були рятівним резервом для професійної культури і генерували, сказати б, сукупний мистецький талант нації (не випадково ж на наших співаків та інших виконавців існував і існує неабиякий попит у багатьох країнах). Це обставина, що виходить далеко за межі самого лиш мистецтва. Нині в Європі чимраз більше усвідомлюється негативний вплив на духовні аспекти життя і на

культуротворчий потенціал народів – механічного засвоєння уніфікованих споживачських стандартів. Це стимулює драматичний перегляд ставлення до традиційних культурних норм. Культурницький неоконсерватизм виходить з того, що життя в своїх природних основах і людська психіка та поведінка змінилися значно менше, ніж передбачали модерністські проєкти, і що народи, які не занехали свій історичний досвід і не позбулися своєї традиційної культури, більше здатні зберегти духовне здоров’я і відповіді на виклики майбутнього.

По-друге, українська культура з відомих історичних причин не мала безперервної лінії розвитку; вона багато разів мусила починати ніби все спочатку (хоч насправді нагромаджені потенціал, історична база все-таки були постійно присутні в “підсвідомості” культури). Це зумовило величезні втрати, проминання цілих етапів і стилів європейської культури. Але, з другого боку, парадоксальним чином це, змушуючи національну культуру за нерівних умов конкуренції постійно “наздоганяти” і компенсувати втрати, сприяло оригінальній контамінації різних стилів і породжувало такі самобутні синкретичні явища, як українське бароко ХVІ-ІХVІІІ ст., як український неоромантизм кінця ХІХ – початку ХХ ст. (не кажу про універсальні Шевченка і Франка – тут потрібні інші виміри), український авангард 20-х років; модернізм деякого з “шістдесятників”; українське поетичне кіно; а нині – своєрідна рецепція постмодернізму та ін. Сюди долучається ще одна вагома обставина. Під страхітливим тиском ідеологічної та естетичної цензури і русифікаторської нівеляції, українська культура нагромадила величезну “стиснену” енергію невикористаних можливостей, загальмованих поривань, і ця “пружина”, починаючи розпрямлятися, обіцяє неабиякий культурно-історичний прорив. Цю правду, тільки обіцяє...

Нарешті, по-третє, ще одна версія можливого розвитку ситуації. Культура – величина відносно самостійна і самостимульована в тому розумінні, що не детермінована безпосередньо матеріальним розвитком суспільства. Буває, навпаки, що в культурі концентрується національна енергія, нереалізована у практичних сферах історичної діяльності. “В історії нередок парадокс, – пише російський культуролог, – кога прорывы в культуре, в духовном, эстетическом, нравственном опыте осуществляют не наиболее преуспевающие по меркам материального благополучия и могущества, а, напротив, несущие бремя экономической или военной неудачи. Они развивают мощную компенсаторскую активность в сфере духа и, случается, “завоевывают” своих завоевателей по меркам духовного превосходства, по критериям стиля и вкуса”.

Автор посилається на приклад Греції, завойованої Римом, післянаполеонівської Німеччини, але, без сумніву, має на увазі і нинішню Росію після поразки СРСР у “холодній війні” та його розвалу. (Думку про переваги російської безталанності над європейською пригніченістю традиційми висловлював, у суперечі іншим своїм оцінкам, П.Чаадаєв в “Апологах сумасшедшего”).

Виникає спокуса застосувати аналогічний критерій щодо України, яка, здається, має більш, хоч трохи й інакше, підстави підпасти під цей парадокс. І такі спроби робляться. Ось, може, найвиразніший зразок: “Богатство культурної традиції – далеко не завжди і не во всем преимущество. Традиция сковывает. И не Византия, сохранившая великую традицию, а более “варварский” Запад Европы (а в ней совсем “варварский” северо-запад, а не Италия) совершает прорыв к демократии и свободной экономике.

И на Востоке первый успешный переход к современному обществу совершает не Китай с его величайшей культурной традицией, а Япония, с культурой более молодой и “провинциальной”. Может быть, нечто подобное мы видим и при сравнении России и Украины. Само богатство и

МАЙБУТТЯ УКРАЇНИ

специфический характер российской культуры, формировавшейся в имперских и недемократических условиях, могут быть препятствием при решении задач построения демократии, а бедность и “плебейский” характер украинской — оказаться преимуществом”². Важко сказати, чи це припущення має шанси скоординуватися з історичною реальністю (історичним майбуттям). Надто складна комбінація сприятливих умов потрібна для його справдження. (Ближчим до здійснення воно було на початку ХХ ст. і в 20-і роки, за потужного вибуху творчих сил українського народу, — до фізичного винищення “українського відродження”). Але — історія не спиналася, у неї в запасі завжди немало сюрпризів, і прікх, і втішних...

І тут, здається, варто враховувати ще один чинник. Змагальність (чи й боротьба) суспільств — стимул розвитку, гарантія від застою і тупиковості, але водночас вона може задавати примусовий напрям розвитку. В реальній історії національні цінності, ідеї, настановлення завжди зазнавали зовнішнього тиску, нерідко ставали жертвою конкурентності, не встигли або не спроміглись розгорнути власні сутності. Картина історичної змагальності цих ідей та сутностей значною мірою спотворена в результаті диктату позиціонісних, прагматичних потреб. Однією з таких деспотичних прагматичних потреб в історії була (і залишається) потреба військової ефективності суспільств, що деформувало їхню структуру цінностей і позбавляло перспектив суспільства більш гуманістично налаштовані. Не менш зловісною була і ще більшою мірою стає дія споживацького імпульсу, гіпертрофія споживацького стандарту, що, апелюючи нібито до природних людських потреб, насправді або спотворює їх, або експлуатує їх

зовсім не в напрямі розвитку людської особистості та духовних цінностей. В сучасному світі гору бере суспільство, налаштоване на нескінченне задоволення нескінченно самопороджуваних вигадливих, але примітивних потреб, а не суспільства, які могли б зосередитися на духовному розвитку своїх громадян при забезпеченні справді необхідних потреб.

Така глобальна ситуація вносила і вноситься свої істотні, часом геть несподівані, корективи і в перспективи розвитку національних культур, і в їхні “діалоги”.

Елементами національного культурного проекту мають бути і реальне освоєння всієї повноти культурної спадщини, перетворення її в актуальний чинник самосвідомлення суспільства (важливе місце в цій спадщині належить цінностям, які створили українці в діаспорі — отже, йдеться про інтеграцію різних відамів національної культури); і подолаання стереотипів сприйняття української культури; і модернізація інфраструктури культури, її технологічне переозброєння;

Однак треба визнати, що та переорганізація культурної свідомості й культурної реальності, яка нині відбувається, має багато в чому хаотичний характер, її бракує структурності.

Наша культурна історія складалася так, що в ті порівняно сприятливі періоди, які випадали Україні не часто, творча енергія нації намагалася подолати згасання і за лічені роки пройти той шлях, який інші народи проходили за десятиліття і століття. В результаті ми одержували інколи спрощення, інколи неперетравлені запозичення, а інколи поєднання різних стилів, що могло породжувати несподівані явища, здатні збагатити світову культуру оригінальним штрихом. Так, в Україні кінця XVI — початку XVII ст. майже одночасно згрупувалися з запізненням впливи Відродження, Реформації і Контрреформації. На початку ХХ ст. майже одночасово або в прискореному ритмі наше мистецтво пройшло або намагалося пройти такі різні етапи естетичної самореалізації, як символізм, імажинізм, футуризм, абстракціонізм. Нині маємо не так контамінацію, як механічну амальгаму класичної традиції і модних інновацій, елітарного модернізму і масового популярного постмодернізму та різних еклектичних стилів.

Змішування стилів і структур підсилюється постколоніальним синдромом. До цього долучається енергійний і молодечий дилетантизм. Будемо сподіватися, що це стане процесом, хай і не легким, але все-таки народження нової естетичної якості. Тим часом доводиться відзначити, що поки що не мають успіху спроби піднесення культурної сфери на якісний рівень, гідний незалежної європейської держави, особливо в тих ділянках, що мають індустріальний характер: телебачення, відео, кіно, радіо, видавнича сфера і друку, шоу-бізнес тощо.

Серед причин, крім зазначених вище, і такі. Дуже низький стартовий рівень, особливо в матеріальній базі та кваліфікації кадрів. Величезна інертність успадкованих від минулого структур, при надзвичайній швидкості їхнього пристосування до нової кон’юнктури. Бідність і застарілість теоретичних розробок у сфері культурної політики, брак свіжих концептуальних і творчих ідей.

У загальному річці суспільства та господарчих реформ, що й процес, сподіваємося, все-таки відбуватиметься в Україні, реформування культурної сфери має, на наш погляд, сконцентруватися на таких головних напрямках.

Перший. Демонополізація індустрії культури з певним, різним для окремих галузей, роздер-

жавленням її, при забезпеченні адекватної державної підтримки “станового хребта” культурної інфраструктури. Водночас створення на законодавчому рівні системи матеріального, правового, психологічно-педагогічного і організаційно-методологічного забезпечення широкої доступності цінностей культури для всіх верств населення. Розроблення державних гарантій захисту від надмірної комерціалізації культури та порушень принципу соціальної справедливості, особливо в естетичному вихованні дітей.

Другий. Технічне і технологічне переозброєння, абсолютно необхідне в такому масштабі, щоб кількісні різниці технічних параметрів не оберталися незворотним якісним відривом від передових культур.

Третій. Радикальне підвищення професійного рівня працівників індустрії культури.

Четвертий. Політичне, правове і матеріальне гарантування свободи творчості й плюралістичних тенденцій у культурі та мистецтві.

П’ятий. Радикальне піднесення теоретичного, концептуального рівня культурної політики і взагалі функціонування сфери культури, створення дослідницьких осередків сучасного світового рівня з аналітичними і прогностичними завданнями.

Шостий. Інтеграція в європейські та світові культурні процеси, міжнародні технічні та організаційні структури.

Серед основних напрямків культурної політики слід передбачити збереження, охорону і відтворення культурно-історичного довкілля, всебічне використання культурної спадщини, розширення культурної інфраструктури села та пристосування її до процесів децентралізації, роздержавлення і фермеризації, що змінюють структуру села. Інтенсивне насичення міського культурного побуту і дозвілля формами української національної культури. Розвиток молодіжної субкультури в національних формах, використання багатства альтернатив самої культури, різноманітності тенденцій і смаків. Підтримка культурних інновацій та пошукових, авангардових, експериментальних тенденцій у мистецтві, збалансування консервативної, стабілізуючої — і динамізуючої, новаторської функції культури. Підтримка культур різних національних груп, що є невід’ємною складовою частиною ширшого принципу захисту національних культур як сфери самосвідомості етносів, розумного відмежування цих культур від експансії інших і сильніших масовим потенціалом. При цьому не менш важливо уникнути загрози замкнутості, обмеження природного діалогу культур. Потрібна підтримка культурного життя в регіонах, регіональних форм культур.

В сучасній українській культурі недостатньо використана її регіональна багатоманітність і водночас ще не окреслений виразно її соборно-цілісний образ.

Зміст і структура освіти мають спрямовуватися на формування особистості громадянина незалежної демократичної України, включеної до європейської і світової спільноти. Стратегія розвитку освіти в Україні на найближче десятиліття і подальшу перспективу — в створенні такої її системи, яка відповідала б вимогам сучасної цивілізації, визначальною властивістю якої є висока міра динамізму. В системі освіти має бути закладена здатність до саморегуляції, швидкого реагування й корекцій у відповідності до вимог життя. Водночас повинні бути враховані й ті особливості умови, в яких перебуває Україна, ті специфічні завдання, що стоять перед нею. Пріоритетне місце в шкільних програмах слід забезпечити вивченню української мови й літератури, історії й географії України, народознавства й мистецтвознавства — тобто тих предметів, які формують у чинів національну самосвідомість, включають їх в український соціокультурний простір. Разом з тим система освіти й виховання має рішуче усувати національне вузькоглядство і самоодатність. Система освіти повинна створити передумови для формування особистості, вкоріненої в національній культурній ґрунт і водночас відкритої до інших культур, їхніх ідей та цінностей, здатної синтезувати національні й загальнолюдські цінності, спроможної давати адекватну відповідь на виклики доби.

Один із таких викликів — зміна форм функціонування культурних текстів. Зокрема, в міру того, як масового вживання набуває комп’ютерна і копіювальна техніка, як світ завоює “Інтернет” — зменшується значення і незамінність книги, традиційну видавничу справу тіснить новітній “самвидав”, статус якого урівнюватиметься зі статусом “тебевидаву” чи “всіхвидаву”. Дедалі більшою проблемою ставатиме не пропозиція, а попит. Пропонувати зможе кожен, але хто на нього відгукнеться, хто його почує, хто його знайде в океані інформації, хто про нього взагалі знатиме? Особливо тривожні тут перспективи для українського слова, української культури, коло реципієнтів яких і без того вузьке і неконсолідоване.

Тут потрібна система заходів, розрахована на історичну перспективу. В цьому контексті велике значення може мати здійснення Національної програми інформатизації України, доповненої проектом “Інформатизація гуманітарної сфери України”, що його розроблено в Національній

академії наук України і що передбачає, зокрема, створення цифрової он-лайнової бібліотеки наукової періодики України, нового покоління фундаментальних академічних словників на оптичних дисках, електронної енциклопедії “Тарас Шевченко” та інші.

Особливо слід наголосити необхідність модернізації словникарства. Сьогодні воно далеко не відповідає суспільним потребам і не задовольняє запитів освіти, культури, науки, діловодства, через що на книжковому ринку з’являються різні неякісні словникові продукти. Недорозвиненість української лексикографічної бази призводить і до відставання у галузі комп’ютерних систем опрацювання природної мови, що програмує відставання у галузі створення систем штучного інтелекту — ядра інтелектуальних технологій ХХІ ст. Сюди ж долучається й надзвичайно важлива проблема стандартизації наукової термінології, нерозв’язаність якої, крім усього іншого, гальмує і розвиток україномовної наукової продукції.

Загалом кажучи, одним із найважливіших завдань нашого культурного розвитку є введення української мови в коло сучасних комп’ютерних комунікацій.

У галузі культурології, літературознавства і мистецтвознавства невідкладними завданнями є розроблення теоретичних засад наукового дослідження проблем культури і мистецтва, термінологічних нормативів, розвиток джерелознавчої бази (у тому числі повна каталогізація фондів українського мистецтва як музеїв, так і приватних колекцій в Україні й за кордоном, уведення відповідних даних до комп’ютерного обліку та комунікативних систем Інтернету); формування національної видавничої програми з культурології та мистецтвознавства; зближення культурології і мистецтвознавчої науки з освітою, видання підручників і посібників з культури і мистецтва для шкіл і вузів.

Тим часом доводиться сказати й про те, що, не без підстав нахваляючись методологічним переозброєнням в інтерпретації нашої літературної та мистецької класики, ми втрачаємо традицію ґрунтовного фактографічного і джерелознавчого забезпечення, та й просто доброго знання предмету, втрачаємо людей, які були носіями такого знання, і не знаходимо рівноцінної компенсації. Сором сказати, але нам сьогодні бракує шевченкознавців (що гостро відчувається при підготовці Шевченківської Енциклопедії), і франкознавців, і дослідників української музичної та малярської класики — маю на увазі проблематичність забезпеченості на майбутнє цих найважливіших напрямків культурологічного українознавства кадрами з молодого покоління. Щось не видно нових фундаментальних чи принципово важливих праць і про такі ключові постаті української культури першої половини ХХ ст., як Володимир Винниченко, Микола Хвильовий, Микола Зеров, Михайло Бойчук, Олександр Архипенко, Анатолій Петрицький, Микола Леонтович. Бракує і узагальнювальних досліджень культурної продукції української діаспори, і концептуальної інтерпретації сьогощаних культурних процесів в Україні. Суворим іспитом для наших науковців стає робота над п’ятитомною “Історією української культури”.

Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського розробляє проект комплексної державної програми з екології етнокультури, яка передбачатиме державну систему охорони фольклорно-етнографічної спадщини нашого народу, сприятиме збереженню його традицій і духовних цінностей, включення їх в обсяг культурного самосвідомлення сучасного українця. Можливо, це допоможе трохи “загнузати” монстра маскульту, “посадивши” його на міцний хребет народного мистецтва? Професіоналізація народного мистецтва загрожує втратою буттійного характеру його функціонування, але може допомогти збереженню його творчого духу і активності сприймання, на відміну від пасивного, споживацького сприйняття професійного мистецтва.

Які параметри культурної свідомості можуть гарантувати національну ідентичність особистості?

Такої гарантії не дає типове для значної частини інтелігенції “розчинення” деяких знань про українську культуру і відповідних ціннісних “віровишень” — у більш або менш широкому обсязі переживання світової культури (а фактично — російської з елементами світової в російській адаптованості).

Не дає такої гарантії і культурна свідомість, що включає тільки явища української народної і почати професійної культури. Певне коло суб’єктів такої свідомості, не скаланих фактами інших культур і убезпеченої від них своїм порогом сприйняття, здається і собі, і багатьом непорочно фортецею української традиції, принциповим і демонстративним носієм національної ідентичності, відповідно й поводиться не поступливо й часто агресивно. Однак насправді це ушербні свідомість та ідентичність, не здатні вистояти в сучасному відкритому світі і безперспективні.

Справжню гарантію може дати лише та культурна самосвідомість, яка відповідає здатності національної культури бути інтерпретатором світового життя і опановувати, засвоювати, привласнювати світову культуру.

Три основні канали такого “привласнення”: перекадання рідною мовою текстів світової культури; впровадження через освіту знання інших мов; власна, очима своєї культури, інтерпретація світової культури.

Хочу сказати про це останнє. Сьогодні маємо деяке — хоч і зовсім це недостатнє — посилення наукового інтересу до культур народів Заходу. Але чи не втрачаємо ми Шота Руставелі і Бараташвілі, Нізімі і Навої, Абовяна і Туманяна, Коласа і Райніса, Таммсааре і Юлію Жемайте? Я вже не кажу про Мележа і Бикова, Друде і Гамзатова, Айтматова і Авісьюса, яких розкріпачене невігластво вже мало не ототожнює з остогидною радянськістю. Насправді ж ми втрачаємо цілі пласти культури наших добрих сусідів — і водночас історію нашої спільної з ними боротьби за самостояння, спільного протистояння царській і більшовицькій імперії; затираємо пам’ять про нашу відзивність на боці один одного — і це тоді, коли перед нами знову стоять однакові історичні завдання.

Тривогу викликає і майбутнє славістичних досліджень в Україні. А тим часом ця тематика набуває особливої ваги, в тому числі й політичної, у зв’язку з підступним використанням міченої “слов’янської карти” в тотальному тиску на Україну.

На мій погляд, одним із найважливіших завдань є розвиток в Україні русистики. Всяке суспільство виробляє власний погляд на світову культуру і, зокрема та особливо, на ті культури, до яких воно найбільш сприйнятливє, які в ньому найвагомніше присутні. Для нас такою культурою є російська. Тим часом у нас недостатньо розвинена власна інтерпретація російської культури, з погляду нашої національної перцепції, в контексті наших культурних процесів і перспектив. А це необхідне, особливо сьогодні, коли культуру, культурні впливи намагаються використати, скажемо прямо, в агресивних імперіалістичних планах. Хочу звернути вашу увагу на стратегічні проєкти великого О.І.Солженіцина, викладені в його статті “Славянская трагедия” (передрукованій нещодавно в газеті “Киевские Ведомости”): “...Надо широкодушно предложить Украине интенсивный “культурный обмен”. (Националисты отшатнутся? Тем и покажут, что русский язык и русская культура - их Державе опаснее всяких ракет”. Вдумаймося в ці слова всі: і українці, і росіяни, і російськомовні, і українськомовні: на культуру хочуть покласти функцію зброї масового ураження.

У зв’язку з такими тенденціями, — а вони є, хоча рідко висловлюються настільки одверто, — постає і необхідність теоретичного осмислення сутності і механізму взаємодії культур у сучасному світі, їхньої складної діалектики, яка не зводиться до успадкованої нами з радянських часів політично насаженої тези про виключно благотворний вплив однієї культури на другу і банальної фрази “культури не воюють”, тоді як насправді, по-перше, культури успішно використовуються у протистояннях і війнах держав, цивілізацій, рас; по-друге, взаємодія самих культур може включати і стимулювання однією другої, і загрозу знеосвоєння, і захисну реакцію, що теж можна розглядати як стимулювання від супротивного, і вибірковість у сприйнятті явищ інших культур.

Найсприятливішою для всякої національної культури є ситуація взаємодії не з однією, а з багатьма культурами світу. Для нас одним із чинників такої взаємодії є активна участь нашого літературознавства і мистецтвознавства у вивченні літератур і культур світу. І хотілося б, щоб наші здобутки тут були цікавими і важливими не лише для нас самих.

Повертаючись до тієї загальної тези, з якої я починав свій виступ, хочу ще раз наголосити: ми стоїмо перед необхідністю осмислення української культури в усій повноті і різноманітності її компонентів — від феноменів буденної свідомості до вищих феноменів духу; в усій здебільше непрямої і прихованій, але неунікайній взаємодії цих компонентів та оптимізації їхньої взаємодії залежати потенціал української культури, а отже — і наше національне майбуття.

Багато говориться нині про пошуки втраченої самотності нашої культури. Але, можливо, доречніше говорити не про відновлення втраченої самотності, а про творення нової самотності на основі не лише традицій, а й актуальної культурної свідомості, зорієнтованої на світовий культурний досвід. Культура має відповідати багатству і невичерпності ситуації вибору, необмеженості ініціатив за умов свободи.

Сьогодні маємо певну недостатність універсальних символів і міфів у нашій культурі, які недостатньо інтегровані символи і міфи української культури у контекст світових цінностей, у загальнолюдську культурну символіку.

Найплідніший шлях до утвердження національної самотності, можливо, пролягає через універсалізацію власного досвіду, через розкриття універсального первня в самотності, тобто через таку інтерпретацію національного буття, яка зробила б його зрозумілим і важливим для людей усього світу.

Не маргінальна культура, а універсальна — ось наше гасло. Але універсальність — не в абстракції, а в конкретному: в широкому діапазоні національно самотуніх форм вираження, що збагачують багатоманітність людства. На цьому і має базуватися наш культурний оптимізм.

1. Панарин А. О. Возможностях отечественной культуры // Новый мир. — 1996. — №9. — С. 178.

2. Фурман Дмитрий. Украина и мы // Дружба народов. — 1995. — №3. — С. 162.

●

Іван ДЗЮБА

ГЕТЬ, ЛЕНІНИ І МАРКСИ!

Сесія Чернігівської міської Ради 7 червня 2001 року прийняла рішення перейменувати 7 центральних вулиць міста. Ось які перейменування здійснив вищий орган державної влади Чернігова: вул. Леніна — на Проспект Миру; Проспект Жовтневої революції — на Проспект Перемоги; вул. Маркса — на Преображенську; вул. Куйбишева — на Магістрацьку; вул. Урицького — на П'ятиницьку; вул. Фрунзе — на Мстиславську, вул. Свердлова — на гетьмана Полуботка.

Пам'ятники Леніну зняті з державного обліку, частину їх буде демонтовано.

3 травня голова обласної державної адміністрації Микола Бутко підписав розпорядження про упорядкування обліку пам'ятників монументального мис-

тецтва і топонімічних назв у населених пунктах області.

Згідно з цим документом, 47 пам'ятників і погрудь Леніна, що розташовані у населених пунктах області, зняті з державного обліку. Частина їх, а також інші споруди, що мають незадовільний стан, підлягають подальшому демонтажу. Райдержадміністрації і міськвиконкоми, на території яких розташовані ці пам'ятники, повинні до 1 серпня забезпечити демонтаж і впорядкування прилеглої території.

Сподіваємося, що демонтаж цих символів комуно-імперської епохи проводиться не тільки і не стільки через їх незадовільний стан, а головне — як рішучий крок від тоталітарного минулого.

Матеріал підготовлено працівниками газети “Сіверщина”

чись через російськомовність деяких організаторів свята, що акумулювала рідні джерела. Звучала рідною піснею, романсом, віршем, щирим словом-вітанням, словом-спогадом. Звучала у виконанні багатьох учасників вечора — і досвідчених, і молодих.

Ці вічні, цілющі народні джерела нагадували слова вірша “Напис над джерелом”:

*Я — кров землі,
прозора і співуча,
Негаснуча і невичерпна кров,
Я забуття, я вороття
пливуче
І чарування радісних віднов.
Ти — син землі. Тож ний мене, живушу,
І мій безсмертності,
в мені тямно сушу!*

Автор цього вірша Михайло Орест — рідний брат Миколи Зерова. Ці два великі українці свого часу мешкали в Кролевці, де їхній батько Кость Зеров працював інспектором народних училищ, і з 1905 р. тут проживала вся сім'я Зерових. Творчістю цих та інших видатних наших земляків глибоко закорінене у нас рідномовне гуманітарне начало, наша рідна українська ідея. Хоч ми і “східняки”.

Це розуміють наші просвітяни. Якщо ж хтось із політиків звинувачує нас у “політиці”, ми їм відповідаємо: “Утвердження рідної мови — це не політика, це наш природний, Богом даний самозахист”.

Ніна ВІТУШКО,
голова Кролевецького
міського об'єднання
ВУТ “Просвіта”
ім. Т. Шевченка

ПРО ТИХ, ХТО ПОРУЧ

*Але тебе ніколи не забудуть
За доброту і подвиги твої.*

II

*Туди, де синє і безмежне небо,
Туди, де зорі і
Чумацький Шлях,
Несу тебе я у космічні далі,
Де благодіє рай на небесах.*

*Несу туди, де зорі
струменіють,
У далечинь незаснутої свічу,
І там, далеко у безодні неба,
Тобою зірку нову засвічу.*

*Вона світити буде Україні,
Нести добро крізь
далі і ефір —
То будеш Ти, блаженная
Галино,
Одна найкраща
із небесних зір.*

Микола МІЩЕНКО,
ветеран війни та праці,
с. Переяславське
Переяслав-Хмельницького
району Київської області

НАШ НАЦІОНАЛЬНИЙ САМОЗАХИСТ

Ніж гучно лаяти пітьму, то краще запалити свічку. Ці мудрі слова були дороговказом нам, крелевецьким просвітянам, коли ми добували українські книжки для наших земляків. Таких книжок пройшло через наші руки понад 500. Це книги українських письменників: Олеса Гончара, Павла Мовчана, Івана Багряного, Василя Стуса, Петра Одарченка, Миколи Руденка, Бориса Антоненка-Давидовича, Зосима Дончука, Юрія Буряківця, Омеляна Пріцака, Євгена Маланюка, Ігоря Калинця, Василя Симоненка, Василя Голобородька, наших земляків Віри Смереки, Олексі Грищенка і багато інших відомих та забутих імен. Також це підручники для дітей зарубіжних українців, довідники, посібники, різні часописи, альманахи, збірки.

Де взялися у нас ці книги? Вони були нам надіслані колишніми кролевчанами Зореславом Зоряном, Вірою Смерекою та їхніми друзями — українцями з далекої Англії, США, Канади. Ті, хто жив там українським духом, збирав книги, перечитав їх, зберіг і після приязного листового знайомства з нами прислав як подарунок. Частину книг ми привезли з Києва як дарунок від киевських просвітян і столичних друзів Миколи Лукаша й Олексі Грищенка — відомих усьому світові кролевчан, великих українців.

Від 1993 р., коли прийшли нам перші книги, спливно немало часу. Не лежали ці книги даремно. Ми читали їх самі, дарували багатьом учителям, учням, іншим шануваль-

никам рідного слова. Подарували центральній райбібліотеці спочатку близько 100, потім ще 120 книжок. Школі № 2 — 70, школі № 1 — понад 100 книжок, школі № 3 — 40, бібліотеці райвідділу освіти — 10 книжок.

Дарували, влаштовуючи зустрічі-презентації. Ці зустрічі стали промовистими українодержавотворчими акціями, бо ми мали приємність співпрацювати з віddаними українству вчителями історії, рідної словесності, бібліотекарями. Тими, хто є просвітянами за своїми переконаннями, хто є носіями й подвижниками рідної духовності.

А недавно ми подарували Кролевецькій дитячій музичній школі унікальну збірку “Переклади Микола Лукаша — музика Ігоря Якубовського”. Це збірка з 14 пісень-перекладів (з англійської, німецької і японської мов), яку подарував нам у відповідь на наше письмове звернення сам Ігор Якубовський, київський композитор і співак, що виконує їх на українському радіо й телебаченні.

Подарували ми ту українську збірку нот і текстів на ювілейному вечорі 40-річчя музичної школи. Прекрасний то був вечір. Незрівняним було враження від такого поєднання, як музика і діти.

Звичайно, це творче поєднання ніколи не буває без звучання мови. Рідної, української.

І вона звучала. Красиво і чисто. Струмуючи не одним — багатьма джерелами-потічками. Пробиваю-

жете життя. Сучасне тяжке сьогодення нашої держави не перешкоджає Галині Олексіївні дивитися у майбутнє з надією та оптимізмом, але прожиті роки вже щодня нагадують про себе...

Я присвятив Галині Олексіївні вірша.

Колишній зв'язковий партизанського загону Галині Чмир присвячую

I

*Ти не скорилась
ворогу-чужинцю,
Коли тоді ще юною була,
Коли в лабетах лютої неволі
Тебе по лезу доленька вела.*

*Ти не скорилась,
юная Галино,
І виганяти ворога пішла,
Бо окупанта знищити волила
Твоя, тоді, нескорена душа.*

*Давно минули роки
лихоліття,
Давно минули рейди і бої,*

РЕЗОЛЮЦІЯ

**“круглого столу”:
“Конституційні засади
державності української мови”**

27 червня 2001 р.

м. Київ

Учасники “круглого столу”, обговоривши стан функціонування української мови в Україні, відзначаючи 5-ту річницю проголошення Конституції України, змушені констатувати, що передбачене ст.10 забезпечення державою “...всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України” й досі не набуло поступального і систематичного характеру.

Впровадження української мови як державної лише частково торкнулося окремих сфер: шкільництва, реклами, радіомовлення, офіційного користування державною мовою деякими посадовими особами. Водночас викликають глибоке занепокоєння такі факти:

- Питома вага українськомовної преси і книги є мізерною. Вони на сьогодні витіснені російськомовною газетою і літературою.
- Вища школа впродовж останніх років не зробила поступу у справі впровадження викладання державною мовою. Переважна більшість вузів в Україні продовжують готувати спеціалістів для України російською мовою.

- Грубо порушуються права українців на отримання інформації і навчання рідною мовою, особливо у східному і південному регіонах держави.

- Повністю російськомовним залишається український спорт, що завдає величезної шкоди авторитетові України.

- Незважаючи на певний поступ, продовжує справляти враження російського міста столиця України — Київ.

За таких обставин Україна не може стати авторитетною у світі, справді українською державою. Для припинення зросійщення українців для реального впровадження в життя ст. 10 Конституції України потрібні енергійні зусилля української влади й української громадянськості.

Учасники “круглого столу” вважають, що першочерговими діями для досягнення вказаної мети мали б бути:

- серія адміністративних заходів для переведення навчального процесу у вищих навчальних закладах усіх рівнів акредитації і форм власності на державну мову навчання;
- здійснення реального державного сприяння українськомовній пресі, книгодрукуванню, усім видам української продукції, насамперед, для дітей, юнацтва та молоді на основі податкових пільг;
- прийняття нового Закону “Про українську мову в Україні”.

Учасники “круглого столу” засуджують керівників усіх рівнів, які нехтують державною мовою, відмовляються вивчати і вживати її, та тих, хто чинить відвертий опір впровадженню української мови як державної в усіх сферах суспільного життя.

Учасники “круглого столу” закликають:

Президента України:

- офіційно і всенародно проголосити, спираючись на ст.ст. 10—11 Конституції України та Рішення Конституційного Суду України про державний курс на українське національне відродження;
- враховувати при вирішенні кадрових питань, насамперед, при призначенні високих посадових осіб, знання ними державної мови;
- виявити свою владу і принциповість щодо втілення в життя ст. 10 Конституції України, передбачивши контроль за її дотриманням в усіх сферах суспільного життя.

Український уряд:

- забезпечити пільгові умови для розвитку україномовної друкованої та аудіо-відеопродукції і забезпечити функціонування Інтернету та всієї комп'ютерної мережі українською мовою.

Міністра освіти та науки:

- зробити рішучі кроки для припинення порушення прав українців на навчання рідною мовою у вищій і загальноосвітній школах столиці, на сході та півдні України;
- рішуче підтримувати спроби створення українських шкіл у Донецьку, Криму, зокрема у м. Севастополі;
- не укладати і не поновлювати контрактів із ректорами вузів, які нехтують мовне законодавство;
- збільшити випуск підручників українською мовою для вищих технічних навчальних закладів;
- запровадити для випускників вищих навчальних закладів усіх спеціальностей обов'язковий державний іспит з фахового володіння українською мовою, для чого збільшити час на їх опанування студентами у процесі навчання;
- запровадити у вищих навчальних закладах України курс “Сучасної української мови”, який включав би розділи ділової мови, професійної мови та культури мови;
- створити кафедри українознавства в усіх вищих навчальних закладах, де вони відсутні, і особливо у ВНЗ негуманітарного профілю.

Голову Держкомспорту:

- вжити рішучих заходів до викладання державною мовою у вузах фізкультурного і спортивного профілю.

Державний комітет інформаційної політики, телебачення та радіомовлення:

- дотримуватися конституційних вимог та Закону України “Про телебачення і радіомовлення” щодо мовного режиму проведення теле-радіотрансляцій ЗМІ, передбачивши за порушення — позбавлення їх ліцензій;
- не проводити ідеологічних диверсій проти українського народу та не нав'язувати думку про те, що в Україні існує дві державні мови — українська та російська.

Держкомрелігій:

- рекомендувати УПЦ Московського патріархату відправляти богослужіння українською мовою на всій території України.

“Круглий стіл” підготовлено і проведено Всеукраїнським товариством “Просвіта” імені Т. Шевченка

ЗА ДАВНІМ ЗВИЧАЄМ

Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Т. Шевченка завжди виступало і виступає за збереження духовних цінностей українського народу, збереження наших традицій, звичаїв та обрядів, нашої мови, українського світосприймання, українського способу життя. Цього року просвітяни взяли участь у святкуванні Івана Купала в Києві, а

також в області. Відома українська співачка, народознавець, лауреат Міжнародних премій ім. С. Гулака-Артемовського та В. Михайлюка Тетяна Негрій на запрошення Київської міськдержадміністрації взяла участь у святі в Пуші-Водиці. Вона розповіла, звідки пішло це свято і як за народним звичаєм українці святкували Івана Купала в давнину,

та виконала українські народні та сучасні пісні. А ведучою цього свята була також наша просвітянка Тетяна Ковальчук, яка захопила учасників цього дійства професійним веденням програми та глибокими знаннями українських народних звичаїв та обрядів.

На запрошення сільської громади с. Петрушки Києво-Святошинського району ВУТ “Просвіта” стала одним з організаторів та учасників святкування Івана Купала. Давня дружба пов’язує громаду цього села з Тетяною Негрій. Саме в цей день очищення сільський голова Юрій Михайлович Мальований вручив Подяку та зачитав наказ про занесення Тетяни Негрій до Книги Пошани жителів цього мальовничого українського села за довголітню творчу працю, розвиток та зміцнення культурних зв’язків. У свою чергу, Тетяна від імені ВУТ “Просвіта” та його голови, народного депутата України Павла Мовчана подякувала за запрошення на свято і подарувала “Кобзар” та “Історію Просвіти”.

Дмитро ЛОМАЧУК,
працівник Секретаріату
ВУТ “Просвіта”

Тетяна Негрій та Юрій Мальований

УКРАЇНСЬКЕ ВІДРОДЖЕННЯ ПО-ДОНЕЦЬКИ

Доручили мені, члену “Просвіти”, безкоштовно передплатити газету “Слово Просвіти” для 23 шкіл (22 із яких російські, а одна двомовна, яка має статус української) і 19 дитсадків нашого Кіровського району м. Донецька. Я звернувся до начальника райвідділу освіти Павла Єхилевського, щоб він дав мені адреси освітніх закладів. Пан Єхилевський зустрів мене радо, але запропонував прийти завтра, бо сьогодні всі працівники відділу освіти, ну дуже заклопотані: ради, засідання і таке інше.

Коли я прийшов, як і було домовлено, наступного дня, радості у п. Єхилевського уже не було. Відповідь була чітка, як у армії, що дозволити передплату для шкіл і садочків газети Всеукраїнського товариства “Просвіта”, яка ще й до того українською мовою виходить, не може. І послав мене по дозвіл до голови райвиконкому Володимира Меші, колишнього полковника КДБ, який нещодавно в Донецькому національному університеті захистив кандидатську дисертацію з українсько-

го відродження кінця XIX — поч. XX ст.

Чекати у “прійомной” п. Меші довелося довго. Тому я, сподіваючись, що таке дрібне питання може вирішити заступник голови п. Шинкаренко, зайшов до нього. І тут мене п. Шинкаренко остаточно “просвітив”. Виявляється, що “Слово Просвіти” — це уже політика! А “політики”, мовляв, ми в школах не можемо дозволити! І тому це питання може вирішити тільки п. Меша.

Через півтори години в “прійомную” вийшов сам Володимир Меша. Люб’язно привітався і запитав, у яких справах я прийшов до нього. Я йому сказав, що хочу передплатити безкоштовно газету “Слово Просвіти” для шкіл і дитячих садочків району. А він і питає: “А що це за газета?” Тоді я уже йому пояснюю, що це газета Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, головою обласної організації якої є також Володимир Шевченко — ректор Донецького національного університету, в якому ви кілька років

тому захищали кандидатську дисертацію. Він попросив у мене газету для ознайомлення і порекомендував прийти на початку серпня для подальшого, як я зрозумів, обговорення цього дуже “складного питання”. Аякже! Патріотична газета та ще й українська, та ще й в освітньому середовищі! Та ви що?! Яке ж напрошується резюме? Дуже освічений кандидат наук (подейкують, що скоро стане доктором історичних наук) у ролі виборного посадовця дуже ревно оберігає разом з п. Єхилевським освітан, а через них і молоде покоління, від патріотизму. Українського, звичайно. З чим можна “привітати” наших шановних освітан, дітей та їхніх батьків напередодні десятиріччя Незалежності. Якось незрозуміло, якої. Таке враження, нібито живемо в Саратовській губернії. Приїхали!

P.S. Газети пішли за адресами. Подивимось, як їх будуть вилучати.

Володимир БЛИК,
просвітянин, м. Донецьк

ВГЛИБ, ДО КИЇВСЬКОЇ РУСИ

Літня польова археологічна школа працює в селі Шестовиця під Черніговом — ініціатором її є доцент Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Шевченка Володимир Коваленко, а працює школа під егідою обласного товариства “Просвіта” за фінансування Міжнародного Фонду “Відродження”.

На місці цього села за часів Київської Русі була зала-варязької дружини, яка служила чернігівським князям. Але поруч було і руське село. Переплетіння норманської та української культур якраз і є в центрі уваги археологів. “Уже знайдено денце чаші для причастя із зображенням Богородиці — вік її без дослідження встановити важко, але однозначно, що чаша належить до періоду Київської Русі”, — говорить керівник школи В. Коваленко.

В експедиції працюють студенти Києво-Могилянської Академії, Національного університету імені Т. Шевченка, вузів Запоріжжя, Харкова та Львова. Археологи прослухають також цікаві лекції — “Українське козацтво в міжнародних відносинах” (проф. С. Леп’яко), “Іван Мазепа: вигадки і реальність” (заслужений журналіст України, член правління “Просвіти” С. Павленко), “Шестовицький некрополь” (проф. О. Моця), “Візантійські традиції Київської Русі” (проф. В. Мезенцев) тощо. Попереду — нові знахідки і нові знання.

ЧЕРНІГІВЩИНА — КРАЙ КОЗАЦЬКИЙ

Тому й назва просвітницько-рухівського походу була “Краю мій козацький”. А пройшов він селами Коропського, Сосницького, Менського, Городнянського та Чернігівського районів. Просвітянський хор “Причастя” (керівник Лариса Куровська) у храмі УПЦ Київського патріархату села Жовтнєве (історична назва — Баба, з наголосом на другому складі) допомагав о. Миколі Тимошенку служити Божественну Літургію в день святого пророка Хрестителя Іоанна, а в усіх населених пунктах маршруту походу радував спраглих за українською культурою селян чудовими піснями. Народний депутат України Віталій Шевченко та голова обласної організації УНР Володимир Ступак не тільки розставляли політичні акценти, але й зорганізували три нові осередки Руху — в селах Шабулів Коропського, Стольне Менського та Смичин Городнянського районів.

Похід був присвячений 10-річчю Незалежності України і показав: попри всі труднощі, сільські люди були і є патріотами України. Чуєте, столичні політики?!

Василь ЦЕПУРНИЙ,
Голова Чернігівської обласної організації
Всеукраїнського товариства “Просвіта”
ім. Т. Шевченка

ПРО РЕЛІГІЙНУ СИТУАЦІЮ В СЕВАСТОПОЛІ

Двадцять українських політичних партій та громадських організацій національно-демократичного спрямування підписали 15 липня 2001 р. звернення до Президента України Л. Кучми, Голови Верховної Ради України І. Плюща, прем’єр-міністра Уряду А. Кінаха, Патріарха всієї Русі-України Філарета, секретаря Ради безпеки та оборони Є. Марчука, голови Київської державної адміністрації О. Омельченка, голови товариства “Україна-світ” І. Драча та до засобів масової інформації, у якому висловлена занепокоєність фактичною передачею Володимирського собору, що на Херсонесі, у володіння Московської церкви.

У зверненні, зокрема, пропонується “надати УПЦ МП статус іноземної Російської церкви в Україні та обмежити її дії рамками законів України. Ця церква не повинна називатися Українською, бо в ній немає нічого українського: зареєстрована вона в Міністерстві РФ, її Патріарх Алексій II — у Москві, мова богослужіння — виключно російська, моляться за Росію, за Алексія II, за російське військо і владу тощо”. До Москви надходять величезні кошти як результат діяльності цієї церкви в Україні.

Московська церква втручається у внутрішні справи держави Україна, діє у руслі імперських традицій Росії, має агресивну сутність, підбурювала на протести віруючих, розпалює міжнаціональну та міжконфесійну ворожнечу, різко протестувала проти приїзду Папи Римського, який несе по всіх континентах Світло Євангелія, мир та любов..

Загальновідомо, що відбудова Володимирського собору на Херсонесі, місця, де прийняв хрещення київський князь Володимир Великий, звідки пішло християнство по всій Русі-Україні, ведеться за ініціативи Київської держадміністрації і особисто Олександра Омельченка на кошти українського народу. Українська громада Севастополя не має жодної храмової споруди. Спроби правити службу на території Херсонесу наштотуються на погрози релігійних фанатиків Московської церкви, які залякують віруючих УПЦ КП кривавою розпорою.

Зараз стали відомі наміри Московської патріархії до Дня Рівноапостольного князя Володимира 28 липня провести церемонію освячення хреста на соборі і всього оновленого храму за участю Патріарха Алексія II і тим самим узаконити і продемонструвати своє право на володіння Володимирським собором на території Херсонеського державного заповідника. “Цього не можна допустити!” — вимагають автори звернення.

“Закликаємо Вас виявити державну мудрість, патріотизм до своєї, а не до сусідньої держави, повагу до українського народу та наших духовних святинь... щоб з гордістю і вдячністю згадували Вас сучасники і нащадки в Україні” — говориться в зверненні до української влади.

Українські партії та організації міста запросили політичні партії та громадські організації України, всіх українців світу підтримати це звернення.

ЛИСТ ЧИТАЧА — ДО ДРУКУ!

Високоповажні братове-просвітяни!
Передусім щиро сердо вітаю щотижневу появу в наших домівках такого високохудожнього й високоінтелектуального видання, як ваше, чого ми давно чекали! Зміст перших чисел засвідчує, що ви невдовзі станете лідером серед україномовних ЗМІ нашої держави. Дай, Боже, щоб справдилися наші сподівання! З роси та води вам!

Тепер по суті справи. Я давно хотів вам написати про це, але мій земляк з Макіївки Микола Суконник випередив мене. Справді, у вашій (і нашій!) газеті програма телепередач аж ніяк не потрібна. Краще вивільнену площу надайте обласним осередкам, які діляться своїми проблемами і здобутками з усеукраїнським просвітянським загалом. Приміром, вкладка під назвою “Голос Сходу” друкує просвітянські матеріали з Луганщини, “Донецька зоря” — з Донеччини, “Золоте поле” — з Кіровоградщини тощо. Тоді ми, рядові просвітяни, будемо в курсі подій сусідів. Це актуально ще й тому, що більшість обласних організацій не мають своїх друкованих органів, а комуно-олігархічні видання неохоче друкують нас.

Я не був би проти, коли б згадану площу ви присвятили пекучим проблемам рідної мови, вивіси, наприклад, такі рубрики, як “Культура мови”, “Мовний портрет такого-то політичного і державного діяча”, “Пам’ятки української мови”, “Мовна політика в такій-то країні”, “Діалекти рідної мови”, “Рідне слово в рідній школі” тощо. Варто також започаткувати рубрику “Творчість просвітян”.

З повагою і побажаннями всіляких гараздів
Іван ЗАХАРЧЕНКО,
голова Антрацитівського районного осередку “Просвіта” на Луганщині

ХЕРСОН ПОВІДОМЛЯЄ

26 червня напередодні Дня Конституції України в стародавніх Олешках відбулася Шоста звітно-виборча конференція Цюрупинської міської організації Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка. Делегати конференції дали достойну оцінку роботі попереднього правління організації і за більшістю голосів повністю оновили його. Членами Правління було обрано: Т. Імшеницьку, С. Ляшкову, С. Петера, Н. Кураєву, І. Реуцького. Обрано також і контрольно-ревізійну комісію у складі А. Лобанова, І. Нікітченка та А. Климчука. Створено комісію з прийому-здачі матеріальних цінностей Цюрупинської міської організації Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Т. Шевченка, роботу якої координує новообраний голова організації — магістр педагогіки Тетяна Імшеницька.

Протягом десяти років у Зміївці на чолі з головою сільського осередку ВУТ “Просвіта” Миколою Куриwachком працює велотуристичний гурток, який неодноразово перемагав на обласних та всеукраїнських змаганнях на краштуристсько-краєзнавчу подорож. Лауреати Всеукраїнської туристсько-краєзнавчої експедиції “Краса і біль України” 19 липня вирушають до Польщі у чергову міжнародну велоекспедицію, яка сприятиме не лише раціональному використанню часу, ініціативності учасників (учнів Зміївської ЗОШ І—ІІ ступенів), а і зміцненню здоров’я молоді, здоров’я фізичного та духовного, що формує національно свідомого громадянина соборної України.

Олег ОЛЕКСЮК,
Голова Херсонської обласної організації
Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка

Народилася 4 червня 1984 року в Києві. Із 9 років пише вірші й окремі музичні композиції. Із 12 років — тексти і музика поєдналися у її піснях. У дитинстві, як чимало дівчат, мріяла стати супермоделлю. До 13—14 років спів для дівчини — тільки «важка робота», далі — «насолота в роботі». У 1999 році закінчує Київську школу мистецтв з фаху «фортепіано». Зараз вступає до вищої школи за своїм творчим напрямком. Вважає своїм досягненням перші місяці у 12 досить серйозних дитячих та юнацьких конкурсах і фестивалях естрадної пісні. «Співограй», «Наша земля — Україна», «Чарівна стежинка — 99», «Грінландія 2000», «Ауровіль — 2000», «Чорноморські ігри», «Стожари — 2000» (як і «Стожари — 2001»), «Крок до зірок» (2001), інші, здебільшого всеукраїнські, фестивалі.

Між іншим, того ж 1999-го року дипломантка «Чарівної стежинки» отримує «відгук» композиторів В. Бистрякова та І. Поклада на її «вокальні дані і композиторський талант з проханням фінансової підтримки. Очевидно, що цим «відгуком» фінансової проблеми творчості Катя не розв'язала. Втім, як і стипендією Олександра Омельченка для обдарованої молоді. Хоча вдячна їм і за це.

Їй страшенно подобається плавати. Обожає свою «звичайну, але найкращу кішечку з великими і теплими очима». Полюбає їсти морську рибу і не дозволяє собі морозива, «темно-темно-червоні троянди та білосніжні лілеї» — її квіти.

— Вийшла на сцену я в 4 роки. Співала і продовжую співати в хорі «Шедрик». Була теж в ансамблі, вокально-інструментальному, районному. Спочатку група називалася «Дієз». Склад змінювався кілька років, зрештою, набув стабільності — і ми назвали гурт «Мона Ліза»...

— **Завжди хотіла бути співачкою?**

— Ні. До недавнього часу я взагалі хотіла кинути це заняття. Були інші дитячі мрії. З роками зрозуміла — моє. Є, правда, запасний варіант на життя. Дуже люблю англійську мову, в принципі — можна бути і перекладачем.

— **Що то за «дитячі мрії» були?**

— Хотіла бути моделлю. Зараз, звичайно, у цього не хочу.

— **Спів — робота для тебе?**

— Так, дуже важка робота. Але з 13—14 років — задоволення більше, ніж іншого. Усе почалося з «Молитви». Це — моя перша пісня, написала її у 12 років. Молитва за краще життя для людей. Взагалі у 9 років я писала як українською, так і російською мовами, хоча в родині тоді «офіційною» була російська, зараз — порівну. Потім усі пісні викладалася рідною мовою. Російською

КАТЕРИНА ВОВЧУК: «У ЖИТТІ КОЖНОГО МАЄ БУТИ КОХАННЯ»

можу написати вірш. Але не пісню.

— **Зараз співаєш у якомусь колективі?**

— Ні. Сама по собі.

Хоча продовжую ще епізодично співати в хорі «Шедрик». Але — важко. Фестивалі, записи нових пісень, аранжування забирають багато часу.

— **А як із фінансуванням?**

— У мене сім'я не багата. Тому шукаю спонсора. Зрозуміло, що для запису пісні потрібні чималі гроші.

— **Де записуєшся?**

— Спочатку це робила на студії Анатолія Матвійчука «Анатолія», потім — «БЗЗ». Останнім часом записуюся на студії Університету культури і мистецтв. Аранжування робить Олександр Лішафай.

— **Коли ти почала писати музику?**

— Я окремо писала вірші, а окремо — музику. Спершу навіть була музика. Просто композиції без слів. Текст і музика зійшлися у «Молитві». До «Молитви» аранжування зробили Анатолій Матвійчук і Микола Дейнега. Як і до решти моїх перших пісень.

— **Якіс диски, касети своїх пісень уже маєш?**

— Ні. Проблема банальна — гроші. Потрібна і більша розкрутка. А так мої пісні звучать по Національному радіо, з «Кроком до зірок» — і на телебаченні. Між іншим, у цьому конкурсі можливий процес «опікунства» над учасниками «лівими», але впливовими людьми, скорочений до мінімуму. Звичайно, що не все ідеально, але заспівав пісню — одразу бачиш свої бали.

— **Чого ти хочеш досягти в житті?**

— Мабуть, того, до чого йду. Стати співачкою. Не мрію стати якоюсь «зіркою». Просто співаю, пишу пісні... Це — величезне задоволення. Після «Кроку до зірок» мене почали запрошувати на різні концерти. «Перлини сезону» на День захисту дітей у Києві запросили і мене на 3 концерти. Співала на Хрещатику, у центрі «Колібри».

— **Які враження залишилися?**

— Не можна передати. Стільки людей! Вільного місця, мабуть, не було.

— **Маси якіс «основні» пісні («хіти»), з якими постійно виступаєш?**

— Намагаюся завжди виходити з новим, змінювати репертуар. Можна показати себе в різному амплуа... Основні пісні? «Молитву» досі вважаю сильною, основною. «Легенди кохання» — так само близька мені. Пісня, яку я написала за романом «Тіні забутих предків» Кошюбинського. Сенса у тому, що справжня любов — завжди жива.

— **Хочеш щось змінити в цьому житті?**

— Буду говорити про актуальні для мене речі. Очевидно, немає жодного такого творчого конкурсу, в якому завжди перемагають ті, хто справді гідний перемоги. В основному все іде через гроші, зв'язки. Це і хотілося б змінити. Так само із вступом до ВНЗ. Учням важко туди вступити без якогось «даху».

— **Як ти оцінюєш рівень української музики, пісні?**

— Можна сказати, що цей рівень

піднімається. Але є дуже багато виконавців — дочка чи син якогось заможного татка...

— **Конкретно.**

— Не хочу нікого образити...

Знаю одну дівчинку з Житомира. Її звуть Ольга Краснопольська. У неї такий голос, настільки чудовий... Її просто викинули зі сцени. Дуже шкода, що такий талант просто тоне і ніхто не може, не хоче допомогти.

— **У якому жанрі ти працюєш?**

— Взагалі — естрадна пісня. Але мої тексти дуже серйозні. Я не можу свої пісні назвати «попсою». Немає, мабуть, такої чіткої термінології, щоб можна було кожному пісню обмежити якимось одним жанром.

— **Які наші й не наші виконавці тобі подобаються?**

— З українських — Євгенія Власова, Ані Лорак, Катя Бужинська. Із закордонних — Вітні Х'юстон, Мераєн Кері, групи «Севідж Гаден», «Ініґма»...

— **А класика?**

— Класика — само собою. Вічна музика. Люблю Шопена, Баха, Шуберта. Багато продається аудіоносіїв класичної музики, але я не можу слухати цю музику на якихось носіях. Її треба слухати вживу. Краще сходити один раз у філармонію і послухати. А телебачення і магнітофон — уже не те. Зовсім не те відчуття і не та музика.

КОРОЛЕВА

*У темному лісі, в далекому тумані,
Там є королівство журби та обману,
Там за королева сміливо панує,
Мов вічний володар життями керує.*

*І лісом блукає вона щогодини,
І жодною в нім не зустріла людини,
І знали діброви й зажурені квіти,
Що зла королева не вміє любити.*

*А рано про щось вона долю благала
І трави сізми мов россою вмивала,
Не знали діброви й зажурені квіти,
Як злій королеві хотілось любити.*

*Ясна, немов сонце, самотня, мов місяць,
Та тільки цюночі їй довго не спиться,
Не знали діброви й зажурені квіти,
Як злій королеві хотілось любити.*

*І знала вона: за далеким туманом
Існує життя без журби і обману,
Назавжди приречена в лісі ходити,
Та як серед туги й журби їй прожити?*

*Нехай вона в лісі єдиний господар,
Але ж нещасливий цей вічний володар,
І хочеться їй всі багатства віддати,
Щоб лише хоч раз у житті покохати.*

*А щастя їй десь далеко-далеко,
Про нього їй звістку приносять лелеки,
Не знають діброви й зажурені квіти,
Як злій королеві хотілось любити.*

Катерина ВОВЧУК

— **Що ти думаєш про нашу народну пісню?**

— Це — наша культура, історія. Є дуже багато народних пісень, які мені подобаються.

— **Які найбільше?**

— Наприклад, «Чуєш, брате мій». Багато таких пісень мають конкретних авторів, але вони душевність, культурою — народні. «Явір і яворина», «Голубка» — гарні пісні. Історію не можна не любити...

— **Як ти твориш: усамітнівшись чи серед людей?**

— Усамітнитись — не те. Коли я

думаю, що от зараз маю написати пісню — нічого гарного написати не можу. Пісні приходять зненацька, коли їх не чекаєш.

— **Усі свої твори любиш?**

— Ні. Є деякі речі, які мені не дуже подобаються. Є такі, які подобаються, але співати їх не хочу.

— **Політикою цікавишся?**

— Не люблю політику. Завжди думаю, що років через 10 уже мої діти повинні будуть вчити і вбирати у себе весь цей бруд, що летиться зараз з політики через дітей і молодь. Я не вважаю те, що зараз відбувається у нас — добрим. Історію треба знати і робити, але — не так.

— **Вважаєш, творчі люди не повинні лізти в ту політику?**

— Ні, як так не вважаю. Кожна людина має займатися тим, чим вона хоче займатися. Особисто я туди не лізу. Хоча вивчати право мені в школі було цікавіше, ніж інші предмети. Потрібно принаймні знати свої права і вміти захистити їх.

— **Любиш спорт?**

— Мені подобається плавання, фігурне катання, гімнастика. Коли транслюють олімпіади, різні чемпіонати з такими речами — від телевізора не відвіваюся... Коли була маленькою, займалася плаванням, щоб підтримати здоров'я. Дуже люблю плавати.

— **Треба якось співакові голос підтримувати? Якіс харчі, ще щось...**

— Дуже бажано. І їжею.

Газованих напоїв пити не можна, морозива, насіння, перцю — теж. Я ж люблю страви з перцем. А від морозива вже відмовилася...

— **Що для тебе — найсмачніше?**

— Рибу дуже люблю, морську рибу. Більше, ніж м'ясо. Пельмені теж. Але треба дбати про фігуру. Згущене молоко смакує дуже.

— **А твоє хобі?**

— Малувати, плавати. Приємно покататися на велосипеді. У Києві, правда, це — не надто реально. Дозволю собі це в бабусі під Фастовом. Завжди влітку їздила до неї, а зараз не вистає часу...

— **Хто ти за гороскопом?**

— Близнюки. Повітряний знак.

— **Літаси?**

— Коли була маленькою — уві сні. Біжу, біжу, а потім раз — і щаслива лечу... Хочеться повернутися в дитинство.

— **Вважаєш себе дорослою?**

— Ні. Раніше, років у 12, здавалося, що я усе знаю, усе розумію. Сьогодні я вже так не думаю. Людина усе життя щось пізнає і не може ніколи сказати (правдиво), що досіла всього, що можна було, що хотіла... Дорослий — не той, хто все знає. Важко про це говорити. Це, можливо, людина, в якій сформувалися погляди свої на життя, взагалі на все, яка сприймає усе по-своєму, оцінює ситуацію реально, практично, навіть надто практично. Дитина вірить у якесь диво. Вірить, що найвищі мрії можуть здійснитися. Вірить у добру казку... Дитя може навіть більше знати і відчувати, ніж мама і тато — через свою ширість, відкритість.

— **Ти — щаслива людина?**

— Не можу сказати: така щаслива, що аж... Але нещасливою назвати себе теж не можу. Якщо подумати — все ж щаслива...

— **Чого тобі бракує до повного щастя?**

— Я вже згадувала про свої, і не

тільки свої, проблеми. Іду зараз до мети. Готуюся до іспитів. Не буду говорити, де хочу навчатися — зазобонна трохи. Хочу отримати фах, пов'язаний з моєю творчістю. Правда, маю досвід вступу і відчула, що таке хабарі та зв'язки. Мабуть, коли досягну мети, буду щасливою. Велику роль відіграє професія. Коли людина робить те, що хоче, що любить — половина щастя. І, хоч би як там було, в житті кожного має бути кохання. Не можу сказати, що маю таке кохання, яке оспівується в піснях. Але повинна бути сім'я, діти.

— **Що цінуєш найбільше в житті?**

— Ціную в людині бажання іти до кінця, не опускаючи руки, навіть якщо нічого не виходить. Іти вперед і намагатися жити оптимістично. Так, є багато поганих людей. Але є багато і хороших. А серед поганих — не зовсім погані й, за природою, хороші. Якщо людина у злому середовищі не стає злою — вона дуже цінна і заслуговує найкращого. Треба боротися. А взагалі, у кожної людини є хороше й погане, в кожній — чогось більше. Це можна змінювати. Чомусь погане дуже добре передається, добре — дуже погане.

— **Віриш у Бога?**

— Вірю. Коли віриш, прагнеш чогось хорошого, намагаєшся будь-як втримати рівновагу — приходять щасливі миті. Хоч інколи заходжу до церкви і молюся за всіх. Треба вірити і щось постійно робити. І дякувати Богу за хорошу мить. Терпіння — на краще. Більше насолоди від хорошого.

— **Маси домашніх тварин?**

— Так, кішку. Люблю свою кішку. Їй 13 років, але бігає по хаті як молоденька. Люди бачать її і посміхаються. Здається, нічого особливого. Але вона для мене — найкраща. Такі гарні очі! Незвичні і великі теплі очі. Як вони можуть такими великими бути?

— **Собака, як і кішка, не любить?**

— Люблю. Змій — ні. А собаки — далматинці — найбільше подобаються, потім — вівчарки, коллі, чау-чау — такі пухнасті, гарненькі. Щоб можна було помацати, обійняти.

— **Взагалі, подорожувала?**

— Так, і по Україні, і за кордоном. У Канаді була, Америці, Польщі, Чехії, Словаччині, Фінляндії... Де ще? В Австрії, Німеччині, Франції... Їздили на гастролі з хором «Шедрик». В Америці й Канаді — кожен день концерт, кожен день переїзд. У вільний час — екскурсії... Найбільше в Парижі сподобалося. Настільки приємно було... Ейфелева вежа, Нотр-Дам, нічна прогулянка по Сені. Краса. Невимовна краса...

— **Люди чимось відрізняються од наших?**

— Так. Мені особливо канадці сподобалися. Нема такої ворожості. У Німеччині люди теж дуже тактовні й обережні. Але найбільше люблю Київ, моє місто, де народилася. Річковий вокзал, парк Слави, Хрещатик... Хоча я патріотка свого Жовтневого району. Він такий затишний, стільки дерев, тихо, приємно. Можна і відпочити...

— **Відпочиваєш з пивом, вином, танцями?**

— Рідко відпочиваю, і не у великих компаніях. Дві-три найближчі людини, з якими можна відверто поговорити. Можна взяти і пляшку вина — дивлячись з якої нагоди... Важливо — просто підзарядити один одного доброю енергією, підтримати... Раніше, як і всі підлітки, любила ходити на дискотеки. Зараз це відійшло.

— **Ти можеш особисто покращити життя?**

— Одна людина нічого не варта. 2—3 людини, готових на все, можуть знайти підтримку тисяч... Мабуть, я ще не готова до такої активності. Знаю просто, що так як є — не повинно бути, так — неправильно...

Розмовляв з Катериною
Сашко СОЛОНЕЦЬ

ГІСТЬ РЕДАКЦІЇ — ВАДИМ СКОМАРОВСЬКИЙ

Вадим Петрович Скомаровський народився 1 червня 1937 року в мальовничому придніпровському селі Балико-Щучинка. Пише переважно для дітей. Видав близько тридцяти збірок віршів, казок, поем для молодших школярів і дошкільнят. Лауреат літературної премії імені Лесі Українки.

Вадим Скомаровський — помітна фігура в колі сатириків і гумористів. Автор дотепних, нерідко з іронічним відтінком, коротких віршів, мініатюр.

Вони й склали основу книги “Трасти і контрасти”, що побачила світ у видавництві “Український письменник” 1999 року. Сьогодні Вадим Скомаровський — гість редакції “Слово Просвіти”.

3 принуки

*Я хоч сповідував правду,
та був зациклений на догмі.
Степан Крижанівський*

Придавлені важким, як брила, пресом,
Творили Ви з принуки, далебі.
А ми ж Вам вірили, добродію професор,
Здається, більше, ніж самим собі.

Хто на черзі?

*Хто після... Римураку,
Герасим'юка, Малковича займе місце
в хрестоматіях з української
літератури для середньої школи?
Олександр Яровий*

Я вже достиг, як ранній овоч,
Та не позбувся душевних мук.
Хто в хрестоматіях?
Малкович,

Герасим'юк і Римурук.
А хто на черзі?
— Андрухович, —
Мені шепнули жартома.
А я ж достиг, як ранній овоч.
Невже дарма? Невже дарма?

Аристократ із гаража

*Олегові Черногузу, авторові роману
“Аристократ із Вапнярки”, частина
тиражу якого не потрапила у продаж.*

Відтоді, як на віковій межі
Заповнив ринок майже кожну шпарку,
Аристократ живе у гаражі
І мріє повернутись у Вапнярку.

Не відчуваючи утоми

*Анатолієві Мойсієнку,
поетові і вченому.*

Не відчуваючи утоми,
Писав химерні паліндроми,
А поки пробивавсь у друк,
Став мудрим доктором наук.

Рішучий крок

*Миколі Сому, відомому поетові,
який понад сорок років тому видав першу
збірку віршів “Йду на побачення”.*

Чи жартома, чи спересердя
Тепер він каже:
— Йду в безсмертя!

Петро Засенко-син Петрів

*Петрові Засенку, авторові
збірки віршів “На ярмарку вітрів”.*

Петро Засенко-син Петрів
Бував на ярмарку вітрів,

Але навряд, щоб свій ужинок
Поет поніс на дикий ринок.

Одверто кажучи

Ведучій української радіостанції.

У Вас така вимова, пані,
Хоч вуха затуляй зарані.

Завжди напоготові!

*Леонідові Горланчу, авторові
збірки віршів “Грозою січене плече”.*

У час тривожний, загадковий,
Коли від скрути аж пече,
Ти все ж підставити готовий
Грозою січене плече.

Не підповзай до Бортняка!

*Анатолієві Бортняку, авторові
збірки віршів “Витверезник для ліриків”.*

“Зелений змію” з буряка,
Не підповзай до Бортняка!
Хай вариво твоє хмільне
Хтось інший зопалу хильне.

Писака

Авторові рекламних оголошень.

Достатньо аркуша тобі,
Фломастера і клею,
Щоб оприлюднить на стовпі
Суцільну ахінею.

Блудний син

Блукав по світу Іваненко,
Забув, яка та мова наша,
І вдома замість: “Мамо, ненько!”
Звернувся до матері:
— Мамаша!

Змахнула потайки сльозину
І гірко усміхнулась мати:
— Відпочивай з дороги, сину,
Та будем вчитись розмовляти.

Мовою конвою

Клене він роки навісні,
Хитає скрушно головою,
Та ті прокльони показні,
Бо сам нерідко уві сні
Говорить мовою конвою.

Чванькові
(за Анатолієм Луначарським)

Чванько, тобі здалось уже,
Що ти — сучасний Беранже.
Ти справді — “б”, ти справді — “ж”,
А все-таки не Беранже.

ЦІКАВО ЗНАТИ

ПІСНЯ ПРО БАЙДУ

“1564 року Дмитро Вишневецький востаннє виступив проти Оттоманської імперії. З армією в 4 тисячі чоловік він зайшов до Молдавії, де якраз точилися міжусобні чвари, але його тут захопили в полон і відправили до Стамбула на страту. За “Хронікою Мартина Бельського”, козацького ватажка скинули з фортечного муру в Галаті на крюк; він провисів на ньому три дні, доки турки, обурені прокльонами, спрямованими проти мусульманської віри, застрелили його із луків. Багато істориків, зокрема Микола Костомаров та Дмитро Яворницький, погоджуються з версією Мартина Бельського і вважають, що розповідь про загибель Вишневецького лягла в основу славетної народної української пісні про “Байду-козака”; інші ж, як, скажімо, Володимир Голобуцький на підставі донесення — не зовсім зрозумілого — французького посла в Стамбулі, стверджують, що Вишневецького задушили і що пісня про Байду не пов'язана з його трагічною смертю...”

*За кн.: “Гетьмани
України”, К., 1991 р.*

УРОЧИСТИЙ
ВІЌД ДО КИЄВА

“У вересні 1648 року козацьке військо під Пилипцями знову розгромило 30 000 армію польської шляхти, яка, перелякавшись чуток про наближення великої татарської орди, покинула свої обози. Хмельницький рушив до Львова, обложив місто, взяв викуп. Запорожці дійшли до Замостя, звідки їм відкрився шлях на Варшаву. Але гетьман знову марно простояв місяць, очікуючи виборів нового короля. Ян Казимир прислав Хмельницькому листа і просив його очікувати комісарів, які мали висунути умови миру. Гетьман у грудні урочисто вернувся до Києва, де його зустріли кияни, вище духівництво, дзвонили дзвони, стріляли з гармат. Хмельницького вітали як “нового Мойсея”, що визволив Україну з лядської неволі”.

*За кн.: “Гетьмани
України”, К., 1991 р.*

ТАЄМНИЦЯ

“Тільки надвечір 6 травня домовина Шевченка прибула до Києва на Поділ, у Рождественську церкву...”

Генерал-губернатор категорично заборонив виголошувати промови над прахом поета; поліція розганяла натовп. 7 травня зранку, незважаючи на дощову погоду, до Рождественської церкви зібралось народу кілька тисяч: кожен хотів попрощатися з дорогим покійником. “Во время панихиды между народом протиснулась в глубоком трауре дама, положила на гроб поэта терновый венок и удалилась: красноречивее надгробных слов выразила она то, что чувствовал каждый из нас, провожая поэта-страдальца в могилу...” — розповідає М. Чалий. “Это произвело сенсацию, — доповнює ці свідчення М. Білозерський, — полиция убрала этот венок”.

*Із кн.: “Т. Г. Шевченко. Біографія”,
К., “Наукова думка”, 1984 р.*

«ХІБА РЕВУТЬ ВОЛИ, ЯК ЯСЛА ПОВНІ?»

Не кожному пересічному читачеві відомо, що назву для свого роману Панас Мирний взяв із Кулішевого перекладу Книги Іова. Саме цей афоризм у книзі “Українська афористика” (Київ, видавничий центр “Просвіта”, 2001) чомусь “належить” Панасу Мирному... Йдеться не про докір редактору видання. Питання ставимо і до себе. Кому ж належить афоризм? Іову? Пантелеймону Кулішу? Панасу Мирному?... Пантелеймон Куліш переклав, оживив на мистецькому рівні, Панас Мирний утвердив, унаочнив, спопуляризував...

То кому ж належить цей афоризм?

Думаю, що до подібних афоризмів, а вони в книзі є, доречними були б навіть коментарі.

Безперечно, що книга “Українська афористика” заслуговує на схвальне слово. Це ж уперше в Україні ми спромогли на подібне видання! Передмова до видання доктора мистецтвознавства, професора Вадима Скуратівського “Афоризм — колись і сьогодні” відзначається компетентністю, науковістю і блискучою обізнаністю з матеріалом.

Думаю, що авторам не варто було навіть робити застережень стосовно “недоліків книги”...

Книга вдалася, і таки дуже потрібна книга. Вадим Скуратів-

ський у передмові пише: “Є в цьому національному афористичному Монблані єдине його світоглядне підніжжя, спільне для всіх представлених тут авторів. Від Івана Вишенського до Івана Драча. Від Івана Котляревського до Івана Франка. Від Климентія Зіновія до Оксани Забужко і Євгена Яценка. Десятки імен. Сотні й сотні афоризмів...” Звісно, що місця для всіх (і часом дуже достойних) мудреців не вистачило, але зерно мудрості — повні ясла. Отож мудрим афоризмом хочеться завершити: “Хай не ревуть воли, як ясла повні!”

Василь ОСАДЧИЙ

Засновник — Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка. Реєстраційне свідоцтво № 1007 від 16.03.1993 р.

**Головний редактор
Любов Голота**

Шеф-редактор Павло МОВЧАН
Редколегія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Ющук

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

Комп'ютерна верстка: Ірина Шевчук та Олег Бесський

Адреса «Слова Просвіти»: 01001, Київ-1, завулок Музейний, 8. Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка, тел. 228-01-30. E-mail: prosvita@iatp.org.ua

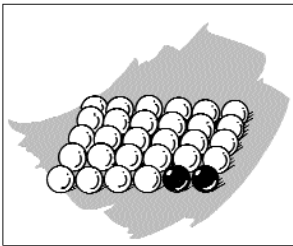
Індекс 30617.

Зам. № 3301214.

Наклад 3500.

Видруковано з готових фотоформ на комбінаті «Преса України»

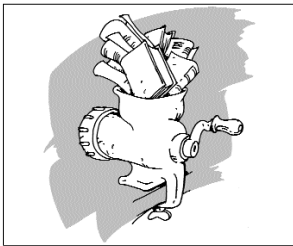
Малюнки

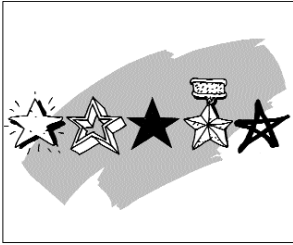
30s_s.tif

church_s.tif

meet_s.tif

5stars_s.tif

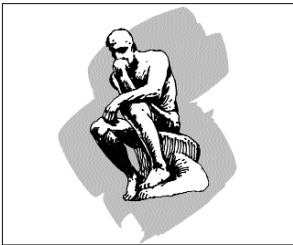
chyta_s.tif

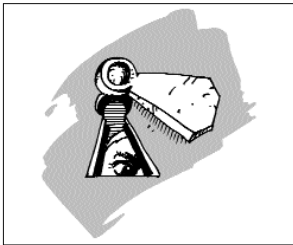
nestor_s.tif

academ_s.tif

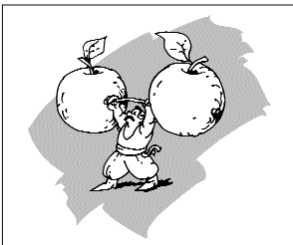
duma_s.tif

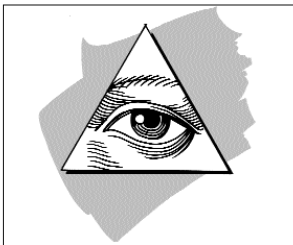
ochko_s.tif

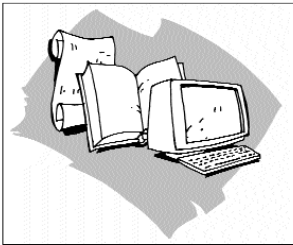
alfa_s.tif

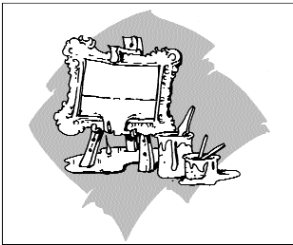
kozak_s.tif

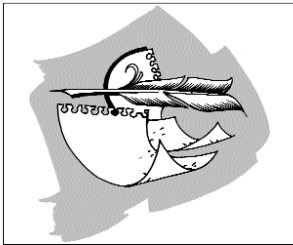
oko_s.tif

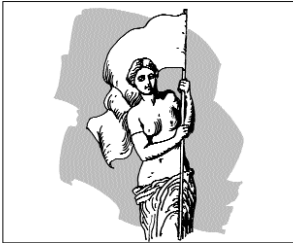
alltime_s.tif

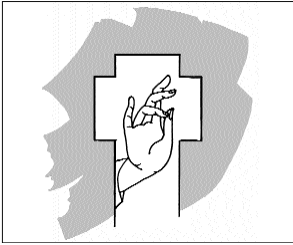
krtyna_s.tif

pero_s.tif

baba_s.tif

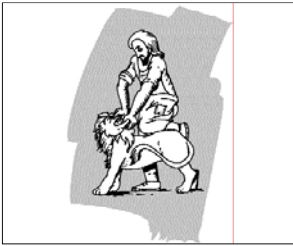
krzyz_s.tif

scena_s.tif

Bayda_s.tif

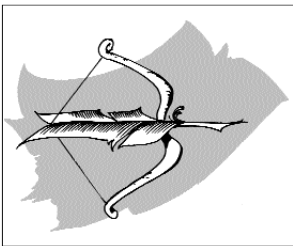
lion_s.tif

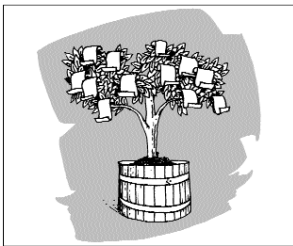
stars_s.tif

birdmic_s.tif

luk_s.tif

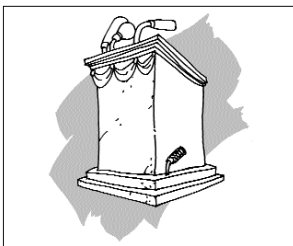
tree_s.tif

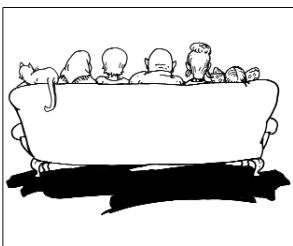
books_s.tif

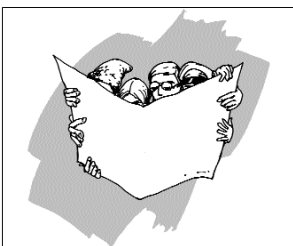
mall_s.tif

tribun_s.tif

TV_seat.tif

zagal_s.tif

Олександр СВИРИДА: «ВСЕ, В ЧОМУ НЕМА ПРАГМАТИЗМУ — ВІД ЛУКАВОГО»

— Так, моя посада за повноваженнями і зарплатнею прирівнювалася до заступника голови обласного виконкому. Більше того, це була автономна від місцевого керівництва робота — повна самостійність! Я ініціював перші в Україні аукциони, реструктуризацію. Відділив від «Волинського нафтопродукту» три основні бази й заправки, магазини від оптових баз — це були чи не єдині на той час в Україні прецеденти! Але з приходом нового президента в 1994 році, коли помінялося столичне керівництво ФДМ, цей період завершився.

Працювати стало знову дискомфортно: не робота, а суцільні папери, нескінченні перевірки. І я знову пішов.

— Куди?

— Ніби в нікуди. Але життя — це і особисті контакти. Друзі порадили мені зайнятися виробництвом. Я так і зробив. Існувало на той час новостворене ВАТ «Волинський холдинг» (нині всім відоме як «Торчин-продукт»). Тоді там не було нічого. Але мені вдалося залучити кредит, купити обладнання і налагодити випуск води у ПЕТ-пляшках. Паралельно виготовляли кетчуп, майонез, гірчицю. В державі була безнадія, виробництво занепадало, «чорному імпорту» було складно протистояти, але ми піднялися. Так я пропрацював 4 роки.

— Невже вам знову захотілося змін?

— Атож. Я реально оцінив власні шанси й активно включився до виборів до Верховної Ради. Чому? По-перше, я знав, що серед 20 моїх конкурентів не було жодного бізнесмена. І моє гасло: «Зробив щось на виробництві, зроблю і в державі», — було виграним. По-друге, завдяки тому, що працював на виробництві і займався просуванням торгової марки, я добре знав, як «піарити».

— Секретами поділитесь? У переддень парламентських виборів це знову актуально.

— Будь ласка. Я почав із того, що продумав і склав медіаплан. За два місяці до виборів я підписав угоди на рекламу на ТБ, радіо, газетах, склав зручний графік її виходу. Слідкував за рейтингами і соціологічними дослідженнями. До того ж я не вів кампанії «проти», я боровся «за» — за себе. Спочатку я був десь на останніх місцях. Тому я зробив таку піарівську акцію. Запустив до газети анонс статті під назвою «Невже Свірида кине на вибори сім вагонів майонезу?» Це було настільки правдоподібно, що вже наступного

дня про це говорили всі. Конкуренти забули про себе, на кожному кроці згадували Свіриду, звичайно, негативно, але тим самим все одно активно працювали «на мене». Я піднявся в рейтингу на 7 місце. Потім у тій газеті надрукували зі мною позитивне інтерв'ю, де про жодні вагони не йшлося. Я виграв у демократів Жулинського, Гудими, комуніста Пхиденка, керівника крайового НРУ Харченка і решти регіональних лідерів усіх партій.

— Але це були вже інші PR-технології, інші витрати на них, ніж на виборах до облради. Ви змінили романтику на прагматизм?

— Безумовно, я послуговався прагматичнішими категоріями. Моя романтика стала практикою, ще коли я пішов на державну посаду в ФДМУ. Тоді були абсолютно жорстокі реальність та дійсність, ми проводили непопулярні реформи, приймали сотні управлінських рішень. Яка романтика? Але не думаю, що з тим моя система цінностей сильно змінилася. А, може, я прагматиком був завжди? Бо вважаю, що все те, в чому нема прагматизму — від лукавого.

— Наприклад?..

— Наші демократичні сили. Стосовно них досі є актуальним вже набридле всім прислів'я про кількість гетьманів і партій. Я був із 90-го по 98-й рік членом Демократичної партії. Я не хочу образити демократів — вони, як ніхто, близькі мені за духом — але їхній непрагматизм, непрактичність, невміння політичного адміністрування їх і згубили. Я переконався: з ними каші не зварюш. Пройшовши до парламенту, я не бачив іншої альтернативи, ніж іти в «Трудову Україну». Ця ідеологія — до України через працю — мені зрозуміла.

— «Трудову Україну» називають фракцією не тільки прагматиків, але й олігархів... Ви є одним із них?

— Ні, я не вважаю себе олігархом. А до таких понять взагалі ставлюсь філософськи. Олігархи — просто люди, які мають достатньо сил, щоб впливати на державну політику...

— Сил і грошей...

— Можливо, це класичне визначення. Але філософія цього явища набагато цікавіша — ну скажіть, кого з «олігархів» знали ще п'ять років тому? Це змінне поняття, свита короля. За кілька років олігархами назвуть інших людей. А хіба удільні князюки не були олігархами, які впливали на політику князя усієї Русі Володимира. А фаворити короля? Навіть у Леніна були свої олігархи! А чим не олігархи — радянське Політбюро? І тут я ставлю

«на вид» демократам: а чому вони не можуть впливати на державні рішення, добровільно відмовляються від боротьби? Ну, сталося з Ющенком. Але йдіть, домовляйтеся, впливайте на ситуацію. Бо відсторонюватися в білих рукавичках — чи розумно сьогодні? Згадаймо 1918 рік: наступає армія Муравйова, а українська еліта між собою воює: Скоропадський з Петлюрою, Грушевський з Винниченком. Хто виграв? Програла державу. Ось і зараз: чи видуть демократи з ситуації з урядом на білому коні? Боюсь, що це знову буде сирійський віслічок або шкапа. А в Італії прем'єр Берлусконі — мало не офіційний мафіозі, Буш і Шредер — теж ставленики олігархів.

— Яке ж ваше політичне кредо?

— Я — політик. І вважаю, що поганий той солдат, який не мріє стати генералом. Можу нагадати й інше відоме прислів'я — про лежачий камінь. Для мене це неприйнятно. Моя мета — стати найкращим. Але я відрізняю мої і «не мої» вчинки на шляху до цього. Якби я піддався тиску і проголосував би проти Ющенка, мене точно гризло б сумління.

— Від романтичних мрій щось залишилось?

— Моя романтична мрія дуже особиста — хочу мати сина.

— До речі, ви знайшли своє сімейне щастя?

— Ще у тому романтичному 90-му. На одному з пікетів — ми пікетували обком комсомолу — я й познайомився зі своєю майбутньою дружиною. Тоді ми стояли по різні боки барикади. Вона очолювала сектор агітації і пропаганди обкому комсомолу. Я ж говорив про репресії, голодомори, знищення комуністами цілих народів. Мені здалося, що тоді переміг я. А тепер я в усьому поступаюся дружині та двома моїми маленькими донечкам, — старшій з них 6 років, а молодшій лише 3 місяці.

— «Олігарх» Свірида добрий тато?

— Щодо олігарха, то я так і не побудував дім, живу в Луцьку в квартирі. Щотижня їду на роботу в Київ, а на вихідні до сім'ї. Люблю просту українську їжу, до якої мене привчила мама, і дуже люблю співати на весільних застілках у селі. А якщо казати про «доброго тата», то тут в мені дійсно прокинувся дар — розповідати дітям казки на сон. Щоправда, якісь модернізовані казки виходять. Якщо Колобок, то — на батарейках, з моторчиком і з рукою на пружинці для самооборони...

Розмову вела

Олена БОНДАРЕНКО

Олександр Свірида — політик і, як стверджує сам, прагматик. Хоча спочатку в його житті був суцільний романтизм. Він народився 8 липня 1967 року у відомому своїм замкам Луцьку. Виховувався на маминих українських борщах і творах українських класиків. У сьомому класі — вже читав «Роздуми і спогади» Жукова. А студентом п'ятого курсу активно включився у виборчу боротьбу за депутатство до облради і... виграв. Сьогодні колишній студент-романтик входить до фракції «Трудова Україна», яку називають фракцією прагматиків і олігархів. Про дивні метаморфози життя молодого політика ми запитали у нього самого і подаємо на розсуд читачів міркування Олександра Свіриди.

— Олександр, як студент-п'ятикурсник став депутатом Луцької облради?

— На хвилі демократичного піднесення 90-го року. Я тоді був активним членом Народного Руху. А ще я першим у Луцьку застосував найвдаліші PR-технології. Взяв домашні колонки, підсилювачі, виставив апаратуру на кіоски в центрі мого виборчого округу, включив на повну потужність і півтори години ораторствував. Чесно кажучи, сам від себе такого не сподівався. Я був молодий, палко говорив про демократію, і, певно, мав щирий вигляд на тому власноруч змонтованому «постаменті». Також я, студент-механік, досить добре вмів креслити. Тому взяв плакатне перо і написав сам собі листівки — «за молодого й енергійного Свіриду». Сам обклеїв ними округ, сам агітував і... виграв. Боротьба була запеклою, а конкурентів — понад десяток, на чолі з мером міста.

— Скільки вам коштували ті вибори?

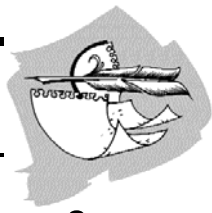
— Ніскільки. Тільки трохи витратив на кольоровий папір. Бо листівки, щоб виділитися, я писав на сторінках, склеєних з двох смужок — жовтої і блакитної. На мене звернули увагу, і я був обраний до обласної ради, де увійшов у Демблок, у якому із 120 депутатів нас, демократів, було тільки 37.

— А що ж було з вашим навчанням?

— Я закінчив Луцький філіал Львівського політехнічного інституту з червоним дипломом. Два останні курси навчався за індивідуальним планом. І мав залишитися в аспірантурі. Але, мабуть, була якась вказівка, і я потрапив за направленням на підшипниковий завод. Там я пройшов добру школу адміністрування інженером-технологом. Але як депутат облради і член Народного Руху, почувався дещо дискомфортно і пішов із заводу... Гадаю, керівництву заводу треба було одразу мене гнати. Бо зараз розумію, що на виробництві не повинно бути ніякої політики.

В облradі на той час склалися два угруповання. Одне підтримувало першого секретаря, присланого на Волинь із Києва, який не був у місцевих популярних. А друге — другого секретаря, досить авторитетного, помірного і державницького Володимира Блаженчука. Коли голосували за голову Ради (і виконкому відповідно), наш блок «за Блаженчука» переміг. Він же нікого, хто його підтримував, не відштовхнув, кожному запропонував посаду по силах. Я був порекомендований Блаженчуком на посаду керівника регіонального відділення Фонду держмайна України. Пройшов через усі бюрократичні рогатки і таки отримав призначення на посаду.

— Фантастична кар'єра — у 24 роки обіймати керівну посаду такого рівня.

ЧАС МИШКИ СІРОМАНКИ

За мотивами української народної казки

Казку про "Ріпку" ми всі знаємо. Суть її зводиться до того, що й казочки про Курочку Рябу, яка знесла золоте яєчко. Там "Дід бив — не розбив, баба била — не розбила". А мишка бігла у своїх справах, зовсім випадково хвостиком зачепила і розбила. (Зважмо, що цю казочку в Україні читають уже багатьом поколінням найменших українців, щоб з ранніх літ у їхній у свідомості формувалися образи елітних українців — Діда та Баби, національної титульної сили — як не спроможних на великі доленосні звершення, і образ сірої веселистої мишки, напористої, спритної, яка вчасно і безпрограшно володіє ситуацією і вміє привласнити плоди дідо-бабиної праці, а їм не залишено ніякого вибору, окрім отого споконвічного: "Дід плаче, Баба плаче..." та: "Маєте те, що маєте").

З "Ріпкою" ситуація надто схожа. Пригадуєте її неповторний патріархальний чар: "Був дід Андрушка, а в нього — баба Марушка, а в дочки собачка Хвінка, а в собачки — товаришка киця Варварка, а в киці — вихованка мишка Сіроманка.

Раз весною взяв дід мотику, скопав у городі ярдкую велику, підпушив, зробив пальцем дірку та посадив ріпку..." Далі було те, що й повинно бути: час ріпку рвати. Великий гурт тягнув ту ріпку, яку виростили дід та баба. Отож, ні велет-дід, ні його моторна баба Марушка, ні їхня донька Мінка, ні навіть собачка Хвінка та киця Варварка не спроможні були зробити того, що зробила ця міфічна геракло-подібна мишка.

Чому ж такі цей образ такий популярний у нашого народу? Адже народні казки — це те символічне дзеркало, подивившись у яке, побачиш цілком конкретні речі — дух і душу народу. Отож, та мишка Сіроманка завжди була вирішальною силою в нашій пра-і сучасній історії. Не вірите? Тоді пройдемося прадавними, давними, ближчими і зовсім близькими історичними дорогами.

Візьмімо хоча б княжу добу. Дід із Бабою невтомно чубилися на велетенському українському городі, перемотлюшили городину, потовкли одне одному боки, повиколоювали вилами очі, а коли побачили, що вже ніяк не дадуть собі ради, то й сказали... Нині надто часто їх цитують, вважаючи, що нібито ці слова, мовлені ними так необачно, стали своєрідним заповітом предків, таким собі кліше в головах усіх наступних дідів та бабів української трагікомічної історії. А сказали вони так: "Земля в нас велика і багата, а порядку в ній немає, приходьте і володійте нами". Кому були мовлені ті слова знає навіть кожен учень молодших класів. Отож і стали варяги порядкувати на дідовому й бабиному городі...

Підемо далі, вірніше, ближче. Козацька доба. Запорізька Січ наводила жах на саму Османську імперію, яка тримала значну частину світу в покорі, неволі та страхів багато століть.

Отож, те "золоте яєчко" (Січ) били-не розбили турки разом з татарами, били-не розбили шведи, били-не розбили поля-

ки, а от сіренька мишка-побігушка, мишка Сіроманка, яка здатна ухоркати й коня, хвостиком зачепила і розбила. Хто вона, здогадатися не важко! Це до неї козаки, стоячи на колінах, молитовно волали: "Не встанемо, мамо!"...

Чи взяти часи вже ближчі до нас, коли 1918-го року розпалася царська імперія й Україна здобула незалежність. Сам великий Історик Михайло Грушевський її очолив, який знав не лише історію України, а й всього людства, здається, по днях, у хронологічній послідовності. Знав усі "закономірності" поневолення одного народу іншим, знав, що собою являє імперський великодержавний феномен, знав про "надідею" Іванушки-"мудреця", яка приблизно формулювалася ось так: "Ослободять всіх і вся от ихней жизни! Мочить! Давить и "железной рукой" загонять к счастью!" Расширять единое пространство до размеров единого земного государства с единым батюшкой-царем".

Це все великий історик знав, однак повірив, що "братерські обійми" соціалістів та комуністів чимось кардинальним відрізняються від царських. І наші тодішні діди й баби наступили на відомі граблі, що опинилися в них під ногами, та ще зубцями догори...

І знову пробігла Україною та міфічна мишка-побігушка і розбила золоте яєчко її волі, її долі...

А потім... Все посіла вона, зухвала істота, капосна, сіра помислами і кривава діяннями, агресивна, всеядна. Перегризла, перетлумила, перепакостила, перезанапастила, перетворила у свої відходи все збіжжя в засіках. Особливо позбиткувалася над елітними сортами. На них вона одразу напустилася і перегризла на січку навіть ті засіки, де вони зберігалися. Залишилося лише поле, прибите морозами та посухою, впереміш з кукілем.

Тож Дід та Баба й стали висівати неелітні миршаві сорти і стали збирати й неелітні миршаві врожаї, до яких не добралася гурманка мишка Сіроманка.

І от, здавалося б, у 90-х роках уже минулого століття й тисячоліття казка, де фігурує та сіренька зухвала істота, повніс-

тю вичерпала себе. Дід та Баба разом із великим гуртом знову, вже вкотре такі виростили свою омріяну солодку Ріпку. Усі троє — Дід, Баба і Донька просто оп'яніли від щастя. Повдягали вишивані сорочки (Дід — шаровари та ще й булаву вчепив, гетьманом став себе величати, граблі якнайдалі од себе відкинув), націпляли разки доброго намиста, взяли бандури та кобзи і стали виводити прекрасними голосами (єдине, що не переточила пакосна сіра істота), а собачка Хвінка й киця Сіроманка витанцювали на тому городі. Дід та Баба разом із Мінкою зрідка покрикували до них то "Слава!", то "Ганьба!" аж поки не охрипли. А тоді почали сваритися, у кого голос кращий та сорочка гарніша. Дід галасував, що в нього, а Баба — у неї, бо в неї пазуха розкішніша. Мінка і собі пишалася коралями, так що стали чубитися, не помітивши, що ота, остання у мишиному роду, їй не ловила, а займалася своїм природним відтворенням. Під гарний спів та ті неперевершені два вигуки, що стали знаком часу, під бабо-дідову лайку й чублення, сіра істота плодилася несамовито. Аж посіріло на городі. Сіра маса рушила із сотиссячних нірок поміж кропу та моркви, притягла до Діда й Баби граблі (начебто тризуб) — і вмент перетворили славу того розкішного городу на ганьбу. Покотила мишва ріпку і накинута на неї сіро й неса-мовито.

ми — на конюшні, комори з насінням — на купи лушпиння, розкішні сади, що вгинаються від плодів, — на пеньки та стирчаки. Народ — у натовп з голодними очима. Культуру й духовність вважала своїми найлютішими ворогами, однак до найбільших нематеріальних цінностей зараховувала часті застілля в ресторанах та на природі. Під звуки чаркування любила співати "не расстанусь с комсомолом", а ще — "Рябинушку". З усної народної творчості визнавала лише анекдоти і травила їх, запиваючи міцними напоями. Любила Кобзона і не любила "Кобзаря", мову дідо-бабину ненавиділа лише за те, що вона не нагадує її, мишину, однак любила все, що створювали їхні руки. Тому охоча була до великих городів, великих комор та льохів, де б можна було "созидать" і "выполнять" большую историческую миссию". Словом, коли Дід та Баба разом із Мінкою захмеліли від радісного вітру волі, вона й взялася за ту свою "миссию", ніким не положена й не контрольована. Масштаб її "созидания" перевершив усі сподівання — перетлумила все вже на суверенному городі, в коморах, засіках, льохах, навіть колоски переточила й добралася до головатих соняшників та достиглих кукурудзяних рядів...

Дід з Бабою ще довго не помічали б того капосного злодія-шкідника, коли б господар не перечепився через купу лушпиння. Саме примірявся до нової бурави і нові клейноди із бабиних рук хотів висмикнути. А Баба макогоном на нього за це замахнулася. Гепнувся прямісінько в лушпиння. Тоді й витверзлі враз і побачили, що стоять посеред тирловища. У дідових руках лише чубок від ріпки та булава, у бабиних — макогін, яким вона вгріла діда. А в доньки Мінки єдиний разочок доброго намиста. Аж тепер помітили, що вже не на городі — там їм місця немає, а на межі, під великим чорнобильським кушем лопуха. Обараніло ловлять відкритим ротом повітря і ніяк не можуть його вловити. І знову накинута на граблі, які уже приволочила їм капосна істота і покпала як і належить — незмінно зубцями догори. І знову патріархальні нетлінні наші граблі вгріли обох, аж зблиснуло їм ув очях, і знову: "Дід плаче, Баба плаче...", тужить Мінка, підвиває собачка Хвінка та обурено шипить киця Варварка. Схаменулися. Перевели подих. Зголоднілими очима дивляться, як мишка Сіроманка останні гарбузи на городі дотлумлює. Коли ж їх голод остаточно зломив, почали скубати реп'яшки з лопуха й кидати до рота. На зміну несамолюбивій радості прийшла розпука, шалена втома, спустошення та зневіра. Гризун плодився на очах, безсоромно парувався, спинався на лапи, і його полчища теж кидалися виконувати "историческую миссию".

Не менш, ніж Дід та Баба, сіро-капосну істоту зненавиділа

киця Варварка. Вона вмент пригадала своє покликання і свою одвічну неприязнь до цієї гризунки, тлінний дух якої чути за кілька кілометрів. Вона стала натовчувати свої кігті й готуватися до стрибка. Обурено гарчить під споржнілим льохом і собачка Хвінка. Заціпило доньці Мінці. Дід та Баба лише розводять руками і мають те, що мають...

Чи зможуть вони приєднатися до Кицьки і взяти участь у цьому другому історичному етапі боротьби із мишкою Сіроманкою? Можуть, але не бажано — все одно зчинять галас, поб'ються і на граблі наступлять... Бо проти цього всеядного гризуна потрібен не ентузіазм романтиків, а міцні зуби та лапи професіонала.

Це — "Ріпка-2", казочка, що складена давно, але продовження її ми почали читати 24-го серпня 1991-го. Однак — дозволимо собі пофантазувати, — та й жанр казки дозволяє це зробити — уявімо, що кицька, коли вже й не впливає мишку Сіроманку, то, принаймні, зажене у нору. Чи ж не станеться на нашому городі знову те, що вже було, чи не вчинить і кицька так, як вчинила сіра істота? А Дідові й Бабі знову скаже: "Маєте те, що маєте, то й радійте, що ще живі". Чи не стане професійна кицька витворяти на городі те, що й сіра капосна мишка? Не виключено! Адже вона амбітна і завжди почуває себе господарем господаря.

Тоді обізнеться третя сила в тому ряду — собачка Хвінка, яка вчинить із кицькою те, що збирається вчинити із мишкою Сіроманкою Варварка. От вона вірніша господарю, тобто Діду й Бабі. Вона їм завжди вірно служить за сякий-такий харч. Тоді з-під куца чорнобильського лопуха можуть вийти дід Андрушка, баба Марушка та донька Мінка. Вона вчепить Хвінці ошийника — про всяк випадок... Донька має дати всьому лад — позамітати все, прибрати смітники та купи лушпиння, поорати, заволокти на городі, вчасно посіяти і посадити, зібрати і вчасно в комори та льохи завезти, пильнуючи, щоб не вскочила туди ота сіренька всеядна істота.

Мінка, як ми всі здогадалися, — наш завтрашній чи позавтрашний день. Лише вона може втримати город, лише їй Господь дасть Благодать і силу, щоб на ньому і все врунилося, і все було, і все було вчасно зібрано і зведено в комори та щоб був на столі не лише хліб і до хліба, а коровай та свята паска. Більше нікому. Всі інші, попри свою спритність та ненаситність хижаків і всеядність сірих гризунів, не мають ні сили землі, ні Благодаті Неба. Вони можуть лише паразитувати на щедротах цього краю та м'якою характері добрякуватих, довірливих, наївних, романтичних, непрактичних, сварливих, булаволюбних і гетьманоспокушених, граблямиполобібезлічразівбитих, однак нерозкаяних Діда та Баби.

Нині ж час дрібного всезнищуючого гризуна, який розплодився і панує. Хто дочекається часу перемоги доньки Мінки — мо-ло-дець! А оцій "казочці" — кінець. А поки що Дід плаче, Баба плаче, як і належить казковим нерозважливим героям-романтикам, що луплять макогонами та булавами один одного замість того, щоб ударити ними сіру істоту з поганим специфічним запахом. Запропонувала б і вам бубликів в'язочку, та ба, поки що у нас є лише те, що посередині того бублика...

Герб Івана Мазепи

ЖНИВО НАЦІОНАЛЬНОЇ ВОЛІ ІВАН СТЕПАНОВИЧ МАЗЕПА (близько 1640 року — 1709 року)

“Без надії сподіваюся”
Іван МАЗЕПА

Це були останні передсмертні слова великого сина України Гетьмана Івана Мазепи, котрий, маючи все, чого душа воліла, міг мати ще більше, а змушений був умирати у глухому молдавському селі Варниці. Про що думає ще недавно обдарований загальною любов'ю і увагою, включаючи самого царя московського, великий Гетьман, готуючись до зустрічі зі Всевишнім?..

“Я кличу всемогутнього Бога в свідки і заприсягаю, що не ради високих почестей, не для багатства, або яких інших цілей, а для вас усіх, що єсте під моїм урядом, задля жінок і дітей ваших, для добра нашої бідної України, для користі всього народу українського, для піднесення його прав і вольностей — хочу я за поміччю Бога так чинити, щоб ви з жінками вашими і рідний край не загинули ні під москалями, ні під шведами...”

Не зрозуміли, не хотіли зрозуміти... І хто?..

Як ніколи виправдалася приказка: не так ті воріженьки, як добрі люди.

Змінюючи один одного, в уяві Гетьмана постали Іскра, Кочубей, Ніс... Так, так, Іван Ніс. Це він провів москалів потаємним підземним ходом у гетьманську столицю, яку вони доценту спалили разом із палатами і церквами, а козаків і мешканців вирізали, не пожалівши ні жінок, ні старих, ні дітей. Іван Ніс, ти обезсмертив себе, Іудо!.. Україна завжди пам'ятатиме і тих справжніх героїв,

котрі захищали Батурин і на наказ московського царя здатися відповіли вустами полковника Чечеля: “Умремо всі, а столиці не здамо!” Гетьманські палати горіли три дні, а полковника Чечеля і козацьку старшину помордували, їх трупи прив'язали до плотів і пустили вниз по Сейму, усім на пострах...

...А ще постали перед старим Гетьманом славні Петро Дорошенко — прийняв смерть на далекій московській півночі під В'яткою, Дем'ян Многогрішний — загинув у Сибіру, Іван Самійлович — також сибірська могила... А ще рідний дід Гетьмана Федір Мазепа. Разом з Наливайком прийняв смерть у Варшаві. Усі вони прийшли сьогодні до старого Гетьмана в тепер уже відоме село Варницю, аби засвідчити йому свою любов і свою ненависть, свою вірність і свою підступність...

І зібравши останні сили, Гетьман звертається до них, до нас, звертається через роки, через століття: “Без надії сподіваюся...”

25 липня Івана Мазепу було обрано Гетьманом України. Саме в цей день о 10-ій годині Всеукраїнське Товариство “Просвіта” імені Т. Шевченка планує провести “круглий” стіл і запрошує до нього всіх тих, для кого справа Івана Мазепи дорога і близька, хто, як і він, у найжорстокіші часи “без надії сподівався”...

Володимир АНДРОЩУК

Портрет Івана Мазепи

“А так, як осудили Мазепу — ще мабуть ніколи ніхто не осуджував: се могло статися тільки в одвічній краю деспотії і рабства — в Росії. Щоб 200 літ, щороку на празниках всехристиянської любові на Великдень проклинали привселюдно ім'я національного борця устами його потомків!... Щоб вирвати душу у народу, і його ж синам звелів писати повні ганьби й грізні книги про Мазепу — се єдиний був край у світі — Росія. І єдиний був такий народ, з яким можна було собі се дозволити — се нарід український. Занадто потульний, занадто миролюбивий, занадто уступчивий...”

Маятник життя Гетьмана Мазепи гойдався від Хвали до Хули. Згадаймо і те, що написав про нього Преосвященний Митрополит Рязанський Стефан Яворський (от лица всея Руси):

*Ах! Тяжку горесть
терпить мати бід-
на
Утробу мою снедаєт
схидна.
Кто мнь дасть слезы,
яко же Рахиль?
Се второй Иродъ,
исполне смертна
яда,
Мазепа лютый убилъ
мои чада...*

Мазепа — державець, Мазепа — політик, Мазепа — будівничий... Так — Будівничий! Справді вражаючий реєстр будівель Мазепиною фундації. Він виділяв великі кошти на відбудову і будівництво церков. За Мазепи завершилася побудова Мгарського монастиря біля Лубен. Збудовано Богоявленську церкву при київському Братському монастирі, Миколаївський військовий собор та Феодосіївську церкву на Печерську і церкву Всіх Святих над брамою Києво-Печерської лаври та п'ятибанні собори в Ніжині, Новгород-Сіверському й Прилуках, церкву Вознесенського монастиря в Перяславі, Миколаївський монастир у Батурині...

Ілько Борщак і Рене Мартель у книзі “Іван Мазепа”, що вийшла в Парижі 1931 року, писали:

“Аристократія, духовенство, вчені, письменники та митці вихваляють його за те, що поставив Україну так високо... Слава Мазепи як опікуна церкви та науки поширилася між усіма православними Оттоманської турецької імперії... Мазепа казав видати власним коштом чудову Євангелію арабською мовою...”

Існують перекази, що й досі в Єрусалимі у церкві Св. Гробу вживають срібну миску із написом “Щедрий дар великого гетьмана Його Величності Івана Мазепи”.

Все це факти і дуже переконливі, що Гетьман був людиною великою і, як ми кажемо сьогодні, — національно-свідомою. Чому ж багато істориків вперто не хоті-

Хто він для нас, нині сухих на цій землі? Гетьман України Іван Мазепа... Державець? Так! Патріот? Безперечно! Найвидатніший з-поміж українців європеєць свого часу? Є й такі думки. Про освіченість гетьмана багато написано. Навчався у Києво-Могилянській колегії, у Єзуїтській колегії у Варшаві. Побував у Німеччині, Італії, Франції, Нідерландах. Володів польською, німецькою, російською та італійською мовами, розмовляв “чистою мовою Лівія та Ціцерона”. Дума-псалма, яку написав Мазепа, дає підстави говорити про нього як про обдарованого поета! А листи до Мотрони Кочубеївної — найвишуканіша сповідь небадужого серця.

І, хочемо ми того чи ні, а магнетична сила романтичного міфу-людини давно існує поза нашою волею. І дуже важко означити в ньому людину в її сучасному психологічному розумінні. Літописи скупі на психологічні характеристики, історики вітчизняні — по-своєму тенденційні (йдеться і про оцінки Бантиша-Каменського, і Аркаса...), до свідчень зарубіжних — ставлення часто скептичне... Смакується (можливо, що й доречно) процедура виборів Івана Мазепи на Гетьмана. А як же без цього факту?

А історія з конем, до якого прив'язали молодого Мазепу, переповідається із захопленням поколіннями. Багатьом до вподоби й інтриги, пов'язані з жіноцтвом. Що це? Заповнюється якась ніша в нашій психології? Чи нам подобається, що сильні світу цього ходять по грішній землі? А ще згадують прикру історію з Іскрою та Кочубеєм і сумнозвісну анафему та похорони Гетьмана:

“Труну Гетьмана везли шестеро білих коней; по обидва боки йшли двома рядами козаки із го-

лими шаблями; перед труною бунчужний ніс булаву, а за труною йшли українці, котрі прийшли сюди за своїми чоловіками і, як звичайно, голосили та причитували. За ними верхи їхали Генеральний писар Орлик, племінник покійного — Войнаровський...”

Свідчень про час, у якому випало жити Іванові Мазепі, і про перипетії його життя достатньо. Долею історії та обставин його постать опинилася у вирі всесвітньої історії. Байрон, Гюго, Верне, Булянке, наш Сосюра, Ліст — жваво цікавилися його життям, а великий Вольтер дав свою оцінку.

Різні погляди, різні (часом протилежні) думки щодо особи Гетьмана Мазепи, напластун-

ня історії, ідеології тощо. А суть цього державця, людини-патріота треба шукати у словах: “...хочу я, за поміччю Бога, так зробити, щоб ви з жінками і дітьми вашими і край рідний з військом Запорожським не загинули ні під Московією, ні під шведами”.

Чомусь сьогодні хочеться вірити саме цій сповіді. Не тільки Гетьману Мазепі, а й іншим доводилося бути “і вовком”, “і лисом”... У документах є безліч свідчень, із яких наша уява може собі домалювати цю непересічну особистість. У намаганнях віднайти хоча б живчик історії доводиться посилаватися на авторитети. Один із них — Гнат Хоткевич у праці “Гетьман Іван Мазепа”, що вийшла у Харкові 1917 року, писав:

Преображенський собор Мгарського монастиря

Церква Всіх Святих (побудована у 1696–1698 рр. на кошти Гетьмана Івана Мазепи)

ло визнавати величі його імені? Замовчувалися чесноти, діла... Одна відповідь проста — зрадив Москві, інші відповіді — неоднозначні...

Мало висвітлена одна із найболючіших сторінок нашої історії — Батуринська трагедія. Пригадаймо Шевченкові поеми "Великий льох" та "Іржавець". Геніальний Тарас мав велике чуття до ран України. Рігельман пише: "Люди все мечу преданы как в крепости, так и в предместьи без остатку, не щадя ниже младенцев, ни только старых". В іншому місці: "Выбил всех до единого, не щадя ни пола ни возраста, ни самых сущих младенцев". (Йдеться про Меншикова, якого цар Петро послав на Батурин). Зрозуміло, що подібні факти не бажано було оприлюднювати і навіть аналізувати за радянського часу.

*...Я меж трупами
валялась
У самих палатах
Мазепиних... Коло мене
І сестра, і мати*

**Зарізані, обнявшись
Зо мною лежали;
І насилу-то, насилу
Мене одірвали
Од матері неживої...**

Т. Шевченко
"Великий льох"

Звісно, що це ті незагоєні рани нашої землі, які турбуватимуть і наших нащадків. Епіграфом до поеми Тарас Шевченко взяв слова із 43 псалма: "Віддав на посміховище нас сусідам нашим, на погорду й наругу тим, що навкруги нас. Учинив єси нас поговором між людьми, народи над нами хитають головою".

Друга душа в поемі "Великий льох" — уособлення тієї України, що в боротьбі Мазепи проти Петра стала на боці Петра проти Мазепи... Після Батуринського розгрому від Гетьмана повтікало дуже багато переляканої старшини.

Настав час об'єктивного бачення проблем, правдивого перегляду і погляду на історичні події й постаті.

"Мазепа був передовсім патрі-

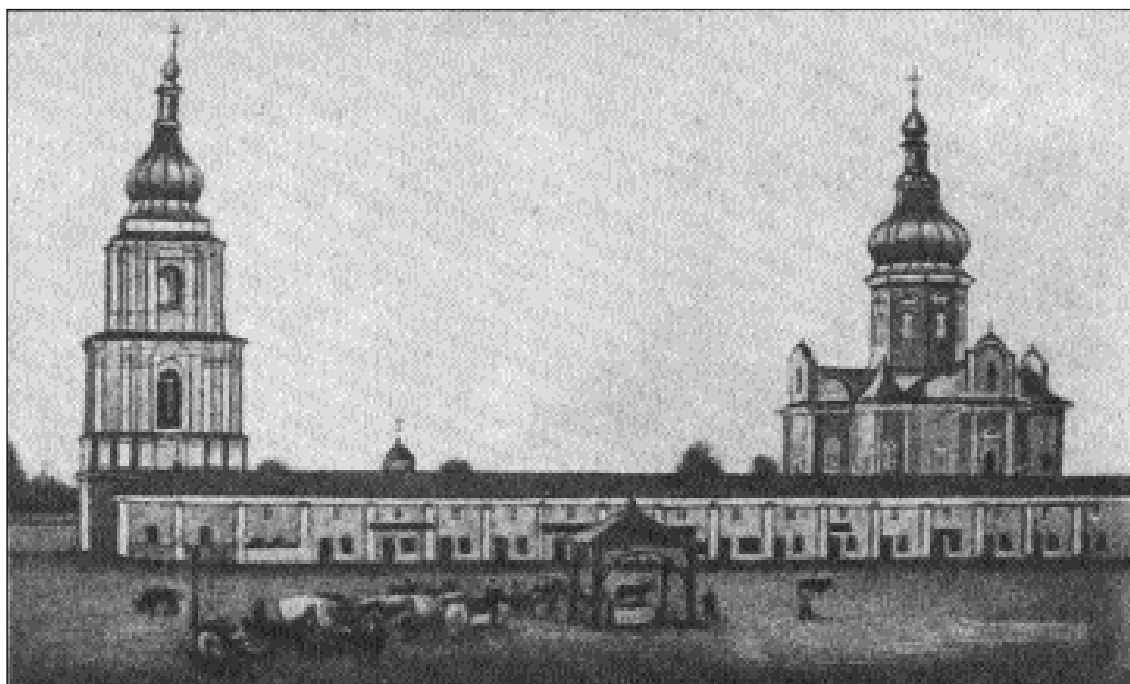
отом, перед яким стояла ідея одноцільної України, що зуміла би забезпечити собі повну незалежність від Росії і від Польщі. Його план був передуманий і добре підготовлений, він ішов до нього як до єдиної цілі все своє життя", — до таких висновків прийшли Ілько Борщак і Рене Мартель, опрацювавши безліч, у тому числі й недоступних для наших читачів джерел.

Час жнива національної волі проситься в наші душі.

Василь ОСАДЧИЙ

Військова печатка Івана Мазепи

Церква Вознесіння у Переяславі (збудував Гетьман Іван Мазепа у 1700 р.)

ЛИСТИ ДО МОТРИ

1.
Моє серденько, мій квіту рожа-
ной!

Сердечне на тоє болю, що на-
далеко од мене їдеш, а я не могу
очиць Твоїх і личка біленького ви-
діти; через сее письмечко кланяю-
ся і всі члонки цілую любезно.

2.
Моє серденько!
Зажурилемся, почувши од дів-
ки таке слово, же В[аша] М[илисть]
за зле на мене маєш, іже В. М. при
собі не задержалем, але одослал до
дому. Уваж сама, що б з того вирос-
ло.

Першая, що б твої родичі по
всім світі розголосили: же взяв у
нас дочку у ноги гвалтом і держить
у себе місто подложниці.

Другая причина, же державши
В. М. у себе, я бим не могл жадною
мірою витримати, да і В. М. также:
мусілибсьмо із собою жити так, як
малженство каже, а потом прийшло
би неблагословеніє од Церкви і
клятва, жеби нам з собою не жити.
Гді ж би я на тот час поділ. І мні б же
чрез тее В. М. жаль, щоб єсь на-по-
том на мене не плакала.

3.
Моє сердечне коханне!
Прошу і велце прошу — рачь зо
мною обачитися для устной розмо-
ви. Коли мене любиш, не забувай
же; коли не любиш, не споминай
же! Спомни свої слова, же любить
обіцяла, на що мені і рученьку бі-
ленькую дала.

І повторе, і постократне прошу,
назначити хоч на одну міну, ко-
ли маємо з собою видітися, для об-
шого добра нашого, на которее сам
ж преже сего соізволила єсь була; а
нім тее буде, пришли намисто з
шиї своєї, прошу.

4.
Моє сердечко!
Уже ти мене їзсушила красним
своїм личком і своїми обітницями.
Посилаю тепер до В. М. Ме-
лашку, щоб о всім розмовилася з В.
М. Не стережися єї ні в чем, бо єсть
вірная В. М. і мені во всім. Прошу і
велце, за ніжки В. М., моє сердень-
ко, облапивши, прошу, не одкла-
дай своєї обітници!

5.
Моє серце коханое!
Сама знаєш, як я сердечне, ша-
лене люблю В. М.; єще нікого на
світі не любив так. Моє б тоє щас-
те і радість, щоб нехай їхала, да жи-
ла у мене; тільки ж я уважив, який
конець з того може бути, а злваша
при такой злости і заедлости твоїх
родичов. Прошу, моя любенько, не
одмінйся ні в чом, яко юж не по-
єднокрот слово своє і рученьку да-
ла єсь; а я взаємне, поки жив буду,
тебе не забуду.

6.
Моє серденько!
Не маючи відомости о пово-
женню В. М., чи вже перестали В.
М. мучити і катовати, — тепер те-
ди од'їжаючи на тиждень на певніє
містця, посилаю В. М. од'їздного
через Карла, котрее прошу завдяч-
не прийняти, а мене в неодмінній
любві своєї ховати!

7.
Моя сердечне коханая!
Тяжко болю на тоє, що сам не
могу з В. М. обширне поговорити,
що за одраду В. М. в теперішнем
фрасунку учинити. Чого В. М. по
мні потребуєш, скажи все сій дівці.
В остатку, коли вони, проклятії
твої, тебе цураються — іди в мона-
стир, а я знатиму, що на тот час з В.
М. чинити. Чого потреба, і повторе
пишу, ознайми мені В. М.!

8.

Моя сердечне коханая!
Тяжко зафрасовалемся, почув-
ши, же тая катувка не перестає В.
М. мучити, яко і вчора тоє учини-
ла. Я сам не знаю, що з нею, гади-
ною, чинити. То моя біда, що з В.
М. слушного не маю часу о всім
переговорити. Больш од жалю не
можу писати; тільки тоє, якожкол-
век станеться, я поки жив буду, те-
бе сердечне любити і зичити всего
добра не перестану, і повторе пишу,
не перестану, на злость моїм і твоїм
ворогам.

9.
Моя сердечне коханая!
Вижу, же В. М. во всім одміні-
лася своєю любовію прежнійо ку
мні. Як собі знаєш: воля твоя чини,
що хочеш! Будеш напотом того
жаловати. Припомни тільки слова
свої, над кляткою мні даніє, на тот
час, коли виходила єсь з покою му-
рованого од мене, коли далем тобі
перстен діамантовий, над кото-
рий найліпшого, найдорогшого у
себе не маю, же: "хочь сая, хочь
так буде, а любов межи нами не од-
міниться".

10.
Моє серденько!
Бодай того Бог з душею розлу-
чив, хто нас розлучає. Знав би я, як
над ворогами помститися, тільки
ти мені руки зв'язала. І з великою
сердечною тескницею жду од В. М.
відомости, а в яком ділі, сама доб-
ре знаєш; прошу теде велце, учи-
ни мні скорий одвіт на сее моє пи-
санне, моє серденько!

11.
Моя сердечне коханая, най-
мильшая; найлюбезнішая Мот-
ренько!

Вперед смерти на себе споді-
вався, ніж такой в серцю Вашом
одміни. Спомни тільки на свої сло-
ва, спомни на свою присягу, спом-
ни на свої рученьки, которіє мені
не поєднокрот давала, же мене,
хочь будеш за мною, хочь не бу-
деш, до смерти любити обіцяла.

Спомни наостаток любезную
нашу бесіду, коли єсь бувала у мене
на покою: "Нехай Бог неправдиво-
го карає, а я, хочь любиш, хочь не
любиш мене, до смерти тебе, под-
луг слова свого, любити і сердечне
кохати не перестану, на злость мо-
їм ворогам". Прошу, і велце, моє
сердечко, яким колвек способом
обачься зо мною, що маю з В. М.
далій чинити; бо юж болш не буду
ворогам своїм терпіти, конечно
одомщеніє учиню, а якое, сама
обачиш.

Щасливіші мої письма, що в
рученьках твоїх бувають, нежели
мої бідніє очі, що тебе не огляда-
ють.

12.
Моя сердечне коханая Мот-
ренько!

Поклін мой оддаю В. М., моє
сердечко, а при поклоні посилаю
В. М. гостинця — книжечку і обру-
чик діамантовий, прошу тоє зав-
дячне прийняти, а мене в любві сво-
їй неодмінно ховати, нім — дасть
Бог — з ліпшим привитаю. За тим
цілую уста коралевії, ручки білень-
кіє і всі члонки тільки твого білень-
кого, моя любенько коханая!

ІНДІЙСЬКИЙ МІФ І УКРАЇНА

ТАРА-ЗІРКА І ЧАНДРА-МІСЯЦЬ

Чандру-Місяця творець світу Брахма настановив володарем над планетами й зірками, тваринами й рослинами. Чандра посвятився на престол і став царем. Та потім запишався своєю вродою, славою і владою. Дійшло до того, що навіть у наставника богів Брихаспаті він викрав його дружину, прекрасну Тару. Як не просили Чандру боги й сам Брахма повернути жінку чоловікові — той не відпускав її. Шукра, наставник асурів і вічний суперник Брихаспаті, став на бік Чандри. Боги на чолі з Індірою заступилися за Брихаспаті.

І почалася між богами й асурами війна за красуню Тару. Божественну рать очолив Рудра, асурську — Шукра. Битва між могутніми супротивниками була така люта, що Земля стрясалася до самісіньких глибин. І Земля, не на жарт налякана, почала благодати Брахму припинити страхітливую січу. Тоді Брахма звелів Рудрі й Шукрі замиритися, а Індра звільнив Тару й повернув чоловікові.

Жінка повернулася додому вже вагітною, тож невдовзі народила сина. Кожна, Чандра й Брихаспаті, вражені його вродою, хотіли мати його своїм сином. Щоб залагодити їхню суперечку, боги звернулися до молоді матері:

— Таро, скажи нам, хто насправді батько цього чудового сина?

Але жінка мовчала, ніяково потупивши погляд. Ніхто не міг добитися від неї бодяй слова. Тоді до неї підійшов сам Брахма:

— Скажи ж, доню моя, чий це син — Чандри чи Брихаспаті?

— Чандри! — ледь чутно прошепотіла Тара.

Чандра невимовно зрадів, почувши це. Він назав сина Будга, тобто Мудрий, Брахма ж зробив його владикою одноім'яної планети. Тара лишилася з чоловіком, а Чандра взяв у дружину 27 прекрасних доньок бога-отця Дакші — 27 сузір'їв місячного неба. Найчарівнішою з них була Рохіні, і вона стала улюбленицею Чандри. Він знав тільки її, а інших дружин наче й не помічав. Ображені його неувагою, ті прийшли до батька:

— Таточку, зроби так, щоб він усіх нас однаково любив.

Дакша закликав до себе зятя й дорікнув йому:

— Не годиться виділяти котрись із дружин, треба з усіма ладнати й усіх шанувати. Тоді не буде ніяких нарікань.

— Гаразд, я всіх шануватиму, — пообіцяв Чандра.

Але чинив і далі, як раніше. І невдовзі доньки знову прийшли до вселиного батька:

— Таточку, він не відходить від Рохіні, знає тільки її! Як же нам терпіти таку зневагу! Ми лишилося тут, не повернемося до нього.

Дакша ще раз закликав зятя, і той знову пообіцяв любити всіх дружин. Ті повірили йому й повернулися додому. Але нічого не змінилося. Утретє мусили йти доньки зі своїми жалями до батька:

— Він і далі нехтує нами! Зарадь же чимось, таточку любий!

І розгніваний Дакша наслав на Чандру недугу — той почав марніти. Слабшало його світло, темнішали ночі, в'янули трави й спадали з тіла живі істоти. Небожителі кинулися до Чандри:

— Що з тобою діється, Чандро? Раніше ти висявав своєю красою — де ж тепер вона поділася? Чому ти все хирієш?

Чандра розповів їм про покару тестя, і боги подалися до Дакші:

— Змилуйся над Чандрою, зніми з нього свій прокляток! Від нього майже нічого не лишилося! Все живе марніє разом із ним, і ми теж. А якщо ми переведемося на ніщо, то що ж тоді буде зі світом?

Зласкавившись, Дакша мовив:

— Я зніму з нього прокляток, але не весь — віднині він то повнітиме, то худнутиме. Тож нехай Чандра піде на берег Сарасваті й там, де во-

на впадає в море, зануриться в її води і змие свій гріх.

Чандра так і зробив: пішов до моря, омився в священних водах Сарасваті і очистився від гріха. І відразу почав повніти, набиратися сили, його чарівне світло знову осяяло всесвіт. Невимовно тішилися боги й люди, тварини й рослини, повернуті до життя. А Дакша наостанок нагадав зятеві:

— Будь лагідний і уважний до своїх дружин, любі їх!

Відтоді Місяць-Чандра убуває впродовж темної своєї половини і прибуває впродовж світлої.

ІДЕ ХЛОПЕЦЬ ДО ДІВКИ, ЯК МІСЯЦЬ ДО ЗІРКИ

Сюжет про війну богів та асурів через викрадення красуні Тари, частий в індійських джерелах, відноситься до ще ведійських (трипільських) часів. Його бачимо в "Рамаяні", де злий Рavana викрадає Сіту, дружину царевича Рами, в грецькому епосі, де Троянська війна спалахує через викрадення прекрасної Єлени, в українських казках і веснянках.

Міф має виразну астральну символіку, що видно з імен головних персонажів: Тара — "Зірка" й Чандра — "Місяць". Будга — син Чан-

Крішна

дри й Тари, уособлює планету Меркурій, Брихаспаті — Юпітер, Шукра — Венеру, Дакша — батько 27 сузір'їв, дружин Чандри, одна з яких — Рохіні. Поза сумнівом, міф містить винятково цінну інформацію, здатну багато що прояснити. Але ми звернемо увагу на деякі українські паралелі до персоналії міфу. Бо на Київщині є місто Тараща й річка та село Шандра, а в Індії Таратарх — "Зірка-фортеця", річка Чандра й місто Чандранур. Ведійський Рудра — слов'янський Род, а на Черкащині існував літописний Родень. В іншому міфі Рудра-Шіва вогненною стрілою руйнує обнесене трьома валами місто асурів Тріпуру, а назва Тріпура — "Тримісто" тотожна назві Трипілля. У міфі з "Рігведи" асурське плем'я паніїв ховає корів (уособлення достатку), за якими полює Індра, в далеких краях за річкою Раса. Що перетворюється з Россою, в гирлі його стов'я Родень, і з Панікарчею біля Ржищеве (прізвище Панікар і зараз поширене в Україні та Індії). Брихаспаті мав ім'я Дгір — "Мудрий", а київський князь звався Дір. Ім'я Будга, сина Чандри й Тари та планети Меркурій, теж означає "Мудрий".

Із Тарою-Зіркою і Чандрою-Місяцем пов'язана українська весільна обрядовість. Молода у наших весільних піснях — зоря, зірка, княгиня, красна, а молодий — місяць, князь.

В одній архаїчній пісні молоді — місяць і зоря, що змовилися зійти на небо й освітити землю, звеселити звірів у полі й спізналих гостей у дорозі. До Місяця причетне число "7", а весільний коровай роблять 7 молодич, у яких живі чоловіки. Вимішуючи тісто, жінки співають, що вода для святого короваю з 7 криниць, мука в 7 міхах із пшениці, зрослої на 7 полях, до короваю вбито 7 яєць від 7 білих курей, масло для короваю — з 7 кадовбів, збите з молока від 7 телиць. У ведійських індійців священну сому, що її полюбляв Індра, готували 7 жінок з роду молоді; їм давали епітет корів, а сому звали їхнім биком (Сома — інше ім'я Місяця-Чандри, а слово коровай споріднене зі слов. karv/korv — "корова", "бик"). Коровайний обряд супроводжують пісні, звернуті до матері молоді, і саме вона ліктем витискує в короваї місце, куди кладуть фігурки місяця і зірок (Вовк, 146, 196, 199, 319).

Чандра зображається мідянисто-рудавим, у нього червоний стег, його коалісницю тягне антилопа. Місяць поїть богів амрітою впродовж світлої половини місяця, а предків — впродовж темної.

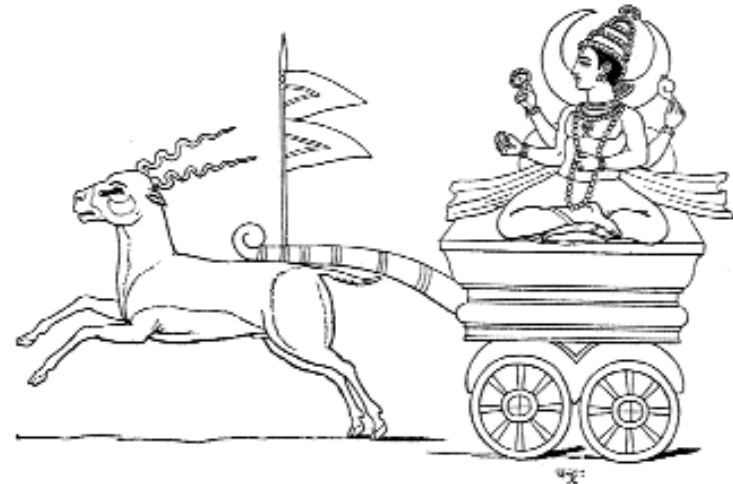
Індійський місячний зодіак має 27 (іноді — 28) сузір'їв, які ще у ведах виступають дружинами Чандри. Кожну справу слід починати при сприятливому розташуванні Місяця у сузір'ях. Гороскоп людини таумачився саме з характеристики сузір'я, в якому перебував Місяць. А Рохіні — винятково сприятливе сузір'я. Крішна народився, коли Місяць перебував саме в ньому. Ретельно вивчивши давньоіндійські пам'ятки, вчені виснували, що ця подія сталася 19/20 липня 3228 року до н.е. Тобто Крішна народився понад 52 століття тому. А він добре відомий Україні. "Васеова книга" знає божества Вишень і Кришень (такі ж прізвища мають сучасні українці), а Крішна — земне втілення Вішну (Вишнопіль на Черкащині й Вішнупур в Індії). У Черкаському й Переяславському полках козаки мали прізвище Кришненко, а в інших полках — імена Кришко, Крешко, Криско. Популярне ім'я Крішні — Гопад, Гопада відбите в козацьких прізвищах Гупал, Гупало, Гупалов, Гупаленко (і в сучасному — Гупалюк). А ще в назвах Гупали, Гупалівщина та гопаки — улюбленого танка запорозьких козаків.

Батьком Крішні був Васудева, що мав двох дружин. Від однієї народився Крішна, а від другої — Баладева, старший брат Крішні. За іншим міфом, Крішна народився від чорної, а Баладева — від білої волосини Вішну, тому братів ще зовуть Чорнобог (санскр. kṛishna — "темноносний", "чорний", але й "красний", "гарний") і Білобог. Крішна-Чорнобог — війське й пастушницьке божество, а Баладева-Білобог — землеробське, зображається з плугом і має імена, що відбивають це.

Знаменно, що матір Баладеви звали Рохіні, як і сузір'я. В переліку сузір'їв воно четверте, а розташування зірок нагадує віз, тому сузір'я має і назву Шаката — "Віз", "Коалісниця". А саме під назвою Віз знають його українці. Воно з так званих "люд-

ських" (мануш'я) сузір'їв (санскр. manusha — "людина", пор. слов'янське муж, польське менж; цигани називають себе мануш).

За ведами, сузір'я Рохіні, "Руда корова" — донька мудреця Каш'япи (пор. молдавські й румунські прізвища Кассапа, Касапа, Касап тощо) й священної Сурабгі — корови достат-

Чандра-Місяць

ку, праматері корів і доньки Дакші. Дружиною Каш'япи була й Дану — "Ріка", "Потік", річкова богиня, тожона українській Дані (імена обох — у назвах Донець, Дунай, Дністер, Дніпро). Дану — родоначальниця данавів, інакше — асурів, старших братів богів-деві, і мати найголовнішого з асурів, Врітри — в українському фольклорі злий цар Ворот або Воротар. А данави — інша назва ядавів, племені Крішні й Баладеви, тожонаго літописним ятвягам, які й собі мають назву дайнові.

Асури — старші брати богів, а Баладева — старший брат Крішні. Це підкреслює епос: Крішна тяжіє до девів, виступає на боці пандавів, а Баладева — до асурів і виступає, як і данави-ядави, на боці кауравів-корівичів, пов'язаних із земним світом. Обом божествам властива синьо-жовта символіка: Крішна синюватопірий і має жовте вбрання, Балавіра — золотавошкірий і має синє вбрання. В єдності протилежностей вони мовби уособлюють цілісність усесвіту.

Імена Баладеви, як і Крішні, теж засвідчені на українському терені. Санскр. Баладева (хінді — Бальдев) — "Могутній бог" відбите в прізвищах Федір Болудей і Тиміш Бідей з Чигиринського й Переяславського полків (РВЗ, 35, 343; в останньому служив і сотник Богдан Кришненко). Ім'я Баладей зафіксоване в чотирьох списках III ст. (за дванадцять століть до Запорозької Січі) у написах із Сіндики-Кімерії (КБН, №№1276, 1279, 1281), країни індів-сіндів-суйрів-кімерів, родичів українських сіверів, яка входила до тисячолітнього Боспорського царства зі столицею в Пантікапεί (суч. Керч). Один зі списків (№1279) з іменем Баладей містить і ім'я Гасак, яке пояснило винятково важливе слово козак ("Слово Просвіти", №12, 2001 р.).

Інше ім'я Баладеви — Балавіра

(хінді — Бальвір, пендж. Балбір), "Могутній герой" відбилосся в козацьких прізвищах Бальвір, Бальвір, Балбир, Балбиренко, Баль (ТРС, 10—12).

Показово й те, що дружиною Баладеви була Реваті, а Реваті — і двадцятьсьоме місячне сузір'я і теж дружина Чандри. Ім'я Реваті означає "Багата". Це сузір'я лагідне за природою, ним керує Пушан (від санскр. push — "розквітати", "буяти", споріднене з укр. "пишний") — ведійське божество добробуту, покровитель худоби й подорожніх. Пушан беззубий (зуби йому вибив луком

Рудра), а їжа його — каша.

Царівна Реваті, дружина Баладеви, походила з Сураштри в Західній Індії, де жили ядави-данави. Брата Реваті звали Реват (пор. укр. прізвища Ревут, Реут, Ревуцький), а діда Рева. У козаків часте прізвище Рева й похідні від нього — тільки в Канівському полку "Реестр" засвідчує 7 прізвищ Рева, Ревут, Ревутенко й Ревченя, а всього в 13 полках 40 прізвищ на Рев. Відсутні вони тільки в Ніжинському, Чигиринському й Черкаському полках. Найбільше прізвищ Рева припадає на полтавсько-миргородський ареал, що дає певні підстави трактувати цей ареал як базовий для прізвища Рева. З інших прізвищ на Рев у "Реестрі" засвідчені Ревко, Ревба, Ревака, Ревика, Ревеня, Ревниш, Ревсака, Ревбенко, Ревченко й Реваченко.

Схоже, існує зв'язок індійської назви Rohita/Loxita, спорідненої з Рохіні, з назвою Лохвиця на Полтавщині. Санскр. rohita-lohita — "рудий", "червоний", звідки й хінді lahu — "кров" (слов. руда — "кров"). Тож назва Лохвиця із санскриту мала б означати "Рудувата", "Рудавиця", скажімо, за кольором води (укр. виця в назвах тотожне санскр. vati). А тільки на Полтавщині 10 річок Руда, Рудка, Рудька, Руда-Лозова, Рива Рудка (СГУ, 476-479). І деякі з них, як і річка Лохвиця, притоки Сули.

Вовк — Вовк, Хв. Студії з української етнографії та антропології. — К., 1995.

КБН — Корпус боспорських надписей. — М.-Л., 1965.

РВЗ — Реестр Війська Запорозького 1649 року. — К., 1995.

СГУ — Словник гідронімів України. — К., 1979.

ТРС — Наилвайко С.І. Таємниці розкриває санскрит. — К., 2000.

● Степан НАЛИВАЙКО

Переволачинська)

Шендерка Матвій (169; Білоцерківські полк і сотня).

У сучасних українців побутують і прізвища Шандра, Шандрюк, Шандрюк, Шандровський, Шиндер.

УКРАЇНСЬКІ НАЗВИ НА ШАНДР ("Словник гідронімів України", С. 617-618, 620)

Шандра (інші назви — Руда, Шевелиха) — річка, л. Росави л. Росі п. Дніпра (Миронівський р-н на Київщині); там же — село Шандра

Шандриголова — річка, л. Нетриусу л. Сіверського Дінця п. Дону; Шандриголове — село (Донецька обл., Краснолиманський р-н)

Шандрова — річка, л. Збруча л. Дністра (Хмельницька обл.)

Шандровець — потоки, 1) л. Опору п. Стрия п. Дністра (Львівська обл.); 2) п.

Свічі п. Дністра (Івано-Франківська обл.); 3) с. Хашів (Турківський р-н, Львівська обл.)

Шандрівський — потоки, 1) л. витік Хустія п. Тиси л. Дунаю (Хустський р-н, Закарп. обл.); 2) с. Тур'я Поляна (Перечинський р-н, Закарп. обл.); тут же гора Шандрувка

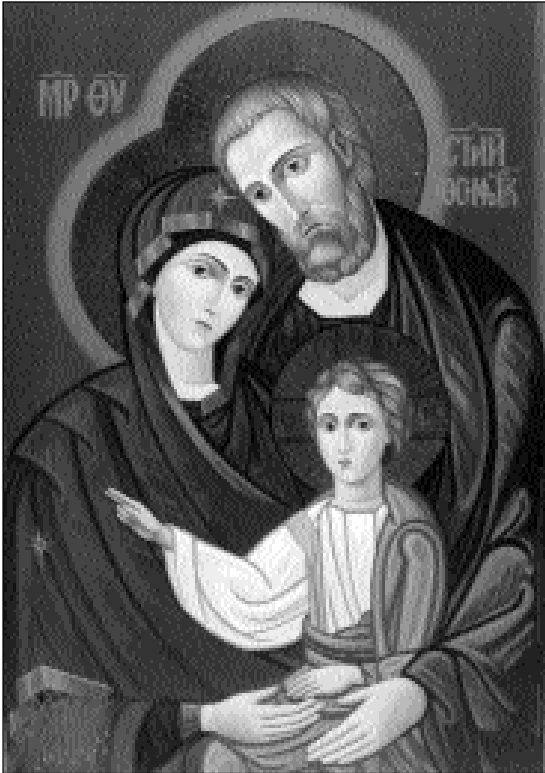
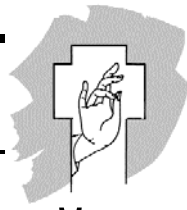
Шандріячик — потік, л. Турбату л. Брустуранки л. Тересви л. Дунаю (Тячівський р-н, Закарп. обл.); там і полонина Шандріяски

Шандориків — потік, (Воловецький р-н, Закарп. обл.)

Шендерка — потік, п. Пнилої п. Збруча л. Дністра (Тернопільська обл., нижче с. Будки)

Шендриголів — ручай, л. Нетриуса л. Сіверського Дінця п. Дону (Донецька обл.); там же — слобода Шендриголова

Шиндрівка — потік, с. Шешори (Косівський р-н, Закарп. обл.).

Свята родина. Православний варіант.
(Автор — Михайло Халак)

Можна припустити кілька пояснень, чому чотири Євангелії та інші книги Нового Заповіту ні словом не прокопилися про те, який зовнішній вигляд мав Господь Ісус Христос у роки життя на землі.

1. Цього не хотів Промисел Божий, що керував волею євангелістів, коли вони записували Добру Звістку. Хоча книги Біблії, як у Старому, так і в Новому Заповіті, містять ряд описів зовнішності персонажів, проте Господь Ісус Христос — це не рядовий персонаж, а унікальний: це Бог, що набув людське тіло і людську природу через Своє Різдво. Акцентування хоч невеликої уваги на тих речах, які б ішли врозріз із Його основного мету на землі — визволенням і спасінням людства від першого роду гріха — не було в планах Божого Промислу.

2. Господь досконало знав прикрий недолік нашої вдачі: оцінювати людину за зовнішніми ознаками, — те, що давньослов'янською мовою називається «лицеприятієм». Він Сам мав проблеми з тими, що хотіли стати Його учнями не за покликанням, а заради цікавості до Нього як до Людини, заради задоволення якихось своїх суто тривіальних інтересів. Господь не бажав, щоб наступні покоління християн чинили так само, але трималися Його благодаті виключно як благодаті Бога-Слова, про що так виразно пише Іван Богослов на початку четвертого Євангелія.

3. Постійно ідентифікуючи Себе зі Своїм небесним Богом-Отцем («Я і Отець — одне»), Ісус Христос виконував волю Отця, щоб поклоніння Йому відбувалося в душі й істині. Перенесення зовнішніх рис із Сина на Отця було б звичайною людською справою й викликало б ще більшу люту у закоstenілих у своїх догмах книжників і фарисеїв. Адаже вони не змогли стерпіти навіть думки про духовну спорідненість Сина з Отцем і закидали Ісусу Христу тяжкі нарікання. То як же вони — і взагалі, тодішнє єврейське суспільство — могли допустити можливість Іхньої зовнішньо-фізичної спорідненості?

Є й інші пояснення і припущення щодо відсутності у Святому Письмі даних про зовнішність Спасителя. Хоч би як там було, але це питання завжди цікавило давніх отців Церкви — від першого пильного історика Церкви Євсевія до Діонісія Ареопігита Нового, Івана Дамаскина, Теодора Студита, що безпосередньо виробляли богословський канон церковного мистецтва і взагалі християнського храмоваштутування. Справді, Промисел Божий залишив вирішення питання про зовнішність Спасителя на наступні століття, коли християни настільки зміцніють, що перейдуть від молочної духовної поживи до твердої (якщо користуватися образним зворотом апостола Павла), тобто стануть дорослими і змужнілими людьми віри. Тому Церква віками виробляла найбільш прийнятний варіант розв'язання цього питання, оскільки воно стосувалося корінної проблеми Богослов'я — догмата про Боговтілення.

Остаточне утвердження в Церкві образу Ісуса Христа припадає на другу половину IX століття. Такий пізній час позитивного розв'язання питання іконографії Спасителя зумовлений багатьма причинами. Численні ересі першого тисячоліття християнської ери так чи інакше стосувалися трактування особи Ісуса Христа. Аріяни, несторіяни, павлікіяни, антиринітарії, монофізити, монофелити, іконоборці, богомили,

катари, а пізніше альбігойці в різних формах піддавали сумніву або ревізії то божественну, то людську природу Ісуса Христа. Вже на початку IV століття суперечки про особу Спасителя так загострилися, що Перший Вселенський собор 325 року в Нікеї постановив головним своїм завданням у Символі віри найбільше тез (сім з дванадцяти) присвятити якраз Ісусові Христові. І все ж, боротьба довкола Його особи, в тому числі Його зовнішності, не припинялася аж до повної перемоги Церкви над іконоборцями, тобто до другої половини IX століття.

Ось чому майже дев'ять століть у місцях богослужінь (спочатку в катакомбах, потім у наземних храмах) був значний різнобій у зображеннях Ісуса Христа й головних святих християнської релігії. Відомий фахівець з іконографії Спасителя і Богородиці Никодим Кондаков поділяв розвиток зображень Ісуса Христа на п'ять головних періодів: 1) історичний, що охоплював II й III століття, коли ще пам'ять про Його вигляд була живою, і художники малювали і рисували Його в манері і стилі греко-римських античних портретів або єгипетських фаянсових портретів; 2) ідеальний образ Христа IV—VII століть, коли віддавалася перевага алегоричному й метафоричному Його представленню у вигляді Баранця-Ягнятка, Доброго Пастиря з овечкою на плечах, Орфея, який грає на лірі для пробудження природи тощо; 3) символічний період, який у частині Східних Церков тривав найдовше — буквально від Вознесіння Христа на небо в першій половині I століття і аж до Сьомого Вселенського собору 787 року: юдео-християни погоджувалися тільки на символічну репрезентацію Христа і всього християнства у вигляді хреста, якоря, риби, зірки, трикутника, Ноевого ковчега і взагалі човна, пелікана, пави, фенікса, ластівки, оливної чи пальмової гілки, або слів «Іхтіс» (риба), «Ніка» (перемога), «Теу Іос Сотір» (Божий Син, Спаситель); 4) період іконоборства 726—843 років характеризується більше нищенням ікон Спасителя, ніж їх творенням, а якщо хтось і наслідував їх малювати, то тільки у вигляді шойно названих символів або алегорій; 5) період духовного образу Ісуса Христа, що був започаткований після іконоборства і триває в різних модифікаціях до сьогодні.

Причини страху раннях християн перед історичним — тобто реальним, фігурним, у людській подобі — образом Христа цілком очевидні. Адаже раннє християнство відкинуло все, що нагадувало язичницький світ, включно з його сповненням гедонізму образотворчим мистецтвом, з його чуттєвістю, культом тілесного і розкішного. Християнським філософам і богословам Ранньої Церкви Тертуліану, Татіану, Ариобію, Каіменту Олександрійському, Оригену, Лактанцію, Євсевію і на гадуку не спадало, що у справі християнської храмової будови можна щось брати з античного мистецтва з його ідолопоклонством, натуралістичною ілюзорністю, розважальністю. У мистецтві Церкви, у християнському житті цінними стають цілком протилежні риси. Так, Тертуліан у трактаті «Про терпіння» розвиває і підносить аскетичні тенденції. Проста їжа, пости, гартування тіла і є необхідною жертвою Богу. А ті, що творять «статуї, образи і всілякі зображення», вони, за Тертуліаном, є прислужниками диявола, і взагалі він вважав, що будь-яке мистецтво є основою ідолопоклонства.

Навіть коли переслідування Церкви припинилося, а ідеї християнства прийняли, услід за Константином Великим, елітарні кола греко-римського суспільства, цей різко негативний погляд на мистецтво раннях апологетів християнства не був радикально змінений. Вищі кола Візантійської імперії, зацікавившись християнством, захотіли побачити образ Христа і почали звертатися до фахівців за порадами. Сестра імператора Константина Великого, Констанція, звернулася до самого Євсевія, знаменитого церковного історика на рубежі III і IV століть, із проханням про ікону Господа. Євсевій у листі-відповіді всіляко відмовляв Констанцію від будь-якого захоплення іконою як мистецтвом непотрібним і небезпечним.

Настає тривалий період в історії християнського мистецтва несприйняття античних традицій фігурного мистецтва. Навіть шедевр візантійської церковної архітектури, собор святої Софії в Константинополі, споруджений за дивовижно короткий термін у п'ять років (532—537 роки) при імператорі Юстиніні, прикрашається мозаїками символічного й алегоричного характеру. Над християнським мистецтвом все ще тяжіє заборона другої заповіді Божої з Мойсеевого декалога: не робити собі кумира і жодного зображення з того, що на небі, на землі, у воді і під землею, не поклонятися і не служити їм. З іншого боку, на християнську громадську думку впливають постулати юдаїзму з його запереченням зображень у місцях молитви, а з VII століття — іслам, в якому також утверджується сувора заборона на зображення.

Отож, у ці століття ікона існує як небажане мистецтво, як мистецтво, яке тільки терплять, але не заохочують його розвиток, а тільки й очікують, коли воно помре природною смертю. Тільки на периферії християнського світу, у віддалених монастирях, як-от монастирі святої Катерини на Синаї, ікону плекають, і з покоління в покоління передають образ Ісуса Христа, Богородиці, Івана Хрестителя, святих мучеників, апостолів. Рішучим поштовхом до зміни негативного ставлення до зображення Спасителя як Людини був осуд монофізитської і монофелитської ересей на П'ятому (553 рік) і Шостому (681 рік) Вселенських соборах. Тільки тепер, з великим запізненням, єпископи всіх тодішніх помісних Церков зрозуміли, що ті самі еретики, які найактивніше заперечують людську природу і людську волю Господа Ісуса Христа, і є категоричними противниками зображень Ісуса Христа, Богородиці і святих яко людей. Церква, нарешті, розкрила той факт, що в надмірній символізації й алегорії християнського мистецтва постійно гніздилися зародки різних ересей, спрямованих проти основоположного догмату христи-

я різних ересей. Три правила собору безпосередньо стосуються ікон. Правило 73 велить шанувати зображення хреста, «через який ми спасенні від давнього гріхопадіння», утримуватися від невідповідного використання хреста, наприклад, від рисування його на землі, щоб по ньому не топтали ногами. Правило 100 забороняло в храмах твори мистецтва, які б «чарували зір, розбешували розум і викликали нечисті задоволення». Але найважливішим було 82 правило, яке скасовувало символіко-алегоричне зображення Ісуса Христа й утверджувало Його зображення в людському вигляді: «Наказуємо віднині на іконах, замість давнього баранця, репрезентувати в людському вигляді Агнця, в якому узав гріхи світу, — Христа Бога нашого, щоб через приниження побачити високість Бога Слова і дійти до спогадів Його життя в тілі, Його страждання і рятівної смерті».

Це був переломний момент в іконографії Ісуса Христа за всі сім століть поширення християнства і християнського мистецтва. Починається бурхливий розвиток ікономалярства на Сході й Заході. Ретельно збираються давні свідчення про зовнішність Ісуса Христа, діви Марії і всіх дотеперішніх святих. Але тайні і явні вороги християнства не дримали. Не захотіли легко здавати свої позиції прихильники символів і алегорій у християнському мистецтві. Посилаючись на обряди юдеїв та магетан, ці кола спонукали світську владу й особисто візантійського імператора Лева III Ісавра викоренити ікони. На жаль, шанувальники ікон дали привід для початку іконоборства: вони грубо зловживали іконами, підсилюючи фарби з них у святе причастя, священники здійснювали богослужіння не на престолі, а на іконах, миряни при хрещенні дітей обирали за «кумі» ікони, деякі чванькуваті аристократи Олександрії та Константинополя почали розмальовувати іконами свій буденний одяг.

Ці надуживання, зловживання і надмірності у шануванні ікон кінця VII й початку VIII століть дали привід новим еретикам — іконоборцям — розпочати «хрестовий похід» проти ікон. Понад століття у Візантії точилася справжня громадянська війна проти ікон, з 726 до 843 року, при 11 імператорах й імператрицях. Вона завдала великого горя Церкві, численні жертви мучеників, але мала, проте, один великий позитивний результат: Церква звільнилася від ересі іконоборства і очистила мистецтво Церкви від ідолопоклонського накіпу. Після іконоборства був установлений твердий канон ікон, був запроваджений іконостаз з точною регламентацією ярусів у ньому і такою ж точною регламентацією канонічних ікон у кожному ярусі.

Богословською базою встановлення канону ікон стали: 82 правило Трульського собору 692 року, рішення Сьомого Вселенського собору щодо ікон, полум'яні проповіді Івана Дамаскина і Теодора Студита на захист ікон, а також знаменитий «Ареопагітик» Діонісія Ареопігита Нового (так званого Псевдо-Діонісія) про символіку кольорів у церковному мистецтві. Маючи таку солідну теоретичну богословську основу, творці нової післяіконоборської ікони опрацювали нову іконографію й естетику церковного малярства, поставивши в центрі образ втіленого Бога — Ісуса Христа.

З новою силою постала проблема Його зовнішності, композиційних, колористичних та інших художніх засобів трактування. Знавці біблійних текстів уважно перечитували старозаповітні книги, вишукуючи в них пронайменше описи чи й навіть натяки на зовнішність майбутнього Христа-Месії, як він бачився у видіннях біблійних пророків. Іконологи й іконографісти післяіконоборської доби особливу увагу звернули на протиріччя у трактуванні майбутнього Месії між 44-м Псалмом синів Кореевих і 53-м розділом Книги пророка Ісаї. У Псалмі описується величний і прекрасний Син Божий і Син Людський, що випромінює красу постави, обличчя, добро серця; носій Божої благодаті, улюбленець людей: «Ти краший від людських синів, в Твоїх устах розлита краса та добро, тому благословив Бог навіки Тебе» (Книга Псалмів, 44:3).

Дмитро СТЕПОВИК,
доктор філософських наук,
доктор мистецтвознавства,
професор Київської
Духовної Академії

Далі буде

Свята родина. Католицький варіант

янства — догмату Боговтілення. Там, де сіється сумнів, що Ісус Христос був одночасно Богом і Людиною, ростуть і дозрівають випади проти історично правдивого, людського і духовного його зображення на іконах, стінописах, мозаїках. Якщо П'ятий і Шостий Вселенський собори засудили богословські (а в своїй суті — антибогословські) підстави одної природи й одної волі Ісуса Христа, то остаточний висновок про бажаність і необхідність у церквах людського образу Спасителя натомість символів і алегорій зробив Трульський собор у Константинополі 692 року, названий так, бо його засідання проходили в Трулах — імператорському палаці. Це був підсумковий собор, який виробив конкретні рекомендації на основі П'ятого й Шостого соборів. Тому Трульський собор 692 року ще називають в історично-церковній літературі П'ято-Шостим собором.

Трульський собор прийняв дуже цінний звід правил внутрішнього життя Церкви, уніфікації обрядів, звільнив Церкву від лушпин-

ЛІТОПИСНІ ВИТОКИ ФЕОФАНІЇ

Sapere aude! Прагни пізнати! — Так древні римляни навчали. В Україні ж — патріотичний заклик: “Люби і знай свій рідний Край!” То чи всі ми знаємо, що в давнину іноземці нарекли Україну — Русь Чардариною. Тобто, “Країною укріплених міст”. І чому саме так?

Так порядкувала сама Доля, визначивши нашим прадідам Край поміж кочовими ординцями Азії та осілими народами Західної Європи. Тому український народ-хлібодаєр мусив на багато століть стати і воїном-покордонником. Як відлуння цього нам лишилися билини про київських богатирів та козацькі думи. Отже, якщо Україна була богатирською заставою Європи, то Київ — її богатирською брамою. Та наш народ не покинув свій Край, не сховався в лісових хащах і болотах. Він вистояв і виплекав, за тих умов, свою високу культуру. А не маючи природних перепон від навал, він створив могутню оборонну систему, формуючи її з давніх-давен. Ми лиш певною мірою обізнані з нашим минулим часів антського князя Божа-Буса та за епохи Зарубинецько-Корчацької культури, що сягає III століття до нашої ери. А ще менше — зі спорідненою нам Трипільською, вік якої 6000—7000 років. Тобто, давніше перших фараонів Єгипту. І поширювалася вона на всю Україну. Навіть дотепер на наших землях звищуються залишки велетенських і для сучасника древніх городищ-фортець. Колись вони становили єдину оборонну систему — Чардарику. Її захисні ровні вали простягалися на тисячі кілометрів, звані в народі “Зміювими валами”. Вони були мудро пов’язані з ріками, крутоярами, що підсилювало їх неприступність. Отож, у нашій “Чардариці” було що захищати і кому це споруджувати.

Ця захисна система мала концентричну структуру, набираючи потужності з наближенням її до “Київської землі”, як вона звалася в літописах. Цю оборонну смугу з найнебезпечнішого від нападу Півдня становило гроно древніх поселень-фортець і укріплених монастирів. Серед них: Церковщина (Гнилицький монастир, часів Київської Русі), Пиропів, Китаїв, Хотів, Сіракове Городище. А поміж ними — територія нинішньої Феофанії, якою пролягали напівлегендарні Зміюві вали.

Довга низка століть відчутно позначалися на землі Феофанії. Тому сучасна її територія ніякою мірою не відповідає давньоісторичній. Адже обшир її тоді сягав меж названих тут літописних поселень-фортець. А розчленовано територія Феофанії стала, коли зазнала змін свого образу вже за радянського режиму. Притім, виходячи лише з утилітарних потреб, нехтуючи історично сформованим її середовищем. Перед цим територія Феофанії, окрім нинішньої лікарні, названої її ім’ям, обіймала землі, де, зокрема, розташовані тепер обсерваторія, будинок відпочинку Національної академії наук України та монастир святого Пантелеймона. А також містить велике урочище, що простягнулося до плато древнього Сіракового городища.

Історична територія Феофанії розташована на правому березі Дніпра, на відстані близько 25 кілометрів на південь від центру Києва. Майже впритуп до неї — новий житловий масив Теремки.

Перше, з відомою нам назвою, поселення на території Феофанії з XVII століття звалось Шахравщиною на літописній річці Віті. І навколо цієї незвичної назви здавна снується низка переказів. Ніби на межі

XVI та XVII століть поселився тут Давид Шахрай. Отож за його іменем всі Давидові нащадки і прозивалися — Демиденками. За іншими переказами, першопоселенцем тут був якийсь володар Шахрай.

Поселення Шахравщина мало дерев’яну церкву, а 1792 року тут спорудили велику Здвиженську. Згодом ця земля переходить, перемінно, під владу київських монастирів: Свято-Софійського, Михайлівського Золотоверхого, Братського, Петропавлівського, Видубицького. Та найдовше належала Києво-Печерському, хоч першим володарем був Софійський.

Наприкінці XVII століття частину Шахравщини придбала маєтна землевласниця, яка ділянку цієї землі, близько 150 гектарів, заповіла Михайлівському Золотоверхому монастирю.

З часом доглядачем цієї землі став ченець Лазар, який і закрив тут монастирський скит-пустинь. І з цієї пори місцевість у народі нарекли Лазаревщиною, або — Лазарівкою, а територія її поступово розширювалася. А Феофанією ця літописна земля почала зватися лише на межі XVII—XVIII століть, за іменем Феодана Шияна, першого вікарного єпископа Михайлівського монастиря.

1806 року Феодан спорудив тут Михайлівську церкву та замиські палати тих, хто приходив сюди на прощу. 1860 року тут збудували великий митрополичий будинок, келії для ченців, трапезну, нічліжні будинки прочанам. А 1866 року величну Всехсвятську церкву. Архітектурний образ усіх цих культових і службових споруд був позначений поширенням тоді по всій Україні ошатно-розкішним стилем українського бароко. А значну частину території Феофанії було засаджено взірцевими садами, виноградиниками, а також городами. Відома вона була і своїм пасічництвом. Взимку ж у теплицях Феофанії буляли квіти і субтропічні плоди. Окремі фрукто-ві дерева старого саду збереглися і дотепер, як спогад давніх часів.

Особливо інтенсивною була розбудова скиту Феофанії в другій половині XIX століття. А створений тут архітектурно-парковий ансамбль оточували квітники, серед яких струменіли сріблясті водограї.

Біблійної романтичності надавали названі тоді місцевості Феофанії. Серед них навіть “Святі” гори: Синай, Фавор, а ще Іосафатова долина... Це справляло на боговірних прочан вражаючий вплив.

І при всьому тому Феофанія вже тоді послуговувалася здобутками наукового прогресу: електроосвітленням, газосвітільними ліхтарями, водогоним тощо. А сам архірейський будинок, що звищувався на пагорбі, був справжнім палацом на два поверхи. Адже сам цей “скит” у теплу пору року був резиденцією білого, тобто — вищої ієрархії, духовенства. Та була тут і частина території для ченців та прочан. Тому у Феофанії, званої в народі “Тимофанією”, завжди було людно від прочан.

Та щонайпильнішу увагу приділяли Феофанії вчені-ботаніки, бо тут збереглися реліктові рослини. Зокрема: 400-, 500-, 800- і навіть 1000-літні дуби.

Ансамбль, передовсім його церкви Михайла Архангела та Всіх Святих, довершували мальовничий силует Феофанії. Цей ансамбль було видно навіть із протилежного берега Дніпра.

На початку XX століття над урочищем Феофанія піднісся велетенський собор святого Пантелеймона від єпархії Києво-Печерської лаври.

Проте його обсяг і форми були надто гіпертрофованими, зведеними за тогочасно поширеним в російській імперії претензійним псевдовізантійським “стилем”. Від цього він набув переобтяженості “формами” і приземкуватості. Та літописна місцевість Феофанії, яка за віки не раз зазнавала перейменування, завжди була надзвичайно мальовничою і цілющою. І хоч призначалася ніби для відсторонення від усього “мирського”, як “скит смирення” та “єднання з Богом”, — то були “райські кущі” для ними самими “обраного” духовенства. А їхнє особисте “життє” мало поширене відлуння пікантними спогадами серед людей про перебування тут “духовних отців”...

Вірогідно, такий розголос відповідно вплинув на ситуацію. Із другої половини XIX ст. Феофанія стала водночас і місцем “вечного упокоєння” духовенства Михайлівського Золотоверхого монастиря. Та за найкоротший час після 1917 р. Феофанія зазнала докорінно-згубних змін. Уже всіляко обмежений територією, цей скит животів до 1930 року. Інші ж його землі використовувалися тогочасною владою на різні потреби, не раз змінюючи своє призначення. Перебував тут овочево-городний радгосп, птахівниче господарство. Містився і сирітський притулок, а затим — дитяча колонія. Отож, кожного разу Феофанія зазнавала змін свого образу. Та, притім, руйнували як культові, так і цивільні споруди. Отак, за короткий час, було знищено архітектурно-історичний ансамбль Феофанії, створений протягом віків. А з ним разом, без будь-якої на те потреби, були зриті навіть долітописні Зміюві вали, які простягалися уздовж Феофанії до прославленої історією річки Віти. Незліченних і непоправних втрат зазнали і по-справжньому унікальні ліси Феофанії. На них згубно позначилися також громадянська і Друга світова війни. Проте повітря та води Феофанії, як і мальовничий її рельєф, лишилися надзвичайно цілющими, придатними для оздоровлення. Тому на початку 1960-х років тут розгорнулося будівництво великого лікувального комплексу. Він розмістився в гущавині чудового лісопарку.

У 2000 році цей оздоровчий заклад відзначив своє 30-річчя. Йому офіційно надано назву — Феофанія, і тим самим було повернено цій літописній землі історично-романтичне ім’я. Отак, як назвав і, попри все, називає здавна народ. А за біблійною мудрістю: “Голос народу є голосом Божим”.

З наданням лікарні давньої назви її території — Феофанія, керівництво цього закладу ініціювало створення при ній музею. Він має відбити також історію цієї літописної землі. І доцільно було б на цій романтичній землі поєднати лікувально-оздоровче призначення з духовним збагаченням.

Щоб тут стояли стенди зі схемами історичних абрисів всієї Феофанії та визначних місць на ній. А також найпростіші стели (щити) та короткі тексти на них про ці місця. І, навіть, аби лікувально-прогулянкові стежки пролягали по відповідно позначеній історією маршрутах. При тім не лише по території лікарні та колишніх її великих межах, а й до її літописних сусідів: Пирогово, Китаєво, Хотове, Церковища тощо.

Все це може бути створене поетапно, майже без витрат. Це надасть відомій лікарні ще й інтелектуальної принададності. І так ствердиться благородно-патріотичний заклик “Люби і знай свій рідний край”.

Олесь СИПИН,

- заслужений архітектор, заслужений діяч культури України, член Комісії та наукової Ради з відтворення визначних пам’яток при Президентіві України, Головний експерт Всеукраїнського Фонду сприяння відтворенню пам’яток імені Олеса Гончара

ВКЛОНІМОСЯ ШКІЛЬНОМУ ПОРОГУ

Чому люди повертаються до шкільного порога через десятиліття? Чому перехоплює подих від однієї лиш думки про зустріч зі старими вчителями, рідною школою і товаришами, з якими колись старанно “протирали штани” на шкільній лаві? Чому непокоїть думка про те, що це побачення може відбутися без вас? Чому?

Мабуть, тому, що саме вони — наші вчителі і школа, спілкування з однокашниками — дали нам щось таке, чого не міг дати ніхто і за що ми завжди будемо їм вдячні.

Усі ми, старші, колись були дітьми й учнями. Усі переживаємо зараз щемні відчуття за втраченим, чимось рідним та дорогим, коли бачимо святоково вбраних нинішніх випускників. І той щем серцевий чомусь значно посилюється від спостерігання їхньої відчайдушної радості і щастя, адже вони прощаються зі школою, а разом з тим — і з дитинством. З листа однієї з моїх читачок: “Як хочеться повернутися в дитинство! У той час, коли все було так просто і ти знав, що від твоїх дій практично нічого не залежить...” Це пише студентка-першкурсниця, яка лише рік тому залишила шкільну лаву.

Прощання зі школою. Ми розуміємо: прийде час і вони теж, лише глянувши на школу, що привітно зустрічає їх, не зможуть стримати скупих сліз, як оце ми зараз.

У середній школі № 2 міста Балаклії, куди з “усього світу” з’їхалися колишні однокашники випуску 1971-го, все нагадувало давні дитячі почуття: маленькі столи-парти, якийсь своєрідний запах свіжої фарби і паперів у класі, затерті й зачовгані пороги і сходи, відшліфовані дитячі-

ВИПУСК — ЦЕ ПОДІЯ

Перебуваючи на Слобожанщині, я отримав запрошення побувати на святкуванні з приводу третього випуску Балаклійського коледжу Харківської області.

Але спочатку кілька слів про сам коледж. Йому всього лише п’ять років, та, попри зовсім “дитячий” вік, це вже досить відомий у країні навчальний заклад. Він готує для “глибинки” фахівців двох профілів: педагогіч початкових класів і правознавців.

Директор — Віталій Євгенович Шаповал — теж, як і керований ним заклад, ще зовсім молода людина і, безперечно, в майбутньому вони мають зростати і вдосконалюватися разом. Щасливого плавання капітану і його кораблю!

Та повернімося до вихованців коледжу і до тих, хто зорганізував це свято молоді для його вихованців. Лариса Яківна Гонтаренко, заступник директора з виховної роботи, яка займалася підготовкою випускного балу, зазначила:

— Понад сорок моїх добровільних помічників зі своїми ідеями відпрацьовували кожен штрих, кожен вихід на сцену, і я рада за них і за

ми сідничками підвіконня. Навіть якийсь особливий дух коридорів можливий тільки тут — у школі.

Наш випуск зібрався майже третьою складу. Приїхали з Харкова, Києва, Москви, інших міст. Найдавший наш однокашник — з автономної області Соха, що в Якутії. Народ солідний, ошатний, дехто припорошений свиною. Як приємно порівнювати обличчя, котрих не бачив десятки років, з тими, які зафіксувала колись ще дитяча пам’ять! А як молодцовато тримаються наші добрі й шановані вчителі, що нині ще працюють в школі: Причиненко Раїса Іванівна, Сидоренко Зоя Василівна, Яковлева Людмила Германівна, Пустинник Василь Васильович!

Та лиш подивіться: за 5 хвилин у моїх друзів солідності як не було. Сподіваючись один одного, сміються “хлопці” та “дівчата”, витираючи слези радості й розчуленості.

Лікар, слюсар, рядовий чиновник, директор, журналіст — усі ми швидко забули про роботу, посади, сімейні та побутові проблеми. Спогади, кумедні історії зі шкільних буднів, сміх супроводжують однодумців весь цей святковий день.

Однорудимці. Так, ми колись були ними і нині є знову. Хоч один такий день на 5, 10 чи навіть на 30 років, але він дуже потрібен нам з вами. Тож нехай він буде у кожного з нас. Нехай хоч інколи він повертає наші душі до тих незабутніх і безтурботних часів дитинства й навчання в школі, які можуть повертатися до нас лише в цей єдиний спосіб.

себе, бо нам усе вдалося. Олександр Волкодав, Вікторія Гумбатова, Валерій Кузьмич, Юлія Белік, Марина Партаненко доклали всіх зусиль, щоб це було саме так: радісно, тепло, святково.

Понад двогодинне дійство відбулося, як-то кажуть, на одному подиху. Нагородження випускників дипломами, поздоровлення від адміністрації, батьків і друзів перемежовувалися шаржованими картинками з життя педагогів і студентів, колеганських уроків. Було багато танців, пісень, частівок, смішних жартів і пародій... І сяйво чудових розпашілих облич нашої незрівнянної молоді — щасливої від своїх успіхів, від єдності з тими, хто за них уболівав і хто прийшов їх щиро привітати.

Як мені (не без гордошів) повідомили в керівництві, частині випускників Балаклійського коледжу ще до закінчення навчання вже запропоновані робочі місця в навчальних та юридичних закладах кількох міст і селищ країни. Фактично вони вже працевлаштовані.

Олександр СИДОРЕНКО

СЮЖЕТИ З УКРАЇНСЬКОГО КУБОФУТУРИЗМУ

“ФУНДУКЛЕЇВСЬКА
ВУЛИЦЯ”

...Знову Олександра Олександрівна у своїй майстерні. Знову підходить до вікна. Минуле відійшло, на порозі — сучасність. Вона малює “Фундуклеївську вулицю”.

Будинки не стоять на місці. Вони, здається, збігають з гори на Хрещатик, мчать вниз, як діти на санчатах. Вулицею мчить авто, мчить по прямій, повз прямокутні, гранчасті будівлі...

По-різному сприйняли цю картину і публіка, і фахівці. Прихильники традицій обурювалися. Один із ошелешених відвідувачів виставки не утримався від уїдливого епіграму.

Г. Собачко (1800–1900). Тривога. 1916. Гуаш на папері

рами. Епіграма вразила художницю. Уперше спало на думку, що футуризм широке коло глядачів не сприймає. А чи сприйме у майбутньому?

Образу приховала, навіть сміючись повторювала рядки епіграми: **Не може бути сумніву, Тут доказів чимало: Чи не за землетрусу Вона “пейзаж” писала?**

Текстівкою до “Фундуклеївської вулиці” може слугувати такий рядок із вірша поет-футуриста Михайла Семенка: “Вулиця повна перетинаючих зломаностів”. Захоплення швидкістю, рухом спонукає Семенка до спресування слів: “Експрес-вітер”, “рухобіг”, “соняшноекстази”.

Найкращі кубістичні картини О. Екстер — “Видок міста Севра”, “Порт”. Бажання ознайомитися з експонатами улавленого музею севрського фарфору привело художницю з Парижа у Севр. Вийшла на берег Сени, замилувалася мостом. Пригадалися рядки з вірша її друга Аполінера:

**Минають дні години
і хвилини
Мине любов
І знову не прилине
Під мостом Мірабо
хай Сена плине
Хай б'є годинник ніч настає
Минають дні...**
(Переклад М. Лукаша)

Подумалося, що намалює цей міст. Але чомусь він не викликав у неї елегантно-журливого настрою, як у Аполінера. Її зацікавило інше — геометризм усього, що вона тут побачила: важка арка мосту, паралелепіпед його ферм, навіть вода, виявляється, зовсім не аморфна! Вона кристалічна, має свої грані й ребра.

Дивилася перед собою, а подумки малювала. Рух води під мостом найкраще відтворити швидкими кутастими геометричними лініями. Шосе біжить у дальину неквапливо. Отже, малювати його треба

по-іншому, не роздрібнюючи. Ще треба знайти спосіб, щоб показати швидкий рух авто на шосе. Будинки обабіч вона намалює кубічними, але спокійними. А те, що і гори за містом геометричні, не викликає сумніву, вони так і тягнуться у небо своїми верхівками-конусами. Тільки хмари, мабуть, треба зобразити овальними, щоб показати їх спокійнішими, ніж стрімкий рух води та динаміку вулиці.

...Минуло небагато часу, і на мольберті художниці з'явилося нове полотно — “Видок Севра”.

Ще одна картина — “Порт” намальована після відвідин Генуї. На ній — породжене фантазією художниці місто. Може це Грінівські Зур-

тами на прилавку, овали апельсинів пом'якшують цю кутастість. Стояв комерцій, “мужик розкішний апельсинщик”, застиг над своїм екзотичним товаром. Але він, одвіку незмінний тип крамаря, вписаний художником до сучасного рухливого багатоповерхового міста.

“Київський пейзаж”: гомика від дзвону трамвая Львівська вулиця — сонцевесняна путь. Біжать навізаводи із сонцем люди, тягне поводка — тільки держись! — на виблиск перетворений собака. Чітко лунає ділове цокання кінських копит, спалахують розсипи електроізоляторів. Обабіч будинки — загострені трикутники. Трамвай, теж загострений, розносить вісті про наступ нової доби, в якій зростатимуть швидкості і скорочуватимуться відстані.

Богомазов говорив: “Вулиці нашого міста впираються в небо і падають, розсипаючись на Подолі. Тут форми напружені, енергійні, вони співають і грають. Загальний темп життя ще більше підкреслює цей динамізм, який широко розливається, поки не заспокоїться на тихих берегах лівого Дніпра”.

ТРОХИ ІСТОРІЇ

Йдеться про історію не таку вже й давню — перші десятиліття неспокійного ХХ століття.

Трагічний 1905 рік. У колах інтелігенції розпач: життя багатьом здається суцільною катастрофою. Зростає відчуття своєї непотрібності, відчуженості. У моді декаданс (у перекладі це слово означає “занепад”), що оспівує вщухання, вмирання. У моді символізм — спроба втекти від сучасних проблем у вигаданий, ілюзорний, примарний світ.

Але, як писав Тарас Шевченко: **Поки живе надія в хаті, Нехай живе, не виганяй...**

Не всі представники творчої інтелігенції поділяли мінорне спрямування у мистецтві, у літературі. Оптимістично дивилися на світ футуристи.

К. Малевич (1800–1900). Селянський Спас. 1928. Олія на дикті

“Футуризм — це майбутнє! І ми створюємо його!” — твердили вони. А такі майстри слова і пензля, як Маяковський або Малевич, спиралися на марксистські переконання у невинності історичного прогресу.

Джерелом, яке рятувало багатьох митців від зневіри, стала народна культура. Нею захопилися Олександра Екстер, і К. Малевич, і М. Синякова.

ЖИВОДАЙНЕ ДЖЕРЕЛО

...В Олександрі Олександрівні гості — дві її близькі подруги, художниці Євгенія Прибильська та Наталія Давидова. Обидві не з Києва. Прибильська живе у селі Скопці, Давидова — у Вербівці. Подруги навперебій розповідають про те, як вони вирішили відродити народне ужиткове мистецтво, відкривши у селах, де мешкають, кустарні майстерні.

— Асю, ти повинна побувати у нас. Ми малюємо ескізи для килимів, для вишивання. Може, і ти візьмеш участь, — запрошують вони Екстер.

І ось вона у Вербівці. — Не слід забувати, — каже Наталія Давидова, — що українське народне мистецтво сягає у глибини тисячоліть. Геометричний малюнок на прадавньому глечикі — прашур сучасного орнаменту на сучасній кераміці...

— А мені здається, — розмірковує Екстер, — що геометризм цих орнаментів близький і моему кубізму...

Невдовзі Олександра Олександрівна створює чимало малюнків для народних умільців. Зацікавилася вона і народним костюмом.

А далі... Забігаючи наперед, скажемо, що у 1922—23 роках Олександра Олександрівна працювала у Москві, де б ви думали? — у “Московш-

веї”. І не одна, а разом з Давидовою, Прибильською та Мухіною — в майбутньому відомим скульптором. У той час вони створили парадну форму для Червоної Армії.

— Одяг Червоної Армії, — чуємо голос художниці, — побудовано на динаміці кольорових площин. Сірий прямокутник шинелі перетинають застіжки на грудях — три діагональні невеликі кольорові смуги. Яскраво-червоний клапан на правіці під час руху ритмічно перекреслює нагрудні смуги, підкреслюючи враження колективного динамічного ритму. Будьонівка, успадкована ще від художника В. Васнецова, схожа на багаторічний шолом, своєю гострою верхівкою посилює стрункість і динамічність усього вбрання.

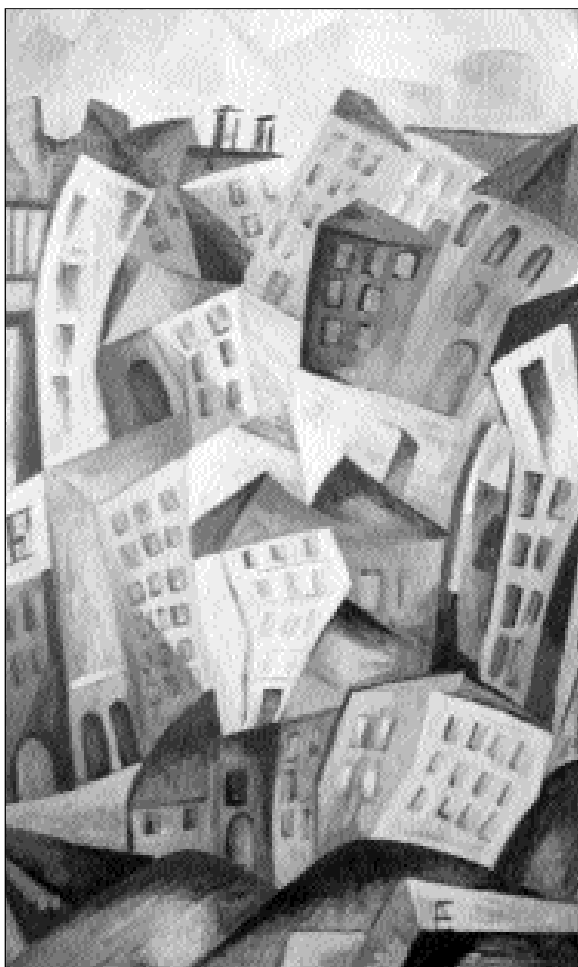
Олександра Олександрівна залучила до малювання ескізів, за якими сільські дівчата створювали свої вишивки, а ткалі — килими, ще одного киянина — Казимира Малевича. Вони познайомилися у Москві, обидва були ініціаторами створення молодіжної художньої організації під зухвалою назвою — “Бубновий валет”.

Умовляти Малевича не довелося. Він довгий час жив на селі. І герої більшості його картин — селяни.

Геометризм К. Малевича — це рівні рядки зораної землі, це крицеві силуети багатирів-селян — носіїв одвічного працелюбства. Інколи його малюнки нагадують дитячі, але вивіреність композиції засвідчує майстерність художника. А яке синє небо на його картинах! Художник згадував, що пізніми вечорами любив слухати, як співають сільські хлопці та дівчата, вдивлявся в “українське небо, на якому, немов свічки, горіли зорі. А українське небо — темне-темне, як ніде в Росії. Юнаком я з великим хвилюванням дивився, як роблять селянки на Поділлі розписи і допомагав їм вимашувати глиною долівку хати і робити візерунки на пічці”, — розповідав Малевич.

Дмитро ГОРБАЧОВ,
Наола УТЕВСЬКА

Далі буде

О. Екстер (1882–1949). Саломея. Театральний ескіз. 1917. Гуаш на картоні

НАЦІОНАЛЬНА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК

У межах обраної теми доповіді я хочу наголосити свою давню і незмінну тезу про те, що майбутнє України вирішуватиметься у сфері культури. Зразу ж на думку спадають тяжкі політичні і трагічні соціально-економічні проблеми сучасної України, які нібито відсувають питання національної культури в другу чергу. Насправді ж, як ми розуміємо, це не так. По-перше, політична, соціальна, економічна і культурна сфери не просто взаємозалежні, вони глибоко взаємопроникальні і взаємостимулювальні, позитивно чи негативно.

По-друге, саме в культурі і тільки в культурі, насамперед духовній культурі, дістають остаточної “санкцію”, як і гарантію історичного тривання, національна суб’єктність, національна ідентичність, національний розвиток.

Творення, збереження і розвиток культури є головним змістом історичного процесу – принаймні в тому значенні, що лише здобутки культури здатні зберігати свою актуальність для всіх поколінь людства і таким чином брати участь у постійному самовідтворенні образу людства. В цьому сенсі культура є метаявищем, яке реалізується в множинності етнічних і національних форм культури, що відбивають багатоваріантність антропосфери.

Генератором культури є суспільно-етнічна система. З другого ж боку, саме у творенні культури та завдяки їй почасті вже автономному розгортанню суспільно-етнічна система досягає зрілості. Культура стає способом вираження національної ідентичності та виявлення сенсу буття народу. Більше того, культура – це самотворення нації в часі та просторі. Водночас це не лише сукупний продукт духовної діяльності, а й глибоко індивідуальний, глибоко інтимний феномен. Творення культури є найорганічнішою самореалізацією особистості, а вільна орієнтація людини-реципієнта у сфері культури є найнадійнішою гарантією її духовної суверенності.

З цього погляду українська національна культура є узагальненим вираженням творчих зусиль українського народу, його осягтів у світорозумінні, реалії, моралі, художньому мисленні, науці й філософії. І водночас – способом самореалізації української людини з усіма особливостями її психіки, темпераменту, творчої уяви: її способом бути українцем і бути індивідуальністю, яка прагне до універсальності.

Отже, саме культура, цілісна національна культура формує конкретну людину, вона ж увічнює і увічнює, освячує самоствердження суспільства, без чого можна говорити хіба що тільки про “заявку” на історичне буття в людстві.

Для України ж цей момент має особливу, не всім народам знану (на їхнє щастя), вагу. Йдеться про трагічний парадокс: є у нас багата і самобутня культура, однак протягом століть її відтісняли на периферію суспільного буття та людської свідомості, і в результаті не можемо сказати, що нинішнє українське суспільство формується в лоні національної культури.

Отож навіть якщо припустити, що Україна і без оптимізації культурних чинників вийде з кризи, швидко розв’яже вузли політичних і соціально-економічних проблем, утвердить свою незалежність за всіма формальними політичними і економічними параметрами, законодавчими регламентаціями суспільного життя тощо, – все одно її державне самоствердження буде ущербним і неостаточним, – поки культурно наше суспільство заціпляється колоніальним. Не напівколоніальним і не постколоніальним, а саме колоніальним – усе це колонізованим. Маю на увазі не лише і не стільки очевидне і абсолютне переважання російської і російськомовного продукту в нашому культурному споживанні (нашій культурній рецепції) та нашу інформаційну окупованість, як і скільки брак культурної самоідентифікації в суспільстві (в значній його частині), брак усвідомленого загально-національного смислу існування.

А усвідомлення загальнонаціонального смислу існування відбувається у межах і формах культури, і тільки так. Міра культури є і мірою свободи. Ця культура, культура конкретного народу, є творчістю його самопізнання і самоствердження в матеріалі природи та історії, є – в найзагальнішому – здійсненням його історичного покликання, як водночас і глибинним, базовим рівнем мотивації поведінки особистості.

Ми ще не звільнилися від захопленої в радянські часи редукції культури до мистецтва (варіант – плюс фольклор, плюс наука). Насправді ж культура – це і сфера буденної свідомості, і звичаєві установлення, і правові поняття, і моральні орієнтації, і етнічне світопереживання, і естетизація побуту, і технологічна освіченість або неосвіченість, і характер взаємодії з природою: все, що формує стан духу і побут народу та спосіб його самореалізації у світі.

Тому небезвідомим до проблематики національної культури є планове затоплення десятків старовинних українських сіл на Подніпров’ї в 50-ті роки, і Чорнобильська катастрофа, і деградація шахтарських міст Донеччини, і ракова пухлина смітників на узліссях та берегах малих річок коло сіл як результат самодіяльності місцевого люду.

Найбезпосередніше відношення до проблематики нашої культури, її якості та перспектив мають і ті загрози, що виникають з тенденцій до

соціально-етичної деградації суспільства. Це – втрата в суспільстві соціальної совісті і соціального стилю як найточнішого індикатора соціальної відповідальності особистості. Маю на увазі буквально кричущу комфортність самопочуття відомого прошарку удачливих суб’єктів на тлі масового знедолення, страйків, голодовок, голодних походів, самогубств із безвиході. Більшість із них захоплена публічним демонструванням свого розкішного способу життя, і мало кому совість підказує інші картини та спонукає шукати способи прилучення бодай до буржуазних форм благодійництва.

Потреба переорієнтації нормативів соціальної етики на обслуговування совісті цієї категорії громадян породила нові пропагандистські гасла: бути багатим не соромно; чим більше багатих, тим краще для всіх; і взагалі час уже звільнитися від допотопних етичних забобів “совка”. Як казав найбільший із класиків – “по формі правильно, а по суті – издевательство”. Чому за наших умов ці “правильні” тези перетворюються на “издевательство”, – я думаю, пояснювати не треба.

Ми часто тепер говоримо про жорстокість революцій – французької, російської, іранської тощо. Але забуваємо нагадати, що цій жорстокості передувала і її викликала інша жорстокість – жорстокість тих, хто не мав соціального стилю і соціальної відповідальності.

Дегуманізація практичної соціальної етики викликає дегуманізацію культури і мистецтва – в них з’являються явища і стилі, зорієнтовані на задоволення примітивних смаків нових хазяїв життя.

Не менше тисне на рівень культури і занепад соціально-побутової моралі. Це явище ми бачимо на кожному кроці. Втрачаються ті цінності й норми, що їх віками відшліфовувала народна мораль як передумови гармонійного співжиття людей у суспільстві. Втрачається часом і те, що відрізняє вид “гомо сапієнс” від решти живих істот, для яких не існує морально-естетичної оцінки сфери фізіологічних відправлень. Втрачається розуміння культури як, зокрема, і системи пайдних для людської еволюції заборон і стримів, як зони сублімації, перетворення нижчих імпульсів у вищі. На збіднені людської душі, на примітивізацію людської поведінки, тобто на створення суспільства душевної убогості, та й на регрес людини як біологічного виду взагалі працює нині потужна індустрія мас-медіа – принаймні та її частина, метою якої є зиск будь-що і тільки зиск.

З погляду долі культури не може не викликати тривоги і асиметрія в розумінні свободи і демократії, прав людини, – коли фундаментальні соціальні права і свободи не мають того ореолу, що, сказати б, “вербальні”. Водночас і політична свобода та свобода слова в масовій практиці нерідко втрачають свій творчо-конструктивний характер і набувають деструктивної спрямованості, оскільки не мають своїм орієнтиром соціальні, культурні, етичні цінності, а зводяться до примітивної, асоціальної розпечерзаності й уседозволеності. У випадках соціально-патологічних (а їх дедалі більше) свобода обертається хаотичним бунтом раба, але не проти того, що робило його рабом, а проти тих культурних і моральних цінностей, яких не приймає його рабське нутро. За українських обставин це, зокрема, обертається зневаженням і паплюженням історичних традицій народу, його культурних здобутків, його видатних представників, – що починає набирати систематичного і цілеспрямованого характеру, стаючи, таким чином, частиною політичної боротьби проти державного майбуття української нації.

Водночас нам ще далеко до використання всіх життєвих можливостей свободи – як через суб’єктивну внутрішню несвободу, так і через недостатню соціально-економічну забезпеченість вільного громадянського і життєвого дня.

Чи не найістотнішим суб’єктивним чинником нашого занепаду й осоромлення перед світом є глибока деукраїнізованість, знекоріненість – емоційна, культурна, світоглядна – більшої частини керівного політичного, економічного, виробничого корпусу. Саме їхня “свіжість”, якщо вжити вираз Салтиков-Шчедріна, тобто жахливого потойбічності щодо історичного буття і культури свого народу, забезпечила їм фантастичну винахідливість у методах пограбування співвітчизників, методах лобювання чужих інтересів, методах саботування тих проєктів, які могли б зменшити енергетичну, інформаційну, культурну та іншу залежність від небезрозсильних сусідів.

Чи можна сподіватися на поліпшення морального – а отже, й культурного – клімату в країні? Цього ніхто обіцяти не може. Але згадаймо бодай про деякі з чинників, що зумовили його затруєння.

Це насамперед чинники глобальні, пов’язані з характером цивілізаційного процесу, ламанням традиційних поведінчих установок, банкрутством багатьох світоглядів і багатьох гуманістичних ілюзій, величезними масштабами ротації людських мас, ідей, культурних і антикультурних фактів, стереотипів поведінки. Далі це, звичайно, страшні спустошення, яких зазнала Україна в ХХ столітті і які мали не лише демографічні та соціально-економічні наслідки, а й руйнівні духовні та моральні. Це також і низький етичний рівень

переважної частини пізнорадянської правлячої верстви, яка автоматично стала і правлячою верствою в незалежній Україні. Нарешті, це ті тяжкі розчарування і дезорієнтації, які викликала в суспільстві соціально-економічна катастрофа 90-х років, що супроводжувалася небезпечним пониженням не лише морального, а й дисциплінарного авторитету влади та політичних діячів і навіть громадських інституцій, прирекла національну культуру на сирітську долю в збуженій країні.

На що можна сподіватися? Насамперед, мені здається, на те, що зазначені та інші негативні процеси відбуваються здебільше все-таки на поверхні суспільства і не скалмували його глибин; у всякому разі, не набули ще незворотного характеру і не деформували до кінця моральне чуття і “практичну етику” українського народу, не всі його культурні корені підірвали. В основі своєї він залишається позитивно зорієнтованим, здатним до соціальної солідарності та альтруїзму, спрагаєм правди і справедливості, не сприймає жорстокості, цинізму, безталанства, відчуває межу між морально дозволеним і не-дозволеним, між добром і злом, не втратив почуття краси і потреби в красі. Це головний соціально-етичний і культуротворчий резерв України, який треба зуміти використати і протиставити великомасштабній експлуатації розкладових тенденцій. Його треба розгнати в усіх напрямках, і тут вистачить роботи і соціологам, і політологам, і культурологам, і політикам, і філософам, і журналістам. Попри все пережите, особливо в ХХ столітті, український народ значною мірою зберіг свою культурно-генеративну енергію, здатність породжувати нові творчі сили і давати ґрунт для інтелектуальних звершень і художніх шукань.

А це – разом з немалими наявними професійними культурними і мистецькими силами, разом із нагромадженим за минулі століття інтелектуальним потенціалом, корпусом класичних текстів і традиційної відзначеності на виклик часу, – може бути достатньою підставою для нового піднесення національної культури за умов державної незалежності України. Можливо, орієнтир такого майбутнього розвитку міг би дати, умовно кажучи, загальнонаціональний культурний проєкт.

Такий загальнонаціональний культурний проєкт мав би синтезувати головні підходи до проблематики та перспектив розвитку української культури в контексті викликів ХХІ століття. На змісті й структури цього проєкту, на жаль, позначиться те, що і в ХХІ столітті нам доведеться віддавати борги ХХ і ХІХ, і не так просто буде не загрозити в них, перекалчачись в інший часопростір, зберігши енергію для руху вперед.

Тут постає і ширше питання: яким може бути оптимальне місце України в світі? Чи може Україна в найближчому майбутньому здійснити якусь місію загальнолюдської чи загальноєвропейської ваги? Гадаати важко. Стартові умови на сьогодні вкрай несприятливі. Але історіотворчий і культуротворчий потенціал нашого народу не слід скидати з ваги. Та все-таки вже й сьогодні Україна, з її миролюбною політикою відіграє неабияку роль у забезпеченні політичної стабільності і безпеки на Сході Європи.

Не виключено, що йі, з огляду на її стратегічне положення між Сходом і Заходом, між Півднем і Північчю, з огляду на її історичний досвід засвоєння і поєднання різних культурних традицій випаде нова роль у забезпеченні їх симбіозу, – тобто, не сама собою випаде, а може бути здобута завдяки відповідній політичній і культурній волі, відповідній інтелектуальній праці.

Україна в своїй історії стала ареною протистояння католицизму і православ’я. Але ж вона має і досвід примирення двох конфесій (зокрема в т.зв. уніатській, чи греко-католицькій церкві, католицькій церкві східного обряду, що стала певним, хоч і не остаточною і не всіма однаково оціненим компромісом), досвід екumenічних спрямувань релігійної думки. Можливо, їй судитиметься зробити свій внесок у світовий екumenічний рух, що стає чимраз більше усвідомленою потребою принаймні християнської частини людства.

Мусить сказати своє слово Україна і в екологічному русі, у створенні нової екологічної свідомості людства. До цього зобов’язують її не тільки Чорнобильська трагедія та потворність усадкованій від СРСР структури промисловості із страхітливою мірою навантаження на природну сферу, а й напівзабуті, але придатні до регенерації традиції народної культури, народного світогляду...

Але найбільшій надії можна було б покласти – за наявності відповідних сприятливих умов, звичайно, про що далі, – на перспективи розвитку національної культури. По-перше, в Україні, як мало де ще в Європі, збереглися глибокі джерела аутентичної народної творчості (у пісні, слові, майярстві, ремеслах тощо), які завжди були рятівним резервом для професійної культури і генерували, сказати б, сукупний мистецький талант нації (не випадково ж на наших співаків та інших виконавців існував і існує неабиякий попит у багатьох країнах). Це обставина, що виходить далеко за межі самого лиш мистецтва. Нині в Європі чимраз більше усвідомлюється негативний вплив на духовні аспекти життя і на

культуротворчий потенціал народів – механічного засвоєння уніфікованих споживачських стандартів. Це стимулює драматичний перегляд ставлення до традиційних культурних норм. Культурницький неоконсерватизм виходить з того, що життя в своїх природних основах і людська психіка та поведінка змінилися значно менше, ніж передбачали модерністські проєкти, і що народи, які не занехали свій історичний досвід і не позбулися своєї традиційної культури, більше здатні зберегти духовне здоров’я і відповіді на виклик майбутнього.

По-друге, українська культура з відомих історичних причин не мала безперервної лінії розвитку; вона багато разів мусила починати ніби все спочатку (хоч насправді нагромаджені потенціал, історична база все-таки були постійно присутні в “підсвідомості” культури). Це зумовило величезні втрати, проминання цілих етапів і стилів європейської культури. Але, з другого боку, парадоксальним чином це, змушуючи національну культуру за нерівних умов конкуренції постійно “наздоганяти” і компенсувати втрати, сприяло оригінальній контамінації різних стилів і породжувало такі самобутні синкретичні явища, як українське бароко ХVІ-ІХVІІІ ст., як український неоромантизм кінця ХІХ – початку ХХ ст. (не кажу про універсальні Шевченка і Франка – тут потрібні інші виміри), український авангард 20-х років; модернізм деякого з “шістдесятників”; українське поетичне кіно; а нині – своєрідна рецепція постмодернізму та ін. Сюди долачується ще одна вага обставина. Під страхітливим тиском ідеологічної та естетичної цензури і русифікаторської нівеляції, українська культура нагромадила величезну “стиснену” енергію невикористаних можливостей, загальмованих поривань, і ця “пружина”, починаючи розпрямлятися, обіцяє неабиякий культурно-історичний прорив. Цю правду, тільки обіцяє...

Нарешті, по-третє, ще одна версія можливого розвитку ситуації. Культура – величина відносно самостійна і самостимульована в тому розумінні, що не детермінована безпосередньо матеріальним розвитком суспільства. Буває, навпаки, що в культурі концентрується національна енергія, нереалізована у практичних сферах історичної діяльності. “В історії нередок парадокс, – пише російський культуролог, – кога прорывы в культуре, в духовном, эстетическом, нравственном опыте осуществляют не наиболее преуспевающие по меркам материального благополучия и могущества, а, напротив, несущие бремя экономической или военной неудачи. Они развивают мощную компенсаторскую активность в сфере духа и, случается, “завоевывают” своих завоевателей по меркам духовного превосходства, по критериям стиля и вкуса”¹.

Автор посилається на приклад Греції, завойованої Римом, післянаполеонівської Німеччини, але, без сумніву, має на увазі і нинішню Росію після поразки СРСР у “холодній війні” та його розвалу. (Думку про переваги російської безталанності над європейською пригніченістю традиційми висловлював, у суперечі іншим своїм оцінкам, П.Чаадаєв в “Апологах сумасшедшего”).

Виникає спокуса застосувати аналогічний критерій щодо України, яка, здається, має більш, хоч трохи й інакші, підстави підпасти під цей парадокс. І такі спроби робляться. Ось, може, найвиразніший зразок: “Богатство культурної традиції – далеко не завжди і не во всем преимущество. Традиция сковывает. И не Византия, сохранившая великую традицию, а более “варварский” Запад Европы (а в ней совсем “варварский” северо-запад, а не Италия) совершает прорыв к демократии и свободной экономике.

И на Востоке первый успешный переход к современному обществу совершает не Китай с его величайшей культурной традицией, а Япония, с культурой более молодой и “провинциальной”. Может быть, нечто подобное мы видим и при сравнении России и Украины. Само богатство и

МАЙБУТТЯ УКРАЇНИ

специфический характер российской культуры, формировавшейся в имперских и недемократических условиях, могут быть препятствием при решении задач построения демократии, а бедность и “плебейский” характер украинской — оказаться преимуществом”². Важко сказати, чи це припущення має шанси скоординуватися з історичною реальністю (історичним майбуттям). Надто складна комбінація сприятливих умов потрібна для його справдження. (Ближчим до здійснення воно було на початку ХХ ст. і в 20-і роки, за потужного вибуху творчих сил українського народу, — до фізичного винищення “українського відродження”). Але — історія не спиналася, у неї в запасі завжди немало сюрпризів, і пірких, і втішних...

І тут, здається, варто враховувати ще один чинник. Змагальність (чи й боротьба) суспільств — стимул розвитку, гарантія від застою і тупиковості, але водночас вона може задавати примусовий напрям розвитку. В реальній історії національні цінності, ідеї, настановлення завжди зазнавали зовнішнього тиску, нерідко ставали жертвою конкурентності, не встигли або не спроміглись розгорнути власні сутності. Картина історичної змагальності цих ідей та сутностей значною мірою спотворена в результаті диктату позиціонісних, прагматичних потреб. Однією з таких деспотичних прагматичних потреб в історії була (і залишається) потреба військової ефективності суспільств, що деформувало їхню структуру цінностей і позбавляло перспектив суспільства більш гуманістично налаштовані. Не менш зловісною була і ще більшою мірою стає дія споживацького імпульсу, гіпертрофія споживацького стандарту, що, апелюючи нібито до природних людських потреб, насправді або спотворює їх, або експлуатує їх

зовсім не в напрямі розвитку людської особистості та духовних цінностей. В сучасному світі гору бере суспільство, налаштоване на нескінченне задоволення нескінченно самопороджуваних вигадливих, але примітивних потреб, а не суспільства, які могли б зосередитися на духовному розвитку своїх громадян при забезпеченні справді необхідних потреб.

Така глобальна ситуація вносила і вноситься свої істотні, часом геть несподівані, корективи і в перспективи розвитку національних культур, і в їхні “діалоги”.

Елементами національного культурного проекту мають бути і реальне освоєння всієї повноти культурної спадщини, перетворення її в актуальний чинник самосвідомлення суспільства (важливе місце в цій спадщині належить цінностям, які створили українці в діаспорі — отже, йдеться про інтеграцію різних відамів національної культури); і подолання стереотипів сприйняття української культури; і модернізація інфраструктури культури, її технологічне переозброєння;

Однак треба визнати, що та переорганізація культурної свідомості й культурної реальності, яка нині відбувається, має багато в чому хаотичний характер, її бракує структурності.

Наша культурна історія складалася так, що в ті порівняно сприятливі періоди, які випадали Україні не часто, творча енергія нації намагалася подолати згасання і за лічені роки пройти той шлях, який інші народи проходили за десятиліття і століття. В результаті ми одержували інколи спрощення, інколи неперетравлені запозичення, а інколи поєднання різних стилів, що могло породжувати несподівані явища, здатні збагатити світову культуру оригінальним штрихом. Так, в Україні кінця XVI — початку XVII ст. майже одночасно згрупувалися з запізненням впливи Відродження, Реформації і Контрреформації. На початку ХХ ст. майже одночасово або в прискореному ритмі наше мистецтво пройшло або намагалося пройти такі різні етапи естетичної самореалізації, як символізм, імажинізм, футуризм, абстракціонізм. Нині маємо не так контамінацію, як механічну амальгаму класичної традиції і модних інновацій, елітарного модернізму і масового популярного постмодернізму та різних еклектичних стилів.

Змішування стилів і структур підсилюється постколоніальним синдромом. До цього долучається енергійний і молодечий дилетантизм. Будемо сподіватися, що це стане процесом, хай і не легким, але все-таки народження нової естетичної якості. Тим часом доводиться відзначити, що поки що не мають успіху спроби піднесення культурної сфери на якісний рівень, гідний незалежної європейської держави, особливо в тих ділянках, що мають індустріальний характер: телебачення, відео, кіно, радіо, видавнича сфера і друк, шоу-бізнес тощо.

Серед причин, крім зазначених вище, і такі. Дуже низький стартовий рівень, особливо в матеріальній базі та кваліфікації кадрів. Величезна інертність успадкованих від минулого структур, при надзвичайній швидкості їхнього пристосування до нової кон’юнктури. Бідність і застарілість теоретичних розробок у сфері культурної політики, брак свіжих концептуальних і творчих ідей.

У загальному річці суспільства та господарчих реформ, що й процес, сподіваємося, все-таки відбуватиметься в Україні, реформування культурної сфери має, на наш погляд, сконцентруватися на таких головних напрямках.

Перший. Демонополізація індустрії культури з певним, різним для окремих галузей, роздер-

жавленням її, при забезпеченні адекватної державної підтримки “станового хребта” культурної інфраструктури. Водночас створення на законодавчому рівні системи матеріального, правового, психологічно-педагогічного і організаційно-методологічного забезпечення широкої доступності цінностей культури для всіх верств населення. Розроблення державних гарантій захисту від надмірної комерціалізації культури та порушень принципу соціальної справедливості, особливо в естетичному вихованні дітей.

Другий. Технічне і технологічне переозброєння, абсолютно необхідне в такому масштабі, щоб кількісні різниці технічних параметрів не оберталися незворотним якісним відривом від передових культур.

Третій. Радикальне підвищення професійного рівня працівників індустрії культури.

Четвертий. Політичне, правове і матеріальне гарантування свободи творчості й плюралістичних тенденцій у культурі та мистецтві.

П’ятий. Радикальне піднесення теоретичного, концептуального рівня культурної політики і взагалі функціонування сфери культури, створення дослідницьких осередків сучасного світового рівня з аналітичними і прогностичними завданнями.

Шостий. Інтеграція в європейські та світові культурні процеси, міжнародні технічні та організаційні структури.

Серед основних напрямків культурної політики слід передбачити збереження, охорону і відтворення культурно-історичного довкілля, всебічне використання культурної спадщини, розширення культурної інфраструктури села та пристосування її до процесів децентралізації, роздержавлення і фермеризації, що змінюють структуру села. Інтенсивне насичення міського культурного побуту і дозвілля формами української національної культури. Розвиток молодіжної субкультури в національних формах, використання багатства альтернатив самої культури, різноманітності тенденцій і смаків. Підтримка культурних інновацій та пошукових, авангардових, експериментальних тенденцій у мистецтві, збалансування консервативної, стабілізуючої — і динамізуючої, новаторської функції культури. Підтримка культур різних національних груп, що є невід’ємною складовою частиною ширшого принципу захисту національних культур як сфери самосвідомості етносів, розумного відмежування цих культур від експансії інших і сильніших масовим потенціалом. При цьому не менш важливо уникнути загрози замкнутості, обмеження природного діалогу культур. Потрібна підтримка культурного життя в регіонах, регіональних форм культур.

В сучасній українській культурі недостатньо використана її регіональна багатоманітність і водночас ще не окреслений виразно її соборно-цілісний образ.

Зміст і структура освіти мають спрямовуватися на формування особистості громадянина незалежної демократичної України, включеної до європейської і світової спільноти. Стратегія розвитку освіти в Україні на найближче десятиліття і подальшу перспективу — в створенні такої її системи, яка відповідала б вимогам сучасної цивілізації, визначальною властивістю якої є висока міра динамізму. В системі освіти має бути закладена здатність до саморегуляції, швидкого реагування й корекцій у відповідності до вимог життя. Водночас повинні бути враховані й ті особливості умови, в яких перебуває Україна, ті специфічні завдання, що стоять перед нею. Пріоритетне місце в шкільних програмах слід забезпечити вивченню української мови й літератури, історії й географії України, народознавства й мистецтвознавства — тобто тих предметів, які формують в учнів національну самосвідомість, включають їх в український соціокультурний простір. Разом з тим система освіти й виховання має рішуче усувати національне вузькоглядство і самоодатність. Система освіти повинна створити передумови для формування особистості, вкоріненої в національній культурній ґрунт і водночас відкритої до інших культур, їхніх ідей та цінностей, здатної синтезувати національні й загальнолюдські цінності, спроможної давати адекватну відповідь на виклики доби.

Один із таких викликів — зміна форм функціонування культурних текстів. Зокрема, в міру того, як масового вживання набуває комп’ютерна і копіювальна техніка, як світ завоює “Інтернет” — зменшується значення і незамінність книги, традиційну видавничу справу тіснить новітній “самвидав”, статус якого урівнюватиметься зі статусом “тебевидаву” чи “всіхвидаву”. Дедалі більшою проблемою ставатиме не пропозиція, а попит. Пропонувати зможе кожен, але хто на нього відгукнеться, хто його почує, хто його знайде в океані інформації, хто про нього взагалі знатиме? Особливо тривожні тут перспективи для українського слова, української культури, кола реципієнтів яких і без того вузьке і неконсолідоване.

Тут потрібна система заходів, розрахована на історичну перспективу. В цьому контексті велике значення може мати здійснення Національної програми інформатизації України, доповненої проектом “Інформатизація гуманітарної сфери України”, що його розроблено в Національній

академії наук України і що передбачає, зокрема, створення цифрової он-лайнової бібліотеки наукової періодики України, нового покоління фундаментальних академічних словників на оптичних дисках, електронної енциклопедії “Тарас Шевченко” та інші.

Особливо слід наголосити необхідність модернізації словникарства. Сьогодні воно далеко не відповідає суспільним потребам і не задовольняє запитів освіти, культури, науки, діловодства, через що на книжковому ринку з’являються різні неякісні словникові продукти. Недорозвиненість української лексикографічної бази призводить і до відставання у галузі комп’ютерних систем опрацювання природної мови, що програмує відставання у галузі створення систем штучного інтелекту — ядра інтелектуальних технологій ХХІ ст. Сюди ж долучається і надзвичайно важлива проблема стандартизації наукової термінології, нерозв’язаність якої, крім усього іншого, гальмує і розвиток україномовної наукової продукції.

Загалом кажучи, одним із найважливіших завдань нашого культурного розвитку є введення української мови в коло сучасних комп’ютерних комунікацій.

У галузі культурології, літературознавства і мистецтвознавства невідкладними завданнями є розроблення теоретичних засад наукового дослідження проблем культури і мистецтва, термінологічних нормативів, розвиток джерелознавчої бази (у тому числі повна каталогізація фондів українського мистецтва як музеїв, так і приватних колекцій в Україні й за кордоном, уведення відповідних даних до комп’ютерного обліку та комунікативних систем Інтернету); формування національної видавничої програми з культурології та мистецтвознавства; зближення культурології і мистецтвознавчої науки з освітою, видання підручників і посібників з культури і мистецтва для шкіл і вузів.

Тим часом доводиться сказати й про те, що, не без підстав нахваляючись методологічним переозброєнням в інтерпретації нашої літературної та мистецької класики, ми втрачаємо традицію ґрунтовного фактографічного і джерелознавчого забезпечення, та й просто доброго знання предмету, втрачаємо людей, які були носіями такого знання, і не знаходимо рівноцінної компенсації. Сором сказати, але нам сьогодні бракує шевченкознавців (що гостро відчувається при підготовці Шевченківської Енциклопедії), і франкознавців, і дослідників української музичної та малярської класики — маю на увазі проблематичність забезпеченості на майбутнє цих найважливіших напрямків культурологічного українознавства кадрами з молодого покоління. Щось не видно нових фундаментальних чи принципово важливих праць і про такі ключові постаті української культури першої половини ХХ ст., як Володимир Винниченко, Микола Хвильовий, Микола Зеров, Михайло Бойчук, Олександр Архипенко, Анатолій Петрицький, Микола Леонтович. Бракує і узагальнювальних досліджень культурної продукції української діаспори, і концептуальної інтерпретації сьогощаних культурних процесів в Україні. Суворим іспитом для наших науковців стає робота над п’ятитомною “Історією української культури”.

Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського розробляє проект комплексної державної програми з екології етнокультури, яка передбачатиме державну систему охорони фольклорно-етнографічної спадщини нашого народу, сприятиме збереженню його традицій і духовних цінностей, включення їх в обсяг культурного самосвідомлення сучасного українця. Можливо, це допоможе трохи “загнузати” монстра маскульту, “посадивши” його на міцний хребет народного мистецтва? Професіоналізація народного мистецтва загрожує втратою буттійного характеру його функціонування, але може допомогти збереженню його творчого духу і активності сприймання, на відміну від пасивного, споживацького сприйняття професійного мистецтва.

Які параметри культурної свідомості можуть гарантувати національну ідентичність особистості?

Такої гарантії не дає типове для значної частини інтелігенції “розчинення” деяких знань про українську культуру і відповідних ціннісних “віровишень” — у більш або менш широкому обсязі переживань світової культури (а фактично — російської з елементами світової в російській адаптованості).

Не дає такої гарантії і культурна свідомість, що включає тільки явища української народної і почати професійної культури. Певне коло суб’єктів такої свідомості, не скаланих фактами інших культур і убезпеченої від них своїм порогом сприйняття, здається і собі, і багатьом непорочно фортецею української традиції, принциповим і демонстративним носієм національної ідентичності, відповідно й поводиться не поступливо й часто агресивно. Однак насправді це ушербні свідомість та ідентичність, не здатні вистояти в сучасному відкритому світі і безперспективні.

Справжню гарантію може дати лише та культурна самосвідомість, яка відповідає здатності національної культури бути інтерпретатором світового життя і опановувати, засвоювати, привласнювати світову культуру.

Три основні канали такого “привласнення”: перекадання рідною мовою текстів світової культури; впровадження через освіту знання інших мов; власна, очима своєї культури, інтерпретація світової культури.

Хочу сказати про це останнє. Сьогодні маємо деяке — хоч і зовсім це недостатнє — посилення наукового інтересу до культур народів Заходу. Але чи не втрачаємо ми Шота Руставелі і Бараташвілі, Нізімі і Навої, Абовяна і Туманяна, Коласа і Райніса, Таммсааре і Юлію Жемайте? Я вже не кажу про Мележа і Бикова, Друде і Гамзатова, Айтматова і Авісьюса, яких розкріпачене невігластво вже мало не ототожнює з остогидною радянськістю. Насправді ж ми втрачаємо цілі пласти культури наших добрих сусідів — і водночас історію нашої спільної з ними боротьби за самостояння, спільного протистояння царській і більшовицькій імперії; затираємо пам’ять про нашу відзивність на боці один одного — і це тоді, коли перед нами знову стоять однакові історичні завдання.

Тривогу викликає і майбутнє славістичних досліджень в Україні. А тим часом ця тематика набуває особливої ваги, в тому числі й політичної, у зв’язку з підступним використанням міченої “слов’янської карти” в тотальному тиску на Україну.

На мій погляд, одним із найважливіших завдань є розвиток в Україні русистики. Всяке суспільство виробляє власний погляд на світову культуру і, зокрема та особливо, на ті культури, до яких воно найбільш сприйнятливе, які в ньому найвагомніше присутні. Для нас такою культурою є російська. Тим часом у нас недостатньо розвинена власна інтерпретація російської культури, з погляду нашої національної перцепції, в контексті наших культурних процесів і перспектив. А це необхідне, особливо сьогодні, коли культуру, культурні впливи намагаються використати, скажемо прямо, в агресивних імперіалістичних планах. Хочу звернути вашу увагу на стратегічні проєкти великого О.І.Солженіцина, викладені в його статті “Славянская трагедия” (передрукованій нещодавно в газеті “Киевские Ведомости”): “...Надо широкодушно предложить Украине интенсивный “культурный обмен”. (Националисты отшатнутся? Тем и покажут, что русский язык и русская культура - их Державе опаснее всяких ракет”. Вдумаймося в ці слова всі: і українці, і росіяни, і російськомовні, і українськомовні: на культуру хочуть покласти функцію зброї масового ураження.

У зв’язку з такими тенденціями, — а вони є, хоча рідко висловлюються настільки одверто, — постає і необхідність теоретичного осмислення сутності і механізму взаємодії культур у сучасному світі, їхньої складної діалектики, яка не зводиться до успадкованої нами з радянських часів політично насаженої тези про виключно благотворний вплив однієї культури на другу і банальної фрази “культури не воюють”, тоді як насправді, по-перше, культури успішно використовуються у протистояннях і війнах держав, цивілізацій, рас; по-друге, взаємодія самих культур може включати і стимулювання однією другої, і загрозу знеосіблення, і захисну реакцію, що теж можна розглядати як стимулювання від супротивного, і вибірковість у сприйнятті явищ інших культур.

Найсприятливішою для всякої національної культури є ситуація взаємодії не з однією, а з багатьма культурами світу. Для нас одним із чинників такої взаємодії є активна участь нашого літературознавства і мистецтвознавства у вивченні літератур і культур світу. І хотілося б, щоб наші здобутки тут були цікавими і важливими не лише для нас самих.

Повертаючись до тієї загальної тези, з якої я починав свій виступ, хочу ще раз наголосити: ми стоїмо перед необхідністю осмислення української культури в усій повноті і різноманітності її компонентів — від феноменів буденної свідомості до вищих феноменів духу; в усій здебільше непрямої і прихованій, але неунікальній взаємодії цих компонентів та оптимізації їхньої взаємодії залежати потенціал української культури, а отже — і наше національне майбуття.

Багато говориться нині про пошуки втраченої самотності нашої культури. Але, можливо, доречніше говорити не про відновлення втраченої самотності, а про творення нової самотності на основі не лише традицій, а й актуальної культурної свідомості, зорієнтованої на світовий культурний досвід. Культура має відповідати багатству і невичерпності ситуації вибору, необмеженості ініціатив за умов свободи.

Сьогодні маємо певну недостатність універсальних символів і міфів у нашій культурі, які недостатньо інтегровані символи і міфи української культури у контекст світових цінностей, у загальнолюдську культурну символіку.

Найплідніший шлях до утвердження національної самотності, можливо, пролягає через універсалізацію власного досвіду, через розкриття універсального первня в самотності, тобто через таку інтерпретацію національного буття, яка зробила б його зрозумілим і важливим для людей усього світу.

Не маргінальна культура, а універсальна — ось наше гасло. Але універсальність — не в абстракції, а в конкретному: в широкому діапазоні національно самотуніх форм вираження, що збагачують багатоманітність людства. На цьому і має базуватися наш культурний оптимізм.

1. Панарин А. О. Возможностях отечественной культуры // Новый мир. — 1996. — №9. — С. 178.

2. Фурман Дмитрий. Украина и мы // Дружба народов. — 1995. — №3. — С. 162.

● Іван ДЗЮБА

ГЕТЬ, ЛЕНІНИ І МАРКСИ!

Сесія Чернігівської міської Ради 7 червня 2001 року прийняла рішення перейменувати 7 центральних вулиць міста. Ось які перейменування здійснив вищий орган державної влади Чернігова: вул. Леніна — на Проспект Миру; Проспект Жовтневої революції — на Проспект Перемоги; вул. Маркса — на Преображенську; вул. Куйбишева — на Магістрацьку; вул. Урицького — на П'ятницьку; вул. Фрунзе — на Мстиславську; вул. Свердлова — на гетьмана Полуботка.

Пам'ятники Леніну зняті з державного обліку, частину їх буде демонтовано.

3 травня голова обласної державної адміністрації Микола Бутко підписав розпорядження про упорядкування обліку пам'ятників монументального

мистецтва і топонімічних назв у населених пунктах області.

Згідно з цим документом, 47 пам'ятників і погрудь Леніна, що розташовані у населених пунктах області, зняті з державного обліку. Частина їх, а також інші споруди, що мають незадовільний стан, підлягають подальшому демонтажу. Райдержадміністрації і міськвиконкоми, на території яких розташовані ці пам'ятники, повинні до 1 серпня забезпечити демонтаж і впорядкування прилеглої території.

Сподіваємося, що демонтаж цих символів комуністичної епохи проводиться не тільки і не стільки через їх незадовільний стан, а головне — як рішучий крок від тоталітарного минулого.

Матеріал підготовлено працівниками газети «Сівєрщина»

І вона звучала. Красиво і чисто. Струмуючи не одним — багатьма джерелами-потічками. Пробиваючись через російськомовність деяких організаторів свята, що акумулювала рідні джерела. Звучала рідною піснею, романсом, віршем, щирим словом-вітанням, словом-спогодом. Звучала у виконанні багатьох учасників вечора — і досвідчених, і молодих.

Ці вічні, цілющі народні джерела нагадували слова вірша «Напис над джерелом»:

**Я — кров землі,
прозора і співуча,
Негаснуча і невичерпна
кров,
Я забуття, я вороття
пливуче
І чарування радісних віднов.
Ти — син землі. Тож пий
мене, живушу,
І міць безсмертності,
в мені таємно сущу!**

Автор цього вірша Михайло Орест — рідний брат Миколи Зерова. Ці два великі українці свого часу мешкали в Кролевеці, де їхній батько Кость Зеров працював інспектором народних училищ, і з 1905 р. тут проживала вся сім'я Зерових. Творчістю цих та інших видатних наших земляків глибоко закорінене у нас рідномовне гуманітарне начало, наша рідна українська ідея. Хоч ми і «східняки».

Це розуміють наші просвітяни. Якщо ж хтось із політиків звинувачує нас у «політиці», ми їм відповідаємо: «Утвердження рідної мови — це не політика, це наш природний, Богом даний самозахист».

● **Ніна ВІТУШКО,**
голова Кролевецького міського об'єднання ВУТ «Просвіта»

ПРО ТИХ, ХТО ПОРУЧ

**лихоліття,
Давно минули рейди і бої,
Але тебе ніколи не забудуть
За доброту і подвиги твої.**

II

**Туди, де синє і безмежне небо,
Туди, де зорі і**

**Чумацький Шлях,
Несу тебе я у космічні далі,
Де благодіє рай на небесах.**

**Несу туди, де зорі
струменіють,
У далечинь незгаснуо свічу,
І там, далеко у безодні неба,
Тобою зірку нову засвічу.**

**Вона світити буде Україні,
Нести добро крізь
далі і ефір —
То будеш Ти, блаженна
Галино,
Одна найкраща**

● **із небесних зір.**

Микола МІЩЕНКО,
ветеран війни та праці,
с. Переяславське

РЕЗОЛЮЦІЯ

**“круглого столу”:
“Конституційні засади
державності української мови”**

27 червня 2001 р.

м. Київ

Учасники “круглого столу”, обговоривши стан функціонування української мови в Україні, відзначаючи 5-ту річницю проголошення Конституції України, змушені констатувати, що передбачене ст.10 забезпечення державою “...всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України” й досі не набуло поступального і систематичного характеру.

Впровадження української мови як державної лише частково торкнулося окремих сфер: шкільництва, реклами, радіомовлення, офіційного користування державною мовою деякими посадовими особами. Водночас викликають глибоке занепокоєння такі факти:

• Питома вага українськомовної преси і книги є мізерною. Вони на сьогодні витіснені російськомовною газетою і літературою.

• Вища школа впродовж останніх років не зробила поступу у справі впровадження викладання державною мовою. Переважна більшість вузів в Україні продовжують готувати спеціалістів для України російською мовою.

• Грубо порушуються права українців на отримання інформації і навчання рідною мовою, особливо у східному і південному регіонах держави.

• Повністю російськомовним залишається український спорт, що завдає величезної шкоди авторитетові України.

• Незважаючи на певний поступ, продовжує справляти враження російського міста столиця України — Київ.

За таких обставин Україна не може стати авторитетною у світі, справді українською державою. Для припинення зросійщення українців для реального впровадження в життя ст. 10 Конституції України потрібні енергійні зусилля української влади й української громадськості.

Учасники “круглого столу” вважають, що першочерговими діями для досягнення вказаної мети мали б бути:

— серія адміністративних заходів для переведення навчального процесу у вищих навчальних закладах усіх рівнів акредитації і форм власності на державну мову навчання;

— здійснення реального державного сприяння українськомовній пресі, книгодрукуванню, усім видам української продукції, насамперед, для дітей, юнацтва та молоді на основі податкових пільг;

— прийняття нового Закону “Про українську мову в Україні”.

Учасники “круглого столу” засуджують керівників усіх рівнів, які нехтують державною мовою, відмовляються вивчати і вживати її, та тих, хто чинить відвертий опір впровадженню української мови як державної в усіх сферах суспільного життя.

Учасники “круглого столу” закликають:

Президента України:

— офіційно і всенародно проголосити, спираючись на ст.ст. 10—11 Конституції України та Рішення Конституційного Суду України про державний курс на українське національне відродження;

— враховувати при вирішенні кадрових питань, насамперед, при призначенні високих посадових осіб, знання ними державної мови;

— виявити свою владу і принципи щодо втілення в життя ст. 10 Конституції України, передбачивши контроль за її дотриманням в усіх сферах суспільного життя.

Український уряд:

— забезпечити пільгові умови для розвитку україномовної друкованої та аудіо-відеопродукції і забезпечити функціонування Інтернету та всієї комп'ютерної мережі українською мовою.

Міністра освіти та науки:

— зробити рішучі кроки для припинення порушення прав українців на навчання рідною мовою у вищій і загальноосвітній школах столиці, на сході та півдні України;

— рішуче підтримувати спроби створення українських шкіл у Донецьку, Криму, зокрема у м. Севастополі;

— не укладати і не поновлювати контрактів із ректорами вузів, які нехтують мовне законодавство;

— збільшити випуск підручників українською мовою для вищих технічних навчальних закладів;

— запровадити для випускників вищих навчальних закладів усіх спеціальностей обов'язковий державний іспит з фахового володіння українською мовою, для чого збільшити час на їх опанування студентами у процесі навчання;

— запровадити у вищих навчальних закладах України курс “Сучасної української мови”, який включав би розділи ділової мови, професійної мови та культури мови;

— створити кафедри українознавства в усіх вищих навчальних закладах, де вони відсутні, і особливо у ВНЗ негуманітарного профілю.

Голову Держкомспорту:

— вжити рішучих заходів до викладання державною мовою у вузах фізкультурного і спортивного профілю.

Державний комітет інформаційної політики,

телебачення та радіомовлення:

— дотримуватися конституційних вимог та Закону України “Про телебачення і радіомовлення” щодо мовного режиму проведення теле-радіотрансляцій ЗМІ, передбачивши за порушення — позбавлення їх ліцензій;

— не проводити ідеологічних диверсій проти українського народу та не нав'язувати думку про те, що в Україні існує дві державні мови — українська та російська.

Держкомрелігій:

— рекомендувати УПЦ Московського патріархату відправляти богослужіння українською мовою на всій території України.

“Круглий стіл” підготовлено і проведено Всеукраїнським товариством “Просвіта” імені Т. Шевченка

НАШ НАЦІОНАЛЬНИЙ САМОЗАХИСТ

Ніж гучно лаяти п'їтму, то краще запалити свічку. Ці мудрі слова були дороговказом нам, кролевецьким просвітянам, коли ми добували українські книжки для наших земляків. Таких книжок пройшло через наші руки понад 500. Це книги українських письменників: Олесь Гончар, Павла Мовчана, Івана Багряного, Василя Стуса, Петра Одарченка, Миколи Руденка, Бориса Антоненка-Давидовича, Зосима Дончука, Юрія Буряківця, Омеляна Пріцака, Євгена Маланюка, Ігоря Калинця, Василя Симоненка, Василя Голобородька, наших земляків Віри Смереки, Олеси Грищенка і багато інших відомих та забутих імен. Також це підручники для дітей зарубіжних українців, довідники, посібники, різні часописи, альманахи, збірки.

Де взялися у нас ці книги? Вони були нам надіслані колишніми кролевчанами Зореславом Зоряном, Вірою Смерекою та їхніми друзями — українцями з далекої Англії, США, Канади. Ті, хто жив там українським духом, збирав книги, перечитав їх, зберіг і після приятного листового знайомства з нами прислав як подарунк. Частину книг ми привезли з Києва як дарунк від київських просвітан і столічних друзів Миколи Лукаша й Олеси Грищенка — відомих усьому світові кролевчан, великих українців.

Від 1993 р., коли прийшли нам перші книги, сплигло немало часу. Не лежали ці книги даремно. Ми

читали їх самі, дарували багатьом учителям, учням, іншим шанувальникам рідного слова. Подарували центральній райбібліотеці спочатку близько 100, потім ще 120 книжок. Школі № 2 — 70, школі № 1 — понад 100 книжок, школі № 3 — 40, бібліотеці райвідділу освіти — 10 книжок.

Дарували, влаштовуючи зустрічі-презентації. Ці зустрічі стали промовистими українодержавотворчими акціями, бо ми мали приємність співпрацювати з відданими українству вчителями історії, рідної словесності, бібліотекарями. Тими, хто є просвітянами за своїми переконаннями, хто є носіями й подвижниками рідної духовності.

А недавно ми подарували Кролевецькій дитячій музичній школі унікальну збірку “Переклади Микола Лукаша — музика Ігоря Якубовського”. Це збірка з 14 пісень-перекладів (з англійської, німецької і японської мов), яку подарував нам у відповідь на наше письмове звернення сам Ігор Якубовський, київський композитор і співак, що виконує їх на українському радіо й телебаченні.

Подарували ми ту українську збірку нот і текстів на ювілейному вечорі 40-річчя музичної школи. Прекрасний то був вечір. Незрівнянним було враження від такого поєднання, як музика і діти.

Звичайно, це творче поєднання ніколи не буває без звучання мови. Рідної, української.

ний спокій за чесно прожите життя. Сучасне тяжке сьогодення нашої держави не перешкоджає Галині Олексіївні дивитися у майбутнє з надією та оптимізмом, але прожиті роки вже щодня нагадують про себе...

Я присвятив Галині Олексіївні вірша.

Колишній зв'язковий партизанського загону Галині Чмир присвячую

I

**Ти не скорилась
ворогу-чужинцю,
Коли тоді ще юною була,
Коли в лабетах лютої неволі
Тебе по лезу доленька вела.**

**Ти не скорилась,
юная Галино,
І виганяти ворога пішла,
Бо окупанта знищити волі-
ла**

Твоя, тоді, нескорена душа.

Давно минули роки

ТИ НЕ СКОРИЛАСЬ

Шановна редакціє!

Як передплатник газети “Слово Просвіти” хочу розповісти про жінку, яка пронесла тернистими дорогами свого життя, і сьогодні, на схилі літ, несе не згинаючись, свій хрест, гордої й нескореної українки. Її звуть Галина Чмир. Під час німецько-фашистської окупації, будучи зовсім юною, вона була зв'язковою і розвідницею партизанського загону, який діяв на теренах нашого району. Це було ходіння по лезу ножа, але доля зберегла її. В ту пору вона ніколи не думала про страшну небезпеку, яка на кожному кроці чатувала на неї — вона просто виконувала свій священний обов'язок юної громадянки своєї батьківщини. Галина після війни закінчила 10 класів, а потім і Черкаський педагогічний інститут. По його закінченні Галина Олексіївна працювала в середній школі села Переяславське. Вона несла довівтний вогонь своїм учням, пробуджуючи їхню національну свідомість, зміцнюючи духовність, патріотизм і високу мораль. Утіхою для неї завжди були і будуть спогади про минулі дні звитяг і душев-

ЗА ДАВНІМ ЗВИЧАЄМ

Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Т. Шевченка завжди виступало і виступає за збереження духовних цінностей українського народу, збереження наших традицій, звичаїв та обрядів, нашої мови, українського світосприймання, українського способу життя. Цього року просвітяни взяли участь у святкуванні Івана Купала

в Києві, а також в області. Відома українська співачка, народознавець, лауреат Міжнародних премій ім. С. Гулака-Артемовського та В. Михайлюка Тетяна Негрій на запрошення Київської міськдержадміністрації взяла участь у святі в Пущі-Водиці. Вона розповіла, звідки пішло це свято і як за народним звичаєм українці свят-

кували Івана Купала в давнину, та виконала українські народні та сучасні пісні. А ведучою цього свята була також наша просвітянка Тетяна Ковальчук, яка захопила учасників цього дійства професійним веденням програми та глибокими знаннями українських народних звичаїв та обрядів.

На запрошення сільської громади с. Петрушки Києво-Святошинського району ВУТ “Просвіта” стала одним з організаторів та учасників святкування Івана Купала. Давня дружба пов’язує громаду цього села з Тетяною Негрій. Саме в цей день очищення сільський голова Юрій Михайлович Мальований вручив Подяку та зачитав наказ про занесення Тетяни Негрій до Книги Пошани жителів цього мальовничого українського села за довголітню творчу працю, розвиток та зміцнення культурних зв’язків. У свою чергу, Тетяна від імені ВУТ “Просвіта” та його голови, народного депутата України Павла Мовчана подякувала за запрошення на свято і подарувала “Кобзар” та “Історію Просвіти”.

- Дмитро ЛОМАЧУК, працівник Секретаріату ВУТ “Просвіта”

Тетяна Негрій та Юрій Мальований

УКРАЇНСЬКЕ ВІДРОДЖЕННЯ ПО-ДОНЕЦЬКИ

Доручили мені, члену “Просвіти”, безкоштовно передплатити газету “Слово Просвіти” для 23 шкіл (22 із яких російські, а одна двомовна, яка має статус української) і 19 дитсадків нашого Кіровського району м. Донецька. Я звернувся до начальника райвідділу освіти Павла Єхилевського, щоб він дав мені адреси освітніх закладів. Пан Єхилевський зустрів мене радо, але запропонував прийти завтра, бо сьогодні всі працівники відділу освіти, ну дуже заклопотані: ради, засідання і таке інше.

Коли я прийшов, як і було домовлено, наступного дня, радості у п. Єхилевського уже не було. Відповідь була чітка, як у армії, що дозволити передплату для шкіл і садочків газети Всеукраїнського товариства “Просвіта”, яка ще й до того українською мовою виходить, не може. І послав мене по дозвіл до голови райвиконкому Володимира Меші, колишнього полковника КДБ, який нещодавно в Донецькому національному університеті захистив кандидатську дисертацію з україн-

ського відродження кінця XIX — поч. XX ст.

Чекати у “приёмной” п. Меші довелося довго. Тому я, сподіваючись, що таке дрібне питання може вирішити заступник голови п. Шинкаренко, зайшов до нього. І тут мене п. Шинкаренко остаточно “просвітив”. Виявляється, що “Слово Просвіти” — це уже політика! А “політики”, мовляв, ми в школах не можемо дозволити! І тому це питання може вирішити тільки п. Меша.

Через півтори години в “приёмную” вийшов сам Володимир Меша. Люб’язно привітався і запитав, у яких справах я прийшов до нього. Я йому сказав, що хочу передплатити безкоштовно газету “Слово Просвіти” для шкіл і дитячих садочків району. А він і питає: “А що це за газета?” Тоді я уже йому пояснюю, що це газета Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, головою обласної організації якої є також Володимир Шевченко — ректор Донецького національного університету, в якому

ви кілька років тому захищали кандидатську дисертацію. Він попросив у мене газету для ознайомлення і порекомендував прийти на початку серпня для подальшого, як я зрозумів, обговорення цього дуже “складного питання”. Аякже! Патріотична газета та ще й українська, та ще й в освітньому середовищі! Та ви що?! Яке ж напрошується резюме? Дуже освічений кандидат наук (подейкують, що скоро стане доктором історичних наук) у ролі виборного посадовця дуже ревно оберігає разом з п. Єхилевським освітан, а через них і молоде покоління, від патріотизму. Українського, звичайно. З чим можна “привітати” наших шановних освітан, дітей та їхніх батьків напередодні десятиріччя Незалежності. Яюсь незрозуміло, якої. Таке враження, нібито живемо в Саратовській губернії. Приїхали! **P.S.** Газети пішли за адресами. Подивимось, як їх будуть вилучати.

- Володимир БЛИК, просвітянин, м. Донецьк

ВГЛИБ, ДО КИЇВСЬКОЇ РУСИ

Літня польова археологічна школа працює в селі Шестовиця під Черніговом — ініціатором її є доцент Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Шевченка Володимир Коваленко, а працює школа під егідою обласного товариства “Просвіта” за фінансування Міжнародного Фонду “Відродження”.

На місці цього села за часів Київської Русі була залога варязької дружини, яка служила чернігівським князям. Але поруч було і руське село. Переплетіння норманської та української культур якраз і є в центрі уваги археологів. “Уже знайдено денце чаші для причастя із зображенням Богородиці — вік її без дослідження встановити важко, але однозначно, що чаша належить до періоду Київської Русі”, — говорить керівник школи В. Коваленко.

В експедиції працюють студенти Києво-Могилянської Академії, Національного університету імені Т. Шевченка, вузів Запоріжжя, Харкова та Львова. Археологи прослухають також цікаві лекції — “Українське козацтво в міжнародних відносинах” (проф. С. Леп’яко), “Іван Мазепа: вигадки і реальність” (заслужений журналіст України, член правління “Просвіти” С. Павленко), “Шестовицький некрополь” (проф. О. Моця), “Візантійські традиції Київської Русі” (проф. В. Мезенцев) тощо. Попереду — нові знахідки і нові знання.

ЧЕРНІГІВЩИНА — КРАЙ КОЗАЦЬКИЙ

Тому й назва просвітницько-рухівського походу була “Краю мій козацький”. А пройшов він селами Коропського, Сосницького, Менського, Городнянського та Чернігівського районів. Просвітянський хор “Причастя” (керівник Лариса Куровська) у храмі УПЦ Київського патріархату села Жовтнєве (історична назва — Баба, з наголосом на другому складі) допомагав о. Миколі Тимошенку служити Божественну Літургію в день святого пророка Хрестителя Іоанна, а в усіх населених пунктах маршруту походу радував спраглих за українською культурою селян чудовими піснями. Народний депутат України Віталій Шевченко та голова обласної організації УНР Володимир Ступак не тільки розставляли політичні акценти, але й зорганізували три нові осередки Руху — в селах Шабалинів Коропського, Стольне Менського та Смичин Городнянського районів.

Похід був присвячений 10-річчю Незалежності України і показав: попри всі труднощі, сільські люди були і є патріотами України. Чуєте, столичні політики?!

- Василь ЧЕПУРНИЙ, Голова Чернігівської обласної організації Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка

ПРО РЕЛІГІЙНУ СИТУАЦІЮ В СЕВАСТОПОЛІ

Двадцять українських політичних партій та громадських організацій національно-демократичного спрямування підписали 15 липня 2001 р. звернення до Президента України Л. Кучми, Голови Верховної Ради України І. Плюща, прем’єр-міністра Уряду А. Кінаха, Патріарха всієї Русі-України Філарета, секретаря Ради безпеки та оборони Є. Марчука, голови Київської державної адміністрації О. Омельченка, голови товариства “Україна-світ” І. Драча та до засобів масової інформації, у якому висловлена занепокоєність фактичною передачею Володимирського собору, що на Херсонесі, у володіння Московської церкви.

У зверненні, зокрема, пропонується “надати УПЦ МП статус іноземної Російської церкви в Україні та обмежити її дії рамками законів України. Ця церква не повинна називатися Українською, бо в ній немає нічого українського: зареєстрована вона в Мінюсті РФ, її Патріарх Алексій II — у Москві, мова богослужіння — виключно російська, моляться за Росію, за Алексія II, за російське військо і владу тощо”. До Москви надходять величезні кошти як результат діяльності цієї церкви в Україні.

Московська церква втручається у внутрішні справи держави Україна, діє у руслі імперських традицій Росії, має агресивну сутність, підбурювала на протести віруючих, розпалює міжнаціональну та міжконфесійну ворожнечу, різко протестувала проти приїзду Папи Римського, який несе по всіх континентах Світло Євангелія, мир та любов..

Загальновідомо, що відбудова Володимирського собору на Херсонесі, місця, де прийняв хрещення київський князь Володимир Великий, звідки пішло християнство по всій Русі-Україні, ведеться за ініціативи Київської держадміністрації і особисто Олександра Омельченка на кошти українського народу. Українська громада Севастополя не має жодної храмової споруди. Спроби правити службу на території Херсонесу наштовхуються на погрози релігійних фанатиків Московської церкви, які залякують віруючих УПЦ КП кривавою розправою.

Зараз стали відомі наміри Московської патріархії до Дня Рівноапостольного князя Володимира 28 липня провести церемонію освячення хреста на соборі і всього оновленого храму за участю Патріарха Алексія II і тим самим узаконити і продемонструвати своє право на володіння Володимирським собором на території Херсонського державного заповідника. “Цього не можна допустити!” — вимагають автори звернення.

“Закликаємо Вас виявити державну мудрість, патріотизм до своєї, а не до сусідньої держави, повагу до українського народу та наших духовних святинь... щоб з гордістю і вдячністю згадували Вас сучасники і нащадки в Україні” — говориться в зверненні до української влади.

Українські партії та організації міста запросили політичні партії та громадські організації України, всіх українців світу підтримати це звернення.

ЛИСТ ЧИТАЧА — ДО ДРУКУ!

Високоповажні братове-просвітяни! Передусім щиросердо вітаю щотижневу появу в наших домівках такого високохудожнього й високоінтелектуального видання, як ваше, чого ми давно чекали! Зміст перших чисел засвідчує, що ви невдовзі станете лідером серед україномовних ЗМІ нашої держави. Дай, Боже, щоб справдилися наші сподівання! З роси та води вам!

Тепер по суті справи. Я давно хотів вам написати про це, але мій земляк з Макіївки Микола Суконник випередив мене. Справді, у вашій (і нашої!) газеті програма телепередач аж ніяк не потрібна. Краще вивільнену площу надайте обласним осередкам, які діляться своїми проблемами і здобутками з усеукраїнським просвітянським загалом. Приміром, вкладка під назвою “Голос Сходу” друкує просвітянські матеріали з Луганщини, “Донецька зоря” — з Донеччини, “Золоте поле” — з Кіровоградщини тощо. Тоді ми, рядові просвітяни, будемо в курсі подій сусідів. Це актуально ще й тому, що більшість обласних організацій не мають своїх друкованих органів, а комуно-олігархічні видання неохоче друкують нас.

Я не був би проти, коли б згадану площу ви присвятили пекучим проблемам рідної мови, вівши, наприклад, такі рубрики, як “Культура мови”, “Мовний портрет такого-то політичного і державного діяча”, “Пам’ятки української мови”, “Мовна політика в такій-то країні”, “Діалекти рідної мови”, “Рідне слово в рідній школі” тощо. Варто також започаткувати рубрику “Творчість просвітян”.

- З повагою і побажаннями всіляких гараздів
Іван ЗАХАРЧЕНКО,
голова Антрацитівського районного осередку “Просвіта” на Луганщині

ХЕРСОН ПОВІДОМЛЯЄ

26 червня напередодні Дня Конституції України в стародавніх Олешках відбулася Шоста звітно-виборча конференція Цюрупинської міської організації Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка. Делегати конференції дали достойну оцінку роботі попереднього правління організації і за більшістю голосів повністю оновили його. Членами Правління було обрано: Т. Імшеницьку, С. Ляшкову, С. Петера, Н. Кураєву, І. Реуцького. Обрано також і контрольно-ревізійну комісію у складі А. Лобанова, І. Нікітченка та А. Климчука. Створено комісію з прийому-здачі матеріальних цінностей Цюрупинської міської організації Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Т. Шевченка, роботу якої координує новообраний голова організації — магістр педагогіки Тетяна Імшеницька.

Протягом десяти років у Зміївці на чолі з головою сільського осередку ВУТ “Просвіта” Миколою Куриwachком працює велотуристичний гурток, який неодноразово перемагав на обласних та всеукраїнських змаганнях на кращу туристсько-краєзнавчу подорож. Лауреати Всеукраїнської туристсько-краєзнавчої експедиції “Краса і біль України” 19 липня вирушають до Польщі у чергову міжнародну велоекспедицію, яка сприятиме не лише раціональному використанню часу, ініціативності учасників (учнів Зміївської ЗОШ І—ІІ ступенів), а і зміцненню здоров’я молоді, здоров’я фізичного та духовного, що формує національно свідомого громадянина соборної України.

- Олег ОЛЕКСЮК,
Голова Херсонської обласної організації Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка

Народилася 4 червня 1984 року в Києві. Із 9 років пише вірші й окремі музичні композиції. Із 12 років — тексти і музика поєдналися у її піснях. У дитинстві, як чимало дівчат, мріяла стати супермоделлю. До 13—14 років спів для дівчини — тільки «важка робота», далі — «насолота в роботі». У 1999 році закінчує Київську школу мистецтв з фаху «фортепіано». Зараз вступає до вищої школи за своїм творчим напрямком. Вважає своїм досягненням перші місця у 12 досить серйозних дитячих та юнацьких конкурсів і фестивалів естрадної пісні. «Співозрай», «Наша земля — Україна», «Чарівна стежинка — 99», «Грінландія 2000», «Ауровіль — 2000», «Чорноморські ігри», «Стожари — 2000» (як і «Стожари — 2001»), «Крок до зірок» (2001), інші, здебільшого всеукраїнські, фестивали.

Між іншим, того ж 1999-го року дипломантка «Чарівної стежинки» отримувє «відгук» композиторів В. Бистрякова та І. Поклада на її «вокальні дані і композиторський талант» з проханням фінансової підтримки. Очевидно, що цим «відгуком» фінансової проблеми творчості Катя не розв'язала. Втім, як і стипендією Олександра Омеляненка для обдарованої молоді. Хоча вдячна їм і за це.

Їй страшенно подобається плавати. Обоюмо свою «звичайну, але найкращу кішечку з великими і теплими очима». Полюбляє їсти морську рибу і не дозволяє собі морозива, «темно-темно-червоні троянди та білосніжні лілеї» — її квіти.

— Вийшла на сцену я в 4 роки. Співала і продовжую співати в хорі «Щедрик». Була теж в ансамблі, вокально-інструментальному, районному. Спочатку група називалася «Дієз». Склад змінювався кілька років, зрештою, набув стабільності — і ми назвали гурт «Мона Ліза»...

— **Завжди хотіла бути співачкою?**

— Ні. До недавнього часу я взагалі хотіла кинути це заняття. Були інші дитячі мрії. З роками зрозуміла — моє. Є, правда, запасний варіант на життя. Дуже люблю англійську мову, в принципі — можна бути і перекладачем.

— **Що то за «дитячі мрії» були?**

— Хотіла бути моделлю. Зараз, звичайно, у цього не хочу.

— **Спів — робота для тебе?**

— Так, дуже важка робота. Але з 13—14 років — задоволення більше, ніж іншого. Усе почалося з «Молитви». Це — моя перша пісня, написала її у 12 років. Молитва за краще життя для людей. Взагалі у 9 років я писала як українською, так і російською мовами, хоча в родині тоді «офіційною» була російська, зараз — порівну. Були усі пісні викла-

КАТЕРИНА ВОВЧУК: «У ЖИТТІ КОЖНОГО МАЄ БУТИ КОХАННЯ»

далися рідною мовою. Російською можу написати вірш. Але не пісню.

— **Зараз співаєш у якомусь колективі?**

— Ні. Сама по собі. Хоча продовжую ще епізодично співати в хорі «Щедрик». Але — важко. Фестивалі, записи нових пісень, аранжування забирають багато часу.

— **А як із фінансуванням?**

— У мене сім'я не багата. Тому шукаю спонсора. Зрозуміло, що для запису пісні потрібні чималі гроші.

— **Де записуєшся?**

— Спочатку це робила на студії Анатолія Матвійчука «Анатолія», потім — «БЗЗ». Останнім часом записуюся на студії Університету культури і мистецтв. Аранжування робить Олександр Лішафай.

— **Коли ти почала писати музику?**

— Я окремо писала вірші, а окремо — музику. Спершу навіть була музика. Просто композиції без слів. Текст і музика зійшлися у «Молитві». До «Молитви» аранжування зробили Анатолій Матвійчук і Микола Дейнега. Як і до решти моїх перших пісень.

— **Якісь диски, касети своїх пісень уже маєш?**

— Ні. Проблема банальна — гроші. Потрібна і більша розкрутка. А так мої пісні звучать по Національному радіо, з «Кроком до зірок» — і на телебаченні. Між іншим, у цьому конкурсі можливий процес «опікунства» над учасниками «лівими», але впливовими людьми, скорочений до мінімуму. Звичайно, що не все ідеально, але заспівав пісню — одразу бачиш свої бали.

— **Чого ти хочеш досягти в житті?**

— Мабуть, того, до чого йду. Стати співачкою. Не мрію стати якоюсь «зіркою». Просто співаю, пишу пісні... Це — величезне задоволення. Після «Кроку до зірок» мене почали запрошувати на різні концерти. «Перлини сезону» на День захисту дітей у Києві запросили і мене на 3 концерти. Співала на Хрещатику, у центрі «Колібри».

— **Які враження залишилися?**

— Не можна передати. Стільки людей! Вільного місця, мабуть, не було.

— **Маєш якісь «основні» пісні («хіти»), з якими постійно виступаєш?**

— Намагаюся завжди виходити з новим, змінювати репертуар. Можна показати себе в різному амплуа... Основні пісні? «Молитву» досі вважаю сильною, основною. «Легенди кохання» — так само близька мені. Пісня, яку я написала за романом «Тіні забутих предків» Коцюбинського. Сенса у тому, що справжня любов — завжди жива.

— **Хочеш щось змінити в цьому житті?**

— Буду говорити про актуальні для мене речі. Очевидно, немає жодного такого творчого конкурсу, в якому завжди перемагають ті, хто справді гідний перемоги. В основному все іде через гроші, зв'язки. Це і хотілося б змінити. Так само із

вступом до ВНЗ. Учням важко туди вступити без якогось «даху».

— **Як ти оцінюєш рівень української музики, пісні?**

— Можна сказати, що цей рівень піднімається. Але є дуже багато виконавців — дочка чи син якогось заможного татка...

— **Конкретно.**

— Не хочу нікого образити... Знаю одну дівчинку з Житомира. Її звуть Ольга Краснополська. У неї такий голос, настільки чудовий... Її просто викинули зі сцени. Дуже шкода, що такий талант просто тоне і ніхто не може, не хоче допомогти.

— **У якому жанрі ти працюєш?**

— Взагалі — естрадна пісня. Але мої тексти дуже серйозні. Я не можу свої пісні назвати «попсою». Немає, мабуть, такої чіткої термінології, щоб можна було кожному пісню обмежити якимось одним жанром.

— **Які наші й не наші виконавці тобі подобаються?**

— З українських — Євгенія Власова, Ані Лорак, Катя Бужинська. Із закордонних — Вітні Х'юстон, Мерсен Кері, групи «Севідж Гаден», «Ініґма»...

— **А класика?**

— Класика — само собою. Вічна музика. Люблю Шопена, Баха, Шуберта. Багато продається аудіоносіїв класичної музики, але я не

КОРОЛЕВА

*У темному лісі, в далекому тумані,
Там є королівство журби та обману,
Там зла королева сміливо панує,
Мов вічний володар життями керує.*

*І лісом блукає вона щогодини,
І жодною в нім не зустріла людини,
І знали діброви й зажурені квіти,
Що зла королева не вміє любити.*

*А рано про щось вона долю благала
І трави слізьми мов россою вмивала,
Не знали діброви й зажурені квіти,
Як злій королеві хотілось любити.*

*Ясна, немов сонце, самотня, мов місяць,
Та тільки щонаочі їй довго не спиться,
Не знали діброви й зажурені квіти,
Як злій королеві хотілось любити.*

*І знала вона: за далеким туманом
Існує життя без журби і обману,
Назавжди приречена в лісі ходити,
Та як серед туги й журби їй прожити?*

*Нехай вона в лісі єдиний господар,
Але ж нещасливий цей вічний володар,
І хочеться їй всі багатства віддати,
Щоб лише хоч раз у житті покохати.*

*А щастя її десь далеко-далеко,
Про нього їй звістку приносять пеліки,
Не знають діброви й зажурені квіти,
Як злій королеві хотілось любити.*

Катерина ВОВЧУК

можу слухати цю музику на якихось носіях. Її треба слухати вживу. Краще сходити один раз у філармонію і послухати. А телебачення і магнітофон — уже не те. Зовсім не те відчуття і не та музика.

— **Що ти думаєш про нашу народну пісню?**

— Це — наша культура, історія. Є дуже багато народних пісень, які мені подобаються.

— **Які найбільше?**

— Наприклад, «Чуєш, брате мій». Багато таких пісень мають конкретних авторів, але вони душевніс-

ть, культурою — народні. «Явір і яворина», «Голубка» — гарні пісні. Історію не можна не любити...

— **Як ти твориш: усамітнівшись чи серед людей?**

— Усамітнитись — не те. Коли я думаю, що от зараз маю написати пісню — нічого гарного написати не можу. Пісні приходять зненацька, коли їх не чекаєш.

— **Усі свої твори любиш?**

— Ні. Є деякі речі, які мені не дуже подобаються. Є такі, які подобаються, але співати їх не хочу.

— **Політикою цікавишся?**

— Не люблю політику. Завжди думаю, що років через 10 уже мої діти повинні будуть вчити і вбирати у себе весь цей бруд, що ллється зараз з політики через дітей і молодь. Я не вважаю те, що зараз відбувається у нас — добрим. Історію треба знати і робити, але — не так.

— **Вважаєш, творчі люди не повинні лізти в ту політику?**

— Ні, я так не вважаю. Кожна людина має займатися тим, чим вона хоче займатися. Особисто я туди не лізу. Хоча вивчати право мені в школі було цікавіше, ніж інші предмети. Потрібно принаймні знати свої права і вміти захистити їх.

— **Любиш спорт?**

— Мені подобається плавання, фігурне катання, гімнастика. Коли транслюють олімпіади, різні чемпіонати з такими речами — від телевізора не відриваюся... Коли була маленькою, займалася плаванням, щоб підтримати здоров'я. Дуже люблю плавати.

— **Треба якось співачкові голос підтримувати? Якісь харчі, це щось...**

— Дуже бажано. І їжею. Газованих напоїв пити не можна, морозива, насіння, перцю — теж. Я ж люблю страви з перцем. А від морозива вже відмовилася...

— **Що для тебе є найсмачніше?**

— Рибу дуже люблю, морську рибу. Більше, ніж м'ясо. Пельмені теж. Але треба дбати про фігуру. Згущене молоко смакує дуже.

— **А твоє хобі?**

— Малювати, плавати. Приємно покататися на велосипеді. У Києві, правда, це — не надто реально. Дозволяю собі це в бабусі під Фастовом. Завжди влітку їздила до неї, а зараз не вистачає часу...

— **Хто ти за гороскопом?**

— Близнюки. Повітряний знак.

— **Літаєш?**

— Коли була маленькою — уві сні. Біжу, біжу, а потім раз — і щаслива летчу... Хочеться повернутися в дитинство.

— **Вважаєш себе дорослою?**

— Ні. Раніше, років у 12, здавалося, що я усе знаю, усе розумію. Сьогодні я вже так не думаю. Людина усе життя щось пізнає і не може ніколи сказати (правдиво), що досягла всього, що можна було, що хотіла... Дорослий — не той, хто все знає. Важко про це говорити. Це, можливо, людина, в якій сформувалися погляди свої на життя, взагалі на все, яка сприймає усе по-своєму, оцінює ситуацію реально, практично, навіть надто практично. Дитина вірить у якесь диво. Вірить, що наївні мрії можуть здійснитися. Вірить у добру казку... Дитя може навіть більше знати і відчувати, ніж мама і тато — через свою щирість, відкритість.

— **Ти — щаслива людина?**

— Не можу сказати: така щаслива, що аж... Але нещасливою назвати себе теж не можу. Якщо подумати — все ж щаслива...

— **Чого тобі бракує до повного щастя?**

— Я вже згадувала про свої, і не тільки свої, проблеми. Іду зараз до мети. Готуюся до іспитів. Не буду говорити, де хочу навчатися — за бобонна трохи. Хочу отримати фах, пов'язаний з моєю творчістю. Правда, маю досвід вступу і відчула, що таке хабарі та зв'язки. Мабуть, коли досягну мети, буду щасливою. Велику роль відіграє професія. Коли людина робить те, що хоче, що любить — половина щастя. І, хоч би як там було, в житті кожного має бути кохання. Не можу сказати, що маю таке кохання, яке оспівується в піснях. Але повинна бути сім'я, діти.

— **Що цінуєш найбільше в житті?**

— Ціную в людині бажання іти до кінця, не опускаю руки, навіть якщо нічого не виходить. Іти вперед і намагатися жити оптимістично. Так, є багато поганих людей. Але є багато і хороших. А серед поганих — не зовсім погані й, за природою, хороші. Якщо людина у злому середовищі не стає зломом — вона дуже цінна і заслуговує найкращого. Треба боротися. А взагалі, у кожної людини є хороше й погане, в кожній — чогось більше. Це можна змінювати. Чогось погане дуже добре передається, добре — дуже погано.

— **Віриш у Бога?**

— Вірю. Коли віриш, прагнеш чогось хорошого, намагаєшся будь-як втримати рівновагу — приходять щасливі миті. Хоч інколи заходжу до церкви і молюся за всіх. Треба вірити і щось постійно робити. І дякувати Богу за хорошу мить. Терпіння — на краще. Більше насолоди від хорошого.

— **Маєш домашніх тварин?**

— Так, кішку. Люблю свою кішку. Їй 13 років, але бігає по хаті як молоденька. Люди бачать її і посміхаються. Здається, нічого особливого. Але вона для мене — найкраща. Такі гарні очі! Незвичні і великі теплі очі. Як вони можуть такими великими бути?

— **Собаки, як і кішка, не любиш?**

— Люблю. Змій — ні. А собаки — далматинці — найбільше подобаються, потім — вівчарки, коллі, чау-чау — такі пухнасті, гарненькі. Щоб можна було помацати, обійняти.

— **Взагалі, подорожувала?**

— Так, і по Україні, і за кордоном. У Канаді була, Америці, Польщі, Чехії, Словаччині, Фінляндії... Де ще? В Австрії, Німеччині, Франції... Їздили на гастролі з хором «Щедрик». В Америці й Канаді — кожен день концерт, кожен день переїзд. У вільний час — екскурсії... Найбільше в Парижі сподобалося. Настільки приємно було... Ейфелева вежа, Нотр-Дам, нічна прогулянка по Сені. Краса. Невимовна краса...

— **Люди чимось відрізняються од наших?**

— Так. Мені особливо канадці сподобалися. Нема такої ворожості. У Німеччині люди теж дуже тактовні й обережні. Але найбільше люблю Київ, моє місто, де народилася. Річковий вокзал, парк Слави, Хрещатик... Хоча я патріотка свого Жовтневого району. Він такий затишний, стільки дерев. Тихо, приємно. Можна і відпочити...

— **Відпочиваєш з пивом, вином, танцями?**

— Рідко відпочиваю, і не у великих компаніях. Дві-три найближчі людини, з якими можна відверто поговорити. Можна взяти і пляшку вина — двійлячись з якої нагоди... Важливо — просто підзарядити один одного доброю енергією, підтримати... Раніше, як і всі підлітки, любила ходити на дискотеки. Зараз це відійшло.

— **Ти можеш особисто покращити життя?**

— Одна людина нічого не варта. 2—3 людини, готових на все, можуть знайти підтримку тисяч... Мабуть, я ще не готова до такої активності. Знаю просто, що так як є — не повинно бути, так — неправильно...

ГІСТЬ РЕДАКЦІЇ — ВАДИМ СКОМАРОВСЬКИЙ

Вадим Петрович Скомаровський народився 1 червня 1937 року в мальовничому придніпровському селі Балико-Щучинка. Пише переважно для дітей. Видав близько тридцяти збірок віршів, казок, поем для молодших школярів і дошкільнят. Лауреат літературної премії імені Лесі Українки.

Вадим Скомаровський — помітна фігура в колі сатириків і гумористів. Автор дотепних, нерідко з іронічним відтінком, коротких віршів, мініатюр.

Вони й склали основу книги “Трасти і контрасти”, що побачила світ у видавництві “Український письменник” 1999 року. Сьогодні Вадим Скомаровський — гість редакції “Слово Просвіти”.

3 принуки

*Я хоч сповідував правду,
та був зациклений на догмі.
Степан Крижанівський*

Придавлені важким, як брила, пресом,
Творили Ви з принуки, далебі.
А ми ж Вам вірили, добродію професор,
Здається, більше, ніж самим собі.

Хто на черзі?

*Хто після... Римураку,
Герасим'юка, Малковича займе місце
в хрестоматіях з української
літератури для середньої школи?
Олександр Яровий*

Я вже достиг, як ранній овоч,
Та не позбувся душевних мук.
Хто в хрестоматіях?
Малкович,

Герасим'юк і Римурук.
А хто на черзі?
— Андрухович, —
Мені шепнули жартома.
А я ж достиг, як ранній овоч.
Невже дарма? Невже дарма?

Аристократ із гаража

*Олегові Черногузу, авторові роману
“Аристократ із Вапнярки”, частина
тиражу якого не потрапила у продаж.*

Відтоді, як на віковій межі
Заповнив ринок майже кожну шпарку,
Аристократ живе у гаражі
І мріє повернутись у Вапнярку.

Не відчуваючи утоми

*Анатолієві Мойсієнку,
поетові і вченому.*

Не відчуваючи утоми,
Писав химерні паліндроми,
А поки пробивавсь у друк,
Став мудрим доктором наук.

Рішучий крок

*Миколі Сому, відомому поетові,
який понад сорок років тому видав першу
збірку віршів “Йду на побачення”.*

Чи жартома, чи спересердя
Тепер він каже:
— Йду в безсмертя!

Петро Засенко-син Петрів

*Петрові Засенку, авторові
збірки віршів “На ярмарку вітрів”.*

Петро Засенко-син Петрів
Бував на ярмарку вітрів,

Але навряд, щоб свій ужинок
Поет поніс на дикий ринок.

Одверто кажучи

Ведучій української радіостанції.

У Вас така вимова, пані,
Хоч вуха затуляй зарані.

Завжди напоготові!

*Леонідові Горланчу, авторові
збірки віршів “Грозою січене плече”.*

У час тривожний, загадковий,
Коли від скрути аж пече,
Ти все ж підставити готовий
Грозою січене плече.

Не підповзай до Бортняка!

*Анатолієві Бортняку, авторові
збірки віршів “Витверезник для ліриків”.*

“Зелений змію” з буряка,
Не підповзай до Бортняка!
Хай вариво твоє хмільне
Хтось інший зопалу хильне.

Писака

Авторові рекламних оголошень.

Достатньо аркуша тобі,
Фломастера і клею,
Щоб оприлюднить на стовпі
Суцільну ахінею.

Блудний син

Блукав по світу Іваненко,
Забув, яка та мова наша,
І вдома замість: “Мамо, ненько!”
Звернувся до матері:
— Мамаша!

Змахнула потайки сльозину
І гірко усміхнулась мати:
— Відпочивай з дороги, сину,
Та будем вчитись розмовляти.

Мовою конвою

Клене він роки навісні,
Хитає скрушно головою,
Та ті прокльони показні,
Бо сам нерідко уві сні
Говорить мовою конвою.

Чванькові
(за Анатолієм Луначарським)

Чванько, тобі здалось уже,
Що ти — сучасний Беранже.
Ти справді — “б”, ти справді — “ж”,
А все-таки не Беранже.

ЦІКАВО ЗНАТИ

ПІСНЯ ПРО БАЙДУ

“1564 року Дмитро Вишневецький востаннє виступив проти Оттоманської імперії. З армією в 4 тисячі чоловік він зайшов до Молдавії, де якраз точилися міжусобні чвари, але його тут захопили в полон і відправили до Стамбула на страту. За “Хронікою Мартина Бельського”, козацького ватажка скинули з фортечного муру в Галаті на крюк; він провисів на ньому три дні, доки турки, обурені прокльонами, спрямованими проти мусульманської віри, застрелили його із луків. Багато істориків, зокрема Микола Костомаров та Дмитро Яворницький, погоджуються з версією Мартина Бельського і вважають, що розповідь про загибель Вишневецького лягла в основу славетної народної української пісні про “Байду-козака”; інші ж, як, скажімо, Володимир Голобуцький на підставі донесення — не зовсім зрозумілого — французького посла в Стамбулі, стверджують, що Вишневецького задушили і що пісня про Байду не пов'язана з його трагічною смертю...”

За кн.: “Гетьмани України”, К., 1991 р.

УРОЧИСТИЙ
ВІЌД ДО КИЄВА

“У вересні 1648 року козацьке військо під Пиливцями знову розгромило 30 000 армію польської шляхти, яка, перелякавшись чуток про наближення великої татарської орди, покинула свої обози. Хмельницький рушив до Львова, обложив місто, взяв викуп. Запорожці дійшли до Замостя, звідки їм відкрився шлях на Варшаву. Але гетьман знову марно простояв місяць, очікуючи виборів нового короля. Ян Казимир прислав Хмельницькому листа і просив його очікувати комісарів, які мали висунути умови миру. Гетьман у грудні урочисто вернувся до Києва, де його зустріли кияни, вище духівництво, дзвонили дзвони, стріляли з гармат. Хмельницького вітали як “нового Мойсея”, що визволив Україну з лядської неволі”.

За кн.: “Гетьмани України”, К., 1991 р.

ТАЄМНИЦЯ

“Тільки надвечір 6 травня домовина Шевченка прибула до Києва на Поділ, у Рождественську церкву...”

Генерал-губернатор категорично заборонив виголошувати промови над прахом поета; поліція розганяла натовп. 7 травня зранку, незважаючи на дощову погоду, до Рождественської церкви зібралось народу кілька тисяч: кожен хотів попрощатися з дорогим покійником. “Во время панихиды между народом протиснулась в глубоком трауре дама, положила на гроб поэта терновый венок и удалилась: красноречивее надгробных слов выразила она то, что чувствовал каждый из нас, провожая поэта-страдальца в могилу...” — розповідає М. Чалий. “Это произвело сенсацию, — доповнює ці свідчення М. Білозерський, — полиция убрала этот венок”.

Із кн.: “Т. Г. Шевченко. Біографія”, К., “Наукова думка”, 1984 р.

«ХІБА РЕВУТЬ ВОЛИ, ЯК ЯСЛА ПОВНІ?»

Не кожному пересічному читачеві відомо, що назву для свого роману Панас Мирний взяв із Кулішевого перекладу Книги Іова. Саме цей афоризм у книзі “Українська афористика” (Київ, видавничий центр “Просвіта”, 2001) чомусь “належить” Панасу Мирному... Йдеться не про докір редактору видання. Питання ставимо і до себе. Кому ж належить афоризм? Іову? Пантелеймону Кулішу? Панасу Мирному?... Пантелеймон Куліш переклав, оживив на мистецькому рівні, Панас Мирний утвердив, унаочнив, спопуляризував...

То кому ж належить цей афоризм?

Думаю, що до подібних афоризмів, а вони в книзі є, доречними були б навіть коментарі.

Безперечно, що книга “Українська афористика” заслуговує на схвальне слово. Це ж уперше в Україні ми спромоглися на подібне видання! Передмова до видання доктора мистецтвознавства, професора Вадима Скуратівського “Афоризм — колись і сьогодні” відзначається компетентністю, науковістю і блискучою обізнаністю з матеріалом.

Думаю, що авторам не варто було навіть робити застережень стосовно “недоліків книги”...

Книга вдалася, і таки дуже потрібна книга. Вадим Скуратів-

ський у передмові пише: “Є в цьому національному афористичному Монблані єдине його світоглядне підніжжя, спільне для всіх представлених тут авторів. Від Івана Вишенського до Івана Драча. Від Івана Котляревського до Івана Франка. Від Климентія Зіновієва до Оксани Забужко і Євгена Яценка. Десятки імен. Сотні й сотні афоризмів...” Звісно, що місця для всіх (і часом дуже достойних) мудреців не вистачило, але зерно мудрості — повні ясла. Отож мудрим афоризмом хочеться завершити: “Хай не ревуть воли, як ясла повні!”

Василь ОСАДЧИЙ

Засновник — Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка. Реєстраційне свідоцтво № 1007 від 16.03.1993 р.

**Головний редактор
Любов Голота**

**Шеф-редактор Павло МОВЧАН
Редколегія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан,
А. Погрібний, О. Пономарів, І. Ющук**

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

Комп'ютерна верстка: Ірина Шевчук та Олег Бесський

**Адреса «Слова Просвіти»: 01001, Київ-1,
заулок Музейний, 8. Всеукраїнське товариство «Просвіта»
імені Тараса Шевченка, тел. 228-01-30.
E-mail: prosvita@iatp.org.ua**

Індекс 30617.

Зам. № 3301214.

Наклад 3500.

Видруковано з готових фотоформ на комбінаті «Преса України»